

ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในวรรณกรรมเยาวชน
เรื่อง นิฮนจิน โอะฮิน และเรื่อง นิตโต โนะ โบเก็นโอ

น.ส.ชมพูนิกซ์ ล้อมวัฒนธรรม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมและวรรณคดีญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

THE REPRESENTATION OF THAI-JAPANESE RELATIONS IN THE JUVENILE NOVELS,
NIHONJIN O'IN AND *NITTŌ NO BŌKEN'Ō*

Miss Chomphunik Lomvatanatham

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Japanese Culture and Literature

Department of Eastern Languages

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2018

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในวรรณกรรมเยาวชน เรื่อง นิฮนจิน โอะฮิน และเรื่อง นิตโต โนะ โบเก็นโ
โดย	น.ส.ชมพูนิกซ์ ล้อมวัฒนธรรม
สาขาวิชา	วัฒนธรรมและวรรณคดีญี่ปุ่น
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ เมธเศรษฐ์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.กิงกาญจน์ เทพกาญจนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เดือนเต็ม กฤษดาธานนท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ เมธเศรษฐ์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.สิริมนพร สุริยวงษ์ไพศาล)

ชมพูนิกซ์ ล้อมวัฒนธรรม : ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในวรรณกรรมเยาวชน เรื่อง *นิฮนจิน โอะอิน* และเรื่อง *นิตโต โนะ โบเก็นโอะ*. (THE REPRESENTATION OF THAI-JAPANESE RELATIONS IN THE JUVENILE NOVELS, *NIHONJIN O'IN* AND *NITTO NO BOKE N'Ō*) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.น้ำทิพย์ เมธเศรษฐ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในวรรณกรรมเยาวชน เรื่อง *นิฮนจิน โอะอิน* (1932) ของโอะซะระระจิ จิโร และเรื่อง *นิตโต โนะ โบเก็นโอะ* (1937) ของมินะมิ โยอิชิโร โดยเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่นในทศวรรษ 1930

จากการศึกษาพบว่า วรรณกรรมทั้งสองเรื่องนำเสนอภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในลักษณะที่ญี่ปุ่นเป็นมิตรกับไทยหรือสยาม และร่วมมือกันปกป้องสยามจากการรุกรานของศัตรูต่างชาติ ซึ่งมีนัยยะหมายถึงการเข้ามาบูรณาการแสวงหาผลประโยชน์ของประเทศนักล่าอาณานิคมตะวันตก ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นที่ปรากฏในเรื่องสะท้อนถึงทัศนะของญี่ปุ่นต่อไทยในช่วงทศวรรษ 1930 ที่คล้ายคลึงกัน คือถูกกำหนดด้วยแนวคิดอาณานิคมนิยมแบบญี่ปุ่น หรือ “นันทินรณ” แนวคิดขยายดินแดนลงสู่ใต้ที่ส่งเสริมให้คนญี่ปุ่นปรารถนาจะออกไปแสวงโชค ตั้งรกรากทำมาหากินในต่างแดนโดยเรื่อง *นิฮนจิน โอะอิน* นำเสนอภาพความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พึ่งพาซึ่งกันและกัน เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย ส่วนเรื่อง *นิตโต โนะ โบเก็นโอะ* สะท้อนภาพญี่ปุ่นกับสยามเป็นมิตรกันแบบพี่น้อง โดยญี่ปุ่นเป็นเสมือนผู้ให้ความช่วยเหลือปกป้องสยามจากการเอาเปรียบของชาติตะวันตกเน้นความร่วมมือกันเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของสองประเทศ แต่ในอีกทางหนึ่งวรรณกรรมทั้งสองเรื่องก็นำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ญี่ปุ่นที่เหนือกว่าสยาม อันหมายถึงความพยายามในการครอบงำทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวาทกรรมที่ประเทศเจ้าอาณานิคมมักใช้อ้างความชอบธรรมในการจะเข้าไปบุกเบิกครอบครองพื้นที่ แสวงหาผลประโยชน์ในดินแดนอื่น

นอกจากนั้น ในฐานะวรรณกรรมเยาวชน วรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องยังมีบทบาทในการปลูกฝังแนวคิดอาณานิคมนิยมที่ถูกสอดแทรก ต่อย้ายอยู่ในตัวบทให้กับผู้อ่านซึ่งเป็นเยาวชนอีกด้วย

สาขาวิชา วัฒนธรรมและวรรณคดีญี่ปุ่น
ปีการศึกษา 2561

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5880171922 : MAJOR JAPANESE CULTURE AND LITERATURE

KEYWORD: Thai-Japanese relations, juvenile, southern expansion doctrine, representation
Chomphunik Lomvatanatham : THE REPRESENTATION OF THAI-
JAPANESE RELATIONS IN THE JUVENILE NOVELS, *NIHONJIN O'IN* AND *NITTO NO BŌKE*
N'Ō. Advisor: Asst. Prof. Namthip Methasate, Ph.D.

This thesis aims to analyze the representation of Thai-Japanese relations in OSARAGI Jirou's juvenile novel *Nihonjin O'in* (1932) and MINAMI Yoichirou's juvenile novel *Nitto No Boken'o* (1937), linked to the Japanese social and culture context in the 1930s.

The analysis shows that both juvenile novels represented Thai-Japanese relationship as a friend and cooperate to protect Siam from invasion of foreign enemies, which imply to western colonial countries to seek benefits from Siam. The representation of Thai-Japanese relationships in both juvenile novels reflected that Japan's point of view to Thai in the 1930s is similar. It shaped by Japanese colonialism or "nanshinron" in Japanese, the southern expansion doctrine, encouraged the Japanese people to launch out and settle abroad. *Nihonjin O'in* represented friendly relationship, living together peacefully and depending on each other to protect each other's benefit. *Nitto No Boken'o* represented Japan and Siam as brothers, in which Japan is a big brother who helped and protected Siam from the exploitation of western countries. Focusing on cooperation for the prosperity of the two countries. On the other way, both juvenile novels represented the ethnic identity of Japanese is superior to Siam which means a hegemony. It is a discourse that the colonists often used to justify pioneering and occupying for the benefit of other lands.

Moreover, as a juvenile novel, both novels also cultivated colonialism in their contents to the young readers.

Field of Study: Japanese Culture and Literature
Student's Signature

Academic Year: 2018
Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทิพย์ เมธเศรษฐ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำปรึกษา และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ให้ความกรุณาเอาใจใส่ ให้กำลังใจและคอยติดตามความก้าวหน้าในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. เตือนเต็ม กฤษดาธานนท์ ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร. สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ามาเป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และให้คำแนะนำในการแก้ไข รวมทั้งกรุณาให้ความรู้ตลอดระยะเวลาที่ศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. อรรถยา สุวรรณระดา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชมนาด ศีตีสาร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุพวรรณ โสภิตวุฒิมงคล อาจารย์ ดร. Takashi Masuno และคณาจารย์ทุกท่านในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมและวรรณคดีญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ ความช่วยเหลือต่าง ๆ แก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่ศึกษา อีกทั้งขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ที่กรุณาให้ความรู้และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร. Hideto Tsuboi ที่กรุณาให้คำแนะนำต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เช่นกัน

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการที่อนุเคราะห์ทุนอุดหนุนการศึกษาเพื่อทำหน้าที่ผู้ช่วยสอนเป็นเวลาหนึ่งภาคการศึกษา

ขอขอบพระคุณเจแปนฟาวน์เดชั่น กรุงเทพฯ ที่สนับสนุนทุนการศึกษา และเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูล ณ ประเทศญี่ปุ่นเป็นเวลาสองสัปดาห์

ขอขอบพระคุณบิดา มารดาที่สนับสนุนในทุกด้านอย่างดียิ่งเสมอมา

ขอบคุณเพื่อน ๆ ร่วมหลักสูตรที่คอยเป็นกำลังใจและให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ประจำสาขาญี่ปุ่นที่คอยให้ความช่วยเหลือ ขอขอบคุณเพื่อนสนิทที่คอยให้กำลังใจเสมอ ขอขอบคุณนางสาวสุภา ธีรกิตติกุล ที่ช่วยพิสูจน์อักษรและให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณนางสาวอารยา บุญชัยสิทธิพงศ์และนางสาวชนิสรารเฉลิมชัยชาญที่ช่วยพิสูจน์อักษร ให้คำแนะนำรวมทั้งให้ความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ

สุดท้ายขอขอบคุณนางสาวเวรกา จารุแสงไฟโรจน์ที่ช่วยตรวจแก้บทคัดย่อภาษาอังกฤษให้โดยตลอด

ชมพูนิกซ์ ล้อมวัฒนธรรม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	4
1.3 สมมุติฐานในการวิจัย	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.5 วิธีดำเนินงานวิจัย	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น	5
1.8 กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ตัวบท.....	9
1.8.1 แนวคิดหลังอาณานิคมนิยม (postcolonialism).....	9
1.8.2 วาทกรรมอาณานิคม : ภาพชัดตรงข้ามทวิลักษณ์ และภาพเหมารวม.....	10
1.9 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
บทที่ 2 บริบททางสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่นในทศวรรษ 1930	17
2.1 บริบททางประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น.....	17
2.2.1 การเปิดประเทศและพัฒนาสู่ความเป็นชาติมหาอำนาจ	17
2.1.2 นันชินร่น : แนวคิดอาณานิคมนิยมแบบญี่ปุ่น.....	20
2.2 วรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม.....	25

2.2.1 จุดเริ่มต้นของวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่น.....	26
2.2.2 วรรณกรรมมวลชนสำหรับเยาวชน.....	27
2.2.3 วรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นภายใต้บริบทการทำสงครามขยายดินแดน.....	30
2.2.4 วรรณกรรมผจญภัยสำหรับเยาวชนในญี่ปุ่น	36
บทที่ 3 ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นใน นิฮนจิน โอะฮิน	41
3.1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวบทวรรณกรรม.....	41
3.1.1 ประวัติผู้เขียนและภูมิหลังการสร้างงาน	41
3.1.2 เนื้อเรื่องย่อ.....	46
3.1.3 แนะนำตัวละครสำคัญ	47
3.2 บทวิเคราะห์.....	50
3.2.1 มิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น : ภาพความสัมพันธ์อันเป็นมายาคติ.....	51
3.2.2 โอะฮิน คนญี่ปุ่น : ภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์	56
3.2.3 สยาม ดินแดนใหม่ในอุดมคติ.....	64
3.2.4 บทบาทของวรรณกรรมเยาวชน.....	68
บทที่ 4 ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นใน นิตโต โนะ โบเก็นโอ	71
4.1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวบทวรรณกรรม.....	71
4.1.1 ประวัติผู้เขียนและภูมิหลังการสร้างงาน	71
4.1.2 เนื้อเรื่องย่อ.....	73
4.1.3 แนะนำตัวละครสำคัญ	74
4.2 บทวิเคราะห์.....	76
4.2.1 มิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น : ภาพความสัมพันธ์อันเป็นมายาคติ.....	77
4.2.2 ความเป็นสยาม ความเป็นญี่ปุ่น : ภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์.....	85
4.2.2.1 อัตลักษณ์ทางกายและจิตใจ	85
4.2.2.2 อัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรม.....	90

4.2.3 ภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพื้นที่	97
4.2.4 บทบาทของวรรณกรรมเยาวชน	102
บทที่ 5 บทสรุป	106
บรรณานุกรม	113
ประวัติผู้เขียน	117

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ไทยกับญี่ปุ่นเริ่มมีความสัมพันธ์ในด้านการค้านับตั้งแต่สมัยอยุธยา ซึ่งเป็นเวลาที่ผ่านมายาวนานประมาณ 600 ปีมาแล้ว และในปีพ.ศ. 2560 ไทยกับญี่ปุ่นยังมีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการครบรอบ 130 ปี จากความสัมพันธ์ที่ยาวนานเช่นนี้ทำให้มีงานเขียนญี่ปุ่นที่กล่าวถึงไทยหรือใช้ประเทศไทยเป็นฉากในเรื่องเป็นจำนวนมากไม่น้อย แม้จะไม่มากเทียบเท่างานเขียนญี่ปุ่นที่กล่าวถึงชาติตะวันตก หรือจีนและเกาหลีซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญี่ปุ่นมาตั้งแต่สมัยโบราณก็ตาม จากการปริทรรศน์วรรณกรรมเบื้องต้นพบว่า งานเขียนที่กล่าวถึงไทยซึ่งประพันธ์ขึ้นก่อนช่วงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวที่มียะมะตะ นะงะมะซะเป็นตัวละครเอก และเป็นการผลิตซ้ำตำนานยะมะตะ นะงะมะซะจากเรื่องเล่าต้นแบบที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยเอโดะ (ค.ศ. 1603-1867) ทั้งนี้เนื่องจากก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น คนญี่ปุ่นน้อยมากที่จะได้มีโอกาสเดินทางไปต่างประเทศ มีข้อจำกัดในการรับข้อมูลข่าวสารจากโลกภายนอก วรรณกรรมที่นำเสนอภาพของสังคมและผู้คนต่างแดนส่วนใหญ่จึงมาจากจินตนาการผ่านเอกสารงานบันทึกการเดินทางหรือหนังสือแนะนำข้อมูลเกี่ยวกับต่างประเทศที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยก่อนปิดประเทศ¹ ตลอดจนหนังสือแปลซึ่งถ่ายทอดผ่านมุมมองของนักเขียนชาวตะวันตกอีกทอด

ยะมะตะ นะงะมะซะหรือที่คนไทยรู้จักกันในนาม “ออกญาเสนาภิมุข” เป็นชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาอาศัยอยู่ในสยามสมัยอยุธยา (ตรงกับสมัยเอโดะของญี่ปุ่น) ได้เป็นหัวหน้ากรมอาสาญี่ปุ่นและได้รับพระราชทานยศขุนนางชั้นสูง ในทัศนคติของชาวญี่ปุ่น ยะมะตะ นะงะมะซะเป็นบุคคลที่น่ายกย่อง เพราะแต่เดิมเขาเป็นเพียงคนทาสเกี้ยวของขุนนางแต่สามารถก่อร่างสร้างตนจนมียศฐาบรรดาศักดิ์เป็นขุนนางใหญ่โต อีกทั้งโครงเรื่องที่น่าเสนอภาพยะมะตะ นะงะมะซะ เป็นผู้ประสบความสำเร็จในต่างแดน จนได้เป็นถึงกษัตริย์ปกครองดินแดนสยาม มีส่วนสนับสนุนแนวคิด “นันฉินろん” なんしんろん

¹ ญี่ปุ่นปิดประเทศห้ามติดต่อทำการค้ากับต่างชาติ ยกเว้นชาติจีนและฮอลันดา รวมทั้งห้ามชาวญี่ปุ่นเดินทางออกนอกประเทศ เนื่องจากความต้องการโดยก่อนญี่ปุ่นดำเนินนโยบายปิดประเทศ ทำการค้าขายทางเรือสำเภากับต่างชาติอย่างรุ่งเรือง

หรือแนวคิดขยายดินแดนลงสู่ใต้ ที่ส่งเสริมให้คนญี่ปุ่นไฝ่ฝันที่จะออกไปแสวงโชคและสร้างฐานะในต่างแดน อีกทั้งเป็นวาทกรรมข้ออ้างแสดงความชอบธรรมในการที่ญี่ปุ่นจะเข้าไปบุกเบิกครอบครองพื้นที่แสวงหาผลประโยชน์ในดินแดนตอนใต้ของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งรวมถึงประเทศไทยหรือสยามในขณะนั้นด้วย

แนวคิด “นัณฉินรน” เริ่มมีมาตั้งแต่ปลายสมัยเอโดะเชื่อมต่อกับสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868-1912) ในช่วงที่ญี่ปุ่นเปิดประเทศ และถูกยกขึ้นเป็นนโยบายแห่งชาติในช่วงทศวรรษ 1930 จากนั้นได้ประสานเข้ากับแนวคิด “เอเชียนิยม” アジア主義 ซึ่งเป็นแนวคิดที่พยายามรวมประเทศในเอเชียเข้าเป็นสมาพันธ์ร่วมมือกันเพื่อต่อสู้กับชาติตะวันตก สุดท้ายนำไปสู่แนวคิด “วงไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา”

だいたう あきょうえいけん 大東亜共栄圏 ในทศวรรษ 1940 ซึ่งญี่ปุ่นเป็นผู้สร้างขึ้นโดยอ้างว่า เป็นแนวคิดรวบรวมเอเชียเพื่อความเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน ให้แต่ละประเทศในเอเชียมีเอกราชเป็นของตนเองโดยไม่ตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก แต่แท้จริงแล้วญี่ปุ่นแฝงความต้องการเป็นผู้นำมีอำนาจเหนือชาติอื่นในเอเชีย ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าญี่ปุ่นมีทัศนคติต่อเอเชียชาติอื่น ๆ เช่นเดียวกับชาติตะวันตกที่ต้องการรุกรานครอบครองดินแดนตะวันออก แต่ทว่ามีความซับซ้อนกว่า กล่าวคือ ญี่ปุ่นมีสองสถานะคือเป็นทั้งผู้ถูกรุกรานและผู้รุกราน เนื่องจากญี่ปุ่นเคยถูกคุกคามจากประเทศเจ้าอาณานิคมตะวันตกและเคยต้องตกอยู่ใต้สนธิสัญญาอันไม่เป็นธรรม ไม่ต่างจากชาติอื่นในเอเชีย ญี่ปุ่นจึงต้องการจะหลุดพ้นจากการอยู่ใต้อิทธิพลอำนาจของตะวันตก แต่ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นก็มีความปรารถนาที่จะมีอิทธิพลอำนาจเหนือชาติอื่น ๆ ในเอเชีย ผลจากการที่ญี่ปุ่นมุ่งมั่นพัฒนาแข่งขันกับตะวันตก จนผงาดขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการทหารในช่วงเวลาอันสั้นหลังการปฏิรูปเมจิ (ค.ศ. 1868) ตลอดจนได้ชัยชนะจากการทำสงครามกับจีน (ค.ศ. 1894-1895) และสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย (ค.ศ. 1904-1905) ทำให้ญี่ปุ่นเกิดทัศนคติมองตนเองเจริญกว่าและมีอำนาจเหนือประเทศอื่นในเอเชีย สอดคล้องกับแนวคิด だつあにゅうおう 「脱亜入欧」 หรือการถอดคราบตะวันออก มุ่งสู่ตะวันตก ซึ่งเป็นแนวคิดที่ฟูกุสะวะ ยุกิชิ ふくざわゆきち 福沢諭吉 ผู้นำทางความคิดในสมัยปฏิรูปเมจิได้นำเสนอไว้บนพื้นฐานความคิดว่าประเทศในเอเชียล่าหลังและต้องการให้ญี่ปุ่นพัฒนาทัดเทียมกับประเทศตะวันตก ส่งผลให้เกิดทัศนคติถูกประเทศในเอเชียด้วยกันเอง แนวคิดนัณฉินรนจึงนับเป็นแนวคิดหนึ่งที่อยู่เบื้องหลังการรุกราน แสวงหาอาณานิคมของญี่ปุ่นในช่วงทศวรรษ 1930-1940

อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจพบว่า ในทศวรรษ 1930 ซึ่งนโยบายนั้นฉันทนเพื่อฟู และ
 วรรณกรรมที่กล่าวถึงสยามเกือบทั้งหมดเป็นการผลิตซ้ำเรื่องเล่าที่มียะมะตะ นะงะมะซะเป็นตัวละคร
 เอนั้น พบวรรณกรรมเยาวชนสองเรื่องที่ใช้ประเทศไทยเป็นฉากดำเนินเรื่องแต่ไม่ได้มีตัวละครเอก
 เป็นยะมะตะ นะงะมะซะ คือ เรื่อง *นิฮนจิน โอะอิน* 『日本人オイン』 (โอะอิน ชาวญี่ปุ่น) ผลงาน
 ของโอะซะระจิ จิโร *大佛次郎* ตีพิมพ์ต่อเนื่องในนิตยสาร “โอมเน็น คุระบุ” 『少年倶楽部』 (สโมสร
 เด็กชาย) ในปีค.ศ. 1930-1931 และเรื่อง *นิตโต โนะ โบเก็นโอ* 『日東の冒険王』 (ราชันย์นักผจญ
 ภัยแห่งญี่ปุ่น) ผลงานของมินะมิ โยอิชิโร *みなみよしいちろう* ตีพิมพ์ต่อเนื่องในนิตยสาร “โอมโจ คุระบุ”
 『少女倶楽部』 (สโมสรเด็กหญิง) ในปีค.ศ. 1936 วรรณกรรมทั้งสองเรื่องมีจุดร่วมที่เหมือนกันคือ มี
 ตัวละครเอกเป็นเยาวชนและมีฉากดำเนินเรื่องในประเทศไทย (ซึ่งในตัวเองเรียกชื่อขณะนั้นว่าสยาม)²
 ทำให้สามารถเห็นการปะทะสัมพันธ์กันระหว่างสองชาติคือไทยและญี่ปุ่นได้ จึงน่าสนใจศึกษาว่า
 วรรณกรรมเยาวชนที่มีได้มียะมะตะ นะงะมะซะเป็นตัวละครเอกทั้งสองเรื่องนี้นำเสนอภาพ
 ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นที่เหมือนหรือต่างกับวรรณกรรมเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะเรื่องอื่นในสังคม
 ญี่ปุ่นยุคเดียวกันอย่างไร สะท้อนบริบททางสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่นในยุคสมัยนั้นอย่างไร อีกทั้ง
 วรรณกรรมมีบทบาทในการถ่ายทอด เผยแพร่ หรือปลูกฝังวาทกรรมแนวคิดต่าง ๆ ในสังคมอย่างไร
 ผลจากการศึกษาจะช่วยให้เข้าใจทัศนะของญี่ปุ่นต่อไทยในช่วงยุคสมัยดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับบริบท
 ทางสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่น ภายใต้กระแสอาณานิคมนิยมแบบ “นั้นฉันทน” ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น
 นอกจากนี้ การที่วรรณกรรมสองเรื่องนี้ถูกเขียนขึ้นในช่วงปีทศวรรษ 1930 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่
 “นั้นฉันทน” ถูกยกขึ้นมาเป็นนโยบายแห่งชาติ และมีการผลิตงานเขียนสำหรับเยาวชนซึ่งถูกใช้เป็น
 เครื่องมือในการปลูกฝังทัศนะ แนวคิดต่าง ๆ แก่เยาวชน สันนิษฐานได้ว่า นักเขียนอาจได้รับอิทธิพล
 จากแนวคิดดังกล่าวที่แพร่หลายอยู่ในสังคมร่วมสมัย และผลิตผลงานในเชิงสนับสนุนตอบสนอง
 นโยบายของรัฐ

งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *นิฮนจิน*
โอะอิน และ *นิตโต โนะ โบเก็นโอ* โดยจะเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมในทศวรรษ 1930 ซึ่ง
 เป็นภูมิหลังในการสร้างงานประพันธ์ เพื่อให้เข้าใจถึงทัศนะของญี่ปุ่นต่อไทย ตลอดจนบทบาทและ

² เปลี่ยนชื่อประเทศจากสยามเป็นไทยในพ.ศ. 2482 (ค.ศ. 1939)

ความหมายของวรรณกรรมเยาวชนที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือปลูกฝังวาทกรรมความคิดต่าง ๆ ในสังคม ญี่ปุ่นระหว่างช่วงสมัยดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

วิเคราะห์ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในวรรณกรรมเยาวชน เรื่อง *นิฮนจิน โอเออิน* ของ โอเอชะระจิ จิโร และเรื่อง *นิตโต โนะ โบเก็นโอ* ของมินะมิ โยอิชิโร โดยเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมญี่ปุ่นในทศวรรษ 1930

1.3 สมมุติฐานในการวิจัย

วรรณกรรมทั้งสองเรื่อง มีโครงเรื่องเป็นการผจญภัยในต่างแดนของตัวละครเอกที่เป็น เยาวชน ซึ่งมีฉากหลักอยู่ในประเทศไทย (สยาม) โดยนำเสนอภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในลักษณะ ที่ญี่ปุ่นเป็นมิตรกับสยามและร่วมมือกันปกป้องสยามจากการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศ เจ้าอาณานิคมอื่น ภาพดังกล่าวสะท้อนแนวคิดอาณานิคมนิยมแบบญี่ปุ่นที่แพร่หลายในสังคมญี่ปุ่น ช่วงทศวรรษ 1930 เพื่อสนับสนุนและสร้างความชอบธรรมในการขยายดินแดนลงสู่ใต้

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาวรรณกรรมเยาวชนสองเรื่องคือ *นิฮนจิน โอเออิน* 『にほんじん 日本人オイン』 (โอเออิน ชาว ญี่ปุ่น) ของโอเอชะระจิ จิโร おさらぎじろう 大佛次郎 ลงพิมพ์ต่อเนื่องในนิตยสาร “โฌเน็น คุระบุ” 『しょうねんくらぶ 少年倶楽部』 ฉบับเดือนมกราคมปีค.ศ. 1930 จนถึงฉบับเดือนธันวาคมปีค.ศ. 1931 และตีพิมพ์เป็นเล่มเมื่อเดือน มีนาคมปีค.ศ. 1932 ฉบับที่นำมาใช้ศึกษาเป็นฉบับตีพิมพ์เมื่อปีค.ศ. 1932 โดยสำนักพิมพ์ตะอิชิปปน ยูเบ็งกะอิโคดันฉะ だいにっぽんゆうべんかいこうだんしゃ 大日本雄辯會講談社 และเรื่อง *นิตโต โนะ โบเก็นโอ* 『にっとうのぼうけんおう 日東の冒険王』 (ราชันย์นักผจญภัยแห่งญี่ปุ่น) ของมินะมิ โยอิชิโร みなみようちろう 南洋一郎 ลงพิมพ์ต่อเนื่องในนิตยสาร “โฌโจ คุ ระบุ” 『しょうじょくらぶ 少女倶楽部』 ฉบับเดือนมกราคมจนถึงฉบับเดือนธันวาคม ปีค.ศ. 1936 และตีพิมพ์เป็นเล่ม เมื่อเดือนเมษายนปีค.ศ. 1937 ฉบับที่นำมาใช้ศึกษาเป็นฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ 18 เมื่อปีค.ศ. 1941 โดย สำนักพิมพ์ตะอิชิปปนยูเบ็งกะอิโคดันฉะ だいにっぽんゆうべんかいこうだんしゃ 大日本雄辯會講談社

1.5 วิธีดำเนินงานวิจัย

- 1) รวบรวมและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) ศึกษาตัวบทที่ใช้วิเคราะห์
- 3) วิเคราะห์ข้อมูล
- 4) สรุปการวิจัยและนำมาเขียนวิทยานิพนธ์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในวรรณกรรมเรื่องอื่น
- 2) เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นเรื่องอื่น
- 3) เข้าใจบริบททางสังคมวัฒนธรรมของญี่ปุ่นในทศวรรษ 1930

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

- 1) การถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาไทยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะใช้ระบบถอดอักษรที่เป็นผลงานวิจัยร่วมของคณาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยาณี สัตสุวรรณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา สัตยพงศ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล (ปัจจุบันคือ ศาสตราจารย์ ดร.สิริมณฑร สุริยะวงศ์ไพศาล) จากสาขาภาษาญี่ปุ่น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุตาพร ลักษณะียนาวิน จากภาควิชาภาษาศาสตร์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุขฎิพร ชำนิโรคศาสนต์ จากภาควิชาภาษาไทย

สระ

อักษรโรมะจิ

(สระเสียงสั้น สระเสียงยาว)

a, ā

i, ī

u, ū

อักษรไทย

อะ, อา

อิ, อี

อุ, อู

e, ē	เอะ, เอ
o, ō	โอะ, โอ
-ya, -yā	เอียะ, เอีย
-yu, -yū	อิ้ว, อิว
-yo, -yō	เอียว, เอี่ยว

พยัญชนะ

อักษรโรมะจิ

อักษรไทย

p เมื่อเกิดต้นคำ	พ
เมื่อเกิดที่อื่น	ป
b	บ
m	ม
f	ฟ
w	ว
t เมื่อเกิดต้นคำ	ท
เมื่อเกิดที่อื่น	ต
ts	ทซ์
ch	ช
d	ด
n	น
n ที่เป็นพยัญชนะก่อกำพยางค์ทำหน้าที่คล้ายตัวสะกด	
เมื่อเกิดหน้าพยางค์ p, m, b	ม
เมื่อเกิดหน้า k, g, w	ง

เมื่อเกิดที่อื่น	น
n ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดและตามด้วยสระ	น
s	ซ
sh	ฉ
z	ส
j	จ
r	ร
y	ย
k เมื่อเกิดต้นคำ	ค
เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	ก
g เมื่อเกิดต้นคำ	ก
เมื่อเกิดที่อื่น ๆ	ง
h	ฮ

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยไม่ได้ใช้ระบบถอดเสียงดังกล่าวสำหรับคำที่ใช้เป็นที่แพร่หลายแล้ว เช่น เอโดะ ไทโซ โซวะ เมจิ เป็นต้น

- 2) ชื่อยุคสมัยเขียนตามที่ใช้แพร่หลาย ไม่ใส่ภาษาญี่ปุ่น ปรากฏดังนี้ สมัยเอโดะ (ค.ศ. 1603-1867) สมัยเมจิ (ค.ศ. 1868-1912) สมัยไทโซ (ค.ศ. 1912-1926) สมัยโซวะ (ค.ศ. 1926-1989) จะระบุปีในวงเล็บเมื่อปรากฏครั้งแรกหรือเมื่อเห็นว่ามีคามจำเป็น
- 3) ชื่อสถานที่สำคัญ ถอดเสียงตามระบบถอดเสียง ตามด้วยภาษาญี่ปุ่นและกำกับฟูริงนะนะไว้ด้านบนเมื่อปรากฏครั้งแรก เช่น เมืองโยะโกะฮะมะะ よこはま 横浜 ยกเว้นสถานที่ซึ่งมีคำที่ใช้แพร่หลายแล้ว เช่น โตเกียว โอซากา จะไม่ใส่ภาษาญี่ปุ่น
- 4) คำเฉพาะ ถอดเสียงตามระบบถอดเสียง ตามด้วยภาษาญี่ปุ่นและกำกับฟูริงนะนะไว้ด้านบนเมื่อปรากฏครั้งแรก เช่น นันฉินรอน なんしんろん 南進論 บางคำที่แปลเป็นภาษาไทย จะนำ

ภาษาญี่ปุ่นที่กำกับฟูริงนะนะไว้ด้านบนมาวางท้ายคำเพื่อให้ทราบที่มาของคำ เช่น นิทาน
ปรัมปรา せつわ 説話

- 5) ชื่อคนญี่ปุ่น เขียนนามสกุลขึ้นต้นก่อนตามด้วยชื่อตัว ถอดเสียงตามระบบถอดเสียง ตาม
ด้วยภาษาญี่ปุ่นและกำกับฟูริงนะนะไว้ด้านบนเมื่อปรากฏครั้งแรก เช่น โอะซะซะระจิ จิโร
おさざさじろう 大佛次郎 ครั้งต่อไปจะเขียนแต่นามสกุลโดยถอดเสียงเป็นภาษาไทย เช่น โอะซะซะระจิ
ยกเว้นต้นฉบับกล่าวเรียกอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงนามสกุล หรือชื่อ ก็จะเขียนตามต้นฉบับ
- 6) ชื่อหนังสือ ถอดเสียงตามระบบถอดเสียงและทำตัวเอียง ตามด้วยภาษาญี่ปุ่นใน 『』
และกำกับฟูริงนะนะไว้ด้านบน ตามด้วยคำแปลในวงเล็บ เช่น นิฮนจิน โอะฮิน 『にほんじん
日本人
オイン』 (โอะฮิน ชาวญี่ปุ่น) เฉพาะครั้งแรก ครั้งต่อไปจะเขียนถอดเสียงเป็นภาษาไทย
และทำตัวเอียง เช่น นิฮนจิน โอะฮิน
- 7) ชื่อนิตยสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ ถอดเสียงตามระบบถอดเสียงใน “ ” ตามด้วย
ภาษาญี่ปุ่นใน 『』 และกำกับฟูริงนะนะไว้ด้านบนเมื่อปรากฏครั้งแรก ตามด้วยคำแปลใน
วงเล็บ เช่น นิตยสาร “โฌเน็น คุระบุ” 『しょうねんくらぶ
少年倶楽部』 (สโมสรเด็กชาย) ครั้งต่อไปจะ
เขียนคำว่า นิตยสาร วารสารหรือหนังสือพิมพ์กำกับไว้ด้านบนหน้า ไม่ใส่ใน “ ” เช่น
นิตยสารโฌเน็น คุระบุ
- 8) ชื่อบทความ งานวิจัย ภาษาญี่ปุ่นจะไม่ถอดเสียงเป็นภาษาไทยและเขียนใน 「」 ส่วน
ภาษาไทยใส่ใน “ ”
- 9) ชื่อพจนานุกรมและสารานุกรม ถอดเสียงตามระบบถอดเสียงใน “ ” ตามด้วยภาษาญี่ปุ่น
ใน 『』 และกำกับฟูริงนะนะไว้ด้านบนเมื่อปรากฏครั้งแรก เช่น สารานุกรม “นิฮนตะ
อิเฮียกกะเซ็นโฌะ(นิโปะนิกะ)” 『にほんだいいゃつかぜんしょ
日本大百科全書 (ニッポニカ)』 ครั้งต่อไป
เขียนคำว่า พจนานุกรมหรือสารานุกรมกำกับไว้ด้านบนหน้า ไม่ใส่ใน “ ”
- 10) ข้อความที่ต้องการเน้น ภาษาไทยจะใส่ไว้ใน “ ” ส่วนภาษาญี่ปุ่นจะใส่ไว้ใน 「」
- 11) การอ้างอิงตัวบทที่ใช้ตัวอักษรญี่ปุ่นที่ไม่สามารถพิมพ์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ปัจจุบัน
ได้จะเปลี่ยนเป็นตัวอักษรแบบที่ใช้ในปัจจุบันแทน

- 12) ประเทศไทยจะใช้ว่า “สยาม” โดยยึดตามตัวบทที่นำมาศึกษา เนื่องจากช่วงเวลาที่ยื่นตัวบท ประเทศไทยยังคงมีชื่อว่า “สยาม” เปลี่ยนชื่อจาก “สยาม” เป็น “ไทย” เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2482 (ปีค.ศ. 1939)
- 13) คำว่า “ภาพ” หมายถึง “การนำเสนอภาพแทน” หรือ “การสร้างภาพแทน” (representation) โดยใช้ตามนิยามของสจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) ที่ว่า “representation” เป็นการผลิตหรือสร้างความหมายโดยใช้ระบบสัญลักษณ์ กล่าวคือ การนำเสนอภาพแทนเป็นการสร้างความหมายที่ไม่ใช่กระบวนการที่โปร่งใสหรือเป็นเพียงการถ่ายทอดสิ่งรอบข้างโดยตรง แต่เป็นกระบวนการที่มีการผลิตความหมายแอบแฝงอยู่ (Hall, อ้างถึงใน สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2559: 112-113)
- 14) คำว่า “วรรณกรรมเยาวชน” หมายถึง วรรณกรรมสำหรับเด็ก じどうぶんがく 児童文学 เพื่อให้สามารถอธิบายได้อย่างกระชับ บางแห่งของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อาจหมายถึง วรรณกรรมเยาวชนสำหรับเด็กผู้ชาย หรือคำว่า しょうねんしょうせつ 少年小説 ในภาษาญี่ปุ่น ซึ่งโอฮะมิ ทะกะยุกิ おおはしたかゆき 大橋崇行 ให้คำนิยามว่า วรรณกรรมเยาวชนสำหรับเด็กผู้ชาย เป็นคำที่ใช้เรียกนิยายซึ่งเขียนขึ้นมาเพื่อความบันเทิงสำหรับเด็กผู้ชายและเป็นวรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทหนึ่ง (大橋, 2014: 109)

1.8 กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ตัวบท

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ตัวบท คือ แนวคิดหลังอาณานิคมนิยม (postcolonialism) การนำแนวคิดหลังอาณานิคมนิยมมาใช้จะช่วยให้เห็นสิ่งประกอบสร้างในตัวบทและนำไปสู่ความเข้าใจตัวบทได้ดียิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.8.1 แนวคิดหลังอาณานิคมนิยม (postcolonialism)

เพื่อที่จะเข้าใจความหมายของแนวคิดหลังอาณานิคมนิยม จำเป็นต้องเข้าใจคำว่า อาณานิคมนิยม (colonialism) ก่อน ซึ่งสุรเดช โชติอุดมพันธ์ได้สรุปนิยามความหมายของคำว่า “อาณานิคมนิยม” ไว้ว่า เป็นช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์จักรวรรดินิยมที่มีการล่าดินแดนเพื่อแสวงหาเมืองขึ้นหรืออาณานิคม เนื่องจากประเทศเจ้าอาณานิคมต้องการเปิดตลาดใหม่และแสวงหาแหล่งวัตถุดิบใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคที่มีมากขึ้น ทั้งจากความต้องการภายในประเทศหรือความต้องการ

จากคนในประเทศโดยรอบ การเกิดขึ้นของแนวคิดอาณานิคมนิยมเป็นส่วนหนึ่งของลัทธิจักรวรรดินิยม (imperialism) ซึ่งหมายความโดยรวมถึงการแผ่ขยายอำนาจของจักรวรรดิ (empire) ที่มีมากขึ้น และเกี่ยวพันกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่ม โดยที่กลุ่มหนึ่งมีอำนาจมากกว่ากลุ่มหนึ่ง ลัทธิจักรวรรดินิยมในประวัติศาสตร์ตะวันตกในอดีตมักจะหมายถึงการแผ่ขยายอำนาจของบรรดาประเทศเจ้าอาณานิคมในยุโรป (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2559: 236)

สุรเดชโชติอุดมพันธ์นิยามแนวคิดหลังอาณานิคมนิยม (postcolonialism) ว่า เป็นการศึกษาวัฒนธรรมที่ได้รับผลกระทบจากอาณานิคมนิยมตั้งแต่ในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน มีความหมายกว้าง เนื่องจากผลกระทบจากการล่าอาณานิคมไม่ได้เป็นเพียงแค่การครอบงำทางการทหารหรือการเอาเปรียบทางเศรษฐกิจการค้า แต่เกี่ยวพันกับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ผ่านการสร้างเรื่องเล่า ตำนาน หรือวาทกรรมอื่น ๆ เพื่อประกอบสร้างความแตกต่างทางชาติพันธุ์และเน้นย้ำค่าความหมายที่ไม่เท่าเทียมกันของชาติพันธุ์ระหว่างคนในประเทศเจ้าอาณานิคมกับคนในประเทศอาณานิคม การล่าอาณานิคมไม่ได้หมายถึงการสถาปนาอำนาจเพียงแค่บนพื้นที่ทางกายภาพ แต่หมายรวมถึงการครอบงำพื้นที่ทางจิตวิญญาณด้วยเช่นกัน การล่าอาณานิคมมักจะหมายรวมถึงการสร้างความชอบธรรมให้คนในประเทศเจ้าอาณานิคมเข้าไปปกครองประเทศอาณานิคมได้ โดยที่ไม่ได้มองว่าการครอบงำนั้นเป็นสิ่งผิดหรือเป็นความรุนแรงที่เจ้าอาณานิคมกระทำต่อคนพื้นถิ่น (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2559: 237) การสร้างเรื่องเล่า ตำนาน หรือวาทกรรมอื่น ๆ นั้นจึงเป็นเครื่องมือในการประกอบสร้างความแตกต่างทางชาติพันธุ์ระหว่างเจ้าอาณานิคมกับอาณานิคม เพื่อสร้างความชอบธรรมให้เจ้าอาณานิคมสามารถเข้าไปปกครองประเทศอาณานิคมได้ และการศึกษาวาทกรรมอาณานิคมจะช่วยให้มองเห็นกระบวนการสร้างความชอบธรรมให้กับเจ้าอาณานิคม ดังจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป

1.8.2 วาทกรรมอาณานิคม : ภาพชั่วตรงข้ามทวิลักษณ์ และภาพเหมารวม

สุรเดช โชติอุดมพันธ์ได้กล่าวถึงความหมายของวาทกรรมอาณานิคม (colonial discourse) ไว้ว่า หมายถึง งานเขียนหรือดวับทที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการล่าอาณานิคม การตกเป็นอาณานิคม หรือการมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทั้งสองไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม วรรณกรรมหลายเรื่องเขียนขึ้นในช่วงที่ลัทธิล่าอาณานิคมกำลังเกิดขึ้นอย่างแข็งขันถือว่าเป็นวาทกรรมอาณานิคมเช่นเดียวกัน การศึกษาวาทกรรมอาณานิคมจะทำให้เราเห็นโครงข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นไม่ว่านักเขียนจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2559: 238)

ทั้งนี้สุเรเดซยังได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่อง บुरुพคตินิยม (Orientalism) ของเอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Edward W. Said) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์วาทกรรมอาณานิคม และอาจให้ความหมายกับ บुरुพคตินิยมอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า เป็นมายาคติเกี่ยวกับตะวันออกหรือภาพเหมารวมที่คนตะวันตกสร้างเกี่ยวกับตะวันออก ไม่ว่าจะเป็นคนหรือสถานที่ ตัวบทเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันของอำนาจและอคติของเจ้าอาณานิคมที่มีต่อประเทศอาณานิคม ตัวบทในสังคมทั้งในประเทศเจ้าอาณานิคม และประเทศอาณานิคมต่างนำมาพิจารณาในฐานะที่เป็นวาทกรรมตามแบบแนวคิดมิเชล ฟูกุโกต์³ (Michel Foucault) ได้ ตัวบทเหล่านี้จึงแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันของอำนาจและมักจะเปิดเผยให้เห็นถึงอคติของประเทศเจ้าอาณานิคมที่มีต่อประเทศอาณานิคมในปกครอง ซึ่งมักจะ เป็นภาพเหมารวมที่เน้นย้ำความด้อยกว่าหรือความล่าช้าทางอารยธรรม เพื่อที่จะสร้างความชอบธรรมให้กับประเทศเจ้าอาณานิคมให้สามารถเข้าครอบครองและพัฒนาประเทศอาณานิคม การทำงานของวาทกรรมอาณานิคมส่งผลต่อทั้ง 2 ฝ่าย คือในขณะที่ผู้คนจากประเทศเจ้าอาณานิคมรู้สึกได้ถึงความชอบธรรมในการยึดครองประเทศอาณานิคมที่มีอารยธรรมด้อยกว่า คนพื้นถิ่นในประเทศอาณานิคมก็ถูกหล่อหลอมให้เชื่อว่าตนเองด้อยกว่าและต้องเปิดกว้างยอมรับการพัฒนาจากประเทศเจ้าอาณานิคม (สุเรเดซ โชติอุตมพันธ์, 2559: 238-239) กระบวนการดังกล่าวคือ การครอบงำทางวัฒนธรรม (hegemony) ซึ่งตรีศิลป์ บุญขจรอธิบายว่า แนวคิดหลังอาณานิคมนิยมให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการครอบงำทางวัฒนธรรมที่เป็นผลกระทบของการเข้ามาครอบครองของเจ้าอาณานิคม (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2546: 2)

ซาอิดเห็นว่า ความรู้ของตะวันตกที่มีต่อตะวันออกมักเป็นการผลิตซ้ำภาพเหมารวม เช่น วัฒนธรรมตะวันออกเป็นวัฒนธรรมที่ไม่เปลี่ยนแปลงแต่คงอยู่เป็นอมตะ วัฒนธรรมตะวันออกมักเต็มไปด้วยสิ่งที่แปลกประหลาดมหัศจรรย์ นอกจากนี้ วัฒนธรรมตะวันออกมักถูกให้ค่าเป็นเพศหญิง เป็นสิ่งที่อ่อนแอและรอคอยความช่วยเหลือ เมื่อพิจารณาในกรอบชั่วคราวข้ามทวีตลักษณะ⁴ จะเห็นได้ว่า

³ กล่าวคือ เบื้องหลังของวาทกรรมมีโครงข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจซ่อนเร้นอยู่ หมายถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประเทศเจ้าอาณานิคมกับประเทศอาณานิคมที่ไม่เท่าเทียมและมักจะมีการคั่งงักกันอย่างชัดเจน (สุเรเดซ โชติอุตมพันธ์, 2559: 238)

⁴ หมายถึง วิธีคิดที่ให้ค่าความหมายสิ่งต่าง ๆ รอบตัวโดยแบ่งแยกออกเป็น 2 ขั้วชัดเจน เช่น ธรรมชาติ/วัฒนธรรมชาย/หญิง ความสว่าง/ความมืด เหตุผล/อารมณ์ การให้ค่าความหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอคติที่คนมักเลือกเชิดชูขั้วหนึ่งมากกว่าอีกขั้วหนึ่งเสมอ (สุเรเดซ โชติอุตมพันธ์, 2559: 104)

วัฒนธรรมตะวันตกถูกให้ค่าเป็นบวกแม้ว่าจะไม่ได้ถูกกล่าวถึงอย่างชัดเจน เช่น วัฒนธรรมตะวันตกเป็นวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีพลวัต เป็นแหล่งของศิลปวิทยาการใหม่ ๆ วัฒนธรรมตะวันตกเป็นสิ่งที่ปกติ ไม่แปลกแหวกแนวแต่เชื่อถือได้ วัฒนธรรมตะวันตกจึงมักถูกให้ค่าเป็นเพศชาย มีความเป็นวีรบุรุษที่พร้อมจะช่วยเหลือและโอบอุ้มเพศหญิงที่ด้อยและอ่อนแอกว่า ภาพนักเดินทางจากตะวันตกมักเป็นผู้ชายที่รักการผจญภัย แต่ก็มีคุณธรรมและพร้อมจะช่วยเหลือหญิงสาวที่เป็นคนพื้นถิ่นที่ต้องตกระกำลำบากในวัฒนธรรมที่ล้าหลัง ผู้หญิงในประเทศอาณานิคมมักถูกนำเสนอว่าเต็มไปด้วยเสน่ห์ยั่วยวน พร้อมสนองตอบความต้องการของผู้ชายจากประเทศเจ้าอาณานิคม ส่วนผู้ชายในประเทศอาณานิคมมักถูกนำเสนอในเชิงลบและเป็นไปในแบบเหมารวมเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นผลมาจากความกลัวหรือการดูถูกดูหมิ่นจากผู้ชายประเทศเจ้าอาณานิคม สำหรับชาวอิตาเลียนแล้วภาพต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นภาพเหมารวมที่เกิดจากจินตนาการของคนตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ แต่มีความสำคัญยิ่งยวดต่อการสร้างความชอบธรรมสำหรับประเทศเจ้าอาณานิคม (สุระเดช โชติอุดมพันธ์, 2559: 239-240)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สามารถนำกรอบแนวคิดทฤษฎีการวิพากษ์หลังอาณานิคมนิยม (postcolonialism) มาประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์วรรณกรรมญี่ปุ่นที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้ได้ เนื่องจากเป็นผลงานที่เขียนขึ้นในช่วงสมัยที่สังคมญี่ปุ่นอยู่ภายใต้อิทธิพลของแนวคิดอาณานิคมนิยม และสืบเนื่องจากการที่ญี่ปุ่นเป็นหนึ่งในประเทศเอเชียที่เคยถูกคุกคามจากลัทธิล่าอาณานิคมโดยชาติตะวันตกมาก่อน แต่ญี่ปุ่นได้เปิดรับความรู้วิทยาการต่าง ๆ จากชาติตะวันตก ปรับปรุงประเทศชาติให้ทันสมัยจนพัฒนาเป็นมหาอำนาจทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทหารทัดเทียมกับชาติตะวันตกได้ในเวลาอันสั้น อย่างไรก็ตาม อิทธิพลจากลัทธิจักรวรรดินิยมนำพาให้ญี่ปุ่นไปอยู่อีกสถานะหนึ่ง กล่าวคือสถานะของผู้รุกราน ส่งผลให้ญี่ปุ่นกลายมาเป็นผู้ล่าอาณานิคมเสียเอง เนื่องมาจากญี่ปุ่นทำสงครามกับจีนและรัสเซียจนได้ดินแดนมาครอบครอง และยังคงทำสงครามต่อเนื่องเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากร การนำแนวคิดหลังอาณานิคมนิยมมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมญี่ปุ่น จะทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างญี่ปุ่นกับชาติอาณานิคม หรือชาติที่ญี่ปุ่นพยายามจะเข้าครอบครอง ดินแดนที่แอบแฝงอยู่ ผ่านการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างภาพชั่วตรงข้ามทวีลักษณ์และภาพเหมารวมในตัวเอง

1.9 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่มีการศึกษาเกี่ยวกับตัวบทที่นำมาใช้วิเคราะห์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวคิดอาณานิคมนิยมของญี่ปุ่น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาพไทยในวรรณกรรมญี่ปุ่นไว้ จะกล่าวโดยสังเขปดังต่อไปนี้

งานวิจัยของชะโตโกะ ทซึจิชะ (2540) เรื่อง “ภาพลักษณ์ของยามาดา นางามาซา⁵ ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นในคริสต์ศตวรรษที่ 20” ศึกษาการปรากฏและการเปลี่ยนแปลงของภาพลักษณ์ยะมะตะ นะงะมะซะในเอกสารไทยและในเอกสารญี่ปุ่นพบว่า มีภาพลักษณ์ที่แตกต่างกันอย่างมากระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นเกี่ยวกับยะมะตะ นะงะมะซะแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรก เนื่องจากญี่ปุ่นมีแนวคิดชาตินิยม เอเชียนิยม และนัณณินรน ภาพลักษณ์ยะมะตะ นะงะมะซะจึงมีการนำเสนอภาพลักษณ์ยะมะตะ นะงะมะซะเป็นกษัตริย์สยาม ช่วงที่สองเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นมีนโยบายวงไพบูลย์มหาเอเซียบูรพา ภาพลักษณ์ยะมะตะ นะงะมะซะจึงมีลักษณะได้รับการยกย่องเป็นวีรบุรุษแดนใต้ ส่วนฝ่ายไทยไม่ได้ให้ความสนใจยะมะตะ นะงะมะซะมากนัก ภาพลักษณ์ของยะมะตะ นะงะมะซะในเอกสารไทยจึงเป็นเพียงหัวหน้าอาสาสมัครญี่ปุ่นและถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแย่งชิงอำนาจในราชสำนักไทยเท่านั้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาในด้านประวัติศาสตร์ มิได้มีการวิเคราะห์ตัวบทอย่างวิธีการวิจัยวรรณคดี แต่นำข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้มาใช้ประกอบการวิเคราะห์ได้

งานวิจัยของน้ำทิพย์ เมธเศรษฐ (2556) เรื่อง “เรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะ : การประกอบสร้างอัตลักษณ์ญี่ปุ่นกับภาพแทนความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-ไทย” เป็นการศึกษาพัฒนาการด้านรูปแบบและเนื้อหาของเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับวีรกรรมของชาวญี่ปุ่นที่เดินทางออกไปเผชิญโชคและประสบความสำเร็จในต่างแดน รวมทั้งศึกษาบทบาทของเรื่องเล่าดังกล่าวในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ญี่ปุ่นผ่านการนำเสนอภาพแทนความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-ไทย พบว่ามีการนำเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะมาดัดแปลงและผลิตซ้ำในหลายรูปแบบ และมีเนื้อหาเปลี่ยนแปลงไปตามองค์ความรู้ที่มีต่อสยามที่เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งมีการนำเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะมาใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ญี่ปุ่นโดยผ่านการนำเสนอภาพความสัมพันธเชิงอำนาจระหว่างญี่ปุ่น-ไทย ภายใต้กรอบวาทกรรมอาณานิคมการขยายดินแดนที่มีการประกอบสร้างภาพอัตลักษณ์ความ

⁵ สกัดตามต้นฉบับ

เป็นชาติมหาอำนาจทางท้องทะเลของญี่ปุ่น ในขณะที่สยามถูกสร้างภาพเป็นดินแดนในอุดมคติที่เหมาะสมแก่การขยายออกไปสร้าง “อาณาจักรญี่ปุ่นแห่งที่สอง”

งานวิจัยของทนายพร ตรีรัตน์สกุลชัย トリラッサクルチャイ・タナポーン (2014) เรื่อง 「日本近現代文学におけるタイ表象の研究」 ศึกษาเรื่องการสร้างภาพแทนไทยในบทความหนังสือพิมพ์ บันทึกการเดินทาง หนังสือท่องเที่ยวและวรรณกรรมญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยเมจิถึงปีค.ศ. 1990 โดยในสมัยเมจิและไทโซ (ค.ศ.1912-1926) ไทยหรือสยามมีภาพเป็นดินแดนที่อยู่ห่างไกล และเนื่องจากอิทธิพลของแนวคิดขยายดินแดนลงใต้หรือ “นัณฉินรณ” ส่งผลให้ญี่ปุ่นนำเสนอภาพของไทยว่าเป็นดินแดนที่เหมาะสมแก่การเข้ายึดครองและตั้งอาณานิคม ส่วนในช่วงระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นนำเสนอภาพไทยว่าเป็นประเทศสัมพันธมิตรของญี่ปุ่น ไทยเป็นเหมือน “น้องสาว” ที่ได้รับการปกป้องคุ้มครองจากญี่ปุ่นซึ่งเหมือนเป็น “พี่ชาย” อีกทั้งยังเป็นพื้นที่แห่งการเหยี่ยวตา แม้งานวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาภาพแทนไทยในสิ่งพิมพ์หลากหลายรวมทั้งวรรณกรรมเยาวชนด้วย แต่ไม่ได้ศึกษาวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองเรื่องที่จะนำมาศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงนับเป็นการศึกษาขยายขอบเขตต่อยอดจากงานวิจัยของทนายพร

งานวิจัยของอะมิโมะโตะ โยะริมิทซุ はしもとよりみつ 橋本順光 (2015a) เรื่อง 「ポカホンタス伝記としての山田長政物語—明治の小説から大映の映画まで—」 ศึกษาเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะชะ โดยเปรียบเทียบกับตำนานเรื่องเล่าโพคาฮอนทัส อะมิโมะโตะระบุว่าเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะชะมีพัฒนาการที่ไม่สามารถแยกจากลัทธิล่าอาณานิคมและจินตนาการแบบอาณานิคมนิยมของอังกฤษได้ เรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะชะที่ถูกสร้างขึ้นในสมัยเอโดะถูกฟื้นฟูและนำมาเล่าใหม่ในสมัยเมจิโดยมีการเชื่อมโยงกับงานวิจัยของชาวตะวันตกเกี่ยวกับสยามในสมัยนั้น ผสมผสานบริบทสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่นเข้าไป ยกตัวอย่างเช่น วรรณกรรมเรื่อง *ยะมะตะ นะงะมะชะ ชะมุ อิเซเกกิ* 『山田長政暹羅偉跡』 (1887) (วีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของยะมะตะ นะงะมะชะ) ของโมะริ เทะอิจิโร もりていじろう 森貞次郎 ซึ่งพรรณนาถึงความรักโรแมนติกระหว่างยะมะตะ นะงะมะชะกับเจ้าหญิงไทย มีรูปแบบเหมือนตำนานเรื่องเล่าโพคาฮอนทัส ซึ่งกล่าวได้ว่ามายาคติความรักระหว่างคนต่างชาติพันธุ์เป็นวาทกรรมอาณานิคมแบบหนึ่ง นอกจากนี้ ตัวอย่างของวรรณกรรมที่มีโครงเรื่องสะท้อนแนวคิดอาณานิคมนิยมแบบญี่ปุ่น เช่น *นิฮนจิน โอะฮิน* (1932) ซึ่งเป็นเรื่องราวของบุตรชายยะมะตะ นะงะมะชะ ผู้สืบทอดปณิธานของบิดาก็เป็นที่นิยมมาก วรรณกรรมเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะชะที่นำเสนอความรักโรแมนติกระหว่าง

คนต่างชาติพันธุ์อีกเรื่องหนึ่งคือ *ยะมะตะ นะงะมะซะ* 『山田長政』 (1941) (ยะมะตะ นะงะมะซะ) ของทัซึโนะตะ คิคุโอะ 角田喜久雄 ซึ่งมีแผนการที่จะถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์สนับสนุนนโยบายแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม ภาพยนตร์ที่มีโครงเรื่องในลักษณะดังกล่าวและได้สร้างเป็นภาพยนตร์สำเร็จจริงในปีค.ศ. 1959 คือ เรื่อง *โอะจะโนะเค็น ยะมะตะ นะงะมะซะ* 『王者の剣 山田長政』 (1959) (ตาบแห่งกษัตริย์ ยะมะตะ นะงะมะซะ) เป็นเพียงผลงานที่เกาะกระแสความนิยมภาพยนตร์แนวบูรพคดีนิยม (orientalism) ที่สหรัฐอเมริกาผลิตขึ้นอย่างล้นหลามในช่วงสงครามเย็น ภาพยนตร์ดังกล่าวจึงไม่ประสบความสำเร็จ และองค์ประกอบเรื่องความรักโรแมนติกระหว่างคนต่างชาติพันธุ์ในตำนานเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะจึงเสื่อมความนิยมและถูกลืมเลือนไปในที่สุด ฮะมิโมะโตะสรุปว่าการที่วาทกรรมอาณานิคมนิยมได้ถูกลดทอนให้หายไปจากเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะ (สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 : ผู้วิจัย) ทำให้ยะมะตะ นะงะมะซะยังคงถูกนำมาใช้กล่าวถึงเป็นสัญลักษณ์ความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างไทย-ญี่ปุ่นได้ในเวลาต่อมา

งานวิจัยอีกหนึ่งชิ้นของฮะมิโมะโตะ (2015b) เรื่อง 「山田長政の秘宝譚 — 『日東の冒険王』 からオーストラリアの伝説まで — ศึกษาวรรณกรรมญี่ปุ่นที่มีโครงเรื่องเป็นการตามล่าหาสมบัติที่สร้างสรรค์ขึ้นหลังจากนวนิยายเรื่อง *เฮียวโนะเมะ* 『豹の眼』 (ตาเสือดำ) ของทะกะงะกิ อิโตะมิ 高垣眸 ซึ่งมีเนื้อหาสนับสนุนความชอบธรรมในการที่ชาวญี่ปุ่นจะได้มีสิทธิในการสืบทอดสมบัติในต่างแดนแม้ไม่ใช่คนพื้นเมือง ซึ่งมีต้นแบบมาจากวรรณกรรมเรื่อง King Solomon's Mine (ขุมทรัพย์พระเจ้าโซโลมอน) ของ Sir Herry Rider Haggard (เซอร์เฮนรี ไรเดอร์ แฮกการ์ด) โดยฮะมิโมะโตะระบุว่า เรื่องราวเหล่านี้สะท้อนแนวคิดอาณานิคมนิยมแบบญี่ปุ่น และหยิบยกเอาเรื่อง *นิตโต โนะ โบเก็นโอ* ของมินะมิ โยอิชิโรที่มีโครงเรื่องแบบเดียวกันมาเป็นตัวอย่าง เปรียบเทียบกับเรื่องต้นแบบว่ามีองค์ประกอบเหมือนหรือต่างกันอย่างไร และชี้ให้เห็นว่า ในเรื่อง *นิตโต โนะ โบเก็นโอ* สอดแทรกแนวคิดที่สนับสนุนความชอบธรรมของชาวญี่ปุ่นให้มีสิทธิครอบครองสมบัติลับของยะมะตะ นะงะมะซะที่ปรากฏในเรื่อง ทั้งนี้เนื่องจากมินะมิ โยอิชิโรเป็นนักเขียนที่มีจุดยืนร่วมสนับสนุนแนวคิดขยายดินแดนลงสู่ใต้

ผลจากการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า แม้จะเคยมีงานวิจัยที่นำวรรณกรรมเยาวชนสองเรื่องมาเป็นตัวอย่างประกอบการวิเคราะห์ แต่ยังไม่เคยมีการศึกษาเกี่ยวกับภาพสยามในวรรณกรรมเยาวชนสองเรื่องที่น่ามาศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้โดยละเอียดในเวลาเดียวกัน จึงจะ

นำมาศึกษาเชื่อมโยงกับบริบทสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวและเพิ่มเติมในแง่มุมความเป็นวรรณกรรม
เยาวชนให้มากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

บริบททางสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่นในทศวรรษ 1930

เนื้อหาในบทนี้เป็นการศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่นจากเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจภูมิหลังในการผลิตงานวรรณกรรม โดยแบ่งเป็น 2 หัวข้อใหญ่ คือ 1. บริบททางประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น 2. วรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม

2.1 บริบททางประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น

ในที่นี้จะสรุปบริบททางประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยเมจิ (ค.ศ. 1868 – 1912) ซึ่งญี่ปุ่นยังเป็นประเทศอนารยะในสายตาตะวันตก ผู้การเป็นชาติมหาอำนาจเจ้าอาณานิคมในทศวรรษ 1930 เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจบริบททางสังคมวัฒนธรรมในการสร้างงาน

2.2.1 การเปิดประเทศและพัฒนาสู่ความเป็นชาติมหาอำนาจ

ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายปิดประเทศห้ามชาวต่างชาติยกเว้นจีนและฮอลันดาเข้ามาค้าขายตั้งแต่ปี ค.ศ. 1639 แต่เนื่องจากสหรัฐอเมริกาได้ส่งกองเรือบุกเข้ามาที่อ่าวเอโดะ (อ่าวโตเกียวในปัจจุบัน) ในปี ค.ศ. 1853 เพื่อบีบบังคับให้ญี่ปุ่นเปิดประเทศทำการค้าขายกับประเทศตะวันตกอีกครั้ง เริ่มจากการทำสนธิสัญญาคานะงะวะกับอเมริกาในปี ค.ศ. 1854 หลังจากนั้นประเทศตะวันตกประเทศอื่น ๆ เช่น อังกฤษและฝรั่งเศสได้ขอติดตามเข้ามาเจรจาทำสัญญาเช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา ขณะที่ญี่ปุ่นเองก็ตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยทัดเทียมชาติตะวันตกเพื่อให้รอดพ้นจากการยึดครองเป็นอาณานิคม เนื่องจากเห็นตัวอย่างความล้มเหลวของเงินที่พ่ายแพ้ต่อการรุกรานของอังกฤษ ญี่ปุ่นได้เร่งรัดพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการทหาร ด้านวัฒนธรรม เป็นต้น ทำให้ญี่ปุ่นสามารถยกระดับฐานะขึ้นมาเป็นประเทศที่มั่งคั่งและเข้มแข็งด้านการทหารในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20

นอกจากการเผชิญหน้ากับการเข้ามาของชาติตะวันตก ญี่ปุ่นยังต้องเผชิญหน้ากับปัญหาภายในประเทศ กล่าวคือความอ่อนแอของรัฐบาลและปัญหาทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบเผด็จการทหาร โดยตระกูลโทกูงะวะ กลุ่มซามูไรจากแคว้นทางตะวันตกและทางใต้ ได้แก่ ซะทซึมุมะ ฮิเส็น โทะซะ

และโชงุนร่วมมือกันล้มล้างรัฐบาลและฟื้นฟูการปกครองภายใต้ระบอบจักรพรรดิตั้งเป็นรัฐบาลเมจิ ดำเนินการในปีค.ศ. 1868 รัฐบาลเมจิมีคำขวัญในการสร้างชาติ คือ “ชาติมั่งคั่งทหารเข้มแข็ง” 「富国強兵」 มีการพัฒนารูปแบบการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมซึ่งรับมาจากประเทศตะวันตก เรียกนโยบายการพัฒนาประเทศดังกล่าวว่า “การพัฒนาประเทศสู่ความเป็นอารยะ” 「文明開化」

ปัญญาชนมีส่วนสำคัญในการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยและมีบทบาทในฐานะผู้นำความคิด วิทยาการแบบตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ เนื่องจากรัฐบาลให้ความสนใจกับการปรับปรุงการศึกษาและมีนโยบายส่งคนออกไปศึกษาต่างประเทศ ปัญญาชนคนสำคัญคือ ฟุกุซะวะ ยูกิชิ 福沢諭吉 ผู้นำความรู้และประสบการณ์ตรงมาเขียนหนังสือเกี่ยวกับความเจริญของตะวันตก เขาร่วมมือกับกลุ่มปัญญาชนจัดตั้งสมาคมเมะอิโระกุชะ 明六社 (สมาคมเมจิปีที่ 6) โดยมี โมะริ อะริโนริ 森有礼 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการคนแรกของญี่ปุ่นเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง มีจุดประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้และวิทยาการแบบตะวันตกให้แก่ชาวญี่ปุ่น (สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, 2551: 55-57) นอกจากนี้ฟุกุซะวะยังเป็นผู้เผยแพร่แนวคิด “ถอดคราบตะวันออก มุ่งสู่ตะวันตก” 「脱亜入欧」 ปลุกฝังทัศนคติชื่นชมตะวันตก เหยียดความเป็นตะวันออกซึ่งฝังรากลึกอยู่ในจิตสำนึกของคนญี่ปุ่นมาจนถึงปัจจุบัน

ญี่ปุ่นเริ่มมีฐานะและบทบาทในสังคมโลกเพิ่มมากขึ้นเรื่อยมา โดยพัฒนาประเทศตามแบบตะวันตกทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลมุ่งวางรากฐานในการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมหนักและอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการอุปโภคและบริโภค มีการสร้างเส้นทางคมนาคมและพัฒนาระบบสื่อสารควบคู่ไปกับการสนับสนุนภาคเกษตรกรรม (สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, 2551: 61-62) ลัทธิชาตินิยมถูกปลุกฝังในหมู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนร่วมมือกันและเสียสละเพื่อชาติ ลัทธิชาตินิยมมีส่วนช่วยให้ชาวญี่ปุ่นร่วมมือกันพัฒนาชาติให้รอดพ้นจากการเป็นอาณานิคม แต่ก็ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ญี่ปุ่นมุ่งขยายอิทธิพลรุกรานประเทศอื่นดังเช่นประเทศตะวันตก (สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, 2551: 72-73)

นอกจากนี้ การพัฒนาจนประสบความสำเร็จในระยะเวลานั้นสั้นทำให้ญี่ปุ่นขาดแคลนทรัพยากร ก่อให้เกิดแนวคิดการขยายดินแดนลงสู่ใต้หรือนั่นฉินรอน 南進論 ตั้งแต่สมัยเมจิช่วงทศวรรษ 1860 ส่งเสริมให้ชาวญี่ปุ่นอพยพออกไปตั้งถิ่นฐานนอกประเทศ เนื่องจากผลผลิตและ

ทรัพยากรภายในประเทศไม่เพียงพอ เป็นอีกปัจจัยที่ชักนำญี่ปุ่นไปสู่การเป็นเจ้าอาณานิคม ก่อสงคราม
รุกรานดินแดนประเทศเอเชียชาติอื่นในเวลาต่อมา

สุรางค์ศรี ต้นเสียงสมได้สรุปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นในช่วงสมัยใหม่หลังการปฏิรูปเมจิถึง
สงครามโลกครั้งที่ 2 ไว้ ซึ่งมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการทำสงครามของญี่ปุ่นกับชาติอื่น ๆ คือ ญี่ปุ่นสนใจ
ที่จะขยายอิทธิพลไปยังประเทศอื่นที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียง คือ เกาหลีและจีน เนื่องจากต้องการ
ทรัพยากรธรรมชาติ ญี่ปุ่นทำสงครามกับจีนในค.ศ. 1894-1895 เพราะทั้งญี่ปุ่นกับจีนต่างต้องการ
ขยายอิทธิพลเข้าไปในเกาหลี ชัยชนะเหนือจีนของญี่ปุ่นแสดงถึงอำนาจทางการทหารของญี่ปุ่น เพราะ
ญี่ปุ่นสามารถชนะประเทศที่ยิ่งใหญ่มาก่อนอย่างจีนได้ อีกทั้งชัยชนะของญี่ปุ่นในสงครามกับรัสเซียเมื่อ
ปีค.ศ. 1904-1905 ก็ได้แสดงถึงแสนยานุภาพทางการทหารของญี่ปุ่นว่า ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีอำนาจ
ทางการทหารสามารถมีชัยเหนือรัสเซียซึ่งเป็นประเทศตะวันตก นอกจากนี้ยังเป็นปัจจัยส่งเสริมให้
อุตสาหกรรมหนักของญี่ปุ่นเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากต้องผลิตอาวุธไปใช้ในสงคราม หลัง
สงครามทั้งสองครั้งนี้ ญี่ปุ่นก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ สงครามโลกครั้งที่ 1 ยังเป็นอีก
ปัจจัยเสริมที่ทำให้ญี่ปุ่นมีเศรษฐกิจเจริญเติบโต เพราะญี่ปุ่นสามารถผลิตสินค้าส่งออกแทนสินค้ายุโรป
ได้ การทำสงครามชนะจีนทำให้ญี่ปุ่นครอบครองเกาะไต้หวันเป็นอาณานิคมแห่งแรก เมื่อญี่ปุ่นชนะ
รัสเซียทำให้ญี่ปุ่นได้เกาหลีมาเป็นรัฐอารักขาแล้วผนวกเกาหลีเป็นส่วนหนึ่งของญี่ปุ่นในค.ศ. 1910
และผลจากการที่ญี่ปุ่นเข้าร่วมฝ่ายพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 1 ส่งผลให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ชนะ
สงคราม และถือโอกาสยึดครองดินแดนที่เคยเป็นของเยอรมันในเอเชีย (สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, 2551:
67-68)

การสู้รบในจีนของญี่ปุ่นก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 กล่าวคือ เหตุการณ์แมนจูเรีย まんしゅうじへん
ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น และเป็นหนึ่งในปัจจัยที่พาญี่ปุ่นไปสู่
สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยสุรางค์ศรี กล่าวถึงเหตุการณ์แมนจูเรียว่า เหตุการณ์แมนจูเรียเกิดขึ้นเพราะ
ญี่ปุ่นสนใจทรัพยากรธรรมชาติในดินแดนแถบแมนจูเรียของจีน ในทศวรรษ 1920 ญี่ปุ่นมีนโยบายแข็ง
กร้าวที่จะขยายอิทธิพลเข้าไปในจีนเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนจากรัสเซียที่มีความสนใจใน
ดินแดนแถบนี้เช่นเดียวกัน ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าวในจีนมีเหตุการณ์วุ่นวายทางการเมือง ญี่ปุ่น
จึงเข้าแทรกแซงทางการเมือง เหตุการณ์แมนจูเรียเกิดขึ้นในวันที่ 18 กันยายน ค.ศ. 1931 ซึ่งเกิด
ระเบิดที่ทางรถไฟของญี่ปุ่นในแมนจูเรีย ทำให้ญี่ปุ่นใช้เป็นข้ออ้างโจมตีกองทัพจีนในบริเวณนั้นและ

ขยายอิทธิพลของญี่ปุ่นออกไป แม้ฝ่ายรัฐบาลญี่ปุ่นจะพยายามควบคุมกองทัพแล้วแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ทำให้กองทัพยังคงเดินทางขยายอาณาเขตยึดครอง ซึ่งเหตุการณ์นี้เป็นจุดหักเหที่สำคัญของนโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น โดยยกเลิกนโยบายที่จะให้ความร่วมมือกับประเทศตะวันตก และหันมาดำเนินนโยบายเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของญี่ปุ่น เหตุการณ์นี้ทำให้ญี่ปุ่นลาออกจากการเป็นสมาชิกองค์การสันนิบาตชาติในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1933 (สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม, 2551: 88-89)

อาจสรุปพัฒนาการการขยายดินแดนอาณานิคมของญี่ปุ่นได้ดังนี้คือ ผลจากการทำสงครามกับชาติอื่นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ทำให้ญี่ปุ่นได้อาณานิคมมาไว้ในครอบครอง อาณานิคมแห่งแรกของญี่ปุ่นได้มาจากการทำสงครามกับจีนในค.ศ. 1894-1895 คือ ไต้หวันและแหลมเหลียวตง เมื่อญี่ปุ่นทำสงครามชนะรัสเซียในค.ศ. 1904-1905 ทำให้ญี่ปุ่นได้เป็นรัฐอารักขาของเกาหลีและผนวกเป็นส่วนหนึ่งของญี่ปุ่นในปีค.ศ. 1910 เมื่อญี่ปุ่นเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1914-1915) ญี่ปุ่นได้หมู่เกาะในทะเลแปซิฟิกที่เคยเป็นของเยอรมันมาครอบครอง และผลจากการบุกแมนจูเรียในค.ศ. 1931 ทำให้ญี่ปุ่นสามารถยึดแมนจูเรียด้วยกำลังทางการทหาร เพื่อให้เข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ดังกล่าวมากยิ่งขึ้น จะกล่าวถึงแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการขยายดินแดนของญี่ปุ่นในหัวข้อต่อไป

2.1.2 นันฉินรณ : แนวคิดอาณานิคมนิยมแบบญี่ปุ่น

ตั้งแต่อดีต ดินแดนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและมีความสำคัญสำหรับญี่ปุ่นคือจีนและเกาหลีซึ่งเป็นพื้นที่ในเอเชียตะวันออกเหนือ ส่วนดินแดนในเอเชียทางตอนใต้จากญี่ปุ่นลงไปนั้นมีความสำคัญรองลงมา จีนเคยเป็นประเทศมหาอำนาจในแถบพื้นที่เอเชียมาก่อนและมีอิทธิพลในด้านวัฒนธรรม เช่น ตัวอักษรจีนและแนวคิดขงจื้อ ญี่ปุ่นเคยได้รับวัฒนธรรมก้าวหน้าจากจีนทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยผ่านเกาหลี แต่หลังการปฏิรูปเมจิ (ค.ศ. 1868) ญี่ปุ่นพัฒนาประเทศเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ตามแบบตะวันตก ความสัมพันธ์ที่เคยมีกับจีนก็ได้เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ ญี่ปุ่นต้องเผชิญหน้ากับการขยายอำนาจของจักรวรรดินิยม ^{ていこくしゅぎ} 帝國主義 นานาประเทศที่ต้องการมุ่งสู่เอเชียตะวันออก นโยบายมุ่งสู่ได้ของรัสเซียทำให้เหล่าประเทศในเอเชียตะวันออกต่างอยู่ในสภาวะตึงเครียด รัฐบาลญี่ปุ่นขณะนั้นให้ความสนใจแมนจูเรียซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญมากกว่า อย่างไรก็ตาม ในรัชสมัยเมจิทศวรรษที่สอง (ราว ค.ศ. 1887-1896) มีผู้นำหัวก้าวหน้าเริ่มหันไปสนใจดินแดนทางตอนใต้และเริ่มมีการอพยพผู้คนย้าย

ถิ่นฐานไปอยู่อาศัย (大畑, 1991: 46-47) เกิดแนวคิดที่เรียกว่า แนวคิดนั้นฉินรอน ^{なんしんろん} 南進論⁶ ซึ่งสนับสนุนการขยายอิทธิพลของญี่ปุ่นลงไปสู่ดินแดนทางตอนใต้ถัดจากหมู่เกาะญี่ปุ่น

ยะโนะ โทรุ ^{やの とおる} 矢野 暢 กล่าวถึงสาระสำคัญในแนวคิดนั้นฉินรอนไว้ว่า เป็นแนวคิดที่ให้ความสนใจกับอาณาบริเวณ “นั้นโย” ^{なんよう} 「南洋」 หรือดินแดนทางตอนใต้ว่าเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการขยายดินแดนของญี่ปุ่น โดยเน้นถึงความล่าหลังด้อยพัฒนาโดยเฉพาะในด้านการเมืองการปกครองของพื้นที่บริเวณนี้ และเป็นหน้าที่ของญี่ปุ่นที่จะเข้าไปช่วยพัฒนาให้เจริญขึ้น โดยเชื่อว่าการแผ่ขยายอิทธิพลไปสู่ดินแดนทางตอนใต้ จะช่วยแก้ไขปัญหาล้าหลังและเศรษฐกิจภายในประเทศญี่ปุ่น (矢野, 2009: 43-44)

จากข้อความดังกล่าวเป็นที่น่าตั้งข้อสังเกตว่า การมองประเทศในแถบดินแดนตอนใต้เป็นประเทศที่ล่าหลังด้อยพัฒนานั้นเหมือนกับแนวคิด “อาณานิคมนิยม” ของชาติตะวันตกที่มักกล่าวอ้างว่าประเทศอาณานิคมล่าหลัง ด้อยพัฒนา เพื่ออ้างถึงความชอบธรรมให้ประเทศเจ้าอาณานิคมมีสิทธิเข้าไปจัดการหรือครอบครองทรัพยากรในดินแดนของประเทศอาณานิคม

นั้นฉินรอนที่เกิดขึ้นในช่วงแรกนั้นผู้คนให้ความสนใจทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การแสวงหาทรัพยากร การทำการค้า การอพยพของประชากร ผู้ที่เริ่มให้ความสนใจไปยังดินแดนใต้ในช่วงแรกเน้นเรื่องการประสบความสำเร็จในต่างแดนของชาวญี่ปุ่น การกระตุ้นการทำการค้า และการพัฒนาดินแดนทางตอนใต้ ซึ่งเป็นการส่งเสริมผลประโยชน์ของประเทศ แนวคิดนั้นฉินรอนในช่วงนี้ยังเป็นเพียงแนวคิดที่เกิดจากความสนใจของภาคประชาชนเท่านั้น เนื่องจากตั้งแต่ช่วงสงครามญี่ปุ่น-จีนในปี.ศ. 1894-1895 จนถึงช่วงสงครามญี่ปุ่น-รัสเซียในปี.ศ. 1904-1905 รัฐบาลญี่ปุ่นมุ่งให้ความสนใจกับดินแดนทางตอนเหนืออย่างแมนจูเรียและเกาหลี ทั้งทางด้านการเมืองการทหารรวมทั้งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังได้ไต้หวันและแหลมเหลียวตงมาครอบครองจากการชนะสงครามญี่ปุ่น-จีนในปี.ศ. 1894-1895 โดยแหลมเหลียวตงนั้นญี่ปุ่นได้คืนให้แก่จีนไปในภายหลัง แต่ไต้หวัน

⁶ พจนานุกรม “โคจิเอ็น” ^{こうじえん} 『広辞苑』 ให้ความหมายคำว่า นั้นฉินรอน ^{なんしんろん} 南進論 ^{なんしんろん} 南進論 ไว้ว่า หมายถึง แนวคิดหรือนโยบายที่มีมาตั้งแต่สมัยเมจิซึ่งพยายามจะขยายสู่ดินแดนทางใต้ เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวได้ว่าเป็นนโยบายเพื่อให้ได้มาซึ่งแหล่งทรัพยากรทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นสาเหตุของสงครามมหาเอเชียบูรพา เช่น การส่งกองทัพเข้าไปยึดครองดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศสในอินโดจีนตอนเหนือและตอนใต้ในปี.ศ. 1940-1941

ยังคงเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น แสดงให้เห็นว่า ดินแดนทางตอนใต้ นั้นยังไม่ได้ได้รับความสำคัญมากนัก (大畑, 1991: 35-37)

ความสนใจที่มีต่อดินแดนทางใต้ถูกพัฒนาเป็นแนวคิดนั้นฉินรอนอย่างแท้จริงในสมัยไทโช (ค.ศ. 1912-1926) โดยเริ่มจากภาคประชาชน มีการเผยแพร่หนังสือหรือนิตยสารที่แสดงความสนใจ อย่างเป็นรูปธรรมต่อการมุ่งขยายดินแดนลงสู่ใต้ รวมทั้งการขยายดินแดนด้านเศรษฐกิจ มีการให้ข้อมูล เกี่ยวกับพื้นที่ในดินแดนทางตอนใต้ ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตและการค้าขายต่าง ๆ วัตถุประสงค์ในการ มุ่งสู่ใต้นั้นด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ รวมไปถึงการอพยพคนเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าว โดยพื้นที่ทางตอนใต้ ดังกล่าว ได้แก่ จีนทางตอนใต้ อินโดจีนของฝรั่งเศสหรือแผ่นดินใหญ่ติดชายฝั่งฟิลิปปินส์ และ อินโดนีเซีย แม้จะมีวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจแต่ก็ยังเป็นเพียงธุรกิจการค้าส่วนบุคคล เช่น พ่อค้าเร่ ขยายยา ช่างภาพ โสเภณี เป็นต้น หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าเป็นธุรกิจของกลุ่มคนชายขอบของสังคม ญี่ปุ่น จึงทำให้ความสนใจดินแดนใต้นั้นแฝงไปด้วยอคติที่เกิดขึ้นพร้อมกับความคิดที่ว่าดินแดนในแถบ นี้เป็นพื้นที่ด้อยพัฒนา ส่วนรัฐเริ่มมุ่งขยายดินแดนลงสู่ใต้หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 จากการเข้าปกครอง หมู่เกาะแถบเหนือเส้นศูนย์สูตรซึ่งเคยเป็นของเยอรมัน และมีการจัดตั้งกรม南洋庁^{なんようちょう} ให้ดูแล พื้นที่ดังกล่าวในปีค.ศ. 1922 นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจที่มีสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหลัง สงครามโลกครั้งที่ 1 และเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ในภาคตะวันออกของญี่ปุ่นในปีค.ศ. 1923 ส่งผลให้ช่วงปลายสมัยไทโชหรือครึ่งแรกของทศวรรษ 1920 มีการจัดประชุมเพื่อหามาตรการแก้ไข ปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งมีการจัดประชุมเกี่ยวกับการค้าในดินแดนทางตอนใต้เช่นกัน (大畑, 1991: 39-41)

ยะโนะกล่าวว่ สมัยโชวะทศวรรษ 10 (ปีค.ศ. 1935 - 1944) เป็นยุคทองของฉินฉินรอน เนื่องจาก ฉินฉินรอนถูกนำมาใช้ยืนยันความจำเป็นในการทำสงครามโลกครั้งที่ 2 กระแสนิยมของ “ฉินฉินรอน” ในช่วงเวลานี้จึงมิได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่เกิดจากความจงใจ ในปีค.ศ. 1936 มีการ ประกาศ “มาตรฐานนโยบายประเทศ” 「国策ノ基準」^{こくさくのきじゆん} ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีการหยิบยกปัญหา เกี่ยวกับดินแดนทางตอนใต้ขึ้นมาแล้วนำมารวมไว้ในแนวคิดนโยบายแห่งชาติ (矢野, 2009: 291-295)

สาเหตุที่ฉินฉินรอนถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นนโยบายแห่งชาตินั้นเนื่องมาจากการที่กองทัพเรือ นำเสนอแนวคิดฉินฉินรอนมาเป็นแนวคิดทางการเมืองอันสำคัญในปีค.ศ. 1933 เนื่องจากกองทัพเรือ ญี่ปุ่นเริ่มหวั่นเกรงการขยายกองทัพเรือของสหรัฐอเมริกา จึงจำเป็นจะต้องมีหลักการที่นำมาใช้ยืนยัน

ความชอบธรรมในการต่อต้านการขยายกองทัพเรือของสหรัฐอเมริกา (矢野, 2009: 299-301) “มาตรฐานนโยบายประเทศ” ที่ประกาศในปีค.ศ. 1936 เกิดจากการที่ผู้บัญชาการทหารบกและทหารเรือเจรจากันเพื่อรวมนโยบาย ซึ่งในนโยบายระบุว่า จะรักษาฐานที่มั่นของประเทศญี่ปุ่นในทวีปเอเชียตะวันออก และดำเนินการมุ่งสู่ดินแดนตอนใต้ นอกจากนี้ ในปีค.ศ. 1936 ยังเป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เนื่องจากเกิดรัฐประหารที่โตเกียว กลุ่มผู้นำที่เคยมุ่งรักษาสันติภาพและประนีประนอมถูกเปลี่ยนตัว รัฐบาลสมัยต่อมาจึงต้องปรับนโยบายตอบสนองให้กลุ่มทหารที่ไม่พอใจกับการดำเนินนโยบายของรัฐบาลชุดก่อน ส่งผลให้ดำเนินนโยบายกับจีนในแนวทางที่แข็งกร้าวมากขึ้นและพร้อมใช้กำลังทางการทหารเพื่อสนับสนุนการขยายอำนาจของชาติ แนวคิดนั้นฉินรณดังกล่าวนี้ได้ถูกพัฒนาไปสู่แนวคิดวงไพบูลย์มหาเอเชียบูรพาในภายหลัง ซึ่งเป็นแนวคิดที่ต้องการรวมดินแดนต่าง ๆ ของจีน แมนจูเรีย เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อินเดีย นิวซีแลนด์ และออสเตรเลียเข้าไว้ด้วยกันภายใต้การนำของญี่ปุ่น

จะเห็นได้ว่า ในระยะแรกที่ฉินรณก่อกำเนิดขึ้นนั้นเป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาภายในของประเทศญี่ปุ่น กล่าวคือ ด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่เมื่อญี่ปุ่นเริ่มทำสงครามขยายดินแดน ประกอบกับแนวคิดนั้นฉินรณที่มุ่งขยายดินแดนลงสู่ใต้ ประสานกับแนวคิดเอเชียนิยมที่มุ่งรวบรวมประเทศต่าง ๆ ในเอเชียให้เป็นหนึ่งเดียวและปลดปล่อยประเทศต่าง ๆ ในเอเชียออกจากอำนาจของชาติตะวันตก แนวคิดนั้นฉินรณจึงพัฒนาไปสู่แนวคิด “วงไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา” อย่างไรก็ตาม แม้จะกล่าวอ้างอุดมคติ แต่สิ่งที่ญี่ปุ่นกระทำก็คือการรุกเข้าไปในดินแดนอื่นเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ แสวงหาผลกำไรทางเศรษฐกิจ แก้ไขปัญหาของชาติตนเอง แสวงหาทรัพยากรมาเพื่อทำสงครามกับชาติตะวันตก นอกจากนี้ ฉินรณยังมีลักษณะของแนวคิดอาณานิคมนิยม กล่าวคือ มองประเทศที่อยู่ในดินแดนทางตอนใต้เป็นประเทศที่ยังด้อยพัฒนา และภารกิจของญี่ปุ่นคือการไปช่วยพัฒนาประเทศเหล่านั้น แต่แท้ที่จริงแล้วเป็นการกล่าวอ้างเพื่อให้ญี่ปุ่นสามารถรุกรานเข้าไปในดินแดนอื่นได้

สยามเป็นประเทศหนึ่งที่ตั้งอยู่ในดินแดนทางตอนใต้ถัดลงมาจากหมู่เกาะญี่ปุ่น ญี่ปุ่นกับสยามมีความสัมพันธ์ด้านการค้ากันมาตั้งแต่สมัยอยุธยาซึ่งตรงกับสมัยเอโดะของญี่ปุ่น แต่เนื่องจากในเวลาต่อมารัฐบาลญี่ปุ่นดำเนินนโยบายปิดประเทศ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ขาดช่วงไป และมาเปิดความสัมพันธ์ใหม่อย่างเป็นทางการอีกครั้งหลังญี่ปุ่นเปิดประเทศและมีการปฏิรูปเมจิ มีการลงนามใน “หนังสือปฏิญญาว่าด้วยทางพระราชไมตรีแลการค้าขายในระหว่างประเทศสยามกับประเทศ

ญี่ปุ่น⁷” ในปีค.ศ. 1887 เนื้อหากำหนดขึ้นโดยย่อเกี่ยวกับการผูกสัมพันธ์ไมตรีทางการค้าและการเดินเรือ (อิชิอิ โยเนะโอะและโยชิกาวะ โทชิฮารุ, 2560: 115) หลังจากนั้น ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นศตวรรษที่ 20 มีการส่งกลุ่มชาวญี่ปุ่นเดินทางอพยพเข้ามาทำมาหากินในสยาม ผู้ปกครองสยามจ้างชาวญี่ปุ่นเป็นผู้เชี่ยวชาญและช่างในแขนงต่าง ๆ เช่น การดูแลด้านการเลี้ยงไหม จิตรกร ช่างแกะสลัก นายแพทย์ ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย เป็นต้น มีการจ้างครูสตรีชาวญี่ปุ่นจึงกำเนิด “โรงเรียนราชินี” ซึ่งเป็นโรงเรียนสตรีสำหรับลูกหลานของพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนาง (อิชิอิ โยเนะโอะและโยชิกาวะ โทชิฮารุ, 2560: 150-157)

การเดินทางอพยพมายังสยามมาจากอิทธิพลของแนวคิดนั้นฉินรนซึ่งแสดงถึงความสนใจของญี่ปุ่นต่อสยาม งานวิจัยของทนาย ตรีรัตน์สกุลชัย เรื่อง 「日本近現代文学におけるタイ表象の研究」 ระบุว่า บันทึกการเดินทางเรื่อง *ฉะมุ คิโก* 『暹羅紀行』 (บันทึกการเดินทางสู่สยาม) ของโอโตริ เคะอิซุเกะ おおとりけいすけ 大鳥圭介 (1895) เป็นหนังสือเล่มแรกทีกล่าวถึงข้อมูลของสยามอย่างเป็นรูปธรรม มีภาพสยามเป็นภาพของประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรและชาวญี่ปุ่นควรเข้าไปบุกเบิก ซึ่งภาพดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดนั้นฉินรนในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 (トリラッサクルチャイ, 2014: 40)

หลังจากเหตุการณ์ที่ญี่ปุ่นถูกคว่ำบาตรในการประชุมสมัชชาใหญ่เฉพาะกาลของสันนิบาตชาติที่เจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในเดือนกุมภาพันธ์ ปีค.ศ. 1933 ตัวแทนที่รัฐบาลคณะปฏิวัติของสยามส่งไปเข้าร่วม เป็นผู้เดียวที่สละสิทธิ์ในการลงคะแนนเรียกร้องให้ทหารญี่ปุ่นถอนตัวออกจากแมนจูเรีย ซึ่งผลปรากฏว่าเป็น 42 ต่อ 1 อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่รัฐบาลญี่ปุ่นหันมาส่งเสริมความสัมพันธ์กับสยามอย่างแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น คณะผู้นำของสยามหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (ค.ศ. 1932) ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่มีต่อญี่ปุ่น เพื่อใช้สนับสนุนฐานอำนาจของพวกตนซึ่งเป็นอำนาจใหม่ในสยาม สยามใช้ความสัมพันธ์ที่มีกับญี่ปุ่นคานอำนาจกับตะวันตกอย่างอังกฤษ ฝรั่งเศส และอเมริกา รวมทั้งจีนโพ้นทะเลซึ่งเคยเกื้อหนุนฐานอำนาจเดิมของสยาม (โยชิกาวะ โทชิฮารุ, 2550: 6-10)

ในทศวรรษ 1930 ญี่ปุ่นกับสยามเจริญความสัมพันธ์กันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านการทหาร โดยมีการแลกเปลี่ยนกันด้านพุทธศาสนา การแลกเปลี่ยนกันระหว่างกลุ่มเยาวชน

⁷ ประเทศญี่ปุ่นคือประเทศญี่ปุ่น สกัดตามแหล่งอ้างอิง

ญี่ปุ่นกับกลุ่มลูกเสือสยาม มีการตีพิมพ์ข่าวหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับนางสาวสยาม มีการจัดนิทรรศการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสยาม ณ สวนอุเอะโนะกรุงโตเกียว อีกทั้งญี่ปุ่นยังมีนโยบายช่วยเหลือผลักดันส่งเสริมเศรษฐกิจสยาม

จากงานวิจัยของชะโตโกะ ทซึจิยะ เรื่อง “ภาพลักษณ์ของยามาดา นางามาซาในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นในคริสต์ศตวรรษที่ 20” พบว่า ในช่วงทศวรรษ 1930 ญี่ปุ่นเห็นความสำคัญของสยามทั้งในด้านยุทธศาสตร์และทรัพยากร มีการหิบบกยะมะตะ นะงะมะซะขึ้นมาเป็นตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับญี่ปุ่น แต่กลับไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากฝ่ายญี่ปุ่นนำยะมะตะ นะงะมะซะมาใช้เป็นตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสยามอย่างกระตือรือร้น แต่สยามไม่ให้ความสนใจยะมะตะ นะงะมะซะมากนัก (ชะโตโกะ, 2540: 130)

อาจสรุปได้ว่า สยามเป็นหนึ่งในดินแดนทางตอนใต้ที่ญี่ปุ่นสนใจ แนวคิดนั้นฉินรนช่วงปลายศตวรรษที่ 19 เคยให้ความสนใจต่อสยามในฐานะที่เป็นพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์และนำเดินทางมาบุกเบิก เนื่องจากเดิมทีแนวคิดนั้นฉินรนแสดงความสนใจต่อดินแดนทางตอนใต้ในด้านเศรษฐกิจ และมีชาวญี่ปุ่นที่เดินทางอพยพมาอยู่อาศัยในสยามในช่วงเวลาดังกล่าวจริง หลังจากเกิดเหตุการณ์สยามงดออกเสียงในการประชุมสันนิบาตชาติเรื่องการเรียกร้องให้ทหารญี่ปุ่นถอนตัวออกจากแมนจูเรีย ญี่ปุ่นยังกระตือรือร้นที่จะเจริญสัมพันธไมตรีกับสยาม การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของสยามเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นเจริญความสัมพันธ์ด้วยมากยิ่งขึ้น ญี่ปุ่นหิบบกยะมะตะ นะงะมะซะขึ้นมาเป็นตัวแทนของความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับญี่ปุ่น จึงมีการผลิตข่าววรรณกรรมประเภทเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีจำนวนหนึ่งเป็นวรรณกรรมเยาวชน โดยจะกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นในหัวข้อถัดไป

2.2 วรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงจุดเริ่มต้นของวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่น วรรณกรรมมวลชนวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นภายใต้บริบทการทำสงครามขยายดินแดน และวรรณกรรมผจญภัยสำหรับเยาวชนในญี่ปุ่น เพื่อช่วยทำความเข้าใจภูมิหลังของการสร้างงานมากยิ่งขึ้น

2.2.1 จุดเริ่มต้นของวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นมีวรรณกรรมสำหรับเด็กซึ่งอยู่ในรูปแบบนิทานพื้นบ้านหรือนิทานสอนใจมาตั้งแต่อดีต ต่อมาในสมัยเอโดะหรือประมาณศตวรรษที่ 17 เทคนิคการพิมพ์ด้วยบล็อกไม้เจริญก้าวหน้าจึงมีการพิมพ์หนังสือในรูปแบบที่เรียกว่าหนังสือปกแดง ^{あかほん} 赤本 เนื่องจากมีปกหนังสือเป็นสีแดง มีเนื้อเรื่องเป็นการนำนิทานพื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน หรือนิยายสงครามที่สร้างสรรค์ขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณมาเป็นต้นแบบ ในการสร้างสรรค์งานสำหรับเด็ก หลังจากเปิดประเทศรับอิทธิพลด้านต่าง ๆ จากตะวันตกในสมัยเมจิ ได้มีการนำเข้าและแปลหนังสือให้ความรู้ นิทาน วรรณกรรมเยาวชนจากต่างประเทศ จากนั้นจึงได้เริ่มมีการพัฒนาสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนสมัยใหม่ซึ่งได้รับอิทธิพลทั้งรูปแบบและเนื้อหาจากวรรณกรรมตะวันตก

ในช่วงสองทศวรรษแรกของรัชสมัยเมจิ (ราวค.ศ. 1868-1888) มีการผลิตวรรณกรรมสำหรับเด็กแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ 1. หนังสือประเภทเผยแพร่คำสอนศาสนาคริสต์ 2. หนังสือประเภทให้ความรู้หรือหนังสือด้านวิทยาศาสตร์ 3. หนังสือแปลจากหนังสือต่างประเทศ 4. หนังสือประเภทนิยายที่มีภาพประกอบ ^{くさうし} 草双紙 หรือหนังสือปกแดงซึ่งสืบทอดมาจากสมัยเอโดะ (鳥越, 2009: 14)

จุดเริ่มต้นของวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นสมัยใหม่ ^{きんだいにほんじどうぶんがく} 近代日本児童文学 กล่าวกันว่านับจากการสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นขึ้นเองเป็นเรื่องแรกคือ เรื่อง *โคะงะเนะมะรุ* 『こがね丸』 ตีพิมพ์ในปีค.ศ. 1891 ผลงานของอิวะยะ ซะสะนะมิ ^{いわずさなみ} 巖谷小波 ซึ่งได้รับการยกย่องให้เป็นตัวแทนของนักเขียนที่ผลิตวรรณกรรมสำหรับเด็กในสมัยเมจิ

ซะสะนะมิเป็นนักเขียนคนสำคัญของนิตยสาร “โฌเน็น เซะกะเออิ” 『少年世界』 (โลกเยาวชนชาย) ซึ่งก่อตั้งในปีค.ศ. 1895 เนื่องจากนิทานพื้นบ้าน ^{とぎはなし} お伽噺 ของซะสะนะมิได้รับความนิยมมาก ส่งผลให้นิตยสารโฌเน็น เซะกะเออิเป็นนิตยสารสำหรับเด็กเล่มสำคัญในสมัยปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 (長谷, 2007) จากความสำเร็จด้านปฏิรูปการศึกษาและความก้าวหน้าด้านสื่อสิ่งพิมพ์ของญี่ปุ่นทำให้ประชาชนญี่ปุ่นนิยมอ่านหนังสือกันอย่างแพร่หลายและมีการตีพิมพ์นิตยสารสำหรับทั้งผู้ใหญ่และเยาวชนเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ ยังมีนักเขียนวรรณกรรมเยาวชนคนสำคัญ คือ โอะงะวะะ มิเมะเออิ ^{おがわみめい} 小川未明 ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นสมัยใหม่ ในปีค.ศ. 1910 เขาออกหนังสือรวมวรรณกรรมเยาวชนชื่อ

ว่า อะกะอิฟุเนะ 『赤い船』 (เรือสีแดง) ส่วนซุสูกิ มิเอะกิชิ 鈴木三重吉 เป็นผู้ก่อตั้งนิตยสาร “อะกะอิโตรี” 『赤い鳥』 (นกสีแดง) ในปีค.ศ. 1918 ซึ่งรวบรวมนิทานสำหรับเด็ก 童話 ที่มีคุณภาพไว้ด้วยความตั้งใจของมิเอะกิชิที่ต้องการสร้างสรรค์ผลงานสำหรับเด็กที่มีคุณภาพ

2.2.2 วรรณกรรมมวลชนสำหรับเยาวชน

วรรณกรรมมวลชนสำหรับเยาวชน 大衆児童文学 เป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมมวลชน 大衆文学⁸ ซึ่งเป็นที่แพร่หลายในสังคมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมมวลชนได้ถือกำเนิดขึ้นในทศวรรษ 1920 ตัวบทที่เลือกมาศึกษาในครั้งนี้เป็นวรรณกรรมเยาวชนสำหรับเด็กผู้ชายซึ่งนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมมวลชนสำหรับเยาวชน

โอะสะกิ โอะทซูกิ 尾崎秀樹 กล่าวถึงวรรณกรรมมวลชนสำหรับเยาวชน 大衆児童文学 ในบทความเรื่อง 「大衆児童文学に就いて」 ไว้ว่า ตั้งแต่ปลายสมัยไทโชจนถึงต้นสมัยโชวะหรือทศวรรษ 1920-1930 วรรณกรรมมวลชนสำหรับเยาวชน มีส่วนในการสร้างความโรแมนติก วีรบุรุษนิยม 英雄主義 และอุดมคตินิยม 理想主義 ในวัยเยาว์ (尾崎, 1983: 170)

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นความสำคัญของวรรณกรรมมวลชนสำหรับเยาวชนที่มีส่วนช่วยในการหล่อหลอมแนวคิดบางประการให้แก่กลุ่มผู้อ่านเยาวชน วรรณกรรมมวลชนสำหรับเยาวชนที่ประสบความสำเร็จในช่วงเวลาดังกล่าวส่วนใหญ่ตีพิมพ์ลงในนิตยสารสำหรับเด็กผู้ชายที่ชื่อว่า “โฌเน็นคุระบุ” 『少年倶楽部』

นิตยสารโฌเน็นคุระบุเป็นนิตยสารรายเดือนเล่มสำคัญที่เผยแพร่วรรณกรรมเยาวชนสำหรับเด็กผู้ชาย สำนักพิมพ์ตะอะนิฮัน ยูเบ็งไก 大日本雄弁会 ก่อตั้งนิตยสารในปีค.ศ. 1914 และปิดตัวลงในปีค.ศ. 1962 เป็นนิตยสารสำหรับผู้อ่านที่อยู่ในช่วงวัยตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาตอนปลายจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีช่วงเวลาที่ยาวนานที่สุดเมื่อประมาณปีค.ศ. 1935 ถือเป็นนิตยสารรายใหญ่

⁸ พจนานุกรม “เมะอิเคียวโคะกุโกะจิเต็น” 『明鏡国語辞典』 ให้ความหมาย วรรณกรรมมวลชน 大衆文学 大衆文学 ไว้ว่า เป็นวรรณกรรมที่เน้นให้ความบันเทิง มีเป้าหมายเป็นผู้อ่านทั่วไปซึ่งอ่านกันอย่างแพร่หลาย ตรงข้ามกับคำว่า วรรณกรรมบริสุทธิ์ 純文学純文学

สำหรับเด็กผู้ชายที่มีจำนวนตีพิมพ์มากกว่าเจ็ดแสนเล่ม⁹ ได้รับการสนับสนุนจากนักอ่านเยาวชนชาย หลากหลายชนชั้น นอกจากนี้ยังมีส่วนทำให้วรรณกรรมมวลชนสำหรับเยาวชนเป็นที่แพร่หลาย ตัวอย่างเช่น นิยายประเภทย่อนยุค นิยายผจญภัยของทหาร แต่ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 มีแนวโน้มเอียงไปทางลัทธินิยมทหาร อีกทั้งยังสนับสนุน “การศึกษาเพื่อให้ภักดีต่อจักรพรรดิและรักชาติ” 「忠君愛国教育」(長谷, 2007; 少年倶楽部, 2013)

คะโต เค็นอิชิ かとうけんいち 加藤謙一 เข้ารับตำแหน่งหัวหน้ากองบรรณาธิการของนิตยสารโฌเน็น คุระบุ ในปีค.ศ. 1921 ทำให้นิตยสารเล่มนี้โดดเด่นขึ้นและมีจำนวนตีพิมพ์เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ นิตยสารโฌเน็น คุระบุเน้นนโยบายจัดทำนิตยสารที่ “สนุกและมีประโยชน์” นโยบายดังกล่าวประกาศในนิตยสารฉบับเดือนเมษายนปีค.ศ. 1914 จึงเป็นเครื่องมือช่วยเสริมเพิ่มเติมจากการให้การศึกษาในโรงเรียน มุ่งสู่ผลประโยชน์ที่แท้จริงผ่านการให้ความบันเทิงสนุกสนาน และเสริมสร้างจิตสำนึกด้านศีลธรรม เช่น ความอดทน ความกล้าหาญ กระตุ้นให้เหล่าเด็กหนุ่มกลายเป็น “คนที่ยิ่งใหญ่” 「偉大なる人」 และเริ่มเป็นรูปธรรมชัดเจนในทศวรรษ 1920 ซึ่งตอบสนองต่อการเจริญเติบโตของสื่อและการก่อร่างของสังคมมวลชน たいしゅうしゃかい 大衆社会 (尾崎, 1983: 166-167)

โอะสะกิโอธิบายความหมายของคำว่า “สนุกและมีประโยชน์” คือ การให้ความเคารพกับเด็ก ในฐานะที่เป็นปัจเจกคนหนึ่ง ครอบคลุมถึงการพัฒนาและเสริมสร้างอุดมคตินิยมด้วยตัวเยาวชนเอง เนื่องจากเด็กเป็นตัวของตัวเอง แม้ผู้ใหญ่จะอบรมหรือสร้างจิตสำนึกที่มีจุดประสงค์บางประการให้ เด็กก็ไม่อาจรับไปปรับใช้ได้ทั้งหมด นอกจากนี้ นักเขียนวรรณกรรมมวลชนสำหรับเยาวชนเป็นผู้มาก ล้นไปด้วยประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ มีนักเขียนที่เคยเป็นทหาร นักเขียนที่เคยเป็นครู หรือนักเขียนที่ เคยอยู่ในวงการสื่อ จึงทำให้ผลงานของพวกเขา มีขอบเขตนี้อธิบายเรื่องกว้างขวาง หลากหลาย และสามารถถ่ายทอดได้อย่างสมจริง นักเขียนตั้งใจสร้างสรรค์วรรณกรรมเพราะต้องการให้เยาวชนสามารถ อ่านได้อย่างสนุกสนาน แม้ว่าจะเป็นวรรณกรรมเยาวชนแต่ก็ทุ่มเทเขียนอย่างเต็มที่ จึงนำมาซึ่งผลลัพธ์ ที่สามารถเรียกความรู้สึกร่วมจากนักอ่านวัยเยาว์ได้อย่างลึกซึ้ง (尾崎, 1983: 167-169)

⁹ สารานุกรม “บุริตะนะกะโคะกุสะอิอะอิเอะกะจิเต็น” 『ブリタニカ国際第百科辞典』 こくさいだいひゃっかじてん ระบุว่า มีจำนวนตีพิมพ์ มากกว่าหนึ่งล้านเล่มในช่วงต้นสมัยโชวะ (หรือประมาณช่วงทศวรรษ 1930-1940) ซึ่งเป็นช่วงที่ได้รับความนิยมที่สุด

โอะสะกิกกล่าวว่่า ไม่เพียงนักเขียนเท่านั้นที่รังสรรค์ผลงานอย่างจริงจัง แต่บรรณาธิการนิตยสารก็มีความมุ่งมั่น โดยอ้างถึงคำกล่าวของคะโตะ เค็นอิชิ (อ้างใน 尾崎, 1983: 170) ว่า ประธานบริษัทโคดันฉะ สำนักพิมพ์ซึ่งตีพิมพ์นิตยสารโฌเน็น คุระบุ เคยเป็นครูจึงไม่คิดแสวงหากำไรจากนิตยสาร ส่วนนโยบายบริหารนิตยสารคือ การทำให้เด็ก ๆ รู้สึกสนุกสนานและเป็นประโยชน์ เน้นการสร้างเสริมอารมณ์และจริยธรรม ส่วนด้านวิชาการสามารถศึกษาเรียนรู้ที่โรงเรียนได้และไม่เห็นด้วยกับนิตยสารที่บังคับให้เด็กต้องเรียนหนังสือแม้จะกลับบ้านแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์ให้เด็กสามารถอ่านนิตยสารได้อย่างสนุกสนานเพลิดเพลินเพื่อให้เกิดศีลธรรม จริยธรรมเจริญงอกงามในใจขึ้นเองได้โดยไม่รู้ตัว

ข้อความดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของกระแสประชาธิปไตยแบ่งบานในช่วงทศวรรษ 1920 การเคารพเด็กในฐานะปัจเจกเป็นผลพวงมาจากแนวคิดประชาธิปไตยที่ไหลเวียนในสังคม ส่งผลให้เกิดวรรณกรรมเยาวชนที่เปี่ยมไปด้วยคุณภาพเพราะคำนึงถึงผู้อ่านในฐานะปัจเจกชนคนหนึ่ง นอกจากนี้ความมุ่งมั่นของบรรณาธิการและนักเขียนยังมีส่วนในการสร้างผลงานเปี่ยมคุณภาพสุดท้ายจึงนำไปสู่การเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้อ่าน ความสำเร็จของนิตยสารโฌเน็น คุระบุส่งผลให้วรรณกรรมเยาวชนสำหรับเด็กผู้ชายเฟื่องฟูตั้งแต่ทศวรรษ 1920 ต่อเนื่องจนถึงทศวรรษ 1940 ไม่เพียงนิตยสารโฌเน็น คุระบุเท่านั้น แม้กระทั่งนิตยสารโฌโจ คุระบุซึ่งเป็นนิตยสารสำหรับเด็กผู้หญิงก็มีส่วนช่วยส่งเสริมความนิยมต่อวรรณกรรมสำหรับเด็กผู้ชายเช่นกัน

นิตยสารโฌโจ คุระบุเป็นนิตยสารสำหรับเด็กผู้หญิงก่อตั้งในปีค.ศ. 1923 ปิดตัวในปีค.ศ. 1962 จัดทำโดยสำนักพิมพ์อะนิฮอน ยูเบ็งกะอิ สำนักพิมพ์เดียวกับนิตยสารโฌเน็น คุระบุ นักเขียนที่เคยตีพิมพ์ผลงานลงในนิตยสารโฌเน็น คุระบุต่างพากันเขียนผลงานตีพิมพ์ลงในนิตยสารโฌโจ คุระบุด้วยเช่นกัน ดังนั้น วรรณกรรมในนิตยสารโฌโจ คุระบุจำนวนไม่น้อยที่แม้จะมีตัวละครเอกเป็นเด็กผู้หญิง แต่ยังคงดำเนินเรื่องเหมือนวรรณกรรมสำหรับเด็กผู้ชาย ทำให้นิตยสารโฌโจ คุระบุแตกต่างจากนิตยสารสำหรับเด็กผู้หญิงฉบับอื่นที่มักตีพิมพ์วรรณกรรมที่เป็นเรื่องราวมิตรภาพระหว่างเด็กผู้หญิงหรือเรื่องราวรักโรแมนติก นอกจากนี้ ยังมีวรรณกรรมผจญภัยสำหรับเด็กผู้ชายจำนวนหนึ่งตีพิมพ์ในนิตยสารโฌโจ คุระบุ ส่งผลให้ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 แม้นิตยสารโฌโจ คุระบุจะเป็นนิตยสารสำหรับเด็กผู้หญิง แต่ก็เป็นที่ชื่นชอบของเด็กผู้ชายเป็นจำนวนมากด้วยเช่นกัน (大橋, 2014: 84-85; 少女クラブ, 2015; 橋本, 2015: 110-111)

อาจสรุปได้ว่า วรรณกรรมเยาวชนสำหรับเด็กผู้ชายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมมวลชนสำหรับเด็กเยาวชนนั้น มีช่วงเฟื่องฟูในทศวรรษ 1920 จนถึงทศวรรษ 1940 ตีพิมพ์ลงในนิตยสารโฌเน็น คุระบุและนิตยสารโฌโจ คุระบุซึ่งนิตยสารทั้งสองเล่มต่างเป็นนิตยสารเล่มสำคัญที่ได้รับความนิยมในกลุ่มผู้อ่านเยาวชน อันเป็นผลมาจากการก่อตัวขึ้นของวัฒนธรรมมวลชน มีการพัฒนาสื่อสารมวลชนอย่างสื่อสิ่งพิมพ์ ส่งผลให้วรรณกรรมถูกเผยแพร่ไปยังคนจำนวนมาก นอกจากนี้ ความมุ่งมั่นของผู้ผลิตอย่างบรรณาธิการนิตยสารและนักเขียน อีกทั้งการให้ความเคารพผู้อ่านเยาวชนในฐานะปัจเจก ยังส่งผลให้เกิดผลงานคุณภาพ วรรณกรรมมวลชนเยาวชนจึงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย แต่อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมเยาวชนมีส่วนสะท้อนแนวคิดสนับสนุนนโยบายขยายดินแดนของรัฐ และถูกนำมาใช้กระตุ้นให้ผู้อ่านเห็นด้วยกับการทำสงครามขยายดินแดน วรรณกรรมผจญภัยซึ่งเกิดเป็นกระแสนิยมตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และตีพิมพ์ในนิตยสารโฌเน็น คุระบุ นั้นมีส่วนเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเผยแพร่แนวคิดอาณานิคมนิยมหรือนโยบายขยายดินแดนของรัฐ ดังจะกล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

2.2.3 วรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นภายใต้บริบทการทำสงครามขยายดินแดน

เมื่อกล่าวถึงประวัติศาสตร์พัฒนาการของวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นสมัยใหม่ ไม่อาจหลีกเลี่ยงตัดขาดจากอิทธิพลของกระแสแนวคิดอาณานิคมนิยมในสังคม ภายใต้บริบทการทำสงครามขยายดินแดนของญี่ปุ่น จากการศึกษาของฟูจิโมะโตะ โยะชิโนะริ ^{ふじもとよしのり} 藤本芳則 ในเรื่อง 「日清戦争と児童文学」 เกี่ยวกับการนำเสนอภาพสงครามและทัศนคติต่อสงครามในงานวรรณกรรมเยาวชนระบุว่า มีการนำเสนอภาพของชาวตะวันตกที่ใช้ความรุนแรงกดขี่ข่มเหงชาวญี่ปุ่นในวรรณกรรมเยาวชนมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่มของการสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนขึ้นเอง นอกจากนี้ หลังจากเปิดประเทศ จัดตั้งรัฐบาล และเขียนรัฐธรรมนูญสำเร็จในปีค.ศ. 1889 รัฐบาลญี่ปุ่นยังมีภาระหน้าที่ต้องแก้ไขสนธิสัญญาอันไม่เป็นธรรมกับตะวันตก ซึ่งสนธิสัญญาไม่เป็นธรรมเหล่านั้นก่อให้เกิดความรู้สึกต่อต้านชาติตะวันตกและสะท้อนให้เห็นในวรรณกรรมเยาวชนในสมัยดังกล่าว (藤本, 2012a: 11-12)

นิตยสารโฌเน็น เตะกะอิกก่อตั้งในช่วงระหว่างเวลาของสงครามญี่ปุ่น-จีน(ค.ศ. 1894-1895) และการทำสงครามกับจีนครั้งนี้ได้นำพาญี่ปุ่นไปสู่ลัทธิจักรวรรดินิยม ^{ていこくしゅぎ} 帝國主義 เนื่องจากญี่ปุ่นในขณะนั้นได้รับการดูถูกว่าด้อยกว่าตะวันตก แต่เมื่อทำสงครามชนะจีน ทำให้ญี่ปุ่นยกระดับฐานะขึ้นมาเทียบเคียงกับประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้ ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดให้แก่เด็ก ๆ อย่าง

กระตือรือร้น โดยจะเห็นได้จากบทบรรณาธิการของนิตยสารโฌเน็น เซกะอิในฉบับเดือนมกราคมปี ค.ศ. 1895 ที่ว่า “ประเทศของเราซึ่งที่ผ่านมากลุ่มอยู่ในกลุ่มประเทศยังไม่พัฒนาและเป็นประเทศ เกาะประเทศหนึ่งในตะวันออก บัดนี้ได้พัฒนาอย่างก้าวกระโดดกลายเป็นมหาอำนาจชั้นหนึ่งของ โลก”¹⁰ ในความรู้สึกของผู้คนในช่วงเวลาดังกล่าว การทำสงครามกับจีนของญี่ปุ่นเป็นไปเพื่อความชอบธรรมโดยที่ไม่มีใครรู้สึกต่อต้าน นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอภาพจีนที่เคยเป็นประเทศที่มีอารยธรรม และวัฒนธรรมเหนือกว่าญี่ปุ่นจนถึงช่วงเวลาดังกล่าว ให้กลายเป็นภาพประเทศจีนที่ขัดขวางการเข้า ช่วยเหลือเกาหลีโดยประเทศญี่ปุ่น ถ้ายทอดสู่เด็ก ๆ เพื่อให้หันมาสนับสนุนการทำสงคราม อีกทั้งใน นิตยสาร “โฌโกะกุงมิน” 『小国民』 (พลเมืองรุ่นเล็ก) และนิตยสาร “โยเน็น ชัมฉิ” 『幼年雑誌』 (นิตยสารรุ่นเยาว์) ยังมีสารคดีเกี่ยวกับบันทึกสงครามและเรื่องราวของทหารตีพิมพ์ เป็นจำนวนมาก ในปีค.ศ. 1895 นิตยสารโยเน็น ชัมฉิยุบรวมกับนิตยสารโฌโกะกุงมิน มีคอลัมน์ เกี่ยวกับบันทึกสงครามซึ่งกระตุ้นให้เด็ก ๆ รู้สึกตื่นเต้น บทความเกี่ยวกับทหารถูกเขียนขึ้นในทางยก ย่องเชิดชูทหาร แม้ว่าจะเป็นการฝั่งศัตรูก็ตาม อย่างไรก็ตาม ฟุจิโมโตะชี้ว่า วรรณกรรมเยาวชน ในช่วงสงครามญี่ปุ่น-จีนนั้น แม้จะเขียนถึงสงครามหรือความเศร้าของการสูญเสียคนใกล้ตัว แต่ไม่ได้ เป็นการวิพากษ์วิจารณ์สงคราม กลับเป็นการสนับสนุนสงคราม (藤本, 2012a: 11-18)

ทศวรรษ 1900 นิตยสารสำหรับเยาวชนยังคงมีบทบาทสนับสนุนการทำสงครามของญี่ปุ่น ดัง จะเห็นได้จากการศึกษาของฟูจิโมโตะพบว่า นิตยสารโฌเน็น เซกะอิออกนิตยสารเล่มพิเศษที่ชื่อว่า “โรเซอิเซะอิบะซึ” 『露西亜征伐』 (พิชิตรัสเซีย) ในปีค.ศ. 1904 หลังประกาศทำสงครามกับ รัสเซียได้ 2 เดือน มีเนื้อหาเกี่ยวกับสงครามและมีการนำคำว่า “ยะมะโตะดะมะฉิอิ” 「大和魂」 มา ใช้ ซึ่งแปลว่า จิตวิญญาณแห่งญี่ปุ่น หรือสำนึกความเป็นคนญี่ปุ่น คำว่า “ยะมะโตะดะมะฉิอิ” นี้เป็น คำที่เริ่มใช้ตอนสงครามญี่ปุ่น-จีน และเริ่มใช้เป็นที่แพร่หลายมากขึ้นในสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย อีกทั้งคำ ว่า “บุฉิโด” 「武士道」 ซึ่งแปลว่า วิถีนักรบ ก็เป็นคำที่นิยมใช้ในทศวรรษ 1900 (藤本, 2012b: 23) การเลือกใช้ถ้อยคำว่า “จิตวิญญาณแห่งญี่ปุ่น” หรือคำว่า “วิถีนักรบ” นั้นเป็นการสร้างอัตลักษณ์ชาติ ญี่ปุ่น สร้างภาพชาวญี่ปุ่นที่มีจิตวิญญาณร่วมกัน อีกทั้งยังมีความเป็นนักรบและมีความสามารถในการ ทำสงคราม ซึ่งเป็นการเสริมสร้างและสนับสนุนแนวคิดการขยายดินแดนด้วยการใช้กำลังทางการทหาร

¹⁰ ภาษาญี่ปุ่นคือ 「是れまで東洋の一島国として未開の列にありし我が国も、今や一躍して世界の第一 等国となり」

นอกจากนี้ ยังมีการนำนิทานพื้นบ้าน ㄚ伽嗒 หรือนิทานปรัมปรา 説話 มาใช้สอนเด็ก ๆ ในช่วงเวลาดังกล่าว โดยใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบอุปมานิทัศน์เปรียบสัตว์หรือสิ่งไม่มีชีวิตที่เด็ก ๆ รู้จักดี ให้เป็นมนุษย์ ดัดแปลงปรับเนื้อหาให้เข้ากับยุคสมัย สอดแทรกแนวคิดลงไปในเรื่องเรื่องผ่านคำพูด มีการสร้างภาพให้ญี่ปุ่นเป็นวีรบุรุษผู้แสดงความยุติธรรม มีหน้าที่ปราบปรามกำจัดศัตรูชั่วร้าย และศัตรูของญี่ปุ่นในช่วงเวลาดังกล่าวก็คือรัสเซีย วิธีการเล่าเรื่องแบบนี้พบในนิทานพื้นบ้านตั้งแต่สมัยสงครามญี่ปุ่น-จีน เรื่องที่เป็นที่นิยมคือ เรื่อง โมะโมะตะโร 桃太郎 (藤本, 2012b: 24-27) ซึ่งเป็นเรื่องราววีรกรรมของเด็กชายผู้ถือกำเนิดมาจากลูกท้อ เดินทางไปปราบยักษ์

ผลจากการชนะสงครามจีน-ญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นได้เกาะไต้หวันและดินแดนบริเวณคาบสมุทรเหลียวตงมาไว้ในครอบครองเป็นอาณานิคม อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นต้องเสียดินแดนบริเวณคาบสมุทรเหลียวตงไปในภายหลัง พุจีโมะโตะระบุว่า วรรณกรรมเยาวชนที่ตีพิมพ์ลงนิตยสารโฌโกะกุนินสะท้อนความรู้สึกเสียตายการสูญเสียดินแดนดังกล่าวอันเนื่องมาจากต้องปะทะกับชาติมหาอำนาจคือ รัสเซีย ฝรั่งเศสและเยอรมัน แต่เนื่องจากเนื้อหาเป็นการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลจึงถูกสั่งยุติการตีพิมพ์และสุดท้ายนำไปสู่การเปลี่ยนชื่อนิตยสาร (藤本, 2012b: 21) การที่วรรณกรรมเยาวชนสะท้อนความรู้สึกเสียตายดินแดนในอาณานิคม อนุมานได้ว่าแนวคิดอาณานิคมนิยมเริ่มเป็นที่แพร่หลายและไหลเวียนในกระแสสังคม อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่า คนญี่ปุ่นเห็นด้วยกับการมีดินแดนอาณานิคมจึงแสดงความเสียตาย การที่รัฐสั่งให้ยุติการตีพิมพ์วรรณกรรมที่มีเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์รัฐแสดงให้เห็นถึงการเข้ามาควบคุมและใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการตีกรอบสังคมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างชัดเจน

ดังที่กล่าวมาข้างต้นว่า นิตยสารที่มีผู้อ่านเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายมีบทบาทในการถ่ายทอดปลูกฝังแนวคิดหรือนโยบายของรัฐแก่เยาวชนไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม วรรณกรรมเยาวชนที่ตีพิมพ์ลงนิตยสารอาจสอดแทรกแนวคิดชักจูงผู้อ่านที่เป็นเยาวชนให้คล้อยตามหรือเห็นด้วยกับการทำสงคราม ด้วยการสร้างภาพฝ่ายตรงข้ามเป็นศัตรู สร้างความชอบธรรมให้กับญี่ปุ่นในการทำสงครามกับชาติอื่น ศัตรูของญี่ปุ่นในวรรณกรรมเยาวชนเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคมและช่วงเวลา ในช่วงสงครามญี่ปุ่น-จีน ศัตรูในวรรณกรรมคือชาวจีน ในช่วงสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย ศัตรูในวรรณกรรมคือชาวรัสเซีย ดังนั้น กล่าวได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนมีบทบาทเป็นเครื่องมือในการสนับสนุน สร้างความชอบธรรมให้กับการทำสงครามขยายดินแดนของญี่ปุ่นอย่างชัดเจน แม้จะมีวรรณกรรมส่วนน้อยที่

วิพากษ์วิจารณ์การทำสงคราม แต่ก็ยังไม่ได้แสดงออกถึงการต่อต้านสงครามอย่างเด่นชัด ดังเช่น ตัวอย่างจากการศึกษาของฟูจิโมะโตะ วรณกรรมเยาวชน เรื่อง *เฮมิ โนะ คะโตะเดะ* 『^し兵士の^{かどで}首途』 (1904) (การออกเดินทางของทหาร) ผลงานของคะมิยะ คะกุฮิง ^{かみやかくほん} 神谷鶴伴 เขียนถึงความเศร้าโศกของผู้เป็นพ่อที่ต้องจากลูกไปรบ ซึ่งเน้นความรู้สึกรักลูกมากกว่าความรู้สึกอยากเข้าร่วมสงคราม แต่ก็ไม่ได้เป็นการแสดงออกว่าต่อต้านสงครามอย่างกระตือรือร้น เพียงแสดงให้เห็นความรู้สึกของมนุษย์คนหนึ่งที่มีต่อสงครามเท่านั้น (藤本, 2012b: 26-27)

นอกจากนี้ ยังเกิดวรรณกรรมประเภทบันทึกสงครามและบันทึกของทหารที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดภาพสงครามและสอดแทรกแนวคิดจงรักภักดีต่อจักรพรรดิและรักชาติ ^{ちゅうくんあいこく} 忠君愛国 โดยเรียกวรรณกรรมประเภทนี้ว่า วรณกรรมยกย่องเชิดชูทหาร ^{ぐんじびだん} 軍事美談 วรณกรรมยกย่องเชิดชูทหารสนับสนุนนโยบายรัฐและสร้างความชอบธรรมในการทำสงครามอย่างเด่นชัด แม้ในช่วงสงครามญี่ปุ่น-รัสเซียจะพบว่ามีแนวคิดต่อต้านสงครามเกิดขึ้นในสังคม แต่เมื่อสงครามอุบัติขึ้น เสียงของประชาชนกลับเลือนหาย นักเขียนวรรณกรรมเยาวชนไม่วิพากษ์วิจารณ์สงคราม แต่สร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนที่ใช้สอนหรือปลุกเร้าเยาวชนและให้ความบันเทิง แต่ไม่ได้ถูกใช้สื่อความในใจของผู้เขียนได้อย่างแท้จริง (藤本, 2012b: 28) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ วรณกรรมเยาวชนมิได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดทัศนคติที่แท้จริงของผู้เขียน แต่ทำหน้าที่ถ่ายทอดแนวคิดหรือนโยบายของรัฐเท่านั้น

อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 1910-1920 พบว่าเริ่มมีวรรณกรรมเยาวชนสะท้อนทัศนคติที่แตกต่างออกไป อันเนื่องมาจากปรากฏการณ์ประชาธิปไตยเบงบานสมัยไทโช ^{たいしょう} 大正デモクラシー อุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยซึ่งเน้นการเคารพปัจเจกบุคคลรวมถึงเยาวชนแพร่หลายเฟื่องฟูในสังคมญี่ปุ่น โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1914-1915) ส่งผลให้ในช่วงทศวรรษ 1910-1920 ปรากฏวรรณกรรมเยาวชนจำนวนหนึ่งสะท้อนเสียงที่แตกต่างในสังคมคือ การปฏิเสธ หรือต่อต้านทหารและสงคราม นิทานสำหรับเด็ก ^{どうわ} 童話 สะท้อนทัศนคติต่อสงครามและกองทัพในเชิงปฏิเสธผ่านคำพูดโต้ตอบของตัวละคร นิทานสอนใจ ^{ぐらわ} 寓話 ก็ถูกนำมาใช้แสดงแนวคิดต่อต้านสงครามเช่นกัน อย่างไรก็ตามการถ่ายทอดภาพสงครามนั้นไม่สมจริงเนื่องจากการถ่ายทอดอย่างละเอียด เพียงแค่เล่าถึงประเทศที่สมมติขึ้นกำลังต่อสู้กับอีกประเทศหนึ่งที่สมมติขึ้นมาเท่านั้น (長谷, 2012: 31-39)

จากกระแสประชาธิปไตยแบ่งบานส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมมวลชน ^{たいしゅうぶんか} 大衆文化¹¹ สื่อสารมวลชน ก่อตัวขึ้นและพัฒนาอย่างมากในทศวรรษนี้ ทั้งหนังสือพิมพ์และนิตยสารซึ่งมีส่วนช่วยในการเผยแพร่ วรรณกรรมมียอดตีพิมพ์จำหน่ายหลักล้านฉบับ เช่น หนังสือพิมพ์ “โอซากากาอะซะชิ” 『大阪朝日新聞』 นิตยสาร “คิงกู” 『キング』 ของสำนักพิมพ์โคดันฉะที่เปิดตัวในปีค.ศ. 1925 วรรณกรรมจึง ได้รับการเผยแพร่ผ่านสื่อดังกล่าว รวมทั้งวรรณกรรมเยาวชน และต่อเนื่องมาจนทศวรรษ 1930 วรรณกรรมเยาวชนนับได้ว่ามีบทบาทช่วยสนับสนุนการทำสงครามของญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีส่วนช่วยในการถ่ายทอดเรื่องราวการทำสงคราม จากการศึกษาของอะเบะ โนะริโกะ ^{あべのりこ} 阿部紀子 พบว่า ในชุดหนังสือภาพของสำนักพิมพ์ตะอินิปนยูเบ็งกะอิโคดันฉะที่ชื่อว่า *โคดันฉะ โนะ อะเฮฮัน* 『^{こうだんしゃ えほん} 講談社の絵本』 (หนังสือภาพของโคดันฉะ) ตีพิมพ์ตั้งแต่เดือนธันวาคมปีค.ศ. 1936-1942 มี หนังสือภาพที่ถ่ายทอดภาพการทำสงครามและทหารญี่ปุ่น โดยเขียนในเชิงยกย่องการทำสงคราม มีการโฆษณาชวนเชื่อว่าทุกบ้านต้องมีไว้ ซึ่งในยุคสมัยที่ยังไม่มีสื่อโทรทัศน์ หนังสือมีบทบาทมากในด้าน การให้ข้อมูลข่าวสาร หนังสือภาพชุดนี้มีจุดประสงค์ที่ต้องการนำเสนอ “ความจริงรักภักดี” 「^{ちゅうぎ} 忠義」 ที่มีต่อจักรพรรดิและ “จิตวิญญาณแห่งญี่ปุ่น” 「^{やまとだまし} 大和魂」 ให้กับเด็ก ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่สืบทอดมาจาก สภาพสังคมในสมัยสงครามญี่ปุ่น-จีนและสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย (阿部, 2012: 179-180) หนังสือภาพที่มี ภาพชัดเจนถือเป็นสื่อที่แพร่หลาย ส่งผลให้สิ่งที่สอดแทรกอยู่ในสื่อนี้สามารถถ่ายทอดสู่คนจำนวนมาก จึงถูกมาใช้เป็นเครื่องมือในการสอดแทรก เผยแพร่แนวคิดสนับสนุนการทำสงคราม

ครึ่งหลังของทศวรรษ 1930 มีการประกาศ “หัวข้อควบคุมเพื่อปรับปรุงเรื่องอ่านสำหรับเด็กที่ รัฐกำหนด” 「^{こども読物改善二関スル支持要綱} 児童読物改善二関スル支持要綱」 ในเดือนตุลาคม ปีค.ศ. 1938 อะอิกะวะ มิ อะโกะ ^{あいかわ み え こ} 相川美恵子 กล่าวว่า การประกาศหัวข้อควบคุมดังกล่าวส่งผลให้เรื่องอ่านสำหรับเด็กตกอยู่ ภายใต้การควบคุมของรัฐ และหัวข้อควบคุมนี้ได้รับการสนับสนุนจากบรรดานักเขียนเป็นอย่างมาก (相川, 2012: 46)

¹¹ สารานุกรม “นิฮอนตะอิชะเอียกคะเส็นโอะ(นิโปปะนิกะ)” ให้นิยาม วัฒนธรรมมวลชนว่า หมายถึง วัฒนธรรมที่ถูก ผลิตและบริโภคโดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นมวลชน และจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อสังคมมีการพัฒนาเป็นประชาธิปไตย ผู้คน สามารถอ่านออกเขียนได้จากการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เข้าถึงประชาชนทั่วไป ทุกคนมีสิทธิในการเลือกตั้ง แนวคิด มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันเป็นที่แพร่หลาย มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ มีกำลังในการผลิตและบริโภคปริมาณมาก รวมทั้งต้องมีการพัฒนาสื่อสารมวลชนที่จะทำหน้าที่ถ่ายทอดสารไปได้ทั่วถึงในเวลาอันสั้น

อย่างไรก็ตาม ผลจากการเข้าควบคุมของรัฐ มีนักเขียนที่ผลิตผลงานในเชิงสนับสนุนผลงานของรัฐ แต่มีนักเขียนส่วนหนึ่งที่หันไปผลิตผลงานประเภทอื่นที่มีได้แสดงจุดยืนหรือสะท้อนทัศนะของตนเองต่อนโยบายรัฐ อีกทั้งมีนักเขียนจำนวนหนึ่งที่ต้องเขียนผลงานตรงข้ามจากจุดยืนเดิมของตนเอง จากการศึกษาของภัทรธอร์ พิพัฒน์กุล เรื่อง “การต่อสู้ของนักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กชาวญี่ปุ่นระหว่างสงคราม” ระบุว่า โอะงะวะวะ มิเมะอิ ^{おがわみめい} 小川未明 เป็นนักเขียนวรรณกรรมเยาวชนผู้เป็นกระบอกเสียงให้เด็ก ๆ ในการต่อสู้กับระบบที่ผู้ใหญ่เข้าควบคุมการแสดงออกของเด็กยุคแห่งประชาธิปไตยสมัยไทโซ มิเมะอิสนใจรณรงค์ต่อต้านสงครามและระบบสังคมนิยมตั้งแต่สมัยที่วัฒนธรรมตะวันตกเข้าสู่ญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ทำให้งานเขียนของเขามีเนื้อหาสอดแทรกแนวคิดต่อต้านสงคราม ระบบทุนนิยม และระบบจักรวรรดินิยม แต่เมื่อญี่ปุ่นเข้าสู่ภาวะสงครามใน ค.ศ. 1937 มิเมะอิเริ่มเขียนผลงานที่มีเนื้อหาหยั่งย่องสรรเสริญทหาร การสร้างผลงานที่ขัดแย้งต่อหลักการเดิมของเขาโดยสิ้นเชิง ไม่มีเหตุผลอื่นนอกจากการถูกกดดันจากกระแสปลุกใจเยาวชนของรัฐบาล กล่าวคือ นโยบายสร้างความเข้มแข็งของประเทศด้วยกำลังทหารโดยใช้บัญญัติด้านการศึกษา (ภัทรธอร์ พิพัฒน์กุล, 2556: 153-155)

ดังที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่า วรรณกรรมเยาวชนของญี่ปุ่นเริ่มก่อตัวขึ้นในทศวรรษ 1890 และพัฒนาเรื่อยมาภายใต้บริบทสงครามขยายดินแดนของญี่ปุ่น นับจากสงครามญี่ปุ่น-จีนในปี ค.ศ. 1894-1895 สงครามญี่ปุ่น-รัสเซียในปี ค.ศ. 1904-1905 และเหตุการณ์แมนจูเรียในปี ค.ศ. 1931 ที่ยึดเยื้อจนนำไปสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 วรรณกรรมเยาวชนสะท้อนแนวคิดที่ไหลเวียนในสังคมหรือการตอบสนองนโยบายรัฐในช่วงเวลาดังกล่าว เช่น แนวคิดอาณานิคมนิยม หรือการสนับสนุนการทำสงคราม รัฐบาลพยายามควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ทำให้วรรณกรรมเยาวชนมิได้สะท้อนทัศนะที่แท้จริงของผู้เขียนซึ่งเป็นประชาชนคนหนึ่งในสังคม อย่างไรก็ตามในทศวรรษ 1920 เกิดกระแสประชาธิปไตยที่เคารพในสิทธิ เสรีภาพของปัจเจก ส่งผลให้เกิดงานเขียนที่สะท้อนการต่อต้านการทำสงครามซึ่งเป็นการสะท้อนเสียงของประชาชนในสังคมได้มากขึ้น วรรณกรรมเยาวชนในช่วงเวลาดังกล่าวจึงแตกต่างจากวรรณกรรมเยาวชนในยุคก่อนหรือหลังที่ห้อมล้อมด้วยบริบทแห่งสงครามขยายดินแดน อีกทั้งผลจากวัฒนธรรมมวลชนและการพัฒนาสื่อสารมวลชนยังทำให้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้นในทศวรรษ 1920-1930 อย่างไรก็ตาม ช่วงครึ่งหลังทศวรรษ 1930 วรรณกรรมเยาวชนถูกรัฐเข้าควบคุมโดยสมบูรณ์ วรรณกรรมเยาวชนจึงถูกย้อมไปด้วยเรื่องราวที่ต้องสนับสนุนสงครามหรือนโยบายรัฐ โดย

ในหัวข้อต่อไปจะกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับวรรณกรรมผจญภัยสำหรับเยาวชนในญี่ปุ่นซึ่งกล่าวได้ว่ามีส่วนในการสนับสนุนนโยบายการขยายดินแดนของรัฐเป็นอย่างมาก

2.2.4 วรรณกรรมผจญภัยสำหรับเยาวชนในญี่ปุ่น

สารานุกรม “นิฮอนตะอิเฮียกเกะเซ็นโนะอะ (นิโปโปะนิกะ)” ให้นิยามวรรณกรรมผจญภัย 冒険小説^{ぼうけんしょうせつ} ไว้ว่า คือวรรณกรรมที่มีเรื่องราวการออกไปผจญภัยตามหาทรัพย์สมบัติหรือหญิงสาวในดินแดนที่ยังไม่เคยมีผู้ใดย่างกรายเข้าไป เช่น ต่างแดน ทะเล เกาะร้าง หรือป่าดงดิบ โดยทั่วไปมีการวาดภาพการผจญภัยให้มีความโรแมนติก มีการเล่าเรื่องกระตุ้นให้เกิดความเร้าใจผสมกับความลึกลับ¹²

หนังสือเรื่อง มิชิ โนะ เซะอิเกะอิ เอะ จิโดบุงงะคุ นิเอะงะกะระตะ โปะเก็น 『未知の世界へ— 児童文学にえがかれた冒険—』 (สุโลกที่ไม่มีใครรู้จัก : การผจญภัยในวรรณกรรมเยาวชน) เรียบเรียงโดยหอสมุดเด็กแห่งชาติของญี่ปุ่น กล่าวถึงความเป็นมาของวรรณกรรมผจญภัยว่า ต้นกำเนิดของวรรณกรรมผจญภัยมาจากจากเทพนิยาย 神話^{しんわ} หรือวรรณกรรมมุขปาฐะ 伝説^{でんせつ} ที่เล่าสืบต่อกันมาในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เหล่าวีรบุรุษในอดีตเดินทางไปผจญภัยยังที่ต่าง ๆ ที่ไม่มีใครเคยรู้จักมาก่อนเพื่อทำเป้าหมายของตนให้สำเร็จ เมื่อกล่าวถึงวรรณกรรมผจญภัยสำหรับเยาวชนที่แพร่หลายเป็นที่นิยมดึงดูดใจนักอ่านวัยเยาว์ในประเทศตะวันตกรวมทั้งญี่ปุ่นในช่วงระหว่างปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 มีลักษณะโครงเรื่องเป็นการติดเกาะร้าง การผจญภัยในป่าดงดิบ การเดินทางในท้องทะเลแล้วประสบกับพายุ การเข้าไปสอดแนมในถิ่นศัตรู การตามหาล่าสมบัติ มีตัวละครที่เป็นบุคคลน่าสงสัยที่เคลื่อนไหวอยู่เบื้องหลัง และการต่อสู้อันดุเดือด เยาวชนที่ถูกจำกัดให้อยู่ในกรอบแคบ ๆ เช่น บ้านและโรงเรียนสามารถตื่นเต้นไปกับการผจญภัยอันน่ามหัศจรรย์ของตัวละครเอกในต่างแดน ท้องทะเล หรือดินแดนลึกลับได้ เกิดความรู้สึกที่ได้รับการปลดปล่อย รวมทั้งรู้สึกประสบความสำเร็จร่วมกับความสำเร็จของตัวละครเอก ก่อให้เกิดความหลงใหลใฝ่ฝันถึงการผจญภัย

กระแสความนิยมของวรรณกรรมผจญภัยเป็นนโยบายแห่งชาติของญี่ปุ่นที่ต้องการขยายอาณานิคม และเป็นผลผลิตจากยุคสมัยแห่งการแสวงหาคคุณค่าความชอบธรรม เกียรติยศทางสังคม ดังนั้น สำหรับเยาวชนที่อยู่ในช่วงเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อ ตัวละครเอกจึงกลายเป็นบุคคลต้นแบบ ทำให้

¹² 私市保彦 「冒険小説」 『日本大百科全書 (ニッポニカ)』, JapanKnowledge, <https://japanknowledge.com>, (参照 2019-06-12)

ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนก็เชื่อว่าตนสามารถที่จะดำเนินตามรอยตัวละครเหล่านั้นได้ แม้สิ่งที่ถูกเขียนขึ้นจะไม่ใช่ว่าเรื่องจริง แต่ก็ดูน่าเชื่อถือเพราะความตั้งมั่นของนักเขียนและกระแสสังคมในสมัยนั้น (国立国会図書館, 2003: 2)

เช่นเดียวกับที่ฟูจิโมะโตะ โยะมิโนะริก็ได้กล่าวไว้ว่า หลังสงครามญี่ปุ่น-จีน (ค.ศ.1894-1895) ลัทธิชาตินิยมในญี่ปุ่นขยายตัวพร้อมกับการกำเนิดวรรณกรรมผจญภัยซึ่งสะท้อนแนวคิดการขยายดินแดนไปยังต่างแดน 海外進出 ^{かいがいしんしゅつ} อีกทั้งยังได้รับอิทธิพลจากแนวคิดนั้นฉินริน ตั้งแต่สมัยญี่ปุ่นเปิดประเทศ การขยายดินแดนไปยังต่างแดนเป็นความปรารถนาใฝ่ฝันของญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่มีลักษณะเป็นเกาะ และความปรารถนานี้มีส่วนช่วยสนับสนุนการทำสงครามของญี่ปุ่นเช่นกัน (藤本, 2012b: 22-23)

วรรณกรรมผจญภัยในญี่ปุ่นเริ่มมาจากการแปลวรรณกรรมผจญภัยเรื่อง *โรบินซัน ครูโซ* 『ロビンソン・クルーソー』 (โรบินซัน ครูโซ) ในช่วงปลายสมัยเอโดะ แต่นโยบายปิดประเทศของญี่ปุ่นทำให้ดินแดนที่อยู่อีกฟากของท้องทะเลนั้นเป็นเพียงภาพอันตรายที่มาจากจินตนาการ เมื่อเข้าสู่สมัยเมจิ (ค.ศ. 1868) กระแสความคิดในสังคมที่กลายเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ได้กระตุ้นให้ประชาชนสนใจต่างประเทศที่อยู่อีกฟากของท้องทะเล มีการแปลวรรณกรรมผจญภัยจากต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง จนหลังสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย (ค.ศ. 1904-1905) จึงเริ่มมีวรรณกรรมผจญภัยที่นักเขียนญี่ปุ่นรังสรรค์ขึ้นเอง นิตยสาร “โบเก็น เซกะอะอิ” 『冒険世界』 (โลกผจญภัย) ที่เริ่มตีพิมพ์ปลายสมัยเมจิ และนิตยสารโฌเน็น *คุระบุ* ที่ก่อตั้งขึ้นในสมัยไทโช มีส่วนช่วยสนับสนุนกระแสนิยมวรรณกรรมผจญภัยเป็นอย่างมาก นอกจากจะมีบทบาทสนับสนุนให้วรรณกรรมมวลชนได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ในด้านของวรรณกรรมผจญภัย นิตยสารโฌเน็น *คุระบุ* ยังมีนักเขียนมากฝีมือที่ทำให้เยาวชนตื่นตัวไปกับการผจญภัยได้ เช่น ทะกะกะงะกิ ฮิโตะมิ ^{たかがきひとみ} 高垣 暁 ยะมะนะกะ มิเนะตะโร ^{やまなかみねたろう} 山中 峯太郎 โอะซะระระจิ จิโร ^{おさらぎじろう} 大佛 次郎 และมินะมิ โยอิชิโร ^{みなみよういちろう} 南洋 一郎 นอกจากนี้ยังมีนักวาดภาพประกอบที่ช่วยเสริมจินตนาการให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนเห็นภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้น ความสำเร็จของนิตยสารโฌเน็น *คุระบุ* ทำให้เกิดนิตยสารโฌโจ *คุระบุ* ตามมา จึงยิ่งทวีจำนวนผู้อ่านให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น แม้ในช่วงเวลาสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งถูกข่มขู่ไปด้วยบรรยากาศของสงครามและจำเป็นต้องตีพิมพ์งานเขียนที่กระตุ้นให้ผู้อ่านสนใจสงคราม กระนั้นนิตยสารโฌเน็น *คุระบุ* ก็ยังทำหน้าที่ช่วยต่อเติมเสริมจินตนาการให้แก่เยาวชนได้สนุกกับเรื่องราวการผจญภัย (国立国会図書館, 2003: 9-13)

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า วรรณกรรมผจญภัยมักมีเรื่องราวของการเดินทางออกไปผจญภัย ในสถานที่ต่าง ๆ โดยหนังสือ *มิชิ โนะ เซะอิกะอิ เอะ จิโดบุงะคุ นิ เอะงะกะระตะ โบเก็น* ได้สรุป ประเภทพื้นที่ที่มักถูกใช้เป็นฉากในวรรณกรรมผจญภัยไว้ดังนี้ (国立国会図書館, 2003: 24-29)

1. เกาะร้าง การที่ตัวละครต้องติดอยู่บนเกาะร้างทำให้ต้องประยุกต์อุปกรณ์เครื่องมือเพื่อ สร้างที่อยู่อาศัย อีกทั้งต้องต่อสู้กับความโดดเดี่ยว สิ้นหวังเพื่อมีชีวิตอยู่รอดต่อไป
2. ท้องทะเล ทะเลสามารถเป็นได้ทั้งทางผ่านและจุดเริ่มต้นในการออกเดินทาง การล่องเรือ บนทะเลนั้นทำให้ประสบกับอันตรายต่าง ๆ แต่ก็เต็มไปด้วยเรื่องราวน่ามหัศจรรย์
3. ดินแดนลึกลับ ดินแดนลึกลับที่ยังไม่เคยมีผู้ใดย่างกรายเข้าไปมีลักษณะเป็นธรรมชาติที่ โหดร้าย เช่น ป่าดงดิบหรือทะเลทราย การผจญภัยในสภาพแวดล้อมที่โหดร้ายทำให้ต้องอาศัย ประสบการณ์ที่สั่งสมมาช่วยในการตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ อีกทั้งยังต้องใช้กำลังใจและต้องต่อสู้กับ ตนเอง
4. ต่างแดน การผจญภัยในต่างแดนทำให้ต้องพบกับพื้นที่ ผู้คน ภาษาและวัฒนธรรมที่ไม่ ค้นเคย ได้พบกับผู้คนหลากหลายที่อาจเข้ามาทำร้ายหรือช่วยเหลือก็ได้
5. ภัยพิบัติ การอยู่ในพื้นที่ประสบภัยพิบัติ เช่น พายุ แผ่นดินไหว พายุหิมะ ทำให้ตัวละคร ต้องพบกับปัญหาขาดแคลนอาหารและเครื่องนุ่งห่ม จึงจำต้องเรียนรู้เพื่อเอาตัวรอดในช่วงเวลาสั้น ๆ
6. การตามล่าหาสมบัติ การตามล่าหาสมบัติช่วยเพิ่มความตื่นเต้นให้แก่เด็ก ๆ ถึงแม้ส่วน ใหญ่จะจบลงโดยที่ไม่ได้สมบัติมาครอบครองแต่การใช้ความรู้ความสามารถระหว่างตามล่าหาสมบัติ ก็เปรียบได้ดังสมบัติล้ำค่า
7. การแก้ไขปริศนา การแก้ไขปริศนาเป็นสิ่งที่เด็ก ๆ ชื่นชอบ ได้รวมพลังสามัคคีแก้ไขปัญหากับเพื่อน เมื่อแก้ไขปริศนาสำเร็จก็เติมเต็มความรู้สึกประสบความสำเร็จให้กับเด็ก ๆ ได้

เมื่อพิจารณาจากลักษณะของวรรณกรรมผจญภัยและสถานที่ต่าง ๆ ที่มักปรากฏใน วรรณกรรมผจญภัยดังที่ยกมาข้างต้นพบว่า แม้ว่า *นิฮนจิน โอะฮิน* จะไม่ใช่เรื่องราวตามหาสมบัติหรือ ตามหาหญิงสาวในต่างแดนและมีลักษณะเป็นเรื่องอิงประวัติศาสตร์ แต่สำหรับผู้อ่านชาวญี่ปุ่น สยาม คือดินแดนต่างถิ่น เห็นได้จากการที่ผู้เขียนใช้คำศัพท์ว่า ต่างแดน 異郷 ^{いきょう} กล่าวถึงสยาม รวมทั้งการที่ตัว ละครเอกต้องออกเดินทางไปตามหาบิดา จึงมีการเดินทางผจญภัยในป่าและประสบเหตุการณ์ต่าง ๆ

เช่น น้ำท่วม การปะทะกับคนพื้นถิ่น ฯลฯ จึงทำให้ *นิฮนจิน โอะฮิน* มีลักษณะเป็นวรรณกรรมผจญภัย ในต่างแดนเช่นกัน ส่วน *นิโตโต โนะ โบเก็นโ* เป็นวรรณกรรมผจญภัยอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากตัวละครเอกต้องเดินทางตามหาหญิงสาวที่เป็นเพื่อนสมัยเด็กในต่างแดน มีการเดินทางในท้องทะเลซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทาง ทำให้ประทับใจกับภัยพิบัติ คือ พายุ อีกทั้งต้องตามหาสมบัติที่ถูกซ่อนเอาไว้ในป่าซึ่งเป็นพื้นที่ลึกลับ โดยมีการแก้ไขปริศนาเพื่อนำไปสู่สมบัติดังกล่าว วรรณกรรมทั้งสองเรื่องตีพิมพ์ในนิตยสารคนละฉบับ แต่นิตยสารทั้งสองฉบับต่างได้รับความนิยมจากเยาวชนในสมัยนั้นเช่นเดียวกัน ส่งผลให้มีผู้อ่านวรรณกรรมทั้งสองเรื่องนี้เป็นจำนวนมาก

กล่าวโดยสรุปว่า ในด้านบริบททางประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ญี่ปุ่นเคยปิดประเทศเพื่อป้องกันการคุกคามจากชาติตะวันตก แต่จำเป็นต้องเปิดประเทศ เปิดรับอารยธรรมจากตะวันตกเพื่อพัฒนาปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยและรอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคม แต่ส่งผลให้ญี่ปุ่นขยายอิทธิพลรุกรานประเทศอื่นในเอเชีย ยกตัวเป็นเจ้าของอาณานิคมเช่นเดียวกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก ประกอบกับแนวคิดการขยายดินแดนลงสู่ใต้หรือนั้นฉินรณซึ่งก่อตัวขึ้นตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1860 ส่งเสริมให้ชาวญี่ปุ่นอพยพออกไปตั้งถิ่นฐานนอกประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพื้นที่และทรัพยากรในประเทศ ซึ่งพัฒนาเป็นนโยบายทางการทหารในภายหลัง และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ชักนำญี่ปุ่นเข้าสู่การก่อสงครามยึดครองอาณานิคมในภูมิภาคเอเชียจนเชื่อมโยงไปสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 ในทศวรรษ 1930 ญี่ปุ่นเริ่มทำสงครามกับจีน จึงจำเป็นต้องมองหาแหล่งทรัพยากรในการทำสงครามต่อเนื่อง แนวคิดนั้นฉินรณถูกหยิบขึ้นมาเป็นนโยบายแห่งชาติในปีค.ศ. 1936 ส่งผลให้ญี่ปุ่นหันมาสนใจดินแดนใต้มากยิ่งขึ้น ประกอบกับเหตุการณ์สยามงดออกเสียงในการประชุมสันนิบาตชาติเรื่องญี่ปุ่นบุกแมนจูเรียในปีค.ศ. 1933 เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นหันมาสนใจและพยายามเจริญสัมพันธไมตรีกับสยามอย่างกระตือรือร้น ในทศวรรษ 1930 มีการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมระหว่างสยามกับญี่ปุ่นอย่างคับคั่ง เช่น มีการจัดนิทรรศการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสยามที่ประเทศญี่ปุ่น มีการแลกเปลี่ยนกันทางศาสนาพุทธ มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างกลุ่มเยาวชนญี่ปุ่นกับลูกเสือสยาม อีกทั้งยังมีการหยิบยกยะมะตะ นะงะมะซะเป็นสัญลักษณ์แห่งความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสยาม ส่งผลให้วรรณกรรมประเภทเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะถูกนำมาผลิตซ้ำมากยิ่งขึ้นและมีจำนวนหนึ่งเป็นวรรณกรรมเยาวชน

วรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นสมัยใหม่ มีจุดเริ่มต้นจากหนังสือเผยแพร่ศาสนา หนังสือประเภทให้ความรู้ หนังสือวิทยาศาสตร์ หนังสือที่แปลจากหนังสือต่างประเทศ และหนังสือเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านญี่ปุ่นที่สืบทอดมาจากสมัยเอโดะ เริ่มมีการสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนในรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกขึ้นเองในทศวรรษ 1890 เมื่อเข้าสู่ช่วงทศวรรษ 1920 วรรณกรรมเยาวชนแพร่หลายได้รับความนิยมมาก ซึ่งเป็นผลมาจากการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมมวลชน เพราะปรากฏการณ์ประชาธิปไตยแบ่งบานสมัยไทโซ มีการพัฒนาทางการศึกษา พัฒนาด้านการสื่อสารและสื่อสิ่งพิมพ์แพร่หลาย เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ทำให้คนจำนวนมากเข้าถึงได้ อย่างไรก็ตามวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นได้พัฒนาการต่อเนื่องภายใต้บริบทสงครามขยายดินแดน และตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ โดยเฉพาะวรรณกรรมผจญภัยที่แฝงไปด้วยการสนับสนุนแนวคิดอาณานิคมนิยม ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายแห่งชาติที่ต้องการขยายอาณานิคมของญี่ปุ่น เกิดกระแสนิยมของวรรณกรรมผจญภัยซึ่งได้ทำหน้าที่ต่อเติมเสริมจินตนาการให้เยาวชนที่อยู่ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อหลงใหลใฝ่ฝัน ตัวละครเอกกลายเป็นบุคคลต้นแบบให้ผู้อ่านเยาวชนซึ่งเชื่อว่าจะดำเนินตามรอยตัวละครเหล่านั้นได้

วรรณกรรมเยาวชนทั้งสองเรื่องที่เลือกมาศึกษาในครั้งนี้ซึ่งประพันธ์ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันคือ ทศวรรษ 1930 และเป็นวรรณกรรมผจญภัยในต่างแดนคือสยาม ผู้วิจัยจึงมุ่งวิเคราะห์ศึกษาว่าในตัวบทวรรณกรรมมีการนำเสนอภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในลักษณะอย่างไร และเกี่ยวพันกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่นในช่วงทศวรรษ 1930 อย่างไร โดยจะวิเคราะห์เรื่อง *นิฮนจิน โอะอิน* ในบทที่ 3 และวิเคราะห์เรื่อง *นิตโต โนะ โบเก็นโอ* ในบทที่ 4 ตามลำดับ

บทที่ 3

ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นใน นิฮนจิน โอเออิน

บทที่ 3 แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวบทวรรณกรรม ประกอบด้วยประวัติผู้เขียน เนื้อเรื่องย่อ แนะนำตัวละครสำคัญและภูมิหลังในการสร้างงาน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการทำความเข้าใจบทวิเคราะห์ที่ได้ดียิ่งขึ้น ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรม เรื่อง นิฮนจิน โอเออิน โดยเน้นประเด็นภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นที่สะท้อนในตัวบทเชื่อมโยงกับบริบทสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่น

3.1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวบทวรรณกรรม

3.1.1 ประวัติผู้เขียนและภูมิหลังการสร้างงาน

โอเอซุระจิจิโร ^{おさきじじろ} 大仏次郎 เกิดวันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 1897 ที่เมืองโยะโกะฮะมะะ ^{よこはま} 横浜 จังหวัดคะนะงะวะ ^{かながわ} 神奈川県 และเสียชีวิตเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1973 ชื่อจริงคือ โนะจิริ คิโยะฮิโกะ ^{のじり} 野尻 清彦 ^{きよひこ} โอะซุระจิจิโรเป็นหนึ่งในหลายนามปากกาของเขา โอะซุระจิจิโรย้ายเข้าโตเกียวช่วงประถมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากพี่ชายคนโตชื่อ โนะจิริ มะซะฟูซะ ^{のじりまさふさ} 野尻正英 หรือนามปากกา โนะจิริ โฮเอ ^{のじりほうえい} 野尻抱影 ศึกษาวรรณคดีอังกฤษอยู่ที่มหาวิทยาลัยวะเซดะะ โอะซุระจิจิโรจึงมีโอกาสคลุกคลีอยู่ในแวดวงวรรณคดีตั้งแต่เด็ก

โอเอซุระจิจิโรพบบิดาเป็นอย่างมากจึงเลือกเดินตามเส้นทางในอุดมคติของบิดาที่ปรารถนาให้ลูกรับข้าราชการหรือเป็นนายธนาคาร นอกจากนั้นบิดาของเขายังเคยใฝ่ฝันที่จะออกเดินทางไปเผชิญโชคและประสบความสำเร็จในต่างแดน ^{かいがいゆうひ} 海外雄飛 ซึ่งเป็นแนวคิดที่นิยมแพร่หลายช่วงต้นสมัยเมจิ แต่ความฝันของบิดาไม่สำเร็จเป็นจริง จึงเปลี่ยนเป็นความคาดหวังที่มีต่อลูก (藤島, 2017: 14)

โอเอซุระจิจิโรเข้าเรียนในแผนกรัฐศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยโตเกียวเพื่อตอบสนองความต้องการของบิดาที่อยากให้ลูกรับราชการ แต่เขากลับรู้สึกว่างานข้าราชการไม่เหมาะกับนิสัยตน และตนไม่ได้อยากเป็น เมื่อเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยแล้วจึงไม่ค่อยเข้าเรียน เพียงแต่ไปสอบเพื่อเลื่อนชั้น โดยซื้อเอกสารมาอ่านก่อนสอบและใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับนิตยสารหรือหนังสือที่ตนชอบ (藤島, 2017: 31) ตามที่โอเอซุระจิจิโรกล่าวไว้ในคอลัมน์อัตชีวประวัติ ^{わたし} วะตะตะมิ โนะ ริระเกกิโอะ ^{わたし} 『私の

履歴書』ในหนังสือพิมพ์ “นิฮนเคอิสซะอิ” 『日本経済新聞』 (อ้างใน 藤島, 2017: 64) ว่า ตนรู้สึกว่ามีนิสัยไม่เหมาะกับการเป็นข้าราชการในประเทศ แต่ถ้าเป็นนักการทูตจะสามารถออกนอกประเทศไปเห็นต่างประเทศที่อยากเห็น จึงเลือกเรียนกฎหมายฝรั่งเศสในระดับมัธยมปลาย

ตอนมัธยมปลาย โอะซะซะระจิจังไม่สนใจเรื่องการเมืองหรือการเคลื่อนไหวทางสังคม แต่เมื่อ โอะซะซะระจิจักษาอยู่มหาวิทยาลัยปีที่ 1 เกิดเหตุการณ์ที่กลุ่มโรนินกะอิ 浪人会 ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองฝ่ายขวามุ่งสู่ศาสตราจารย์โยชิโนะ 吉野教授 แก่นนำฝ่ายสนับสนุนปรากฏการณ์ประชาธิปไตยแบ่งบานสมัยไทโช 大正デモクラシー เกี่ยวกับเรื่องการปราศรัย เหตุการณ์นี้เป็นเหตุการณ์ที่กระตุ้นให้ โอะซะซะระจิจหันมาสนใจเรื่องการเมือง และยังจุดประกายแนวคิดประชาธิปไตยให้กับโอะซะซะระจิจ หลังจากเหตุการณ์นี้เกิดขึ้น โอะซะซะระจิจยังได้ติดต่อกับศาสตราจารย์โยชิโนะและได้รับการชี้แนะเป็นการส่วนตัว (藤島編, 2004: 17)

หลังจบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย โอะซะซะระจิจเข้าทำงานเป็นครูในโรงเรียนมัธยมปลายหญิงคะมะกุระ และทำงานในกระทรวงการต่างประเทศปีค.ศ. 1922 ขณะนั้นกระทรวงการต่างประเทศต้องการผู้ที่สามารถแปลเอกสารได้ และงานนี้ยังไม่จำเป็นต้องไปทำงานทุกวัน แต่หลังจากเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่ในภูมิภาคคันโต ภาคตะวันออกของญี่ปุ่นเมื่อปีค.ศ. 1923 เขาจึงหันมาเริ่มทำงานเป็นนักเขียนเต็มตัวและลาออกจากกระทรวงการต่างประเทศในปีค.ศ. 1924

ผลงานส่วนใหญ่ของโอะซะซะระจิจเป็นผลงานแนวย้อนยุค โดยผลงานเรื่อง *คุระมะ เท็งงุ* 『鞍馬天狗』 (เท็งงุ¹³แห่งเขาคุระมะ) ซึ่งเป็นนิยายชุดยาวที่ทำให้โอะซะซะระจิจมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับ โดยโอะซะซะระจิจเริ่มเขียนผลงานชุดนี้หลังจากเข้าสู่วงการนักเขียนอย่างเต็มตัวได้หนึ่งปี เขียนตั้งแต่ปี ค.ศ. 1924-1965 แม้ *คุระมะ เท็งงุ* จะเป็นงานเขียนสำหรับผู้ใหญ่ แต่ตอนที่ 11 เรื่อง *คะกุเบจิมิ* 「角兵衛獅子」 (1927-1928) (คะกุเบจิมิ¹⁴) ตอนที่ 14 เรื่อง *เคนเกียวเซ็นโคจิน* 「劍俠閃光陣」 (1928-1930) (ทัพแห่งแสงผดุงธรรม) และตอนที่ 15 เรื่อง *เซโดกิ* 「青銅鬼」 (ยักษ์สำริด) (1931) เป็นตอนที่ลงตีพิมพ์ในนิตยสารโฌเน็น คุระบุ นิยายชุดนี้จึงมีบางตอนเป็นวรรณกรรมเยาวชนสำหรับเด็กผู้ชาย ส่วนผลงานเรื่อง *นิฮนจิน โอะฮิน* ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ นับว่าเป็นผลงานวรรณกรรมสำหรับเด็กผู้ชายเรื่องสำคัญของโอะซะซะระจิจ (大橋, 2014: 139-141)

¹³ เทพที่คอยดูแลปกป้องรักษาภูเขาคามะในความเชื่อของญี่ปุ่น

¹⁴ เป็นชื่อการแสดงชนิดหนึ่งของญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยเอโดะ เด็กที่ทำการแสดงจะสวมหมวกที่มีลักษณะคล้ายสิงโตร้ายรำประกอบจังหวะ หมดความนิยมลงตั้งแต่สมัยเมจิ ปัจจุบันเป็นศิลปะการแสดงที่ถูกอนุรักษ์สืบสาน

โอชะระงิเขียนถึงวัยเด็กของตนใน *วะตะมิ โนะ ริระเกะโกะโมะ* 『*私^{わたくし}の履歴書^{りれきしょ}*』 (1964) (อ้างใน 藤島 2017: 29) ไว้ว่า

「将来、自分も少年小説を書きたいとも言い出し、自分の作文を持って行って見せて、賞めて頂いたような気がする。私もその時、作家になれそうな気がしてきた。」

“รู้สึกผมจะพูดว่า อนาคต ตัวผมก็อยากเขียนวรรณกรรมเยาวชนสำหรับเด็กผู้ชาย เคยนำเรียงความของตนเองไปให้เขาดูแล้วได้รับคำชม เวลานั้นผมก็รู้สึกขึ้นมาว่าสามารถจะเป็นนักเขียนได้”

สมัยอยู่ชั้นประถมศึกษา โอชะระงิชื่นชอบนิยายสารโหมเน็น เซะกะอิและนิยายสาร “โหมเน็น” 『*少年^{しょうねん}*』 (เด็กชาย) ซึ่งเป็นนิยายสารสำหรับเด็กผู้ชาย (藤島, 2017: 28) ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่า วรรณกรรมเยาวชนช่วงสมัยสงครามญี่ปุ่น-รัสเซียนั้นมีการปลูกฝังแนวคิดให้จงรักภักดีต่อจักรพรรดิและรักชาติ และช่วงที่โอชะระงิอยู่ในวัยประถมศึกษานั้นตรงกับช่วงสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย อีกทั้งนิยายสารโหมเน็น เซะกะอิยังออกนิยายสารฉบับพิเศษเกี่ยวกับบันทึกสงคราม จึงสันนิษฐานได้ว่า โอชะระงิน่าจะได้อ่านงานเขียนเหล่านั้น ซึ่งมีอิทธิพลปลูกฝังแนวคิดรักชาติ จงรักภักดีต่อจักรพรรดิ และเชื่อว่าการทำสงครามของญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่มีความชอบธรรม

หน้าโฆษณาในนิยายสารโหมเน็น *คุระบุ* ฉบับเดือนธันวาคม ปีค.ศ. 1929 ซึ่งเป็นฉบับก่อนที่ *นิฮนจิน โอะอิน* จะตีพิมพ์ลงตอนแรกในฉบับเดือนมกราคม ปีค.ศ. 1930 มีสารจากผู้เขียนดังนี้

皆さんは、鎖国時代の日本から遠く暹羅へ渡つて王様になった山田長政の話を知ってみませう。この物語の主人公は、その長政の子供です。私が書かうと思ふのは、長政がシャムで、その聲望を妬む悪い総理大臣のために毒を飲まされて死に、武勇の名を南海に轟かせた日本人街が焼かれてから行方知らずになつた長政の子が、異國に放浪して、どんな風に生き、どんな風に闘つたかと云ふことです。この話を書くために今私はいろ／＼の外國の本を讀んでゐる。品のいい少年文學を作らうと云ふのが私の念願でした。[...]

ทุกคนมารู้จักกับเรื่องราวของยะมะตะ นะงะมะซะผู้เดินทางไปยังสยามอันไกลแสนไกลจากญี่ปุ่นสมัยปิดประเทศแล้วได้เป็นถึงกษัตริย์กันเถิด ตัวละครเอกของเรื่องราวนี้นั้นเป็นลูกของยะมะซะ ที่ผมตั้งใจจะเขียนคือเรื่องราวการผจญภัยของลูกชายยะมะตะ นะงะมะซะ หลังจากพ่อของเขาถูกวางยาพิษเสียชีวิตเพราะมหาเสนาบดีชั่วร้ายอิจฉาที่พ่อของเขา

ได้รับความนิยมน้อย และหมู่บ้านชาวญี่ปุ่นที่ให้นามแห่งความกล้าหาญขจรขยาย
ไปทั่วท้องทะเลแดนไต้หวันถูกเผา เขาได้เร่ร่อนพเนจรในต่างแดนอย่างไม่รู้จะไปอยู่แห่ง
หนใด จะมีชีวิตอยู่อย่างไร จะต่อสู้แบบไหน เพื่อที่จะเขียนเรื่องนี้ ตอนนั้นผมได้ลองอ่าน
หนังสือต่างประเทศหลาย ๆ เล่มอยู่ การสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กผู้ชายคุณภาพ
ดีเป็นความตั้งใจของผม [...] (大佛, 1930: 237)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนคือโอะซะระระจิเซียวุนให้เด็ก ๆ ได้รู้จักเรื่องราวของ
ยะมะตะ นะงะมะซะที่เดินทางไปสยามและได้เป็นถึง “กษัตริย์” ซึ่งงานวิจัยของชะโตโกะ ทซึจิชะ
เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของยะมะตะ นะงะมะซะ ในแบบเรียนและหนังสือทั่วไปในช่วงค.ศ. 1888 ถึง
ประมาณปีค.ศ. 1893-1894 ชี้ว่า ภาพลักษณ์ยะมะตะ นะงะมะซะในหนังสือเหล่านั้นได้ถูกบิดเบือน
ให้เป็นถึงกษัตริย์สยาม ยกขึ้นเป็นวีรบุรุษที่ควรเอาเป็นแบบอย่างเพื่อให้ประชาชนเดินทางออกไป
แสวงโชคทำมาหากินนอกประเทศเป็นการแก้ไขปัญหาขาดแคลนทรัพยากร (ชะโตโกะ, 2540: 80) จึง
สันนิษฐานได้ว่า โอะซะระระจิน่าจะได้อ่านงานเขียนที่มียะมะตะ นะงะมะซะเป็นกษัตริย์ของสยาม
เช่นกัน แต่การที่โอะซะระระจิไม่ได้เขียนเรื่องราวที่ยะมะตะ นะงะมะซะเป็นตัวเอกเช่นที่นิยมแพร่หลาย
ในยุคร่วมสมัย และนำบุตรชายของยะมะตะ นะงะมะซะมาเป็นตัวละครเอก จึงทำให้เกิดประเด็น
น่าสนใจศึกษาว่าแตกต่างจากงานเขียนยะมะตะ นะงะมะซะที่เคยมีมาก่อนอย่างไร

ข้อความที่ใช้พรรณนาขยายหมู่บ้านญี่ปุ่นในสารจากผู้เขียนข้างต้นว่าเป็นหมู่บ้านญี่ปุ่นที่ “ทำ
ให้นามแห่งความกล้าหาญขจรขยายไปทั่วท้องทะเลแดนไต้หวัน” เป็นวาทกรรมที่แพร่หลายในสังคมญี่ปุ่น
ภายใต้อิทธิพลนัณณินรน ที่มุ่งเน้นอุดมคติเกี่ยวกับท้องทะเลและแสดงความสนใจต่อท้องทะเลตามที่ได้
กล่าวมาแล้วในหัวข้อบริบททางสังคมในบทที่ 2 นอกจากนี้ การแบ่งประเภทงานเขียนในนิตยสาร
โฌเน็น คุระบุ ในหน้าโฆษณาฉบับเดือนธันวาคม ปีค.ศ. 1929 ยังได้จัดผลงานเรื่องนี้อยู่ในประเภท
“เรื่องลับแห่งท้องทะเลใต้” 「^{なんかいひわ}南海秘話」 ส่วนในนิตยสารฉบับเดือนมกราคม ปีค.ศ. 1930 ที่ลง
ตอนแรกเป็นต้นไปนั้นได้จัดให้เป็นประเภท “ประวัติศาสตร์ลับแห่งทะเลทางทิศใต้” 「^{なんようひし}南洋秘史」
จากงานวิจัยของน้ำทิพย์ เมธเศรษฐ์ทำให้ทราบว่า ตัวบทวรรณกรรมเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะที่
ตีพิมพ์ตั้งแต่ช่วงก่อนและหลังญี่ปุ่นชนะสงครามญี่ปุ่น-จีนในปีค.ศ. 1895 นั้นใช้น้ำเสียงในการเล่าเรื่อง
แสดงถึงความฮึกเหิม มั่นใจในศักยภาพทางทะเลของญี่ปุ่น อีกทั้งยังใช้ถ้อยคำเชื่อมโยงประกอบ

สร้างอัตลักษณ์ความเป็นเจ้าแห่งท้องทะเลของญี่ปุ่น (น้ำทิพย์, 2556: 81) ซึ่งวาทกรรมความเป็นเจ้าแห่งท้องทะเลของญี่ปุ่นนี้สะท้อนถึงความปรารถนาที่จะสร้างอาณานิคมแผ่ขยายอาณาเขตจักรวรรดิญี่ปุ่นออกไปในดินแดนท้องทะเลทางตอนใต้ซึ่งญี่ปุ่นใช้ชื่อเรียกรวมกันว่า “นินโย” 南洋 หรือ “นัมโป” 南方 ดังนั้น การที่ นิฮนจิน โอะฮิน ถูกจัดอยู่ในประเภทงานเขียนดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นผลผลิตมาจากแนวคิดอาณานิคมนิยมที่แพร่หลายในสังคมญี่ปุ่นในช่วงเวลานั้น ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำวาทกรรมดังกล่าวให้แพร่หลายสืบทอดต่อไปในสังคมญี่ปุ่น ฟุกุชิมะ โคอิชิ 福島 行一 (ใน 尾崎秀樹・小田切進・紀田順一郎監修, 1986: 472) จัดหมวดหมู่แบ่งประเภทวรรณกรรมเยาวชนของโอะซะซะระจิไว้คร่าว ๆ ระบุว่า โอะซะซะระจิสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนประเภทเรื่องเล่าเกี่ยวกับท้องทะเลทางใต้ 海洋物 อีกหลายเรื่อง โดยมีเรื่องเด่นคือเรื่อง ยูเรเซ็นเต็งกิ 『幽霊船伝奇』 (ตำนานลึกลับแห่งเรือผีสิง) (1927) ซึ่งเป็นผลงานเรื่องแรกและเป็นเรื่องเด่นสำหรับงานเขียนประเภทนี้ของโอะซะซะระจิ

นอกจากนี้ ข้อความดังกล่าวข้างต้นยังแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของผู้เขียนที่ได้ศึกษาหนังสือต่างประเทศเพื่อจะเขียนเรื่องราวและถ่ายทอดให้เยาวชนชาวญี่ปุ่นได้เห็นว่า บุตรชายของยะมะคะนะงะมะซะวะที่ต้องระหกระเหินเร่ร่อนในต่างแดนนั้นมีชีวิตและการต่อสู้อย่างไร สอดคล้องกับความปรารถนาในวัยเด็กของผู้เขียนที่อยากสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนที่มีคุณภาพด้วยตัวเอง

จากการศึกษาของโอะงะวะวะ คะสุนะริ 小川和也 เรื่อง โอะซะซะระจิ จิโร โนะ ตะอิโตอะเซนโซ 『大佛次郎の「大東亜戦争」』 (สงครามมหาเอเชียบูรพาของโอะซะซะระจิ จิโร) พบว่า ในช่วงครึ่งแรกของทศวรรษ 1930 โอะซะซะระจิวิพากษ์วิจารณ์ระบบการบริหารประเทศและระบบทุนนิยม อีกทั้งวางระยะห่างจากลัทธิมาร์กซิสม์ และพยายามรักษาจุดยืนด้านเสรีนิยม เขาต่อต้านรัฐอย่างกระตือรือร้นที่จำกัดเสรีภาพในการแสดงออก (小川, 2009: 100-103) อย่างไรก็ตาม ในปีค.ศ. 1940 โอะซะซะระจิมีโอกาสเดินทางไปยังสนามรบในสงครามญี่ปุ่น-จีนครั้งที่ 2 เนื่องจากนโยบายรัฐที่ต้องการส่งนักเขียนลงพื้นที่เพื่อให้นักเขียนกลับมาสื่อสารกับประชาชนที่อยู่นอกสนามรบ ยังผลให้โอะซะซะระจิเกิดความรู้สึกร่วมกับทหารในสมรภูมิ ประสบการณ์ในครั้งนี้เปลี่ยนแปลงความคิดของเขาไปสู่การเห็นด้วยกับการทำสงคราม (小川, 2009: 124-132)

โอะซะซะระจิเกิดในสมัยเมจิซึ่งเป็นยุคที่ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับการรุกรานของประเทศมหาอำนาจตะวันตก และญี่ปุ่นต้องพยายามชำระล้างซึ่งเอกราช โอะซะซะระจิจึงมีความรักชาติสูง อย่างไรก็ตาม แม้

ตัวละครคุระมะ เติ้งงูของเขาจะมีความเป็นปักษีนิยมนิยมและเสรีนิยมซึ่งให้ความสำคัญกับเสรีภาพ แต่สิ่งสำคัญเหนือกว่านั้นคือการทำให้ชาติหรือการทำเพื่อญี่ปุ่น เน้นการมีชีวิตอยู่เพื่อผู้อื่นหรือสังคม การรักษาเอกราชของญี่ปุ่นเป็นหน้าที่ที่สำคัญยิ่ง (小川, 2009: 200-206) แนวคิดนี้ของโอะซะระระงิได้สะท้อนให้เห็นในเรื่อง *นิฮนจิน โอะฮิน* เช่นกัน โดยจะนำเสนอรายละเอียดในส่วนของการวิเคราะห์ต่อไป

3.1.2 เนื้อเรื่องย่อ

นิฮนจิน โอะฮิน 『日本人オイン』 (โอะฮิน ชาวญี่ปุ่น) ลงตีพิมพ์ครั้งแรกเป็นตอนต่อเนื่องในนิตยสารโฌเน็น คุระบุ 『少年倶楽部』 ซึ่งเป็นนิตยสารสำหรับเด็กผู้ชายโดยสำนักพิมพ์ดะอีนิปปงยูเบ็งไกหรือสำนักพิมพ์โคดันฉะในปัจจุบัน ตั้งแต่ฉบับเดือนมกราคมปีค.ศ. 1930 จนถึงฉบับเดือนธันวาคมปีค.ศ. 1931 และตีพิมพ์เป็นฉบับรวมเล่มเมื่อเดือนมีนาคมปีค.ศ. 1932

นิฮนจิน โอะฮิน มีเนื้อหาเป็นเรื่องราวการผจญภัยและการต่อสู้ของโอะฮินผู้เป็นบุตรชายของ ยะมะตะ นะงะมะซะ กับภรรยาซึ่งเป็นหญิงชาวสยาม และมีฉากของเรื่องอยู่ในดินแดนสยามตรงกับช่วงสมัยพระเจ้าทรงธรรมถึงสมัยพระเจ้าปราสาททองในประวัติศาสตร์ไทย ขุนนางชั้นสูงของสยามคือ ออกญาฉลาโหมซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องของกษัตริย์ได้วางแผนปองร้ายยะมะตะ นะงะมะซะ โดยหลอกล่อด้วยวาจาให้พระมหากษัตริย์ซึ่งยังทรงพระเยาว์ส่งยะมะตะ นะงะมะซะไปเป็นเจ้าเมืองริกิน 六昆 (เมืองนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน) เพื่อปราบปรามความวุ่นวาย แต่ไม่ให้นำทหารญี่ปุ่นติดตามไปด้วย เพราะเมื่อยะมะตะ นะงะมะซะไปถึงที่นั่น ออกญาฉลาโหมสั่งให้ลูกน้องวางยาพิษยะมะซะให้ถึงแก่ชีวิต

หลังจากยะมะตะ นะงะมะซะเดินทางไปเมืองริกิน หมู่บ้านญี่ปุ่นก็ถูกลอบโจมตี มารดาของโอะฮินตัดสินใจจบชีวิตตัวเองลงเพราะไม่อยากเป็นตัวถ่วงให้กับบุตรชาย โอะฮินรอดชีวิตมาได้แต่ต้องแยกกับชาวญี่ปุ่นคนอื่น ๆ เขาจึงเดินทางออกตามหาบิดาเพื่อแจ้งข่าวเรื่องหมู่บ้านญี่ปุ่นถูกลอบโจมตีให้บิดาทราบ

โอะฮินใช้ชีวิตเดินทางรอนแรมในป่าจนมีสภาพเหมือนขอทาน เมื่อเขาได้ยืมว่าบิดาเสียชีวิตเพราะแผนร้ายของออกญาฉลาโหม โอะฮินตัดสินใจล้างแค้นด้วยการลงมือสังหารจะกุดะ ลูกน้องของออกญาฉลาโหมผู้วางยาพิษยะมะซะ หลังจากนั้น โอะฮินกลับเข้าไปรวมกลุ่มกับชาวญี่ปุ่นที่เหลือ

รอดจากการทำลายหมู่บ้านญี่ปุ่น ส่วนทางฝั่งออกญา کالاโฮม เมื่อแผนร้ายของตนสำเร็จก็ขับไล่พระมหากษัตริย์พระองค์น้อยให้ไปอยู่ที่วัด แล้วยึดตำแหน่งผู้มีอำนาจสูงสุดมาเสียเอง จากนั้นพวกโอะอินสร้างหมู่บ้านญี่ปุ่นขึ้นมาใหม่และรอเวลาอันสมควรที่จะบุกไปปราบออกญา کالاโฮม

3.1.3 แนะนำตัวละครสำคัญ

(1) โอะอิน オイン

บุตรชายของยะมะตะ นะงะมะซะ เด็กหนุ่มรูปงาม มีบิดาเป็นชาวญี่ปุ่นและมารดาเป็นชาวสยาม อายุประมาณสิบหกสิบเจ็ดปี แม้จะเกิดและเติบโตในสยามแต่ก็ยังได้ร่ำเรียนวิชาดาบและวิชายิงธนูจากอาจารย์ชาวญี่ปุ่น และมีโอกาสได้ฝึกซ้อมกับบิดา แต่โอะอินไม่เคยไปญี่ปุ่นเลยสักครั้ง

(2) ยะมะตะ นะงะมะซะ やまだながまさ 山田長政

ยะมะตะ นะงะมะซะ เป็นชาวญี่ปุ่นที่มาตั้งรกรากในสยาม แต่เดิมเป็นโรนิน (นักรบพลัดถิ่น) มีฐานะยากจนและเป็นที่ยกของผู้อื่น แต่เมื่อเดินทางมาสยามก็ได้รับโอกาสและก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นที่โปรดปรานของพระมหากษัตริย์ การดำรงอยู่ของเขาขัดขวางผลประโยชน์ของข้าราชการชาวสยามคนอื่น ๆ จนรวมหัวกันวางแผนกำจัดเขา

(3) อาจารย์มิสุกิ กนตะยู みずき こんだゆう せんせい 水城権太夫先生

แพทย์ในหมู่บ้านญี่ปุ่น คอยดูแลอาการป่วยของมารดาโอะอิน รวมทั้งสอนหนังสือให้โอะอิน หลังจากหมู่บ้านญี่ปุ่นถูกลอบโจมตีจนแตกพ่ายก็มีบทบาทในการช่วยโอะอินสร้างหมู่บ้านญี่ปุ่นแห่งใหม่

(4) ออกญา کالاโฮม カラホム

เป็นลูกพี่ลูกน้องของพระมหากษัตริย์ วางแผนร้ายเพื่อจะกำจัดยะมะตะ นะงะมะซะเพื่อลดทอนอำนาจพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ซึ่งยังเยาว์วัย หลังจากกำจัดยะมะตะ นะงะมะซะแล้ว เขาสามารถยึดอำนาจจากพระมหากษัตริย์ขึ้นครองอำนาจแทน

(5) จะกุดะ ジャクタ

ลูกน้องคนสำคัญของออกญา کالاโหม เป็นผู้ลงมือสังหารคนในหมู่บ้านญี่ปุ่นตามคำสั่งของออกญา کالاโหม รวมทั้งเป็นผู้ตามไปวางยาพิษยะมะตะ นะงะมะซะตอนเดินทางไปยังริกัน ภายหลังถูกโอะอินสังหาร

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ *นิฮนจิน โอะอิน* พบว่ามีไม่มากนัก โดยจำนวนหนึ่งผู้วิจัยได้แนะนำเบื้องต้นในบทที่ 1 แล้ว แต่จะขอแนะนำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวบทที่จะใช้วิเคราะห์ในบทที่ 3 โดยสังเขปอีกครั้งดังนี้

บทความของทะกะซะมิ ยะซุโอะ ^{たかはしやすお} 高橋康雄 (1986b) เรื่อง 「武断主義への戒め—大佛次郎『日本人オイン』の主人公・オイン」 ซึ่งชี้ให้เห็นว่า โอะซะระระจิไม่สนับสนุนลัทธิทหารนิยม แต่มีอุดมคติภาพเมืองในฝัน (ยูโทเปีย) ซึ่งสะท้อนให้เห็นในเรื่อง *นิฮนจิน โอะอิน*

งานวิจัยของอะอิกะวะ มิเอะโกะ ^{あいかわみえこ} 相川美恵子 (1995) เรื่อง 「大佛次郎の少年少女向け時代小説におけるヒーロー像の変化」 ยกตัวละครในเรื่อง *นิฮนจิน โอะอิน* ขึ้นมาเป็นตัวอย่างการวิเคราะห์ว่า โอะอิน เป็นแบบอย่างของวีรบุรุษที่รักษาความถูกต้องในอุดมคติของโอะซะระระจิ โดยได้เชื่อมโยงกับบริบททางสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวว่าเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นมีการปราบปรามกลุ่มผู้ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง

งานวิจัยของซะโตโกะ ทสึจิยะ (2540) เรื่อง “ภาพลักษณ์ยามาดา นางามาดา ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นในคริสต์ศตวรรษที่ 20” กล่าวถึง *นิฮนจิน โอะอิน* ว่า ชี้ให้ผู้อ่านเห็นภาพคนญี่ปุ่นในอุดมคติผ่านคำพูด การกระทำของยะมะตะ นะงะมะซะและคนญี่ปุ่นที่อาศัยในหมู่บ้านญี่ปุ่น สะท้อนให้เห็นบริบทสังคมญี่ปุ่นในช่วงเวลานั้น เช่น ญี่ปุ่นมีอัตราคนว่างงานสูงและรัฐบาลส่งเสริมการอพยพไปต่างประเทศ อีกทั้งนักเขียนยังได้สนับสนุนความคิดดังกล่าว ภาพลักษณ์ของยะมะตะ นะงะมะซะแตกต่างจากเรื่องอื่น เนื่องจากเรื่องนี้เน้นเรื่องความคิดจิตใจของยะมะตะ นะงะมะซะที่ต้องการเป็นชาวสยามโดยรักษาข้อดีของคนญี่ปุ่นไว้ แต่ในขณะเดียวกันก็สะท้อนความคิดรุกรานแบบนัชนิรัน ซะโตโกะตั้งข้อสงสัยว่า หมู่บ้านญี่ปุ่นใหม่ที่โอะอินสร้างขึ้นในภายหลังก่อนหน้านั้นคนญี่ปุ่นใหม่หรือไม่ เนื่องจากผู้เขียนกล่าวว่า อุดมคติของหมู่บ้านใหม่เน้นความสุขของคนอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนอกเหนือไปจากเรื่องกำลังทางการทหาร

บทความของโอะสะกิ โอะซึกิ ^{おさき ほつき} 尾崎秀樹 (1997) เรื่อง 「遠い南の国の闘う少年—日本人オイン」 ยกเรื่อง นิฮนจิน โอะอิน ขึ้นมาแนะนำและกล่าวถึงความปรารถนาของโอะซะระะจิว่า มีความใฝ่ฝันที่จะเขียนผลงานที่เหมือนกับเรื่อง Treasure Island (เกาะมหาสมบัติ) ของ Robert Louis Stevenson (โรเบิร์ต หลุยส์ สตีเวนสัน) เพื่อเด็ก ๆ ชาวญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังยกฉากหมู่บ้านญี่ปุ่นและฉากจบของเรื่องขึ้นมาชี้ว่าภาพลักษณ์ของโอะอินได้สร้างฝันให้แก่ผู้อ่านเยาวชน

งานวิจัยของน้ำทิพย์ เมธเศรษฐ (2556) เรื่อง “เรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะ : การประกอบสร้างอัตลักษณ์ญี่ปุ่นกับภาพแทนความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-ไทย” ยกเรื่อง นิฮนจิน โอะอิน ขึ้นมาเป็นตัวอย่างของวรรณกรรมเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะที่สะท้อนการนำเสนอภาพสยามด้วยจินตนาการสวรรค์แดนใต้ให้เห็นอย่างเด่นชัด ผู้เขียนพรรณนาภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนญี่ปุ่นประกอบภูมิทัศน์อย่างมีลีลา ซึ่งวรรณกรรมเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะเรื่องอื่นไม่เคยลงรายละเอียดเช่นนี้มาก่อน นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอภาพสยามในลักษณะเป็นดินแดนโลกใหม่ที่อุดมสมบูรณ์ และเต็มไปด้วยโอกาสสำหรับผู้เดินทางมาบุกเบิกก่อร่างสร้างตัว คนสยามชื่นชอบญี่ปุ่น เป็นมิตรและให้ความร่วมมือเหมาะสมแก่การสร้างอาณาจักรญี่ปุ่นแห่งใหม่ที่เป็นเสมือนสวรรค์แดนใต้ในจินตนาการ โดยผู้เขียนได้ถ่ายทอดแนวคิดอัตลักษณ์ความเป็นญี่ปุ่นสำหรับชาวญี่ปุ่นในอาณานิคมต่างแดนผ่านคำสอนของพ่อและอาจารย์ และสะท้อนแนวคิดนั้ณินรนของผู้เขียนที่ต้องการสนับสนุนการสร้าง “อาณาจักรญี่ปุ่นอีกแห่ง” อย่างสันติ และให้เป็นพื้นที่ที่ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

งานวิจัยของอะมิโมะโตะ โยะริมิทซุ (2015a) เรื่อง 「ホカホンス伝記としての山田長政物語—明治の小説から大映の映画まで—」 ยกเรื่อง นิฮนจิน โอะอิน ขึ้นมาเป็นตัวอย่างของเรื่องเล่าความรักโรแมนติกระหว่างคนต่างชาติพันธุ์ของญี่ปุ่น ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างกับเรื่องเล่าความรักโรแมนติกระหว่างคนต่างชาติพันธุ์ของอังกฤษ จุดแตกต่างคือ เรื่องเล่าของญี่ปุ่นนั้นมีบุตรชายที่สืบทอดปณิธานของผู้เป็นพ่อ แม้มีข้อแตกต่างซึ่งเน้นเด็กเป็นสำคัญ แต่เรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะก็ยังคงเป็นเรื่องเล่าความรักโรแมนติกระหว่างคนต่างชาติพันธุ์ซึ่งสะท้อนให้เห็นวาทกรรมอาณานิคม

จากงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องซึ่งยกมาข้างต้นนั้นสรุปได้ว่า นิฮนจิน โอะอิน สะท้อนให้เห็นแนวคิดอาณานิคมนิยมที่แพร่หลายในสังคมญี่ปุ่นในช่วงเวลาเดียวกันกับการสร้างงาน ทว่าในขณะเดียวกัน ผู้เขียนแสดงแนวคิดในทางที่ไม่เห็นด้วยกับลัทธินิยมทหาร อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยที่ผ่านมาเพียงแค่นี้ก็ยกขึ้นมากล่าวถึงเป็นตัวอย่าง โดยมีได้แสดงถึงการวิเคราะห์ที่ตัวบทอย่างละเอียด

ในที่นี้จึงจะได้นำตัวบทมาวิเคราะห์อย่างละเอียดโดยใช้งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องข้างต้น ประกอบการวิเคราะห์

3.2 บทวิเคราะห์

วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *นิฮนจิน โอะอิน* มีเนื้อหาบอกเล่าถึงการต่อสู้ของโอะอินในสยาม เป็นการนำเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะมาดัดแปลงโดยให้ตัวละครเอกเป็นเยาวชน ซึ่งแตกต่างจากเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะที่มีการผลิตซ้ำสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 จากการศึกษา งานวิจัยของน้ำทิพย์ เมธเศรษฐระบุว่า ตำนานเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะที่ถูกนำมาฟื้นฟูเผยแพร่ ในต้นสมัยเมจิหรือตั้งแต่ค.ศ. 1868 ส่วนใหญ่เป็นการผลิตซ้ำเรื่องเล่าต้นแบบในสมัยโทะกุงะวะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอภาพคนญี่ปุ่นที่เป็นแบบอย่าง เน้นเล่าเหตุการณ์วีรกรรมของนะงะมะซะเป็นหลัก แม้จะมีสยามเป็นฉากในการดำเนินเรื่องแต่ไม่ได้บรรยายภาพสยามหรือความสัมพันธ์ระหว่าง ญี่ปุ่นกับสยามเท่าใดนัก เรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะเหล่านี้ถูกใช้ในการส่งเสริมการประกอบสร้าง อัตลักษณ์คนญี่ปุ่นที่พึงประสงค์ในด้านการขยันหมั่นศึกษาและการก่อร่างสร้างตัว ขณะที่ในเวลา ต่อมา เรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1890 ภายใต้อิทธิพลของนิพนธ์และลัทธิขยาย ดินแดนมักมีการกล่าวอ้างถึงความจำเป็นในการขยายอาณาเขตและอพยพประชากร และมีการ ประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเจ้าแห่งท้องทะเลของญี่ปุ่น (น้ำทิพย์ เมธเศรษฐ, 2556: 78-81)

จากงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นว่า ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 มีการใช้วรรณกรรมประเภทเรื่อง เล่ายะมะตะ นะงะมะซะมาใช้ในการประกอบสร้างภาพอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ของคนญี่ปุ่นและใช้ สนับสนุนแนวคิดอ้างถึงความจำเป็นในการขยายดินแดน แม้ตัวบท *นิฮนจิน โอะอิน* ที่หยิบยกมาวิจัย ในครั้งนี้จะไม่ได้นำยะมะตะ นะงะมะซะมาเป็นตัวละครเอก แต่ก็มีส่วนตอกย้ำว่าทศวรรษความจำเป็น ในการขยายดินแดนของญี่ปุ่น โดยจากการวิเคราะห์ตัวบท พิจารณาประกอบกับบริบททางสังคมใน สมัยทศวรรษ 1930 พบว่า ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นแนวคิดอาณานิคมนิยมที่สร้าง ความชอบธรรมให้ญี่ปุ่นได้เข้ามาอาศัยในแผ่นดินสยาม รวมทั้งจุดยืนของผู้เขียนที่ต้องการเผยแพร่ แนวคิดขยายดินแดนอย่างสันติ ตลอดจนมีบทบาทในการถ่ายทอด เผยแพร่ ปลูกฝังแนวคิดให้แก่ เยาวชนโดยสอดแทรกไว้ในตัวบท ดังจะอธิบายต่อไป

3.2.1 มิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น : ภาพความสัมพันธ์อันเป็นมายาคติ

ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นที่ผู้เขียนนำเสนอในเรื่อง *นิฮนจิน โอะฮิน* มีลักษณะของความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรกันระหว่างญี่ปุ่นกับสยาม อาจกล่าวได้ว่าเป็นภาพมายาคติ¹⁵ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนแนวคิดนั้นฉันทนหรือนโยบายขยายดินแดนลงสู่ใต้ของญี่ปุ่น โดยผู้เขียนสอดแทรกวาทกรรมความเป็นมิตรผ่านเรื่องราวต่าง ๆ หรือคำบรรยายในตัวละคร ดังตัวอย่างในฉากบรรยายแนะนำหมู่บ้านญี่ปุ่นต่อไปนี้

けれど、この日本人町の人たちはよその國へ来て、泥棒がよその家へ入つて来たように、自分達だけ集まつて勝手なことをしてゐたのではありません。自分たちが住むことになつたこの國の人々には十分に恩義を感じ、土人とは離れて暮らしてゐても、お互ひが解け合はう扶け合はうとして、謙遜な態度で土地の人たちと交際つてゐるのでした。

แต่เหล่าคนในหมู่บ้านญี่ปุ่นแห่งนี้แม้จะมาจากประเทศที่ไม่ได้รวมตัวกันเฉพาะเพียงพวกของตน แล้วกระทำการตามใจชอบเหมือนขโมยลอบเข้าบ้านผู้อื่น กลับรู้สึกสำนึกในบุญคุณของผู้คนในประเทศนี้ที่พวกตนได้เข้ามาอยู่อาศัย แม้จะอาศัยอยู่ห่างจากคนพื้นถิ่นแต่ก็พยายามทำความเข้าใจกัน พยายามช่วยเหลือกัน และคบค้าสมาคมกับเหล่าคนพื้นถิ่นด้วยท่าทีพินอบพิเทา (*นิฮนจิน โอะฮิน* : 35)

ในฉากนี้ผู้เขียนพรรณนาว่า การเข้ามาอยู่ในดินแดนสยามของชาวญี่ปุ่นมิได้เข้ามาในลักษณะบุกรุกช่วงชิงเหมือนขโมย แต่มีความรู้สึกสำนึกในบุญคุณของชาวสยามและแสดงความเป็นมิตรกับชาวสยาม สะท้อนภาพความสัมพันธ์ที่ญี่ปุ่นกับสยามเป็นมิตรกัน ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน แสดงให้เห็นว่า ชาวญี่ปุ่นต้องการเข้ามาอยู่ในแผ่นดินสยามอย่างสันติ สอดคล้องกับแนวคิดของผู้เขียนที่สนับสนุนการอพยพประชากรออกไปตั้งรกรากทำมาหากินในต่างแดนโดยสมัครสมานสามัคคีหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกับคนในพื้นที่ แต่ต่างจากการล่าอาณานิคมของชาวตะวันตกที่บุกรุกพื้นที่และช่วงชิงทรัพยากรนำกลับไปตอบสนองการบริโภคในประเทศของเจ้าอาณานิคมเอง

¹⁵ แนวคิดเรื่องมายาคติ (myth) ของโรลองด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) การสร้างมายาคติเป็นการมอบความหมายซึ่งแฝงไว้ด้วยค่านิยม ทศนคติ อุดมการณ์ของชนชั้นที่มีอำนาจในสังคม(สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2559: 82-83) ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน *ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20* (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2559)

นอกจากนี้ มีภาพที่ญี่ปุ่นให้ความร่วมมือแก่สยามต่อสู้กับศัตรูภายนอกที่สนับสนุนภาพความเป็นมิตรของทั้งสองประเทศดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

[...]この暹羅の國で、外國から敵が攻め込んで来たり、國內に悪い人間が亂を起したりすると、必ず出て行つて闘ひ、出れば必ず勝つ強い軍勢がありました。その大蔭が、この山田仁左衛門長政なのでした。

หากมีศัตรูจากต่างชาติรุกรานเข้ามาโจมตีประเทศสยามนี้ หรือมีคนชั่วก่อความวุ่นวายภายในประเทศ ชาวญี่ปุ่นมีกองทหารแข็งแกร่งที่จะออกไปร่วมรบเสมอและร่วมรบครั้งใดก็ชนะทุกครั้งไป หัวหน้าที่พาก็คือยะมะตะ นิสะเอะมอน นะงะมะชะนันเอง (นิฮนจิน โอะอิน : 3)

そこへ日本人町の人々がいよいよこの國の者に感心されることになつたのは、隣の國から軍隊が攻め込んで来てこの暹羅の國が危くなり、國民の上下がいよいよ國が亡びるものと思つてみた時、この日本人町から、いつも厄介になつてゐる禮だと云はぬばかりにして、義勇軍を作つて戦争に出たのです。

แล้วที่ผู้คนในหมู่บ้านญี่ปุ่นเริ่มเป็นที่สนใจของคนประเทศนี้ก็ตอนที่มิกองทหารบุกเข้ามาจากประเทศข้างเคียงจนประเทศสยามนี้ตกอยู่ในอันตราย โพร่ฟ้าประชาชนทุกผู้ต่างคิดว่าประเทศจะล่มสลาย แต่ชาวญี่ปุ่นก็ตั้งกองทหารอาสาสมัครจากหมู่บ้านญี่ปุ่นออกไปร่วมรบด้วย แทนคำพูดแสดงความขอบคุณที่ให้เข้ามาพึ่งพาอาศัย (นิฮนจิน โอะอิน : 35)

เรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะชะที่เป็นต้นแบบบอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยอยุธยา ซึ่งศัตรูที่เข้ามาโจมตีในสมัยนั้นตามประวัติศาสตร์คือ ประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่าหรือมลายู แต่บริบทร่วมสมัยในการผลิตและการอ่านวรรณกรรมเรื่องนี้คือ ญี่ปุ่นในทศวรรษ 1930 ภายใต้บรรยากาศกระแสการทำสงครามขยายดินแดนและความขัดแย้งกับชาติเจ้าอาณานิคมตะวันตก ดังนั้น คำว่า “ศัตรูจากต่างชาติ” จึงมีนัยยะสื่อถึงการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกในช่วงก่อนและระหว่างทศวรรษ 1930 ภาพชาวญี่ปุ่นที่ปรากฏใน นิฮนจิน โอะอิน ไม่ใช่คนต่างชาติที่เข้ามารุกรานหรือทำการค้าขายเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศสยามเพียงอย่างเดียว แต่ชาวญี่ปุ่นพร้อมจะออกไปสู้รบเพื่อปกป้องประเทศสยาม ให้รอดพ้นจากการรุกรานของศัตรูภายนอกหรือชาติตะวันตก

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ฉากที่แสดงความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างกษัตริย์สยามกับยะมะตะ
นงะมะชะ ในตอนที่นงะมะชะกราบทูลลาไปปราบความวุ่นวายที่เมืองริกัน

『庵普刺、いけない、六昆へ行つてはいけない。』

小さい國王は椅子から立ち上がつて来て、跪いてゐる長政の首に小さい腕を
巻いてみられるのです。

『私が寂しくなるのだ。お前は私の一番いい味方なのだ』

“ออกพระ ไม่ได้ ห้ามไปริกัน”

พระมหากษัตริย์พระองค์น้อยทรงลุกขึ้นยืนจากเก้าอี้เสด็จมาแล้วทรงใช้พระพาหาโอบ
รอบคอยยะมะตะที่คุกเข่าอยู่

“เดี๋ยวข้าจะเหงา เจ้าเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของข้า” (นิพนจิน โอะฮิน : 83-84)

ฉากที่ยกมาข้างต้น กล่าวได้ว่าเป็นการใช้ภาพสัญลักษณ์แทนการบอกเล่ามีตรภาพของสอง
ประเทศ และญี่ปุ่นคือ “เพื่อนที่ดีที่สุด” ของสยาม อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงมีตรภาพนี้ไม่ได้ยืนอยู่
บนพื้นฐานความเป็นมิตรอันบริสุทธิ์โดยปราศจากการหวังผลใด ๆ การที่กษัตริย์ผู้มีสิทธิอำนาจชอบ
ธรรมในการปกครองสยาม มีลักษณะเป็นเด็กอ่อนแอ ต้องพึ่งพา มอบความไว้วางใจให้แก่ยามาตะซึ่ง
เป็นตัวแทนของญี่ปุ่นมาช่วยเหลือปกป้อง เปรียบเสมือนการมอบอำนาจให้แก่ญี่ปุ่นเข้ามาครอบงำ
เหนือดินแดนสยาม ซึ่งภาพความสัมพันธ์เช่นนี้เป็นภาพมายาคติที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้วาทกรรมอาณานิคม
เพื่ออ้างความชอบธรรมของญี่ปุ่นในการขยายดินแดนลงสู่ใต้ และยังแฝงแนวคิดเอเชียนิยมที่เน้น
ความเป็นชาติเอเชียด้วยกันร่วมมือต่อต้านชาติอาณานิคมตะวันตก

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ถึงแนวคิดของผู้เขียนที่สนับสนุนการขยายดินแดน โดยออกไปตั้ง
รกรากในต่างแดนอย่างสันติ ดังปรากฏดังข้อความต่อไปนี้

そこは、父親が大切にしている日本の畑と云ふのは、この國にない草木の種
子をわざわざ日本から取り寄せて、育ててゐるところなのです。うまく土に
馴染むものもありましたが、どうしても枯れて、つかないものもありました。
さうかと思ふと、気候の加減で日本にある時とはまるで別の植物のやうに元
気よくすくすくと伸び、花をひらき實を結ぶものもありました。

ที่ตรงนั้น ตรงที่เรียกว่าสวนญี่ปุ่นที่พ่อดูแลรักษาเป็นอย่างดี เป็นพื้นที่ปลูกต้นไม้ที่

อุตสาหกรรมเมล็ดพันธุ์พืชที่ไม่มีในประเทศนี้มาจากญี่ปุ่น มีทั้งต้นที่ปรับตัวจนคุ้นชินกับดินได้ดี แต่ก็มีต้นที่แห้งตายปลูกไม่ขึ้นเช่นกัน แล้วก็มีต้นที่เจริญเติบโตงอกงามอย่างแข็งแรงจนออกดอกออกผล เหมือนเป็นต้นอื่นต่างจากตอนอยู่ที่ญี่ปุ่นเพราะสภาพอากาศที่แตกต่าง (นิฮนจิน โอะฮิน : 55)

ยะมะตะ นะงะมะซะได้นำเมล็ดพันธุ์จากญี่ปุ่นมาปลูกไว้ในสยาม ซึ่งเป็นเมล็ดพันธุ์พืชที่ไม่มีในท้องถิ่น มีทั้งต้นที่ปลูกขึ้นและปลูกไม่ขึ้น บางต้นก็เจริญเติบโตงอกงาม การปลูกเมล็ดพันธุ์พืชในดินต่างถิ่นนั้นสื่อความหมายถึงการฝังรากฝากชีวิต อยู่อาศัยและประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในดินแดนดังกล่าว ประจวบต้นไม้ยังรากลึกไปในแผ่นดิน “ต้นไม้” กล่าวได้ว่าเป็นภาพแทนคนญี่ปุ่นที่ย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกรากในสยาม ซึ่งมีทั้งคนที่ปรับตัวได้ดีและปรับตัวไม่ได้ และมีคนที่ประสบความสำเร็จดังเช่นต้นไม้ที่เจริญเติบโตงอกงามออกดอกออกผล ซึ่งแตกต่างจากตอนอยู่ญี่ปุ่นเพราะสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่วนคนที่ปรับตัวไม่ได้อาจหมายถึงไม่สามารถหลอมรวมเข้ากับสังคมในดินแดนใหม่ได้ สะท้อนแนวคิดสนับสนุนการสร้างอาณานิคมในต่างแดนอย่างสันติ โดยแนะนำให้ชาวญี่ปุ่นที่อพยพไปอยู่ในต่างแดน ต้องรู้จักปรับตัวให้กลมกลืนเข้ากับท้องถิ่นในดินแดนนั้นด้วย

แนวคิดดังกล่าวได้ถูกนำเสนอต่อกายผ่านคำพูดของตัวละครอื่น ๆ อีก เช่น ในฉากที่อาจารย์มิสุกิอบรมสั่งสอนโอะฮิน ก็ได้อธิบายถึงแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังของการที่ยะมะตะ นะงะมะซะได้นำเมล็ดพันธุ์จากญี่ปุ่นมาปลูกในสยาม หรือในทางกลับกันคือ เอาเมล็ดพันธุ์จากสยามส่งกลับญี่ปุ่นไว้ดังต่อไปนี้

「[...]國々の好いものをその國だけにとつて置かうとしないで、ほかの國にもひろげると同じ心持で、色の違ふ人間同士でお互ひに溶けにくい心持も少しづつとけあはせて、人間の住む世界を今よりも住みいい廣い立派なものにしようとしてゐられるわけだ。 [...]」

“[...]เพราะ (ยะมะตะ : ผู้วิจัย) ตั้งใจจะทำให้โลกที่มนุษย์อาศัยอยู่นี้เป็นโลกกว้างที่ดีและน่าอยู่กว่าโลกในปัจจุบัน ซึ่งผู้คนสามารถจะหลอมรวมความรู้สึกที่ยากจะปรับเข้าหากันได้เพราะเป็นคนต่างสีผิวกัน ให้มีความรู้สึกที่เหมือนกัน โดยไม่เก็บเอาสิ่งดี ๆ ของแต่ละประเทศเอาไว้ที่ประเทศนั้นเท่านั้น แต่กระจายไปยังประเทศอื่นด้วย[...]” (นิฮนจิน โอะฮิน : 65-66)

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า เจตนาของผู้เขียนคือต้องการปลุกฝังแนวคิดในการแบ่งปันสิ่งที่ดีให้แกกัน เพื่อพัฒนาโลกที่ทุกคนอาศัยอยู่ร่วมกันใบนี้ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นอุดมคติเมืองในฝันของผู้เขียน ดังที่ทะกะสะกะชิ ยะซุโอะ (1986b) ได้กล่าวไว้ สิ่งดี ๆ เหล่านั้นมิใช่เพียงทรัพยากรที่จับต้องได้เท่านั้น แต่อาจหมายถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ของคนแต่ละชาติพันธุ์ นอกจากนี้ ความพยายามในการปรับตัวเข้าหากันของคนต่างชาติพันธุ์ ยังสะท้อนให้เห็นแนวคิดของผู้เขียนที่ต้องการขยายดินแดนและอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ด้วยวิธีการพยายามทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ปราศจากการใช้กำลังทางการทหารช่วงชิงทรัพยากร สนับสนุนภาพญี่ปุ่นที่เป็นมิตรต่อสยามดังตัวอย่างที่ยกมาในตอนต้น

โดยทั่วไป เจ้าลัทธิล่าอาณานิคมมักอ้างความชอบธรรมในการเข้าไปยึดครองดินแดนต่างชาติ โดยอ้างว่าเพื่อไปปลดปล่อยดินแดนดังกล่าวจากความด้อยอารยะ ใช้การครอบงำทางวัฒนธรรม (hegemony) เป็นเครื่องมือในการแทรกซึม ทำลายล้างวัฒนธรรม หรือกลืนอัตลักษณ์ดั้งเดิมของคนพื้นถิ่น ผู้เขียนหรือโอะซะระระงิไม่เห็นด้วยกับวิธีการดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากที่โอะซะระระงิเคยกล่าวถึงความรู้สึกของตนเกี่ยวกับการได้ไปสังเกตการณ์ชั้นเรียนที่สอนเป็นภาษาญี่ปุ่นในเมืองมะละกา ประเทศมาเลเซียซึ่งอยู่ภายใต้การยึดครองของญี่ปุ่น ระหว่างการเดินทางไปเยี่ยมเยือนสนามรบในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ราวปีค.ศ. 1943-1944 เขาแสดงความรู้สึกโกรธเคืองเรื่องการบังคับให้คนในอาณานิคมเรียนรู้วัฒนธรรมญี่ปุ่น เนื่องจากการฝืนบังคับให้มิตรที่ญี่ปุ่นต้องการจับมือเป็นวงไพบูลย์มหาเอเชียบูรพานั้นต้องเรียนรู้วัฒนธรรมญี่ปุ่นจะส่งผลให้อีกฝ่ายรู้สึกต่อต้านและรู้สึกเป็นศัตรูด้วย จึงกล่าวได้ว่าการบังคับให้คนในอาณานิคมรับวัฒนธรรมญี่ปุ่นเป็นการทำลายวัฒนธรรม (小川, 2009: 176-177) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ปรากฏใน *นิฮนจิน โอะฮิน* ว่า ผู้เขียนต้องการเผยแพร่สิ่งดี ๆ จากญี่ปุ่น อีกนัยหนึ่งหมายถึงวัฒนธรรมของญี่ปุ่นให้ผสมผสานกลมกลืน หลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกันกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้ปรับตัวเข้ากับคนพื้นถิ่นผู้เป็นเจ้าของดินแดนที่ชาวญี่ปุ่นเข้ามาอยู่อาศัยด้วยความนอบน้อมดังที่ยกตัวอย่างมาแล้ว ซึ่งเป็นการนำวัฒนธรรมมาแบ่งปัน แลกเปลี่ยน เลือกล้างที่ดีมาผสมผสาน มากกว่าการบังคับให้อีกฝ่ายต้องรับวัฒนธรรมจากญี่ปุ่นถ่ายเดียว

ดังตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นสรุปได้ว่า ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นใน *นิฮนจิน โอะฮิน* เป็นภาพที่ญี่ปุ่นเป็นมิตรต่อสยาม โดยเข้ามาอยู่อาศัยในสยามด้วยความนอบน้อมและกลมกลืนไปกับชาวสยาม ซึ่งเป็นชาวพื้นถิ่นที่อาศัยอยู่แต่เดิม และสามารถออกรบเพื่อประเทศสยาม สร้างความชอบธรรมให้กับ

ญี่ปุ่นในการเข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนสยามหรืออีกนัยหนึ่งคือการขยายดินแดนของญี่ปุ่นในเชิงสันติ โดยไม่ใช้กำลังทางการทหาร

3.2.2 โอะอิน คนญี่ปุ่น : ภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์

แนวคิดอาณานิคมนิยมแบบญี่ปุ่นหรือแนวคิดนั้นฉินรน ส่วนหนึ่งมีพื้นฐานอยู่บนแนวคิดที่ว่า ญี่ปุ่นเป็นมหาอำนาจทางท้องทะเลและเป็นชาติที่มีศักยภาพเหนือเอเชียชาติอื่น ๆ จากหัวข้อที่ผ่านมา แม้จะพบว่ามี การนำเสนอภาพความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรระหว่างญี่ปุ่นกับชาติอื่นในเอเชียดังเช่นสยามใน ตั๋วบท *นิฮนจิน โอะอิน* แต่ในอีกทางหนึ่งมีการแสดงออกถึงการปะทะโต้แย้งเชิงอำนาจทางชาติพันธุ์ ภายใต้กรอบวาทกรรมอาณานิคมนิยม โดยการสร้างภาพอัตลักษณ์สองชาติแบบภาพเหมารวม และ ในลักษณะเป็นขั้วตรงข้ามทวีลักษณ์ โดยจัดให้ญี่ปุ่นเป็นขั้วบวกหรือแสดงความเหนือกว่า ส่วนภาพ สยามเป็นขั้วลบหรือแสดงความด้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด ตั๋วบทแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกัน ของอำนาจ เปิดเผยให้เห็นอคติของญี่ปุ่นที่มีต่อสยาม เน้นย้ำความด้อยกว่า เพื่อสร้างความชอบธรรม ให้ญี่ปุ่นสามารถเข้ามาครอบครอง ครอบงำเหนือดินแดนสยามได้ โดยจะเห็นได้จากเนื้อหาส่วนที่ไม่ได้ มีรายละเอียดในวรรณกรรมเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะต้นแบบ มีการแต่งเติมเสริมเพิ่มขึ้นมา เช่น เรื่องการแต่งงานข้ามชาติ และลูกผสม คือ โอะอิน บุตรชายของชายชาวญี่ปุ่นกับหญิงสาวชาวสยาม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์อันดี ซึ่งผู้เขียนได้ขยายความและสอดแทรกลงไป ในถ้อยคำของตัวละคร

ฉากที่พระมหากษัตริย์กอดยะมะตะ นะงะมะซะ ซึ่งยกขึ้นมาแสดงในหัวข้อที่ผ่านมาเป็นการ ตอกย้ำความเหนือกว่าทางชาติพันธุ์ของชาติญี่ปุ่น ในลักษณะขั้วตรงข้ามทวีลักษณ์ กล่าวคือ พระมหากษัตริย์สยามที่เป็นเด็กขอร้องให้ยะมะตะ นะงะมะซะอยู่ที่เมืองหลวงด้วยความต้องการ ส่วนตัวของพระองค์ แต่นะงะมะซะซึ่งเป็นผู้ใหญ่กำลังจะเดินทางไปเมืองริกันเพื่อปราบการจลาจลซึ่งเป็นกิจของชาติหรือเพื่อส่วนรวม สุดท้ายแล้วยะมะตะ นะงะมะซะเลือกที่จะไปเมืองริกันเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวม และการทำเพื่อส่วนรวมละทิ้งความรู้สึกหรือประโยชน์ส่วนตนนั้นเป็นคุณธรรม ความดี ที่ญี่ปุ่นยกย่องเชิดชูมาแต่โบราณ แสดงถึงคุณลักษณะ หรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เหนือกว่า ของชนชาติญี่ปุ่น

ตัวอย่างภาพชาวญี่ปุ่นและชาวสยามที่เป็นภาพเหมารวมทางชาติพันธุ์และเป็นข้อตรงข้ามมีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไปนี้

[...]この國の人が一般に、氣候の暑いためか始終だるいさうに軀をもちあぐんである怠惰な悪い癖があるのに比べて、日本人町の者はおだやかな氣候の故國から移つて来たのにもか々はらず皆勤勉でいきいきしてゐて、誰にも好かれる良い性質を持つてゐたのです。

[...]โดยทั่วไปคนในประเทศนี้มีนิสัยไม่ดีที่เกียจคร้านทำตัวเหมือนเมื่อยขบตลอดเวลา เพราะอากาศร้อนหรืออย่างไร เทียบกันแล้ว คนในหมู่บ้านญี่ปุ่นทุกคนกลับขยันขันแข็งมีนิสัยที่ดีเป็นที่รักของทุกคน แม้ว่าจะย้ายมาจากประเทศเดิมที่มีอากาศดี (นิฮนจิน โอะอิน : 35)

จากตัวบทดังกล่าวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในตอนแนะนำหมู่บ้านญี่ปุ่น แสดงภาพของชาวสยามมีลักษณะเป็นคนเกียจคร้าน แต่ในทางตรงกันข้าม ชาวญี่ปุ่นกลับมีลักษณะขยันขันแข็ง แม้จะมาอาศัยอยู่ในดินแดนที่มีภูมิอากาศแตกต่างจากบ้านเกิดของตน แต่ก็ไม่เกิดความรู้สึกเกียจคร้านเหมือนกับชาวสยาม แสดงให้เห็นคุณลักษณะหรืออัตลักษณ์ที่ติงามของชาวญี่ปุ่นที่ติดตัวมา

นอกจากนั้น พ่อค้าชาวญี่ปุ่นยัง “แตกต่างจากคนที่คิดแต่เรื่องผลประโยชน์ของตัวเองและทำเรื่องสกปรกได้หน้าตาเฉย สง่าผ่าเผยเสมอไม่ทำเรื่องขี้โกงอย่างเด็ดขาด” (商人でもこ々にゐる日本人は、儲けることだけ考へてどんな汚いことでも平氣にやる人間とは違ひどこまでも正々堂々として決して狡猾なことをしなかつた) (หน้า 35) ผู้เขียนไม่ได้กล่าวชัดเจนว่าแตกต่างจากคนชาติอะไรแต่ก็สื่อเป็นนัยว่า คนที่คิดแต่เรื่องผลประโยชน์ของตัวเองและทำเรื่องสกปรกได้หน้าตาเฉยนั้นคือคนชาติอื่นที่มาเอารัดเอาเปรียบสยาม ซึ่งถูกนำมาใช้เปรียบเทียบเน้นความติงามซึ่งเป็นภาพด้านบวกของญี่ปุ่น ทั้งนี้ การทำการค้าของชาวญี่ปุ่นก็สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดนั้นฉฉฉฉที่สนับสนุนให้ชาวญี่ปุ่นขยายดินแดนออกไปทางตอนใต้โดยเน้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ ยังปรากฏข้อความที่นำเสนอคุณลักษณะที่เป็นภาพด้านบวกอื่น ๆ ของคนญี่ปุ่นอีก เช่น เรื่องความซื่อสัตย์ จงรักภักดี “คนญี่ปุ่นอย่างเช่นยะมะดะนั้นได้เตรียมใจจะถวายชีวิตหากเป็นไปได้เพื่อพระมหากษัตริย์แล้ว” (長政を始め日本人は国王のためなら命を投げ出す覺悟でゐる。) (หน้า 15) “[...]พวกเขาเป็นผู้รู้จักความถูกต้องมาตั้งแต่เกิด หากเพื่อพระองค์แล้วไม่ว่า

เมื่อใดก็คงทำงานถวายชีวิต” (「[...]彼等は生れながら義を知る者に御座ります。陛下の御為ならば、何時にても一命を賭して働くことで御座りませう」) (หน้า 84)

การพร้อมทำงานถวายชีวิตเพื่อพระมหากษัตริย์ แสดงให้เห็นภาพอัตลักษณ์ดีเด่นของคนญี่ปุ่นที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ คือความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้านาย เมื่อมาอยู่ในต่างแดน เจ้านายของชาวญี่ปุ่นก็คือพระมหากษัตริย์สยาม ชาวญี่ปุ่นจึงต้องรับใช้เจ้านายผู้นั้น ในขณะที่ตัวละครชาวสยามคือออกญาทูลกระหม่อมและพรรคพวกกลับไม่จงรักภักดีต่อเจ้าเหนือหัว วางแผนจะยึดชิงอำนาจ ทั้งยังมีลักษณะนิสัยในทางลบ ด้อยกว่าคนญี่ปุ่นเป็นข้อตรงข้าม เช่น ความซื่อสัตย์ ซื่อโกหก เป็นต้น

ผลการศึกษาภาพตัวละครชาวญี่ปุ่นและชาวสยามในตัวบท สามารถสรุปภาพอัตลักษณ์ตัวละครญี่ปุ่น-สยามที่เป็นข้อตรงข้ามทวิลักษณ์ได้ดังตารางต่อไปนี้

ภาพชาวญี่ปุ่น	ภาพชาวสยาม
ขยันขันแข็ง 勤勉である(หน้า 35,519)	ขี้เกียจ 怠惰である(หน้า 35)
สง่าผ่าเผย 正々堂々である(หน้า 35)	ขี้ขลาด 卑怯である(หน้า 45)
ซื่อสัตย์ 忠義である(หน้า 15,84)	โกหก 嘘付き(หน้า135)
เข้มแข็ง(ความเป็นชาย) 強い(男性的)	อ่อนแอ(ความเป็นหญิง) 弱い(女性的)

จากที่สรุปมาในตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าภาพชาวญี่ปุ่นและชาวสยาม มีลักษณะเป็นข้อตรงข้ามทวิลักษณ์ ภาพชาวญี่ปุ่นเป็นภาพด้านบวก ส่วนภาพชาวสยามเป็นภาพด้านลบ ซึ่งขบขันความเหนือกว่าทางชาติพันธุ์ของชาวญี่ปุ่นอย่างเห็นได้ชัด โดยการนำเสนอภาพข้อตรงข้ามทวิลักษณ์ในลักษณะเช่นนี้มักพบได้ในวรรณกรรมตะวันตกที่สอดแทรกแนวคิดลัทธิล่าอาณานิคม (อาณานิคมนิยม) หรือบูรพคดีนิยม ซึ่งภาพของชนชาติเจ้าอาณานิคมมักมีความเป็นชาย เป็นวีรบุรุษผู้เข้มแข็ง เป็นผู้เข้ามาช่วยเหลือคนพื้นถิ่นที่มีความเป็นเด็กหรือเป็นหญิงสาวผู้อ่อนแอ โดยจะกล่าวถึงประเด็นนี้อย่างละเอียดในตัวอย่างถัดไป

การแต่งงานข้ามชาติระหว่างยะมะตะ นะงะมะซะกับมารดาโอะอินก็เป็นสัญลักษณ์สะท้อนภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์ที่จัดลำดับให้ญี่ปุ่นมีความเหนือกว่า ทั้งนี้เนื่องจากมารดาโอะอินถูกสร้างภาพเป็นผู้หญิงที่ร่างกายอ่อนแอและมีความชื่นชมยกย่องผู้คนและวัฒนธรรม

ญี่ปุ่น ในขณะที่ภาพของยะมะตะ นะงะมะซะเป็นชายชาตินักรบที่เข้มแข็ง กล้าหาญและเป็นคน ถูกต้อง ดังที่ซะมิโมะโตะ โยะริมิทสุ (2015a) ซึ่งวิเคราะห์กลไกการครอบงำของวาทกรรมอาณานิคม ใน *นิฮนจิน โอะอิน* เปรียบเทียบกับตำนานเรื่องโพคาฮอนทัส ระบุว่า นอกจากการแต่งงานข้ามชาติ จะเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนต่างชาติดกับคนพื้นถิ่นแล้วยังแสดงให้เห็นถึงความเหนือกว่าและด้อยกว่าทางชาติพันธุ์ ภาพความสัมพันธ์ที่ชายต่างชาติผู้เข้มแข็งช่วยปกป้องหญิงพื้นถิ่น ผู้อ่อนแอ สะท้อนให้เห็นแนวคิดอาณานิคมนิยมที่แอบแฝงอยู่

ภาพผู้หญิงร่างกายอ่อนแอและมีความชื่นชมยกย่องผู้คนและวัฒนธรรมญี่ปุ่น ถ่ายทอด แนวคิดเชิดชูสายเลือดและอัตลักษณ์ความเป็นญี่ปุ่นอันดีงาม ปรากฏดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้ ซึ่งเป็น ตอนที่มาตราของโอะอินกล่าวอบรมสั่งสอนโอะอิน

「お前は腌普刺の子です。それを忘れてはいけません。腌普刺は正しい人です。強い人です。世の中の正しくないことや邪まなことに向けては、殊に強くなる方でした。どうぞお前もお父さまのやうに立派なひとになるやうに」

“เจ้าเป็นลูกของออกพระ ห้ามลืมเรื่องนี้ ออกพระเป็นคนที่ถูกต้อง เป็นคนที่เข้มแข็ง เมื่อเผชิญหน้ากับเรื่องที่ไม่ดีหรือเรื่องที่ไม่ถูกต้องในโลกนี้ก็จะยิ่งเป็นคนที่ยิ่งแข็งแกร่งขึ้นไปอีก ขอให้เจ้าก็เป็นคนที่ยอดเยี่ยมดังเช่นท่านพ่อ” (*นิฮนจิน โอะอิน* : 163)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า มาตราของโอะอินซึ่งเป็นชาวสยาม สอนให้บุตรชายเข้มแข็ง และปฏิบัติตนเป็นคนที่มีความดีเด่นเหมือนบิดาที่เป็นชาวญี่ปุ่น ซึ่งสื่อเป็นนัยว่าคนญี่ปุ่นดีและควรใช้เป็นแบบอย่าง สะท้อนมายาคติจากแนวคิดอาณานิคมนิยมที่มักสร้างภาพความสัมพันธ์ให้หญิงพื้นเมืองยกย่องเชิดชูบุรุษต่างถิ่น ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ ระดับของภาษาที่มาตราของโอะอินใช้ พูดกับโอะอินก็เป็นประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจนำมาพิจารณา เนื่องจากมาตราของโอะอินพูดกับโอะอิน ด้วยภาษาสุภาพ¹⁶ แต่เมื่อผู้เป็นบิดาหรืออาจารย์มีสุกิพูดกับโอะอิน ไม่มีการใช้ภาษาสุภาพ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า จากการใช้ระดับภาษาเช่นนี้ สะท้อนความสัมพันธ์ที่มาตราของโอะอินลดตัวอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่าโอะอินที่เป็นบุตรชาย

¹⁶ เนื่องจากได้คำนึงถึงความเหมาะสมของภาษาไทยแล้ว จึงมิได้แปลตัวบทเป็นภาษาไทยที่คงไว้ซึ่งระดับภาษาเดิม แต่ในภาษาญี่ปุ่น ผู้ที่มีสถานะต่ำกว่าหรือด้อยกว่าจะใช้ภาษาที่สุภาพสนทนากับผู้ที่มีสถานะสูงกว่าเสมอ

การสละชีพเพื่อโอะอินของมารดาโอะอิน นอกจากจะมองว่าเป็นความรักของแม่ที่มีต่อลูกได้ แล้ว ยังสามารถพิจารณาได้ว่า แสดงถึงทัศนคติให้คุณค่ากับสายเลือดญี่ปุ่นมากกว่า ดังจะเห็นได้จากฉากที่หมู่บ้านญี่ปุ่นถูกบุกรุกจากศัตรู ขณะที่โอะอินกำลังคิดจะไปหามารดา มีคนรับใช้วิ่งมาตามหาเพื่อแจ้งข่าวว่า มารดาของโอะอินได้เสียชีวิตแล้วเพราะ “รู้ว่าจะเป็นตัวถ่วงของโอะอิน” (オインの足手まとひになるのを知つて) (หน้า 186) จึงใช้มีดแทงอกตนเองจนสิ้นใจ เนื่องจากภายในเรื่องมีการดำเนินเรื่องปูพื้นมาโดยตลอดว่า มารดาของโอะอินเป็นหญิงสาวชาวสยามซึ่งเป็นสาวพื้นถิ่นผู้อ่อนแอที่ต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองจากชายชาวญี่ปุ่น ทั้งจากตัวยะมะตะ นะงะมะซะ โอะอินผู้เป็นบุตรชาย และอาจารย์มิกิที่เป็นหมอคอยดูแลรักษา นอกจากนี้ อาจารย์มิกิก็ยังยืนยันเหตุผลของการกระทำดังกล่าวว่า “ท่านแม่ (ของโอะอิน : ผู้วิจัย) จะต้องปลิดชีพตนด้วยเจตนาเช่นนั้น ไม่ผิดแน่ เพราะไม่อยากให้เจ้าต้องมาตายเพื่อตนเอง” (お母さんはそのおつもりで御自害なされたのに違ひない。君を御自分のために死なせたくなかつたのだ。) อีกทั้งยังสรรเสริญยกย่องการกระทำดังกล่าวว่า “ท่านแม่ (ของโอะอิน : ผู้วิจัย) มีช่วงเวลาสุดท้ายของชีวิตที่กล้าหาญเพียงใด” (お母さんがどんなに^{はなげ}健氣な御最期をなされた) (หน้า 188)

วาทกรรมการสละชีพตนเองอย่างกล้าหาญเป็นการสร้างภาพการฆ่าตัวตายเพื่อส่วนร่วมให้ เป็นสิ่งที่แสดงถึงคุณธรรมอันงดงาม อาจกล่าวได้ว่า เป็นเพียงภาพมายาคติ เสมือนว่า หญิงสาวชาวสยามสงบเสถียรเชื่อฟังยอมอยู่ใต้อาณัติและให้ความร่วมมืออันดีกับชายผู้มาจากต่างถิ่น (หมายถึงตัวยะมะตะ นะงะมะซะและโอะอิน) จนยอมสละให้ได้แม้แต่ชีวิตของตนเอง ซึ่งอาจตีความได้ว่า เป็นการสร้างภาพหญิงชาวสยามที่ส่งมอบสิทธิในการครอบครองดินแดนของตนให้กับชายต่างถิ่น ดังที่งานวิจัยของน้ำทิพย์ เมธเศรษฐระบุว่า ภาพหญิงไทยที่ปรากฏในเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะ สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นเครื่องมือ สัญลักษณ์ของการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองหรือความชอบธรรมในการยึดครองดินแดน (น้ำทิพย์, 2556: 95) อย่างไรก็ตาม ชายต่างถิ่นใน *นิฮนจิน โอะอิน* ผู้นั้นเป็น “บุตรชาย” ที่มีสายเลือดของตนที่เป็นชาวสยามไหลเวียนอยู่ ครั้งหนึ่ง อาจดูคล้ายว่า การยกสิทธิในการครอบครองดินแดนให้กับบุตรชายนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดา นอกจากนี้ การสร้างตัวละครโอะอินเป็นลูกผสมระหว่างญี่ปุ่นกับสยามยังสร้างความชอบธรรมให้ชาวญี่ปุ่นสามารถอาศัยอยู่บนแผ่นดินสยามและส่งผลให้คนพื้นถิ่นรู้สึกว่าจะสามารถยอมรับได้ เนื่องจากในตัวของโอะอินมีสายเลือดของชาวสยามด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม บุตรชายผู้ไม่ได้มี “ความเป็นญี่ปุ่น” กับ “ความเป็นสยาม” ที่เท่าเทียมกัน เนื่องจากการเน้นความเข้มข้นของสายเลือดญี่ปุ่นและจัดลำดับความสำคัญกว่าอย่างเห็นได้ชัด

ทั้งนี้ แนวคิดที่สตรีสละชีพเพื่อไม่ให้เป็นตัวถ่วงของเพศชายยังไม่ใช้ธรรมเนียมของสยาม แต่เป็นวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่ถูกนำมาสวมให้กับตัวละครสยาม อย่างไรก็ตามการสละชีพเพื่อส่วนรวมนั้นเป็นสิ่งที่ผู้เขียน คือ โอะชะระระงิให้คุณค่า ดังที่โอะกะวะ คะสุนะริ กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง *โอะชะระงิ จิโรโนะ ดะอิโตอะเซนโซ* ว่า โอะชะระงิสร้างตัวละครคุระมุ เท็งงุให้มีชีวิตอยู่เพื่อผู้อื่นและเพื่อสังคม ซึ่งเชื่อมโยงกับความชื่นชมของโอะชะระงิที่มีต่อกองกำลังญี่ปุ่นพิเศษหรือการญี่ปุ่นแบบพลีชีพในสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากการญี่ปุ่นเช่นนั้นเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่กว่า “ตัวเอง” (小川, 2009: 198-200) แม้สงครามโลกครั้งที่ 2 จะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการเขียนเรื่อง *นิฮนจิน โอะอิน* แต่การที่ผู้เขียนสอดแทรกเหตุการณ์สละชีพเพื่อลูก (ชาย) ของมารดาโอะอินซึ่งไม่มีในวรรณกรรมต้นแบบแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีทัศนะเช่นนี้มาแต่เดิม ซึ่งเป็นปรัชญาของคนญี่ปุ่นมาแต่ดั้งเดิมและถูกส่งเสริมต่อกันจากลัทธิชาตินิยมที่ทวีความเข้มข้นขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และเป็นการเผยแพร่อัตลักษณ์ที่ติงามของญี่ปุ่นดังกล่าวให้แก่เยาวชนญี่ปุ่นสืบต่อไป

จากการตั้งชื่อเรื่องว่า *นิฮนจิน โอะอิน* ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า โอะอิน คนญี่ปุ่น ก็สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของผู้เขียนที่มุ่งเน้นประเด็นเรื่องความเป็น “คนญี่ปุ่น” ผ่านตัวละครโอะอิน ทั้งที่ตัวโอะอินมีสายเลือดสยามครึ่งหนึ่งจากฝั่งมารดา อีกทั้งยังเกิด เดิบโต และอาศัยอยู่ในดินแดนสยาม ดังที่ชะโตโกะ ทซึจิยะได้ตั้งข้อสังเกตว่า แม้ชื่อเรื่องจะใช้คำขยายว่า “คนญี่ปุ่น” แต่แท้จริงย้อนแย้งกับความเป็นลูกครึ่งของโอะอิน จึงน่าจะสะท้อนให้เห็นจุดมุ่งหมายของผู้เขียนว่า ต้องการชี้ให้เห็นผู้อ่านเห็นภาพคนญี่ปุ่นในอุดมคติผ่านคำพูดและการกระทำของยะมะดะ นะงะมะซะ รวมทั้งชาวญี่ปุ่นในหมู่บ้านญี่ปุ่น (ชะโตโกะ, 2540: 56-57) อีกทั้งชะมิโมะโตะก็ได้กล่าวเช่นกันว่า ภาพโอะอินถูกขับเคลื่อนความเป็นนักรบญี่ปุ่นขนานแท้อันบริสุทธิ์ราวกับว่ามีได้รับสืบทอดวัฒนธรรมไทยมาจากผู้เป็นแม่เลย ดังที่แสดงให้เห็นในชื่อเรื่อง (橋本, 2015a: 167) งานวิจัยสองชิ้นข้างต้นต่างตั้งข้อสังเกตถึงชื่อเรื่องว่าสะท้อนให้เห็นเจตนาของผู้เขียนที่ต้องการนำเสนอภาพคนญี่ปุ่นในอุดมคติ

อย่างไรก็ตาม มีข้อความระบุท้ายเรื่อง *นิฮนจิน โอะอิน* ตอนแรกซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสารโฌเน็นคุระบุ ฉบับเดือนมกราคม ปีค.ศ. 1930 ว่า บนหน้าโฆษณาในฉบับก่อนได้ใช้ชื่อเรื่องว่า *นะงะมะซะ โนะ โคะ 長政の子* หรือแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “บุตรของนะงะมะซะ” แต่ได้เปลี่ยนมาเป็น *นิฮนจิน*

โอะอิน ที่แปลว่า โอะอิน คนญี่ปุ่น ด้วยสาเหตุบางประการ ซึ่งจากการสำรวจยังไม่พบเอกสารที่ระบุ เหตุผลของการเปลี่ยนชื่อเรื่อง แต่เมื่อนำชื่อเรื่องทั้งสองมาพิจารณาเปรียบเทียบกันจะเห็นว่า ชื่อเรื่อง “บุตรของนงะมะชะ” เป็นชื่อเรื่องที่สื่อความหมายตรงตัวเข้าใจได้ทันที เพราะยะมะตะ นงะมะชะ เป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักทั่วไปในช่วงเวลาดังกล่าว และมีความเห็นในบทส่งท้ายจากกองบรรณาธิการ เสริมว่า ยะมะตะ นงะมะชะ เป็นวีรบุรุษที่ทุกคนได้รู้จักการจากเรียนประวัติศาสตร์ ซึ่งรู้เพียงว่า เขา ออกเดินทางออกจากญี่ปุ่นไปเหมือนกับขอทาน ภายหลังได้เป็นถึงสมาชิกของราชวงศ์สยาม แต่สุดท้ายก็ถูกสังหาร นอกจากนี้ ชาวญี่ปุ่นไม่รู้จักโอะอินผู้เป็นบุตรของยะมะตะ นงะมะชะ แต่โอะอิน ก็เป็นเด็กหนุ่มที่มีเลือดชาวญี่ปุ่นไหลเวียนอยู่ในสายเลือด (少年俱樂部, 1930: 191)

การเลือกชื่อตัวละครเอกมาเป็นชื่อเรื่องอาจเป็นเพราะต้องการให้น้ำหนักความสำคัญกับตัวละครเอก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากชื่อ “โอะอิน” ไม่เป็นที่รู้จักหรือเข้าใจของคนทั่วไปตามเหตุผลในบทส่งท้ายข้างต้น จึงต้องเสริมคำอธิบายว่าเป็นคนญี่ปุ่น และต้องการเผยแพร่ตัวละคร “โอะอิน” ที่มีสายเลือดญี่ปุ่นไหลเวียนอยู่ให้แก่เยาวชนชาวญี่ปุ่น

นอกจากนี้ ภาพประกอบใน *นิฮนจิน โอะอิน* ก็แสดงสัญลักษณ์ตอกย้ำความเป็นญี่ปุ่นของโอะอินตามที่ปรากฏในเนื้อเรื่องให้เห็นอย่างเด่นชัด

รูปภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 เป็นภาพรองปกในฉบับพิมพ์รวมเล่ม ซึ่งเป็นภาพวาดที่มีสีสันสดใส จะเห็นได้ว่า เครื่องแต่งกายของโอะอินเป็นเครื่องแต่งกายในชุดเกราะนักรบญี่ปุ่น ตลอดจนทรงผม อาวุธ นอกจากนี้

ภาพชุดเกราะที่ใส่ยามออกรบแล้ว ภาพของโอะอินในชีวิตประจำวันยังเป็นเครื่องแต่งกายในชุดแบบ
ญี่ปุ่น

รูปภาพที่ 2 (หน้า 57) รูปภาพที่ 3 (หน้า 116)

รูปภาพที่ 2 และ 3 เป็นภาพประกอบในเล่มหนังสือ จะเห็นได้ว่า โอะอินแต่งกายในชุดกิโมโนแบบญี่ปุ่น และไว้ทรงผมเป็นแบบญี่ปุ่น แตกต่างจากทรงผมชาวสยามในสมัยอยุธยา ซึ่งผู้ชายจะทำผมทรงมหาดไทย กล่าวคือ เหลือส่วนผมช่วงบนของศีรษะไว้แล้วโกนท้ายทอย ดังนั้น แม้แต่ในชีวิตประจำวันธรรมดา โอะอินก็ได้แต่งกายเหมือนชาวสยามทั่วไปทั้งที่อาศัยอยู่ในดินแดนสยาม และมีสายเลือดชาวสยามครึ่งหนึ่ง ภาพการแต่งกายแบบชาวญี่ปุ่นของโอะอินเน้นย้ำสารจากตัวบทที่ต้องการจะสื่อถึงผู้อ่านซึ่งเป็นเยาวชนว่า คนญี่ปุ่นแม้จะออกจากประเทศญี่ปุ่นไปพำนักอาศัยในต่างแดนก็พึงรักษาอัตลักษณ์ความเป็นญี่ปุ่นของตนไว้ ซึ่งอัตลักษณ์ที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนจากภายนอกที่สุดย่อมเป็นอัตลักษณ์การแต่งกาย ประกอบกับคำสอนของยะมะดะ นะงะมะซะให้โอะอินรักษาสິงตังงามของการเป็นคนญี่ปุ่นไว้ และยังให้อาจารย์มิสุกิซึ่งเป็นชาวญี่ปุ่นสอนหนังสือโอะอินอีกด้วย รวมทั้งชาวญี่ปุ่นในหมู่บ้านญี่ปุ่นก็ยังสร้างบ้านเรือนที่มีลักษณะเป็นอาคารแบบญี่ปุ่นหรือนำพืชพันธุ์จากประเทศญี่ปุ่นมาปลูกในดินแดนสยามดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

อย่างไรก็ตาม แม้มารดาของโอะอินจะสั่งสอนให้บุตรเข้มแข็งและแข็งแกร่งเหมือนบิดา แต่ในตัวบทก็มีส่วนที่แสดงถึงปณิธานของโอะอินที่ต้องการ “เข้มแข็ง[...]เหมือนบิดาที่จากไปแล้ว” (強< [...]死んだ父親のやうに) และ “ใจดีอ่อนโยนเหมือนมารดา” (お優しかつた母上のやうに)

(หน้า 427) ตอกย้ำการผสมผสานสายเลือดระหว่างความเป็นญี่ปุ่นกับความเป็นสยามในตัวโอะอินที่มีได้มีค่าเท่ากัน เนื่องจากความเข้มแข็งมีค่าเป็นบวก ส่วนความใจดีอ่อนโยนนั้นเป็นอารมณ์ของมนุษย์ซึ่งตามแนวคิดอานานิคมนิยมโดยทั่วไปมักจัดให้อยู่ตรงข้ามกับความมีเหตุผล จึงเป็นการตอกย้ำภาพชั่วตรงข้ามทวิลักษณ์ที่เจ้าอานานิคมมักมีภาพความเป็นชายที่เข้มแข็งและหญิงพื้นถิ่นมีภาพความเป็นหญิงที่อ่อนแอตามที่ได้วิเคราะห์มาแล้วข้างต้น

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า การที่หญิงสาวชาวสยามส่งสอนลูกให้เอาอย่างพ่อซึ่งเป็นคนญี่ปุ่นนั้นเป็นการสนับสนุนความเป็นลูกผสมของโอะอินที่ให้คุณค่าแก่ความเป็นญี่ปุ่นมากกว่า แม้จะปรากฏส่วนหนึ่งในเรื่องที่โอะอินต้องการอ่อนโยนเหมือนมารดา เสมือนกับว่าคนเป็นลูกย่อมต้องการเป็นเหมือนทั้งบิดาและมารดา แต่แท้จริงแล้วเป็นเพียงภาพมายาคติให้เห็นว่าเท่าเทียม ซึ่งแท้จริงแล้วมิได้เท่าเทียม เนื่องจากในสายเลือดของมารดานั้นมีความอ่อนแอที่จำเป็นต้องตัดทิ้งไป โดยผู้เขียนสร้างให้ตัวละครหญิงชาวสยามตัดความอ่อนแอนั้นทิ้งไปด้วยตนเอง ตอกย้ำภาพมายาคติสนับสนุนส่งเสริมว่าชาวสยามให้ความร่วมมือกับชาวญี่ปุ่น สะท้อนให้เห็นการสนับสนุนแนวคิดอานานิคมนิยมของญี่ปุ่น นอกจากนี้ แม้ผู้เขียนจะต้องการเผยแพร่วัฒนธรรมญี่ปุ่นอย่างละมุนละม่อมก็มีอาจปฏิเสธได้ว่า มีภาพมายาคติที่จัดลำดับญี่ปุ่นเหนือกว่าสยามทางชาติพันธุ์ แฝงอยู่ในตัวบทที่วิเคราะห์มาแล้วข้างต้น

3.2.3 สยาม ดินแดนใหม่ในอุดมคติ

นอกจากชั่วตรงข้ามทวิลักษณ์ของชาติพันธุ์ในหัวข้อที่ผ่านมาแล้ว ในเรื่อง *นิฮนจิน โอะอิน* ยังมีการสร้างภาพเปรียบเทียบดินแดนสยามกับญี่ปุ่นเป็นชั่วตรงข้ามในทางกลับกัน กล่าวคือ นำเสนอภาพประเทศสยามดีกว่าญี่ปุ่นในแง่กายภาพ เป็นพื้นที่กว้างใหญ่ อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ผู้คนเป็นมิตร เหมาะสมสำหรับให้คนญี่ปุ่นมาตั้งอาณานิคม ส่วนประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่คับแคบ ไม่มีงาน ไม่มีอาหาร ดังตัวบทที่ยกมาต่อไปนี้ ซึ่งเป็นฉากที่ยะมะตะ นะงะมะชะกล่าวถึงความสำคัญของการที่ชาวญี่ปุ่นจะเข้าไปตั้งรกรากอาศัยในต่างแดนให้กับโอะอินผู้เป็นบุตรชายฟัง

『[...]日本には暹羅のやうに木から取りさへすれば、すぐ食べるやうな果物が實にすくなかつたから、一日何も食わずに歩くやうなことが多かつた。[...]日本の國で仕事がないなら無理に自分で探すより、ほかの者に譲つてやらう、

自分はどこか海外へ行つて、一本立ちで働いて見せる。[...]狭い天地に大勢で
うようよして仕事のとりつこをしてゐるなどとは、實にくだらないし、[...]』

“[...] ถ้าญี่ปุ่นเด็ดผลไม้จากต้นเหมือนสยามได้ก็คงดี ผลไม้ที่จะกินได้ทันทีนั้นมีน้อยจริง ๆ บ่อยครั้งที่วันทั้งวันเดินไปโดยไม่ได้กินอะไรทั้งสิ้น [...] ถ้าไม่มีงานในประเทศญี่ปุ่นก็สู้อยกให้คนอื่นไปทำเสียดีกว่าจะไปฝืนหางานทำเอง ส่วนตัวเองนั้นก็ออกไปต่างประเทศที่ไหนสักแห่งแล้วจะทำงานด้วยกำลังของตัวเองให้ดู [...] ช่างไร้สาระเสียจริงที่คนจำนวนมากแย่งงานกันทำในโลกแคบ ๆ [...]”(นิฮนจิน โอะฮิน : 8)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นการเปรียบเทียบภาพประเทศญี่ปุ่นกับภาพประเทศสยามได้อย่างชัดเจน “ผลไม้ที่จะกินได้ทันทีนั้นมีน้อยและบางวันอาจจะไม่ได้กินอะไรเลย” สื่อถึงทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดของญี่ปุ่น ในขณะที่สยามอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชผลหากินง่ายอยู่ง่าย อีกทั้งในญี่ปุ่นคับแคบ ประชากรแออัด ต้องแย่งงานกัน การออกไปหางานทำนอกประเทศจะมีโอกาสมากกว่า เหล่านี้สร้างเป็นภาพจงใจที่ส่งเสริมให้ชาวญี่ปุ่นอยากออกไปแสวงโชคในต่างแดน สอดคล้องกับกระแสแนวคิดนั้นฉนวนที่แพร่หลายอยู่ในสังคมสมัยนั้น นอกจากนี้ ยังบรรยายทัศนียภาพประเทศสยามที่ร่มรื่นน่าอยู่อาศัย ดังตัวอย่างต่อไปนี้ซึ่งเป็นฉากแนะนำหมู่บ้านญี่ปุ่นในสยาม

[...]日本人町では、この月の明るい春の晩を、どの家でもまどみ楽しく平和に迎へてゐました。月のある晩は、熱帯性の草花が殊に夜氣の中に匂ふのです。

[...]ในหมู่บ้านญี่ปุ่น ไม่ว่าจะบ้านหลังไหนก็ต้อนรับค่าคืนในฤดูใบไม้ผลิที่มีพระจันทร์ส่องสว่างอย่างสงบสุขและสนุกสนาน คืนที่มองเห็นพระจันทร์นี้ได้กลิ่นดอกหญ้าเขตร้อน ท่ามกลางอากาศเย็นๆ ตอนกลางคืนเป็นพิเศษ (นิฮนจิน โอะฮิน : 33)

การบรรยายทัศนียภาพของสยามเป็นประเทศเมืองร้อนที่น่าอยู่อาศัย ชาวญี่ปุ่นอาศัยอยู่ในหมู่บ้านญี่ปุ่น ณ ประเทศสยามอย่างสงบสุขและสนุกสนาน เป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรม “สวรรค์แดนใต้” ที่แพร่หลายเป็นที่นิยมในสังคมญี่ปุ่นสมัยนั้น จะเห็นว่ามีคำบรรยายที่แสดงภาพเหมารวมของดินแดนทางตอนใต้ เช่น คำว่า “เขตร้อน” 熱帯性 นอกจากนี้ตัวโนบทส่วนอื่นยังมีการใช้คำที่บรรยายถึงประเทศทางใต้ เช่น “หมู่ไม้ใหญ่ของประเทศทางใต้” (南國の大きな木々)(หน้า 4) “ดวงดาวส่องประกายที่เห็นได้เฉพาะในประเทศทางใต้” (南の國に特有の明るい星)(หน้า 11) เพื่อสร้าง

บรรยากาศและจินตนาการถึงดินแดนห่างไกลทางตอนใต้ที่ชวนหลงใหลใฝ่ฝัน อย่างไรก็ตาม การใช้คำว่า “คำคืนในฤดูใบไม้ผลิ” แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนขาดความรู้ด้านภูมิอากาศของสยามซึ่งไม่มีฤดูใบไม้ผลิ ต่างจากญี่ปุ่นซึ่งมีสี่ฤดูกาล ดังนั้น กล่าวได้ว่า ภาพประเทศสยามใน นิฮนจิน โอะอิน ถูกสร้างสรรค์จากจินตนาการของผู้เขียนให้เป็นสถานที่ที่น่าอยู่เหมาะสมแก่การอพยพเข้าไปบุกเบิกครอบครองพื้นที่สำหรับคนญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตาม พื้นที่ในดินแดนสยามเป็นพื้นที่ที่ชาวญี่ปุ่นไม่สามารถจะฝังรกรากอยู่อย่างสันติ โดยถาวรได้ดังที่บิดาของโอะอินคือณะมะชะตั้งความปรารถนาไว้ ทั้งนี้เนื่องจากความขัดแย้งแย่งชิงอำนาจในราชสำนักสยาม ส่งผลให้หมู่บ้านญี่ปุ่นถูกทำลาย ผู้เขียนจึงได้นำเสนอภาพของอาณาจักรอุดมคติ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่คนญี่ปุ่นแสวงหาบุกเบิกขึ้นมาใหม่ หลังจากหมู่บ้านญี่ปุ่นเดิมล่มสลายและชาวญี่ปุ่นในหมู่บ้านได้กระจัดกระจายกันออกไป ภายหลังจากได้กลับมารวมตัวกันอีก และสร้างหมู่บ้านญี่ปุ่นขึ้นใหม่ภายใต้การนำของโอะอิน หมู่บ้านดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นดินแดนแห่งความอุดมสมบูรณ์และผู้คนหลากหลายเชื้อชาติอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดังที่ปรากฏในข้อความที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้

こんな見るからに楽しげな町があるのだらうか。さうです。これは、オインなどが作った新しい日本町でした。ほかの町が十年二十かかつてまだ出来ないのであるやうなことを、この一個年にすつかり作り上げて終つた勤勉な人たちが住んでゐる町でした。最初ここに小さい小屋を建てて住んだのは十人に足りない日本人でした。今は暹羅人もあるし、支那人もあれば遠く海を渡つて來た南の大洋の島々の皮膚が漆のやうに黒い土人もゐました。しかし、どの人たちも勤勉なものに限られてゐるし、自分々々のことよりも、町全體のことをいつも考へて力を併せて働くやうな人ばかりが汗を流して築き上げた町でした。

เห็นเช่นนี้แล้วคงเป็นหมู่บ้านที่ดูสนุกสนาน ไซ้แล้ว นี่เป็นหมู่บ้านญี่ปุ่นแห่งใหม่ที่โอะอินสร้างขึ้น เป็นหมู่บ้านที่มีเหล่าคนขยันอาศัยอยู่จนสร้างหมู่บ้านที่หากเป็นหมู่บ้านอื่นใช้เวลาสิบหรือยี่สิบปีก็ยังสร้างไม่เสร็จให้เสร็จได้ในเวลาหนึ่งปีที่ผ่านมา นี้ ตอนแรก มีคนญี่ปุ่นสร้างเพิงเล็ก ๆ อยู่ที่นี่ไม่ถึงสิบคน ตอนนี้มีทั้งคนสยาม คนจีน แล้วก็คนพื้นถิ่นที่ผิวดำเหมือนยางรักซึ่งข้ามทะเลมาจากเกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรทางทิศใต้ แต่เป็นหมู่บ้านที่สร้างเสร็จด้วยมือคนที่ไม่ว่าจะเป็นพวกไหนก็มีแต่คนขยัน อีกทั้งยังมีแต่คนที่คิดถึงหมู่บ้านโดยภาพรวมมากกว่าเรื่องของตนเองเสมอแล้วก็ร่วมแรงกันทำงาน (นิฮนจิน โอะอิน : 519)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า หมู่บ้านญี่ปุ่นแห่งนี้เป็นหมู่บ้านที่ดูสนุกสนานน่าอยู่อาศัย นอกจากนี้ยังมีแต่ผู้คนที่ขยันขันแข็งมาอาศัยอยู่ ผู้เขียนบรรยายว่า มีชาวสยาม ชาวจีน และชาวพื้นถิ่นจากหมู่เกาะในมหาสมุทรทางทิศใต้ซึ่งอนุমানได้ว่ามาจากหมู่เกาะแปซิฟิก พวกเขาข้ามน้ำข้ามทะเลมาอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านแห่งนี้ ภาพเมืองใหม่ที่อินโอะได้สร้างขึ้นนั้นเป็นภาพอาณานิคมในอุดมคติ มีธรรมชาติเมืองร้อนสวยงาม ผู้คนร่าเริง มีคนหลากหลายเชื้อชาติอยู่ร่วมกัน ทุกคนล้วนขยัน สะท้อนแนวคิดแบบนัณณินรนของผู้เขียนที่ต้องการสนับสนุนการสร้างอาณาจักรญี่ปุ่นอีกแห่งอย่างสันติ (น้ำทิพย์ เมธเศรษฐ, 2556: 90) อีกทั้งชะโตโกะ ทซึจิกะก็ได้กล่าวถึงหมู่บ้านญี่ปุ่นใหม่เช่นกันว่าแสดงให้เห็นถึงความคิดแบบนัณณินรน เนื่องจากในหมู่บ้านมีชาวสยาม ชาวจีน และผู้คนจากมหาสมุทรแปซิฟิกได้ซึ่งเป็นคนที่อยู่ในอาณานิคมญี่ปุ่นในความจริง และอุดมคติของหมู่บ้านญี่ปุ่นใหม่คือการเพิ่มความสุขของคนที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านแห่งนี้นอกเหนือไปจากด้านกำลังทหาร (ชะโตโกะ, 2540: 57)

อย่างไรก็ตาม หมู่บ้านญี่ปุ่นแห่งใหม่เป็นหมู่บ้านที่คนญี่ปุ่นบุกเบิกสร้างขึ้น จึงมีการแอบแฝงวาทกรรมอาณานิคมนิยมที่ยกให้ญี่ปุ่นเป็นผู้นำและชาติอื่นเป็นผู้ตามไว้อย่างแนบเนียน ดังเช่นข้อความว่า “คนญี่ปุ่นที่อยู่หมู่บ้านแห่งนี้มาตั้งแต่แรก จะมีคนชาติพันธุ์ไหนมากก็ต้อนรับอย่างยินดี” (この町に最初からゐる日本人は、どんな人種が来ても悦んで歓迎してくれるのでした。) (หน้า 520) หรือข้อความอธิบายเสริมว่า “ท่าที่เช่นนี้ยุติธรรมดี อีกทั้งคนญี่ปุ่นที่นี่ก็มีน้ำใจและถ่อมตัวกับทุกคนอย่างเท่าเทียม จึงได้รับความเคารพยกย่องเป็นอย่างมาก ไม่เพียงจากชาวสยามเท่านั้น จากชาวจีนและคนพื้นถิ่นเองก็เช่นกัน” (この態度が公平ですし、またこの日本人は誰にも平等に親切で謙遜なので、暹羅人に限らず支那人や土人からも尊敬されてゐることは非常なものでした。) (หน้า 520) ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทัศนะแอบแฝงของชาวญี่ปุ่นที่ต้องการเป็นผู้นำเหนือชาติพันธุ์อื่น ต้องการได้รับความเคารพยกย่อง นอกจากนี้ คำพูดของอาจารย์มิสุกิที่ว่า “ยิ่งเพิ่มความสุขให้โลก คนญี่ปุ่นก็จะยิ่งได้รับการนับหน้าถือตาจากชาวโลก” (世界の幸福を進めれば進めるほど、日本人が世界の人から尊敬されることに成るのだ。) (หน้า 521) ก็แอบแฝงความต้องการเป็นผู้นำเช่นกัน แต่ในขณะเดียวกันก็ตอกย้ำทัศนคติของผู้เขียนที่ต้องการหลอมรวมกับคนทุกชาติพันธุ์ในดินแดนทางตอนใต้ด้วยความสันติ ด้วยการแบ่งปัน มีการให้และการรับ ไม่ใช่กำลังทางการทหารหรือฝืนบังคับ ภาพของคนญี่ปุ่นที่มีลักษณะดังกล่าวสร้างความชอบธรรมให้ญี่ปุ่นเป็นผู้นำและชาติอื่นเป็นผู้ตามอย่างได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ข้อความข้างต้นที่ระบุว่า เป็นหมู่บ้านที่สร้างเสร็จจากความร่วมมือของคนชั้นชั้นแข็งและคิดถึงส่วนรวมของหมู่บ้าน และบรรยายเสริมว่า “คนซึ่งเกี่ยวกับคนที่คิดถึงแต่ผลประโยชน์ของตนโดยไม่คิดถึงคนอื่นเลยแม้แต่หน่อย [...] คนในหมู่บ้านนี้ก็จะไล่กลับไปอย่างไม่เกรงใจ” (怠け者と、自分だけの利益を考へて他人のことを少しも考へないやうな者、[...]この町では皆が容赦なく追ひ返してしまひます。) (หน้า 520) แสดงภาพหมู่บ้านญี่ปุ่นแห่งใหม่นี้ว่าเป็นพื้นที่อาณานิคมในอุดมคติตามปณิธานของยะมะตะ นะงะมะซะ ก็คืออุดมคติของผู้เขียน ที่ต้องการสร้างสถานที่ให้ทุกคนสามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข แฝงทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการใช้กำลังทางการทหารด้วยการนำเสนอภาพชาวญี่ปุ่นที่มีความสามารถในด้านอื่น มิใช่เพียงการต่อสู้หรือการรบเท่านั้น โดยยกตัวอย่างสิ่งที่ชาวญี่ปุ่นสามารถจะทำได้ (หน้า 521) เช่น การ “คิดค้นยาตัวใหม่” (新しい薬を探し出す) สะท้อนให้เห็นแนวคิดนัมนิรันที่มีชาวญี่ปุ่นเดินทางไปค้าขายยาในดินแดนทางตอนใต้ หรือการ “คิดวิธีเก็บเกี่ยวพืชผลเป็นเท่าตัว” (收穫の倍もとれる方法を考へて) และการ “สร้างเรือ” (船を作る) เป็นต้น

ทัศนคติดังกล่าวข้างต้นของโอะซะระระงิจิทำให้ *นิฮนจิน โอะฮิน* มีความแตกต่างจากวรรณกรรมเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะที่สรรเสริญวีรกรรมความเป็นนักรบของคนญี่ปุ่น แม้ภายในเรื่องจะสอดแทรกเนื้อหาที่มีลักษณะสอดคล้องสนับสนุนแนวคิดอาณานิคมนิยมโดยที่ผู้เขียนจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม แต่ขณะเดียวกันก็แสดงทัศนคติไม่เห็นด้วยกับการใช้กำลังทางการทหารและเสนอแนวทางใหม่ในการบุกเบิกอาณานิคมของญี่ปุ่นอย่างสันติและปรองดองกับคนพื้นถิ่น

3.2.4 บทบาทของวรรณกรรมเยาวชน

เนื่องจาก *นิฮนจิน โอะฮิน* เป็นวรรณกรรมสำหรับเยาวชน และตีพิมพ์ในนิตยสารโฌเน็นคุระบุซึ่งเป็นนิตยสารสำหรับเด็กผู้ชาย โดยผู้เขียนนำโอะฮิน เด็กชายที่อยู่ในวัยเดียวกับผู้อ่าน มาสร้างเป็นตัวละครเอกแทนยะมะตะ นะงะมะซะ ซึ่งในงานวิจัยของน้ำทิพย์ เมธเศรษฐกุลกล่าวว่า “ผู้เขียนดัดแปลงโครงเรื่องโดยสร้างตัวละครบุตรชายยะมะตะ นะงะมะซะเป็นตัวละครเอกในการดำเนินเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนสามารถมีอารมณ์ร่วม จินตนาการติดตามไปกับตัวละครได้ง่าย” (น้ำทิพย์ เมธเศรษฐกุล, 2556: 88) และจากงานวิจัยของอะมิโมะโตะก็ระบุว่า เรื่อง *นิฮนจิน โอะฮิน* เป็นเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะที่เน้นบทบาทของเด็ก (橋本, 2015a: 168) ผู้วิจัยเห็นด้วยกับงานวิจัยสองชิ้นข้างต้น โดยพบว่า ตัวบทต่อไปนี้ ซึ่งเป็นฉากที่ชาวหมู่บ้านญี่ปุ่นแสดงความเห็นต่อความคิดของโอะฮิน

นั่นได้สอดแทรกความคิดของผู้เขียนที่ต้องการให้ความสำคัญกับความคิดของเด็กที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ อีกด้วย

「なるほど、これは単純すぎる。ひと筋で、素直な考へ方だ。オインさんと違って私たちのやうな成人は、あまり素直すぎて子供つばい正直すぎる考へ方だと思つて、まさか、そんなことはあるまいと頭から吞込んで獨り合點をきめてしまふ。よく考へてみるやうであつて、肝心のこの見方を落としてしまふわけだ。けれど、それが馬鹿に出来ない。成人の考へ方より、若いひとは眞直ぐに物を見る。世間の智慧でよごれない目で物を見るのだ。これはまつたく、オインさんのおつしやるとほりかも知れない。[...]

“อย่างนี้เอง นี่ง่ายเกินไปแล้ว ช่วงเป็นความคิดชื่อ ๆ ตรงไปตรงมาเสียจริง ผู้ใหญ่อย่างพวกเราต่างจากคุณโอะอิน คิดว่าเป็นวิธีคิดที่ตรงไปตรงมา ชื่อตรงแบบเด็กเกินไป จึงใช้สมองใช้เหตุผลตัดสินแต่แรกว่า ไม่น่าเชื่อ จะเป็นแบบนี้ไปได้อย่างไร แบบนั้นดูเหมือนกับได้ใช้ความคิดไตร่ตรองดีแล้ว แต่ความจริงอาจพลาดมองข้ามสิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญไป แต่จะไปดูถูกเสียไม่ได้ เด็ก ๆ มองเรื่องราวต่าง ๆ ตรง ๆ กว่าวิธีคิดแบบผู้ใหญ่ มองด้วยสายตาที่ไม่แปดเปื้อนไปด้วยความรู้ข้าของโลก นี่อาจจะเป็นอย่างที่คุณโอะอินพูดเลยก็เป็นได้...” (นิฮนจิน โอะอิน : 497)

จากตัวบทข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนให้ความสำคัญกับความคิดของเด็กว่า เป็นความคิดที่เรียบง่ายและตรงไปตรงมา ต่างจากความคิดผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นข้อดีของเด็ก เนื่องจากเรื่อง นิฮนจิน โอะอิน เป็นนิยายเรื่องยาวตีพิมพ์ต่อเนื่องในนิตยสารโฌเน็น คุระบุซึ่งเป็นนิตยสารสำหรับเยาวชน ดังนั้นบทบาทของตัวละครเอกย่อมมีอิทธิพลต่อผู้อ่านที่เป็นเยาวชน จากที่ได้ศึกษาประวัติผู้เขียนมาแล้วทำให้ทราบว่า ผู้เขียนมีความตั้งใจจะสร้างสรรค์ผลงานให้สนุกและเป็นแบบอย่างให้แก่เยาวชน อีกทั้งแนวทางสร้างสรรค์ผลงานของนิตยสารโฌเน็น คุระบุก็เน้นความสนุกที่ก่อให้เกิดประโยชน์ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับความตั้งใจของผู้เขียน อย่างไรก็ตาม แนวคิดอาณานิคมนิยมแบบญี่ปุ่น กล่าวคือ แนวคิดนัณณินรนซึ่งแฝงอยู่ในตัวบทนั้นย่อมถูกถ่ายทอดให้แก่เยาวชนผ่านตัวบทไปด้วยโดยที่ผู้เขียนจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ดังเช่นในงานวิจัยของทนายพร ตรีรัตน์สกุล (2014) ที่ยกตัวอย่างวรรณกรรมเยาวชนที่ผลิตซ้ำตำนานเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะชะ ในช่วงสมัยเมจิว่ามีบทบาทในการปลุกความสนใจของนักอ่านเยาวชนให้ออกไปสร้างเนื้อสร้างตัวจนประสบความสำเร็จในต่างแดนเหมือนกับนะงะมะชะ และยังทำหน้าที่สนับสนุนนโยบายการขยายดินแดนในด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิด

นั้นฉินรณในปลายศตวรรษที่ 19 รวมทั้งทำหน้าที่อบรมสั่งสอนในด้านจริยธรรมให้แก่ผู้อ่านเยาวชน อีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยว่าในฐานะวรรณกรรมเยาวชน *นิฮนจิน โอะฮิน* ก็มีบทบาทสนับสนุนแนวคิด ขยายดินแดนลงสู่ใต้ รวมทั้งวิธีปฏิบัติตนของชาวญี่ปุ่นในต่างแดนให้กับเยาวชนผู้อ่านเช่นกัน เพียงแต่ แนวคิดที่ถูกนำเสนอในเรื่อง *นิฮนจิน โอะฮิน* เน้นความสันติ ไม่ใช่กำลังทางทหารดังที่ได้วิเคราะห์ มาแล้วข้างต้น

โดยสรุป จากการวิเคราะห์ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นใน *นิฮนจิน โอะฮิน* พบว่า มีการ นำเสนอภาพความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ญี่ปุ่นในลักษณะเป็นมิตร ให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและ กัน ร่วมกันต่อต้านศัตรูจากภายนอก แต่ภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์ที่แฝงอยู่ในตัว บทเน้นย้ำอัตลักษณ์ความเป็นญี่ปุ่นที่ดีเลิศเหนือกว่าชาวพื้นถิ่นสยาม ผ่านการนำเสนอภาพชั่วตรงข้าม ทวีลักษณ์ โดยสร้างภาพตัวละครญี่ปุ่นที่มีคุณลักษณะดีและมีความสามารถมากกว่าตัวละครสยาม เช่น มีความขยันขันแข็ง ซื่อสัตย์ จงรักภักดี มีความสามารถในการรบ ตรงข้ามกับภาพตัวละครชาว สยามที่มีลักษณะด้อย เช่น ขี้เกียจ ททรศนาย อ่อนแอขลาดเขลา ขาดความสามารถในการรบจนต้อง พึ่งพาความสามารถของชาวญี่ปุ่น ในอีกทางหนึ่งก็นำเสนอภาพดินแดนสยามในทางบวกคือ มีพื้นที่ กว้างใหญ่ อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เหมาะสมแก่การเข้ามาตั้งรกรากทำมาหากิน ตรงข้ามกับภาพ ประเทศญี่ปุ่นที่คับแคบและขาดแคลนทรัพยากร ภาพดังกล่าวมีอิทธิพลชักจูงผู้คนในสังคม โดยเฉพาะ อย่างยิ่งผู้อ่านที่เป็นเยาวชนให้เห็นดีเห็นงาม คล้อยตามแนวคิดการส่งเสริมให้อพยพออกนอกประเทศ ตอบสนองนโยบายรัฐที่ต้องการสร้างความชอบธรรมในการขยายอิทธิพลเข้าไปยึดครองอาณานิคมใน ดินแดนทางตอนใต้ของญี่ปุ่นซึ่งรวมถึงสยาม อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนแสดงทัศนะสนับสนุนแนวคิด นั้นฉินรณในทางสันติด้วยการสร้างภาพหมู่บ้านญี่ปุ่นหรืออาณาจักรใหม่ในอุดมคติที่มีคนหลายชาติ พันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งมาจากจุดยืนของผู้เขียนที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกนิยม เสรีนิยม และไม่เห็นด้วยกับวิธีการรุกรานด้วยการใช้ความรุนแรงทางทหาร

บทที่ 4

ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นใน นิตไต โนะ โบเก็นโอ

บทที่ 4 แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวบทวรรณกรรม ประกอบด้วยประวัติผู้เขียน เนื้อเรื่องย่อ แนะนำตัวละครสำคัญและภูมิหลังในการสร้างงาน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการทำความเข้าใจบทวิเคราะห์ที่ได้ดียิ่งขึ้น ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรม เรื่อง นิตไต โนะ โบเก็นโอ โดยเน้นประเด็นภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นที่สะท้อนในตัวบทเชื่อมโยงกับบริบทสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่น

4.1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตัวบทวรรณกรรม

4.1.1 ประวัติผู้เขียนและภูมิหลังการสร้างงาน

มินะมิ โยอิชิโร ^{みなみよういちろう} 南洋一郎 มีชื่อจริงว่า อิเกะตะ โยะฉิมะซะ ^{いけだよせい} 池田宜正 นามปากกาอื่น ๆ ได้แก่ อิเกะตะ โนะบุมะซะ ^{いけだのぶまさ} 池田宣正 โอะงิจิเอะ โนะบุมะซะ ^{おぎえのぶまさ} 荻江信正 เกิดที่โตเกียว วันที่ 20 มกราคม ปีค.ศ. 1893 เสียชีวิตในปีค.ศ. 1980 เป็นลูกคนที่หก บิดาเป็นนักรบแต่หลังการปฏิรูปเมจิได้หันมาเปิดร้านขายยา สมัยเด็ก มินะมิมิชีวิตความเป็นอยู่ยากลำบาก เนื่องจากบิดาเสียชีวิตเมื่อตอนเขาอายุได้ 12 ปี มินะมิได้เล่าถึงชีวิตในวัยเด็กไว้ในบทความชื่อ 「『吼える密林』の頃」 (อ้างถึงใน 尾崎秀樹・小田切進・紀田順一郎監修, 1988: 540) ว่า

「私の家は貧しかった。本が好きだったが買ってもらえなかった。借り読みばかりだった。東京で働いていた兄が、古本を二冊おくってくれた。最初の自分の本である。狂喜した。くりかえし読んだ。十歳のときである。それは、『魯敏系漂流記』と『小公子』の上巻だった」

“บ้านผมยากจน ผมชอบหนังสือมากแต่ไม่มีใครยอมซื้อให้ ได้แต่ยืมอ่าน พี่ชายที่ทำงานในโตเกียวส่งหนังสือเก่ามาให้ 2 เล่ม จึงเป็นครั้งแรกที่มีหนังสือเป็นของตัวเอง ดีใจมาก

อ่านซ้ำไปซ้ำมา เป็นตอนที่ผมอายุ 10 ขวบ คือเรื่อง *โรบินซันเฮียววีวีกี* กับ *โมโคโนมิ* เล่มแรก¹⁷”

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประสบการณ์การอ่านในวัยเด็กส่งเสริมให้เขาเป็นนักเขียนงานวรรณกรรมเยาวชนแนวผจญภัยต่างแดน

หลังจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มินะมิเข้าทำงานที่ร้านค้าในโตเกียว และใช้เวลาว่างหลังเลิกงานพยายามศึกษาภาษาอังกฤษด้วยตนเอง แต่ล้มป่วยลงจึงกลับต่างจังหวัดไปรักษาตัวแล้วกลับมาทำงานในโตเกียวอีกครั้ง ระหว่างทำงานธุรกิจทำให้บริษัทารถไฟสายแมนจูเรียได้ได้ศึกษาเล่าเรียนที่โรงเรียนสอนภาษาอังกฤษ ในเมืองมิตะ โตเกียว หลังจากนั้นเข้าศึกษาในวิทยาลัยครูอะโอะยะมะ หลังจบการศึกษาในปีค.ศ. 1913 จึงเข้าทำงานเป็นครูในโรงเรียนชั้นประถมศึกษา หลังจากได้ตีพิมพ์ผลงานลงนิตยสารในปีค.ศ. 1926 ก็ยังเป็นครูพร้อมทำงานเป็นนักเขียนไปด้วย จนกระทั่งปีค.ศ. 1936 จึงได้หันมาทำงานเป็นนักเขียนเต็มตัว มินะมิมิชื่อเสียงในฐานะนักเขียนวรรณกรรมเยาวชนมวลชนซึ่งเป็นที่นิยมในหมู่นักอ่านทั่วไป มีผลงานประเภทผจญภัย แนวชีวิตประวัติ และแนวให้ความรู้

ในปีค.ศ. 1924 มินะมิได้เดินทางไปเข้าร่วมงานชุมนุมลูกเสือโลกครั้งที่ 2 ณ ประเทศเดนมาร์กในฐานะตัวแทนของประเทศญี่ปุ่น หลังการประชุมสิ้นสุดลง เขายังได้เดินทางไปยังหลายประเทศในยุโรปโดยมีจุดประสงค์เพื่อเยี่ยมชมการฝึกอบรมเยาวชนชายของแต่ละประเทศ โดยงานชุมนุมลูกเสือโลกครั้งเดียวกันนี้ สยามได้ส่งผู้แทนคณะลูกเสือไปร่วมงานเช่นกัน

มินะมิได้นำประสบการณ์จากการเข้าร่วมงานชุมนุมลูกเสือมาเขียนเป็นเรื่องราว โดยเบื้องต้นได้นำไปเล่าให้เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนซึ่งตนสอนอยู่ฟังก่อน หลังจากนั้นมีความตั้งใจต้องการเผยแพร่ให้เด็กทั่วไปรู้จักมากขึ้น จึงส่งต้นฉบับไปที่กองบรรณาธิการของนิตยสารโณเน็น คุระบุ เมื่อหัวหน้ากองบรรณาธิการได้อ่านก็เกิดความประทับใจ จึงติดต่อผู้เขียนและได้ตีพิมพ์ผลงานของมินะมิในปีค.ศ. 1926 โดยใช้นามปากกาอิเกะตะ โนะบุมะซะ เนื่องจากผลงานตีพิมพ์ครั้งแรกได้รับเสียงตอบรับที่ดี กองบรรณาธิการจึงขอให้มินะมิเขียนผลงานเรื่องต่อไปมาลงตีพิมพ์อีก

¹⁷ เรื่อง *โรบินซันเฮียววีวีกี* ロビンソンひょうりゅうき 『魯敏系漂流記』 เป็นอีกชื่อของเรื่อง *โรบินซัน คุรุโซ* ロビンソンクルーソー (โรบินซัน คุรุโซ) ที่ถูกแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นในปีค.ศ. 1883 ส่วนเรื่อง *โมโคโนมิ* しょうこうし 『小公子』 เล่มแรก แปลจากเรื่อง Little Lord Fauntleroy (ลอร์ดน้อย ฟอนเทลรอย) เป็นวรรณกรรมเยาวชนอเมริกาที่เขียนขึ้นในปีค.ศ. 1885

นามปากกามินะมิ โยอิชิโรใช้สำหรับงานเขียนประเภทการผจญภัยหรือการสำรวจดินแดนต่าง ๆ โดยใช้ครั้งแรกเมื่อปีค.ศ. 1929 และโด่งดังเป็นที่รู้จักแพร่หลายจากผลงานเรื่อง *โฮะเอะรุ มิทซุริน* 『^ほえ^{みつりん}る密林』 (เสียงโหยหวนจากป่าดงดิบ) ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสารโฌเน็น คุระบุ ในปีค.ศ. 1932 เป็นวรรณกรรมเยาวชนแนวผจญภัย มีตัวละครเอกเป็นชาวอเมริกันซึ่งผจญภัยไปตามดินแดนต่าง ๆ เช่น แอฟริกา คาบสมุทรมาลาโยซึ่งเป็นพื้นที่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยในช่วงเวลาที่ *โฮะเอะรุ มิทซุริน* ตีพิมพ์ลงนิตยสารนั้นได้รับเสียงตอบรับที่ดีจากผู้อ่านเป็นอย่างมาก (尾崎, 1997: 114-115) ภายในระยะเวลา 7 ปีได้รับการตีพิมพ์ซ้ำถึง 130 ครั้ง โอะซะดะกล่าวว่าผลงานเรื่อง *โฮะเอะรุ มิทซุริน* ซึ่งเป็นเรื่องราวการผจญภัยและสร้างชื่อให้กับมินะมินั้นนับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของผู้เขียน นอกจากนี้ นามปากกามินะมิ โยอิชิโรยังเป็นที่ยอมรับกันในามของผู้อ่านและผู้แปลวรรณกรรมซีรีส์ยอดนิยายเรื่อง *คะอิโต รุปัง* 『^{かいとう}怪盗^{ぜんしゅう}ルパン全集』 (จอมโจรลูแปง) ส่วนนามปากกาอิเกะดะ โนะบุมะซะนั้นใช้เขียนผลงานแนวยกย่องเชิดชูทหาร *美談* (大橋, 2014: 152-153)

จากการศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมผจญภัยในบทที่ 2 ทำให้ทราบว่า มีวรรณกรรมผจญภัยแนวสำหรับเยาวชนชายหลายเรื่องที่ลงตีพิมพ์ในนิตยสารโฌโจ คุระบุ แต่มีการสร้างตัวละครเอกสาวเพิ่มเข้ามาเพราะคำนึงถึงกลุ่มผู้อ่านที่เป็นเด็กผู้หญิง ซึ่ง *นิโต โนะ โบเก็นโ* ก็จัดได้ว่าเป็นงานเขียนในกลุ่มนี้เช่นกัน

4.1.2 เนื้อเรื่องย่อ

นิโต โนะ โบเก็นโ 『^{にっとう}日東^{ぼうけんおう}の冒険王』 (ราชันย์นักผจญภัยแห่งญี่ปุ่น) ลงตีพิมพ์เป็นตอนต่อเนื่องในนิตยสารโฌโจ คุระบุ 『^{しょうじょくらぶ}少女倶楽部』 โดยสำนักพิมพ์อะนิปปนยูเบ็งไกหรือสำนักพิมพ์โคดันฉะในปัจจุบัน ตั้งแต่ฉบับเดือนมกราคมถึงฉบับเดือนธันวาคมปีค.ศ. 1936 และรวมเล่มตีพิมพ์เมื่อเดือนเมษายนปีค.ศ. 1937

วันหนึ่ง ชังกิชิ เด็กชายที่ทำงานในท่าเรือได้พบเห็นบุคคลน่าสงสัยเป็นกลุ่มลัทธิลึกลับที่ทำเรื่องเนื่องจากเห็นท่าไม้ตึงตั้งใจไปแจ้งความกับตำรวจ เขาบังเอิญวิ่งไปชนเข้ากับชายหนุ่มชื่อ ทะเกะฉิมิจิเง่าเรื่องราวให้ฟังว่า ตนได้พบเจอกลุ่มลัทธิลึกลับ และกลุ่มลัทธิลึกลับนั้นได้กล่าวถึงชื่อเด็กผู้หญิงซ้ำ ๆ เมื่อทะเกะฉิมิจิเง่าได้รู้ว่าเป็นชื่อรุริโกะซึ่งเป็นเพื่อนของเขา ทั้งสองคนจึงพากันติดตามกลุ่มลัทธิลึกลับไปแล้วได้พบว่ากลุ่มลัทธิลึกลับนั้นพยายามจะลักพาตัวรุริโกะ รุริโกะเป็นบุตรสาวของบัณฑิตทะเกะฉิมิยะ

นะซึ่งเป็นนักวิชาการที่เดินทางไปทำวิจัยและหายตัวไปในสยาม ทะเกะมิเข้าสู่กับกลุ่มลัทธิลึกลับนั้นเพื่อช่วยเหลือรุริโกะ แต่ช่วยไม่สำเร็จ รุริโกะถูกจับตัวพาไปสยาม กลุ่มลัทธิลึกลับต้องการนำตัวรุริโกะไปบูชาธิดาแม่อมิยะ โดยกล่าวอ้างว่า เนื่องจากบัณฑิตทะเลชิบะนะพยายามตามหาสมบัติลับจึงเข้าไปก่อความวุ่นวายในปราสาทลับแล จนทำให้เจ้าแม่อมิยะพิโรธนำภัยพิบัติมาสู่พวกตน ทะเกะมิจึงต้องเดินทางติดตามไปสยามเพื่อช่วยรุริโกะ ทั้งนี้เนื่องจากทะเกะมิเป็นหลานของศาสตราจารย์โทงผู้เป็นทั้งอาจารย์ของบัณฑิตทะเลชิบะนะและเป็นผู้เลี้ยงดูรุริโกะซึ่งกำพร้าบิดามารดา ทำให้เขาสนิทสนมกับรุริโกะมาตั้งแต่เด็ก

เมื่อทะเกะมิตามไปช่วยรุริโกะที่สยาม โดยมีศาสตราจารย์โทงและซังกิติดตามไปในภายหลัง พวกเขาก็ได้พบความจริงว่า กลุ่มลัทธิลึกลับกลุ่มนี้ต้องการสมบัติลับของยะมะตะ นะงะมะซะที่ซุกซ่อนอยู่ในสยามไปใช้เพื่อผลประโยชน์ส่วนตน ในท้ายที่สุด ทะเกะมิและพวกพ้องสามารถตามหาสมบัติลับของยะมะตะ นะงะมะซะได้พบ แต่พวกเขาต้องการใช้สมบัติลับเหล่านี้เพื่อผลประโยชน์ของทั้งสองชาติคือญี่ปุ่นและสยาม

4.1.3 แนะนำตัวละครสำคัญ

(1) โทง ทะเกะมิ とうごうよし 東郷剛

ตัวละครเอกชาย นักวิทยาศาสตร์ด้านฟิสิกส์ เป็นหลานของศาสตราจารย์โทงและทำวิจัยเกี่ยวกับประเทศสยามร่วมกัน มีความสามารถเป็นเลิศทั้งด้านปัญญาและร่างกาย สามารถอ่านภาษาไทยได้ มีความกล้าหาญเป็นวีรบุรุษ มุ่งมั่นจะช่วยเหลือรุริโกะที่เป็นเพื่อนสมัยเด็ก

(2) ทะชิบะนะ รุริโกะ たちばな るりこ 立花 瑠璃子

ตัวละครเอกหญิง เป็นบุตรสาวของบัณฑิตทะเลชิบะนะที่หายตัวไปในประเทศสยาม วันหนึ่งเธอถูกกลุ่มลัทธิลึกลับลักพาตัวไปสยาม รุริโกะเป็นเด็กสาวญี่ปุ่นรูปร่างงดงาม มีความรู้ เล่นกีฬาเก่ง มีความฉลาดเฉลียวและกล้าหาญ กล้าแสดงออก มีจิตใจเข้มแข็ง

(3) ซังกิ さんきち 三吉

เด็กชายที่ทำงานเป็นเด็กเคาะสนิมเรือในท่าเรือและเป็นผู้พบเห็นพฤติกรรมน่าสงสัยของกลุ่มลัทธิลึกลับที่จะมาชิงตัวรุริโกะไป เขาได้ออกเดินทางไปยังสยามพร้อมกับศาสตราจารย์โทงเพื่อช่วยเหลือรุริโกะ และร่วมผจญภัยกับตัวละครเอกทั้งสอง

(4) ศาสตราจารย์โทโจ とうごろうはかせ 東郷老博士

ลุงของทะเลาะณี เป็นอาจารย์ของบัณฑิตทะเลาะณีที่หายตัวไปและเป็นผู้รับเลี้ยงดูรุริโกะที่สูญเสียบิดามารดาไป เป็นนักโบราณคดีที่มีความรู้เกี่ยวกับสยามเป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีชื่อเสียงระดับโลก สามารถอ่านภาษาไทยโบราณที่ใช้เป็นกุญแจสำคัญในการไขปริศนาสมบัติลับของยะมะตะ นะงะมะชะ

(5) ศาสตราจารย์ตะบุงะ ダブルはかせ ダブラ博士

สุภาพบุรุษชาวสยามที่ศึกษาด้านโบราณคดี มีร่างกายกำยำ ดุมีชาติตระกูล แต่แท้จริงแล้วเขาเป็นหนึ่งในกลุ่มลัทธิลึกลับที่มาชิงตัวรุริโกะไปสยาม สามารถใช้พลังวิเศษหรือเวทมนตร์ในการต่อสู้ได้

(6) มนุษย์ลิง さるおとこ 猿男

มนุษย์ที่มีรูปร่างลักษณะผิดแปลกจากคนปกติ มีหลังงอแงและส่วนสูงประมาณหนึ่งเมตร แขนทั้งสองข้างยาวระฟ้า มีหน้าตาน่าเกลียดน่ากลัวจนซังกิซึกิคิดว่าเป็นลิง เป็นลูกสมุนของศาสตราจารย์ตะบุงะ

(7) เจ้าลัทธิ だいそうかん 大僧官

เจ้าลัทธิลึกลับเป็นเจ้านายของตะบุงะ อาศัยอยู่ในปราสาทลับแลจับบิดาของรุริโกะขังไว้ และต้องการให้พวกทะเลาะณีหาสมบัติให้โดยแลกกับชีวิตของศาสตราจารย์โทโจและรุริโกะ

จากสำรวจของผู้วิจัยพบว่า เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง นิตโต โนะ โบเก็นโอ มีจำนวนไม่มากนัก งานวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาใช้อ้างอิงประกอบการวิเคราะห์ในงานวิจัยฉบับนี้ได้แก่

บทความของทะเลาะณี ยะซุโอะ たかはし や す お 高橋康雄 เรื่อง 「『少女倶楽部』連載の冒険小説—南洋一郎 『日東の冒険王』の主人公・東郷剛」(1986b) ซึ่งแนะนำเนื้อหา และวิเคราะห์ตัวละครเอกชายคือทะเลาะณี โดยชี้ให้เห็นว่าเนื่องจาก นิตโต โนะ โบเก็นโอ เป็นเรื่องราวที่ลงในนิตยสารสำหรับเด็กผู้หญิง จึงมีโครงเรื่องที่ส่งเสริมให้ตัวละครเอกหญิงมีบทบาท อย่างไรก็ตาม ตัวละครเอก

ชายยังคงมีบทบาทสำคัญจำเป็นต่อการดำเนินเนื้อเรื่องโดยรวม อีกทั้งยังเป็นตัวละครที่กล่าวคำพูดซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวคิดในช่วงเวลาที่มีการสร้างงาน กล่าวคือ แนวคิดมุ่งสู่ใต้ 南方論¹⁸

บทความของอะมิโมะโตะ โยะริมิทซุ เรื่อง 「山田長政の秘宝譚 — 『日東の冒険王』 からオーストラリアの伝説まで」 (2015b) ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบ 『日東の冒険王』 กับวรรณกรรมผจญภัยตะวันตก โดยอะมิโมะโตะชี้ว่า นิตโต โนะ โบเก็นโอะ มีโครงเรื่องเป็นเรื่องราวการตามหาสมบัติซึ่งมีต้นแบบมาจากเรื่อง *King Solomon's Mine* หรือ *ขุมทรัพย์พระเจ้าโซโลมอน* ผลงานของเซอร์เฮนรี ไรเดอร์ แฮกการ์ด (Sir Herry Rider Haggard) สรุปผลการวิเคราะห์ว่า เรื่อง นิตโต โนะ โบเก็นโอะ เป็นเรื่องราวการตามหาทรัพย์สมบัติของ ยะมะตะ นะงะมะซะในดินแดนสยาม และแสดงความชอบธรรมของชาวญี่ปุ่นในการครอบครองทรัพย์สมบัติ สนับสนุนแนวคิดนั้นฉินรนเนื่องจากดินแดนสยามเป็นดินแดนหนึ่งที่อยู่ทางใต้ของญี่ปุ่น นอกจากนี้ สมบัติดังกล่าวเป็นเสมือนทุนทรัพย์ทางการทหารของจักรวรรดิที่จะใช้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของวงไพบูลย์ อีกทั้งโครงเรื่องการผจญภัยตามหาสมบัตินี้ยังถูกนำไปใช้ผลิตซ้ำโดยนักเขียนรุ่นหลังซึ่งเคยอ่านผลงานที่มีโครงเรื่องการตามหาสมบัติในวัยเด็ก และปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นวัฒนธรรมกระแสกรอง (popular culture) เช่นในรูปแบบของการ์ตูน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม บทความข้างต้นมิได้แสดงการวิเคราะห์ที่ตัวบทในแง่ต่าง ๆ ในภาพรวมโดยละเอียด ในที่นี้จึงจะวิเคราะห์ศึกษาวรรณกรรมเรื่อง นิตโต โนะ โบเก็นโอะ โดยเน้นประเด็นเรื่องภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นอย่างละเอียด และยกตัวอย่างจากตัวบทประกอบการวิเคราะห์ห้อย่างเป็นรูปธรรม

4.2 บทวิเคราะห์

นิตโต โนะ โบเก็นโอะ เป็นวรรณกรรมเยาวชนที่มีแนวเรื่องเป็นการผจญภัย ที่มีฉากดำเนินเรื่องส่วนใหญ่อยู่ในต่างแดนคือ สยาม ตัวบทสะท้อนให้เห็นภาพการปะทะสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์อย่างชัดเจน ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่าโครงเรื่องการผจญภัยในต่างแดนนั้นมักแฝงไว้ด้วยแนวคิดอาณานิคมนิยม จึงส่งผลต่อภาพความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับญี่ปุ่นที่นำเสนอในตัวบท พบว่ามีลักษณะสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่จัดลำดับชนชาติให้ญี่ปุ่นอยู่เหนือสยามเช่นเดียวกับที่พบใน

¹⁸ เป็นอีกชื่อเรียกของแนวคิดขยายดินแดนลงสู่ใต้

วรรณกรรมพจนานุกรมของตะวันตกซึ่งนำเสนอภาพคนผิวขาวเจ้าอาณานิคมให้มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในทางบวก มีคุณลักษณะที่เหนือกว่าอัตลักษณ์ของคนพื้นถิ่นเสมอ อีกทั้งการเป็นวรรณกรรมเยาวชนยังมีบทบาทในการปลูกฝังแนวคิดอาณานิคมนิยมที่เป็นกระแสไหลเวียนในสังคมให้แก่เยาวชน โดยแบ่งประเด็นวิเคราะห์ที่ได้ดังต่อไปนี้

4.2.1 มิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น : ภาพความสัมพันธ์อันเป็นมายาคติ

นิตโต โนะ โบเก็นโอะ ตีพิมพ์ในนิตยสารโฌโจ คุระบุ ในปีค.ศ. 1936 ซึ่งเป็นช่วงหลังจากเหตุการณ์แมนจูเรียในปีค.ศ. 1931¹⁹ เหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้มีการจัดประชุมสันนิบาตชาติเรียกร้องให้ญี่ปุ่นถอนกำลังออกจากแมนจูเรียในปีค.ศ. 1933 โดยที่สยามเป็นประเทศเดียวที่งดออกเสียงในการประชุมดังกล่าว ญี่ปุ่นจึงหันมาให้ความสนใจต่อสยามมากขึ้น และในเวลาต่อมาได้มีการส่งเสริมเจริญความสัมพันธ์กันในด้านต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนทางพระพุทธศาสนา การแลกเปลี่ยนระหว่างลูกเสือกับกลุ่มเยาวชนญี่ปุ่น มีการหยิบยกยะมะตะ นะงะมะซะมาเป็นตัวแทนสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-ญี่ปุ่น บริบททางสังคมวัฒนธรรมดังกล่าวส่งผลต่อการสร้างงานของผู้เขียน สอดแทรกอยู่ในตัวบทวรรณกรรมอย่างเห็นได้ชัด โดยจะเห็นได้ว่า ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในตัวบทมีการตอกย้ำว่าททกรรมความเป็นมิตรระหว่างญี่ปุ่นกับสยามซ้ำแล้วซ้ำเล่าผ่านคำพูดของตัวละคร มีลักษณะเป็นมิตรกันอย่างพี่น้อง โดยมีญี่ปุ่นเป็นผู้นำและสยามเป็นผู้ตาม แตกต่างจากภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นที่สะท้อนในเรื่อง *นิฮนจิน โอะอิน* ดังที่ได้วิเคราะห์มาแล้วในบทที่ 3 ที่มีลักษณะเป็นมิตรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในดินแดนอุดมคติ

ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นใน *นิตโต โนะ โบเก็นโอะ* ที่ขบเน้นมิตรภาพนั้น เห็นได้จากที่ผู้เขียนระบุไว้ชัดเจนตั้งแต่ในคำนำของหนังสือว่า ต้องการให้ผู้อ่านรู้สึกสนิทสนมกับสยามมากขึ้นจากการอ่านผลงานเรื่องนี้

[...]この物語を読んだみなさんが、シヤムに親しみを感じ、シヤム人といよいよ仲よくなつたならば、それは山田長政の秘宝よりももっと尊い宝を二国が求め得たこととなります。

¹⁹ ดู รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์แมนจูเรียในบทที่ 2 หน้า 18

[...] หากทุกคนที่ได้อ่านเรื่องราวนี้รู้สึกว่ายามเป็นมิตร และใกล้ชิดสนิทสนมกับชาวสยามมากยิ่งขึ้น ทั้งสองประเทศก็จะได้รับสมบัติเลอค่ายิ่งกว่าสมบัติลับของยะมะตะ นะงะมะซะเสียอีก (นิตโต โนะ โบเก็นโอ : ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ข้อความข้างต้น แสดงชัดถึงเจตนาของผู้เขียนที่ต้องการสนับสนุนสัมพันธไมตรีอันดีระหว่างญี่ปุ่นกับสยาม โดยใช้ยะมะตะ นะงะมะซะซึ่งถูกสร้างภาพเป็นสัญลักษณ์ตัวแทนความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น มาเป็นพื้นหลังเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสยามให้แก่ผู้อ่าน ดังเช่นที่ปรากฏในเนื้อความตอนที่ศาสตราจารย์โทโงกับศาสตราจารย์ตะบุงะสนทนากันบนเรือขณะมุ่งสู่สยาม ศาสตราจารย์โทโงได้กล่าวถึงตำนานยะมะตะ นะงะมะซะเพื่อเน้นย้ำความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นว่าสืบเนื่องยาวนานมาถึง “300 ปี” การใช้ตัวละครศาสตราจารย์ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ด้านโบราณคดีเป็นผู้เล่า ทำให้เนื้อหาที่กล่าวอ้างถึงนั้นมีความน่าเชื่อถือ ศาสตราจารย์โทโงเล่าถึงสมบัติลับในสยามว่าเป็นของยะมะตะ นะงะมะซะ ซึ่งเก็บรวบรวมไว้เพื่อให้สยามกับญี่ปุ่นได้ใช้ร่วมกัน และให้ข้อมูลว่า “ยะมะตะ นะงะมะซะเคยเป็นกษัตริย์สยาม” (シヤムの王となつた山田長政) (หน้า 60) เป็นข้อความที่บิดเบือนความจริง ซึ่งไม่เป็นความจริงตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังที่เคยกล่าวถึงแล้วในบทที่ 3 จึงอาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้มีบทบาทร่วมผลิตซ้ำวาทกรรมยะมะตะ นะงะมะซะเป็นกษัตริย์สยาม เพื่อสร้างความชอบธรรมในการครอบครองดินแดน เช่นเดียวกับที่พบในวรรณกรรมเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะส่วนใหญ่ที่แพร่หลายในสังคมญี่ปุ่นขณะนั้น

อีกทั้งยังมีการกล่าวอ้างถึงคุณงามความดีในอดีตของชาวญี่ปุ่น ซึ่งอ้างอิงมาจากเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะว่า นะงะมะซะเป็นหัวหน้า “นำลูกน้องชาวญี่ปุ่นไปช่วยเหลือกษัตริย์สยามปราบประเทศศัตรูจนราบคาบ” (日本人の部下を率いてシヤム国王をたすけて敵国をほろぼしたのだ。) (หน้า269) ซึ่งสะท้อนภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในลักษณะที่ญี่ปุ่นเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสยามอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม วาทกรรมความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสยามใน นิตโต โนะ โบเก็นโอ เน้นความเป็นภราดรภาพ คือเป็นมิตรกันฉันท์พี่น้อง โดยยกให้ญี่ปุ่นเป็นผู้นำและสยามเป็นผู้ตาม ดังจะเห็นได้จากฉากต่อไปนี้ที่ทะเกะฉิมิกกล่าวกับเจ้าลัทธิลีกลับ

「東洋で最も仲のよい国は日本とシヤムなのだ。日本ではシヤムを兄弟の国と思
っている。そのシヤムの国力をもっと盛んにしてやりたいと、日本人はみな考
えているのだ。大僧官、日本人はシヤム人の最も力強い親友なのですぞ」

“ประเทศที่สนิทสนมกันที่สุดในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ออกคือญีปุ่นกับสยาม ญีปุ่นคิดว่าสยามเป็น
ประเทศพี่น้อง คนญีปุ่นทุกคนอยากทำให้สยามมีอำนาจเจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น ท่านนักบวช
ญีปุ่นเป็นเพื่อนที่เข้มแข็งที่สุดของชาวสยามนะครับ” (นิตโต โนะ โบเก็นโอ : 272)

จากตัวบทข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีการสร้างภาพให้ญีปุ่นรู้สึกเป็นมิตรกับสยามแบบพี่น้อง และ
ทั้งสองประเทศสนิทสนมกันที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออก ถึงแม้คำพูดของทะเลาะฉีกกล่าวในตัวบทว่า
“ญีปุ่นคิดว่าสยามเป็นประเทศพี่น้อง” ไม่ได้ระบุชัดเจนว่าชาติใดเป็นพี่ ชาติใดเป็นน้อง แต่พิจารณา
จากคำนำของผู้เขียนในหนังสือฉบับปีค.ศ. 1937 มีข้อความว่า “สยามคิดว่าญีปุ่นเป็นประเทศพี่”
「シヤムは日本を兄の國と思つて居ります。」 ซึ่งเป็นข้อความที่แสดงถึงการจัดลำดับชั้น
ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างญีปุ่นกับสยามอย่างชัดเจน โดยที่สยามยอมรับว่าญีปุ่นเป็นพี่หรือเป็น
ผู้นำ ขณะที่ฉบับพิมพ์ใหม่เปลี่ยนชื่อเรื่องเป็น ฌิบะ โนะ มะฉินโส 『シバの魔神像』 (รูปปั้นเทพ
ปีศาจฌิบะ) ในปีค.ศ. 1949 ไม่มีคำนำของผู้เขียน และคำนำในฉบับพิมพ์ใหม่ปีค.ศ. 1985 ข้อความ
ดังกล่าวถูกตัดทิ้งไป โดยทำylemเดียวกันนั้นมีข้อความหมายเหตุจากสำนักพิมพ์ระบุว่า “ในต้นฉบับ
เดิมมีข้อความที่ใช้สำนวนซึ่งพิจารณาว่าไม่เหมาะสมในปัจจุบัน จึงได้ทำการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม
โดยผ่านการปรึกษากับเจ้าของลิขสิทธิ์” (หน้า 281) แสดงให้เห็นว่า ข้อความ “สยามคิดว่าญีปุ่นเป็น
ประเทศพี่” จัดเป็น “ข้อความที่ไม่เหมาะสม” ที่สมควรต้องตัดทอน ลบออกไปจากต้นฉบับ²⁰ จึง
นำไปสู่ข้อสรุปได้ว่าวาทกรรมมิตรภาพภราดรภาพที่ปรากฏในตัวบท นิตโต โนะ โบเก็นโอ เป็นการ
กล่าวอ้างแต่เพียงฝ่ายเดียวของญีปุ่น และเชื่อมโยงกับแนวคิดที่สนับสนุนการทำสงครามล่าอาณานิคม
ขยายดินแดน

นอกจากนี้ ในงานวิจัยอื่น ๆ เช่น ทนพร ตริรัตน์สกุล (2014) ก็มีการระบุถึงภาพ
ความสัมพันธ์ไทย-ญีปุ่นในสมัยเมจิที่ญีปุ่นที่เป็น “พี่” ช่วยเหลือสยามที่กำลังพัฒนาสู่สมัยใหม่ด้วยการ
ให้ความร่วมมือก่อตั้งสถานที่แสดงถึงความเป็นสมัยใหม่ เช่น โรงเรียนราชนิ (トリラッサクルチャ

²⁰ ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง รัฐบาลญีปุ่นภายใต้การชี้นำของศูนย์บัญชาการกองกำลัง
ฝ่ายสัมพันธมิตร (General Head Quarters หรือเรียกย่อว่า GHQ) มีมาตรการให้ปรับปรุงเนื้อหาในหนังสือเรียนและสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ
โดยให้ชัดเจน ลบ หรือตัดทอนข้อความที่พิจารณาว่าอาจมีส่วนเชื่อมโยงกับแนวคิดลัทธิชาตินิยมหรือจักรวรรดินิยม ที่เอนเอวให้
ประชาชนเห็นดีเห็นงามกับการทำสงครามออกไป

ไ , 2014: 13-14) หรืองานวิจัยของเอ็นนิว โทะโมะฮิโตะ เกี่ยวกับการส่งช้างไปญี่ปุ่นของสยามผ่าน การแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มลูกเสือระบุว่า ในเอกสารการส่งมอบช้างในปีค.ศ. 1935 ก็มีการใช้คำว่า “ความสัมพันธ์แบบพี่น้อง” 「兄弟関係」 เช่นกัน (圓入, 2014: 64)

นอกจากคำพูดของตัวละครที่ตอกย้ำความเป็นพี่หรือความเป็นผู้นำของญี่ปุ่น และความเป็น น้องหรือความเป็นผู้ตามของสยามแล้ว ใน นิตโต โนะ โบเก็นโอ ยังมีการใช้ภาพช้างเป็นภาพแทน ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในลักษณะที่สยามเป็นผู้ตาม

ผู้เขียนกล่าวในคำนำของหนังสือว่า ช้างฮะนะโกะที่อยู่ในสวนสัตว์อุเอะโนะนั้นเป็นช้างที่ ลูกเสือสยามส่งให้กลุ่มเยาวชนชายญี่ปุ่นเป็นของขวัญ และกลุ่มเยาวชนชาย-หญิงที่เป็นตัวแทนจาก ญี่ปุ่นเดินทางไปสยามในปีค.ศ. 1937 เพื่อเป็นการเดินทางไปแสดงความขอบคุณสยาม ซึ่งเป็นปี เดียวกับที่ นิตโต โนะ โบเก็นโอ ตีพิมพ์รวมเล่ม จากงานวิจัยของทนพร ตรีรัตน์สกุลระบุว่า มีข่าวเรื่อง ลูกเสือสยามส่งช้างให้กลุ่มเยาวชนชายญี่ปุ่นเป็นของขวัญในปีค.ศ. 1935 และ กลุ่มเยาวชนญี่ปุ่นได้ เดินทางไปเยือนสยามเพื่อเป็นการแสดงความขอบคุณในปีค.ศ. 1937 ทนพรกล่าวว่า สำหรับเยาวชน ญี่ปุ่น สยามเป็นสถานที่ที่อยู่ของสัตว์ป่าจำนวนมากมายที่ปรากฏในวรรณกรรมผจญภัย นอกจากนี้ ฝั่ง สยามก็ยังใช้ภาพนี้สร้างความสัมพันธ์กับเยาวชนของญี่ปุ่นเพื่อเป็นการเจริญความสัมพันธ์ของสอง ประเทศให้ลึกซึ้งขึ้น (トリラッサクルチャイ, 2014: 30) อย่างไรก็ตาม ยังมีงานวิจัยที่ชี้ว่า หนังสือพิมพ์ญี่ปุ่นในสมัยนั้นเชื่อมโยงเรื่องที่สยามมอบช้างให้ญี่ปุ่นกับเรื่องการเมือง โดยเฉพาะ เหตุการณ์ที่ญี่ปุ่นถอนตัวออกจากสันนิบาตชาติ แต่จากการสำรวจเอกสารทางราชการก็ไม่พบข้อความ ใดที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างสยามกับญี่ปุ่น ดังนั้น การมอบช้างสยามให้ญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1935 จึงเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสัมพันธ์อันดีของทั้งสองประเทศ (圓入, 2014: 66) ดังที่กล่าวมาแล้ว ว่าในปีค.ศ. 1933 สยามเป็นชาติเดียวที่งดออกเสียงในการประชุม สันนิบาตชาติเรื่องญี่ปุ่นบุกแมนจูเรีย ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นให้ญี่ปุ่นเริ่มหันมาให้ความสนใจสยามอย่างเป็น มิตร ดังนั้นอาจสันนิษฐานได้ว่า ผู้เขียนใช้ลูกช้างเป็นสัญลักษณ์แทนความสัมพันธ์อันดีระหว่างเยาวชน ญี่ปุ่นกับลูกเสือสยาม สนับสนุนแนวทางของรัฐที่ต้องการเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับสยาม

ภาพที่ 4 (หน้า 138-139)

จากภาพที่ 4 จะเห็นภาพของทะเลาะเถาะ ริริโกะ และซังกิซังซึ่งเป็นเยาวชนญี่ปุ่นกับลูกข้างสยามร่วมเดินทางกันในป่าด้วยท่าทีสนิทสนมกัน โดยลูกข้างคอยแบกสัมภาระให้ รวมทั้งเป็นพาหนะให้ริริโกะ อนึ่ง เป็นที่น่าตั้งข้อสงสัยได้ว่า ในวรรณกรรมเรื่องนี้ไม่มีเยาวชนสยามปรากฏในเรื่อง จึงไม่มีฉากใดที่เยาวชนญี่ปุ่นกับเยาวชนสยามจะแสดงความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้ มีเพียง “ลูก” ข้างเท่านั้นที่ได้แสดงท่าทีเป็นมิตรและสนิทสนมกับเยาวชนญี่ปุ่นดังที่ปรากฏในภาพที่ 4 อีกทั้งผู้เขียนเลือกใช้ “ลูกข้าง” แทนช่างโตเต็มวัย สันนิษฐานได้ว่า ลูกข้างอาจเป็นเสมือนตัวแทนของเยาวชนสยาม และเป็นตัวแทนที่มีท่าทีเป็นมิตรกับเยาวชนญี่ปุ่น คอยช่วยเหลือเยาวชนญี่ปุ่นที่เดินทางในป่า

การสร้างตัวละครลูกข้างเป็นเพื่อนร่วมทางเดินทางผจญภัยใน นิตโต โนะ โบเก็นโอ แทนตัวละครที่เป็นคนนั้น กล่าวได้ว่าเป็นการลดบทบาทความสำคัญของคนพื้นถิ่น ดังที่มักพบในที่วรรณกรรมแนวอาณานิคมนิยม ซึ่งมักสร้างตัวละครชาวพื้นถิ่นให้อยู่ในฐานะต่ำต้อย เช่น เป็นภรรยาเป็นคนใช้ เป็นคนคอยนำทาง เป็นศัตรู หรือแม้กระทั่งเป็นสัตว์ เป็นตัวประหลาด เพื่อขบขันความเด่นกว่าทางชาติพันธุ์ของตัวละครชนชาติเจ้าอาณานิคม อีกทั้งการมีตัวละครเยาวชนชาวสยามเพิ่มขึ้นมาอาจเกิดการแย่งบทบาทความสำคัญ ทำให้ตัวละครชาวญี่ปุ่นเด่นน้อยลง แม้ตัวละครลูกข้างในเรื่องจะแสดงท่าทีเป็นมิตรและคุ้นเคยกับมนุษย์ มีความอ่อนโยน ดูไม่น่ากลัว เป็นภาพแทนความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรระหว่างสยามกับญี่ปุ่น แต่ก็ยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม เนื่องจากลูกข้างเป็นสัตว์ที่ไม่สามารถพูดได้ จึงไม่อาจโต้ตอบสังสรรค์กับเยาวชนญี่ปุ่นอย่างเสมอกัน เป็นได้เพียงผู้ตามที่คอยให้ความช่วยเหลือเยาวชนญี่ปุ่นด้วยการแบกสัมภาระ เป็นพาหนะหรือคอยปรนนิบัติเท่านั้น อีกทั้งยังรับคำสั่งง่าย ๆ จากเยาวชนญี่ปุ่นได้ เช่น คำว่า “นั่งลง” (おすわ

๗) (หน้า 134) ลูกช้างจึงมีสถานะไม่ต่างจากคนพื้นถิ่นที่คอยนำทางหรือเป็นคนใช้ซึ่งมักปรากฏในวรรณกรรมที่สะท้อนแนวคิดลัทธิอาณานิคมนิยมแต่อย่างไร

ภาพสยามในฐานะผู้ตามที่อยู่ใต้อำนาจสั่งการของญี่ปุ่น ยังพบอีกในภาพของตัวละครชาวสยามคือ อะบุตะระ アブダラ ซึ่งมีการใช้คำบรรยายลักษณะซ้ำๆว่า “เป็นลูกน้องผู้ซื่อสัตย์” (忠実な従者でした。) (หน้า 258) “อะบุตะระผู้ซื่อสัตย์” (忠実なアブダラ) “เขาที่ซื่อสัตย์” (忠実な彼) และ “ชายผู้ซื่อสัตย์” 忠実な男 (หน้า 259) ตอกย้ำภาพความเป็นลูกน้องผู้ซื่อสัตย์ และเป็นภาพชาวสยามผู้เชื่อฟัง อย่างไรก็ตาม ภาพชาวสยามที่มีความซื่อสัตย์แม้จะดูเป็นลักษณะนิสัยด้านบวก แต่สถานะระหว่างบัณฑิตทะเลชิบะระกับอะบุตะระคือชาวญี่ปุ่นเป็นนาย ชาวสยามเป็นบ่าว และชาวสยามจึงต้องเชื่อฟังชาวญี่ปุ่น จึงเป็นภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจเช่นที่มักพบแฝงอยู่ในตัวบท

อย่างไรก็ตาม ภาพมายาคติความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นที่ปรากฏใน นิตโต โนะ โบเก็นโอ ถูกสร้างขึ้นภายใต้จินตนาการอาณานิคมนิยมหรือแนวคิดนัสนิยมที่แฝงซ่อนความปรารถนาต้องการเข้ามาครอบครองพื้นที่แสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรหรือสมบัติในท้องถิ่นสยาม ซึ่งมีสมบัติลับของยะมะตะ นะงะมะซะในสยามเป็นสัญลักษณ์แทนทรัพยากรหรือผลประโยชน์ที่ญี่ปุ่นต้องการ นำไปสู่การอ้างสิทธิในการมีส่วนร่วมในสมบัติลับหรือทรัพยากรของสยาม ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของศาสตราจารย์โทงิระบุว่า สมบัติลับของยะมะตะ นะงะมะซะในสยามเป็น “สมบัติร่วมกันระหว่างชาวสยามกับญี่ปุ่น” (シヤム人と日本人の共通の宝) (หน้า 60) และมีการตอกย้ำซ้ำ ๆ ว่าเป็นสมบัติที่จะมีไว้ใช้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของทั้งสองชาติ เช่น “เพื่อมหาจักรวรรดิไว้ใช้ร่วมกันระหว่างชาวญี่ปุ่นกับชาวสยามในภายหลัง” (後に日本人とシヤム人の共同の大帝国をたてるため) (หน้า 60) “เป็นของสองประเทศคือสยามและญี่ปุ่น” (シヤムと日本の両方のものなのだ) เนื่องจากเป็น “สมบัติที่ชาวสยามกับชาวญี่ปุ่นร่วมแรงกันรวบรวมมา” (シヤム人と日本人が力を合わせて集めた) “อยากใช้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไปร่วมกันระหว่างสยามกับญี่ปุ่น” (シヤムと日本とが仲よく共に共に栄えて行くように使いたい) “อยากใช้เพื่อกิจการที่เป็นประโยชน์ต่อสองประเทศ” (両国の役に立つ事業に使いたい) (หน้า 269-270) สะท้อนให้เห็นความต้องการมีส่วนร่วมในทรัพยากรของญี่ปุ่นที่มีต่อสยามได้อย่างชัดเจน วาทกรรมดังกล่าวยังสะท้อนแนวคิด “การจัดระเบียบใหม่แห่งเอเชียบูรพา” ที่จะรวมเอาจีน แมนจูเรีย และญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ภายใต้การปกครองเดียวกันหรือจักรวรรดิ โดยมีจุดเริ่มต้นแนวคิดมาจากการประชุมคณะรัฐมนตรีในปีค.ศ.

1933 สมัยที่มีชะอิโต มะโกะโตะ 斎藤実 เป็นนายกรัฐมนตรี และถูกสืบสานในการประชุมนโยบาย แห่งชาติปีค.ศ. 1936 จนในที่สุดถูกประกาศจากนายกรัฐมนตรีโคะโนะเอะ ฟุชิมะโร 近衛文磨 ในปี ค.ศ. 1938 และภายหลังได้พัฒนาเป็นแนวคิด “วงไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา” เพื่อรวมดินแดนในแถบ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิกเข้าอยู่ภายใต้ร่มอิทธิพลของญี่ปุ่นดั้งที่เคย กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ การเลือกใช้คำว่า ชาวญี่ปุ่นเป็นมิตรที่ “เข้มแข็งที่สุด” (最も力強い) (หน้า 272) ยังสร้างภาพญี่ปุ่นที่แข็งแกร่ง เป็นที่พึ่งพาให้กับสยามได้ รวมทั้งเป็นผู้นำเหนือชาติอื่นใน “วง ไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา” อีกทั้งยังมีการใช้ถ้อยคำยกย่องยะมะตะ นะงะมะซะเป็น “วีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ แห่งตะวันออก” (東洋の大英雄) (หน้า 60) ก็สะท้อนถึงความปรารถนาของญี่ปุ่นที่ต้องการเป็นผู้ ยิ่งใหญ่ มีอิทธิพลครอบงำเหนือท้องทะเลตะวันออกเช่นกัน

แนวคิด “การจัดระเบียบใหม่แห่งเอเชียบูรพา” ยังต้องการขบไล่อิทธิพลของจักรวรรดิ ตะวันตกออกไปให้พ้นจากเอเชียตะวันออก ดังนั้น ตัวบทจึงสะท้อนทัศนคติต่อต้านชาติตะวันตกเช่นกัน โดยกำหนดให้เจ้าลัทธิที่เป็นชาวสยาม “เรียนจบที่มหาวิทยาลัยในอังกฤษ” (英国の大学で修業ま でした) (หน้า 273) แต่ความรู้จากตะวันตกไม่ได้เสริมสร้างให้เขาเป็นคนดี เนื่องจากเขาต้องการใช้ สมบัติลับเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ดังที่ชาติเจ้าอาณานิคมตะวันตกมักกอบโกยทรัพยากรกลับไปพัฒนา ชาติตน เป็นต้น

นอกจากนี้ การอ้างสิทธิในการครอบครองสมบัตินั้นยังสามารถพิจารณาได้จากฉากที่ตัวละครอะมุกะ อาชูคา ชายตาบอดชาวสยามผู้รับสืบทอดข้อความเกี่ยวกับสมบัติลับมาจากบรรพ บุรุษ เขาส่งมอบสิทธิในการครอบครองสมบัติให้กับตัวละครเอก โดยอะมุกะมีเครื่องเป่าแบบญี่ปุ่นที่ เรียกว่า โฌ ^{しょう} ซึ่งเมื่อซังกิซึนำมาเป่าเล่นก็พบว่ามีการดาษเขียนแสดงที่อยู่ของกระดิ่งทองที่จะ นำไปสู่สมบัติลับ

「[...]その黄金鈴を、あなた方が発見した。いよいよあなたは、秘宝を掘り 出すために、わしの祖先の霊がお導きになったのであろう。日本の若いお 方、どうか、かりにして、わしの志をついで下されい」

“[...]พวกคุณหากกระดิ่งทองนี้พบ วิญญาณบรรพบุรุษข้าคงนำทางเพื่อให้พวกคุณขุด สมบัติลับออกมาได้เสียที หม่อมสาวชาวญี่ปุ่นช่วยให้ข้าสมปรารถนาที่เกิด” (นิตโต โนะ โบเก็นโอ : 160)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า อะฉุกะมอบกระดิ่งทองซึ่งพวกทะเลเกมิค้นพบให้เพื่อให้สืบสานปณิธานของเขาต่อไป อะฉุกะเป็นผู้ครอบครองเครื่องดนตรีชิ้นนี้มายาวนานแต่เขากลับไม่เคยค้นพบว่ามีการดาษข้อความที่ระบุที่อยู่ของกุญแจดอกที่ 1 ซึ่งกิชิเป็นผู้สังเกตเห็นและทะเลเกมิสามารถอ่านข้อความภาษาไทยบนกระดาดษชิ้นนั้นได้ อะฉุกะซึ่งเป็นชาวสยามนั้นจึงส่งมอบสิทธิดังกล่าวให้กับเยาวยชนญี่ปุ่น ประเด็นที่พึงสังเกตคือ ตัวละครอะฉุกะแม้จะเป็นชาวสยาม แต่เขาอ้างว่า “ทั้งพ่อแม่ ทั้งปู่ย่าข้ำเป็นชาวสยาม แต่มีสายเลือดญี่ปุ่นไหลเวียนในร่างกายข้ำ” (両親も祖父母もシヤムじやが、わしの体内に日本の血が流れている) (หน้า 151) เนื่องจากบรรพบุรุษเป็นนักรบญี่ปุ่นซึ่งเป็นลูกน้องของยะมะตะ นะงะมะซะ การสร้างตัวละครที่มีสายเลือดผสมเช่นนี้ สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทความหมายของตัวละครโอะอิน ในเรื่อง *นิฮนจินโอะอิน* คือเพื่อสนับสนุนการถ่ายมอบสิทธิในการครอบครองสมบัติของสยามให้แก่พวกเด็กหนุ่มชาวญี่ปุ่นดังที่ชะมิโอะตะก็ได้ชี้ถึงประเด็นนี้ไว้ว่า ผู้สืบทอดที่ควรจะได้ครอบครองสมบัติที่สุดและรักษาข้อความกับกุญแจที่จะนำไปสู่สมบัติมาโดยตลอดนั้น ได้มอบสิทธินั้นให้แก่โทงและเหล่าเด็กหนุ่ม (橋本, 2015: 112) ภาพดังกล่าวสะท้อนแนวคิดอาณานิคมนิยมที่มักแฝงอยู่ในวรรณกรรมผจญภัยตะวันตกที่มีโครงเรื่องเป็นการเดินทางของคนผิวขาวเจ้าอาณานิคมไปค้นหาขุมสมบัติ และเป็นผู้ที่มีสิทธิในการครอบครองสมบัตินั้นมากกว่าชาวพื้นถิ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มายาวนาน ซึ่งผู้เขียน *นิโต โนะ โบเก็นโอะ* ดัดแปลงจากตัวละครคนผิวขาวเจ้าอาณานิคมเป็นเหล่าเยาวยชนญี่ปุ่นแทน การที่ชาวสยามมอบกุญแจไขปริศนาซึ่งนำไปสู่ขุมสมบัติเท่ากับเป็นการมอบสิทธิอำนาจให้คนญี่ปุ่นครอบครองสมบัติหรือเข้ามาจัดสรรทรัพยากรแทนสยามที่เป็นชาวพื้นถิ่น

ดังนั้น ในเบื้องต้นอาจสรุปภาพความสัมพันธ์อันไทย-ญี่ปุ่นใน *นิโต โนะ โบเก็นโอะ* ได้ว่าเป็นภาพที่แสดงถึงมิตรภาพระหว่างญี่ปุ่นกับสยามที่เป็นมิตรสนิทสนมกันฉันท์พี่น้อง โดยญี่ปุ่นเป็นผู้นำเป็นผู้เข้ามาช่วยเหลือและสยามเป็นผู้ตาม ภาพดังกล่าวสะท้อนแนวคิดอาณานิคมนิยมแบบญี่ปุ่นที่ต้องการเป็นผู้นำเหนือเอเชีย ร่วมมือกันต่อสู้กับชาติตะวันตกในช่วงเวลาดังกล่าว และใช้ภาพมายาคติเข้าครอบงำให้เห็นว่าญี่ปุ่นเป็นมิตรที่มาร่วมกันปกป้องรักษาผลประโยชน์ของสยาม แต่แท้จริงแล้วต้องการอ้างความชอบธรรมในการมีส่วนร่วมในทรัพยากรบนดินแดนแถบนี้เท่านั้น

4.2.2 ความเป็นสยาม ความเป็นญี่ปุ่น : ภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์

ดังที่ทราบแล้วว่าวรรณกรรมผจญภัยมักแฝงไปด้วยแนวคิดอาณานิคมนิยม ดังนั้นเมื่อนำกรอบการวิจารณ์แนวหลังอาณานิคมนิยมซึ่งชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างการครอบงำด้วยวาทกรรมอาณานิคมมาประยุกต์ใช้วิเคราะห์ตัวบท ทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจซึ่งไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ มีการสร้างภาพเหมารวมในการบรรยายอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้มีลักษณะเป็นขั้วตรงข้ามทวีลักษณ์ โดยขั้วหนึ่งเป็นด้านบวกและอีกขั้วหนึ่งเป็นด้านลบ ชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่งเหนือกว่าอีกชาติพันธุ์หนึ่งเสมอ การศึกษาภาพตัวละครชาวญี่ปุ่นและชาวสยามในตัวบทสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจดังกล่าว ผลจากการศึกษา นิตโต โนะ โบเก็นโอ พบว่าตัวละครญี่ปุ่นมีความเหนือกว่าตัวละครสยามทางชาติพันธุ์ โดยภาพตัวละครฝั่งญี่ปุ่นมีลักษณะด้านบวก เช่น มีรูปลักษณ์งดงาม มีสติปัญญาเหนือกว่า ใช้เหตุผลหรือความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งตรงข้ามกับตัวละครฝั่งสยามที่มีลักษณะด้านลบ เช่น มีรูปลักษณ์ประหลาด สติพินเฟือน ใช้กำลังป่าเถื่อนและไสยศาสตร์ โดยจะแบ่งเป็น 2 หัวข้อย่อยคือ อัตลักษณ์ทางกายและจิตใจ อัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรม

4.2.2.1 อัตลักษณ์ทางกายและจิตใจ

อัตลักษณ์ทางกายและจิตใจในที่นี้ หมายถึง รูปร่างหน้าตา ความสามารถ สติปัญญา รวมถึงลักษณะนิสัย ซึ่งในเรื่อง นิตโต โนะ โบเก็นโอ มีการสร้างภาพตัวละครสองชาติพันธุ์ให้มีลักษณะแตกต่างเป็นขั้วตรงข้ามกันอย่างชัดเจน

ตัวละครเอกชาย คือ โทโจ ทะกะเอมิ เป็นตัวละครที่มีลักษณะทางกายภาพแข็งแกร่ง “เคยเป็นนักกีฬาแข่งเรือพายของมหาวิทยาลัยโตเกียวและมีความสามารถในการว่ายน้ำเป็นเลิศ” (水泳が達者で帝大のボート選手だった) (หน้า 25) ทั้งยังมีความสามารถในการต่อสู้ คือ “ศิลปะการต่อสู้และป้องกันตัวยูโดขั้นสาม” (柔道三段) สามารถทุ่มชายลึกลับผู้มี “ร่างกายใหญ่โต” (巨大な体) (หน้า 20) ลงกับพื้น ดังที่อะมิโมะโตะก็ได้กล่าวว่า ในวรรณกรรมผจญภัย(ของญี่ปุ่น : ผู้วิจัย) ส่วนใหญ่มักมีเด็กหนุ่มซึ่งเป็นตัวละครเอกที่มีความสามารถด้านยูโดและมักมีฉากเหวี่ยงชาวตะวันตกที่มีร่างสูงใหญ่ให้กระเด็นออกไป จนสามารถล้มคู่ต่อสู้ด้วยศิลปะการต่อสู้และป้องกันตัวยูโดได้ โดยเรื่อง นิตโต โนะ โบเก็นโอ ก็มีลักษณะนั้นเช่นเดียวกัน (橋本, 2015b: 106-107) กล่าวได้ว่าภาพเด็กหนุ่มตัวละครเอกชาวญี่ปุ่นล้มคู่ต่อสู้ชายฉกรรจ์ชาวตะวันตกด้วยยูโดซึ่งเป็นศิลปะการต่อสู้ของญี่ปุ่นนั้นสะท้อนความปรารถนาที่จะมีชัยเหนือตะวันตกภายใต้บริบทสังคมในช่วงเวลาสงครามที่ญี่ปุ่นต้องต่อสู้

แข่งขันกับต่างชาติ ซึ่งในเรื่อง นิตโต โนะ โบเก็นโอ ผู้เขียนได้ดัดแปลงจากชายชาวตะวันตกเป็นพวกผู้ร้ายชาวสยาม สร้างภาพชาวญี่ปุ่นมีสมรรถภาพทางกายเหนือกว่าสามารถล้มชาวต่างชาติที่มีรูปร่างใหญ่โตผิวดมมนุษย์ได้ด้วยมือเปล่า

นอกจากนี้ยังมีการสร้างภาพความเป็นชายที่พึงพาได้ ด้วยการใช้อำนาจบรรยายตอกย้ำคุณลักษณะความเป็นชายในตัวของทะเลเกมิ เช่น “ท่อนแขนล้ำสมชาย” (厚い男らしい腕) (หน้า 84) “ความแข็งแกร่งและความน่าพึ่งพา” (力強さとたのもしさ) (หน้า 121) ซึ่งไม่เพียงจะแข็งแกร่งทางกายแต่ทะเลเกมียังมีความเข้มแข็งทางจิตใจและใช้เหตุผลสติปัญญาในการจัดการเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่เสริมเน้นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในด้านบวก ยกตัวอย่างเช่นในตอนที่ใช้ไฟลูกท่อมคุกไต้ดินของคฤหาสน์ศาสตราจารย์ตะบุงะ พวกเขาทะเลเกมิถูกไฟลูกไหม้ล้อมรอบ แต่เขาก็สามารถควบคุมอารมณ์ของตัวเองให้พิจารณาและตัดสินใจสถานการณ์ได้อย่างเยือกเย็น (冷静な理性) (หน้า 92) อีกทั้งยังสามารถ “ตัดสินใจกล้าหาญสมชาย” (男らしい悲壮な決心) ด้วยการเสียสละช่วยเหลือริโกะกับซังกิชิให้หนีไปได้ก่อน อย่างไรก็ตาม แม้ทะเลเกมิจะมี “หลักเหตุผลหนักแน่นสมชาย” (男らしい理性の強い) แต่เขาก็มีความ “เห็นอกเห็นใจผู้อื่น” (情けに厚い) (หน้า 109) ซึ่งก็เป็นคุณธรรมที่เสริมเน้นอัตลักษณ์พึงประสงค์อีกเช่นกัน

ทั้งนี้ทะเลเกมียังมีความยึดมั่นในความเป็นคนญี่ปุ่น และรำลึกอยู่เสมอว่าควร “ปฏิบัติตนสมกับเป็นคนญี่ปุ่น” (日本人らしくやろう) โดยไม่ “เรียกร้องความช่วยเหลือจากใคร” (他人の助けを求めろ) (หน้า 110) สร้างภาพชาวญี่ปุ่นที่ไม่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ แต่เป็นภาพของผู้เป็นที่พึ่งพาและให้ความช่วยเหลือผู้อื่นได้ เมื่อประกอบกับเนื้อความตอนอื่น ๆ ที่กล่าวถึงการที่ญี่ปุ่นเข้ามาช่วยสยาม ประกอบสร้างเป็นข้อตรงข้าม ที่มีญี่ปุ่นเป็นผู้ช่วยเหลือและสยามเป็นผู้รับความช่วยเหลือ สนับสนุนภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในลักษณะญี่ปุ่นเป็นผู้นำ สยามเป็นผู้ตามดังที่วิเคราะห์มาแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา

ส่วนภาพของตัวละครเอกหญิงคือ รุริโกะ ก็แสดงถึงความเหนือกว่าทางชาติพันธุ์ทั้งทางกายและทางใจเช่นกัน รุริโกะ “งดงามสูงค่าดุจดอกกลีสีขาว” (白百合のような気高い美しさ) ซึ่งเป็นความงามตามแบบสตรี (หน้า 10) และมีร่างกายสมส่วนที่ได้มาจากการเล่นกีฬา และ “จิตใจเข้มแข็งสมกับเป็นเด็กสาวชาวญี่ปุ่น” (日本少女らしい強い気力) (หน้า 29) นอกจากนี้ รุริโกะยัง “มีไหวพริบ ฉลาดหลักแหลม” (するどい機智) (หน้า 38) ดังตัวอย่างตอนที่เธอการแนะนำทะเลเกมิให้ใช้

เพียงเหล็กในนาฬิกาข้อมือของทะเลาะดิเตะไบโซ่เหล็กที่มัดทะเลาะดิเอาไว้ให้ขาดออกจากกัน โดยทะเลาะดิชื่นชมว่าเธอ “ไม่ลืมหินอย่างละเอียดรอบคอบและใจเย็นสมกับเป็นเด็กสาว” (少女らしいおちついた細かい考え方を忘れない心の強さ) และเธอยังมี “ความกล้าหาญสมเป็นญี่ปุ่น” (日本らしい大胆さ) (หน้า 112) เพราะกล่าวอย่างชัดเจนจะร่วมเดินทางไปกับพวกทะเลาะดิด้วยโดย “ไม่กลัวอันตรายแบบใดทั้งนั้น” (どんな危険も恐れません) (หน้า 111) แสดงภาพเด็กสาวชาวญี่ปุ่นที่มีจิตใจเข้มแข็ง กล้าหาญ ไม่เกรงกลัวอันตราย

ในทางตรงข้าม เมื่อวิเคราะห์ตัวละครฝ่ายสยามซึ่งถูกจัดเป็นฝ่ายปรปักษ์กับตัวละครเอกพบว่าถูกนำเสนอในลักษณะเป็นภาพชั่วตรงข้ามที่มีลักษณะด้อย ในทางลบ ตรงข้ามกับตัวละครชาวญี่ปุ่นอย่างเห็นได้ชัด

ในด้านกายภาพ มีการใช้ถ้อยคำบรรยายให้เห็นความผิดแปลกจากมนุษย์ทั่วไป เช่น “ร่างกายสูงใหญ่ถึง 2 เมตร” 「二メートルもある大きな体」(หน้า 7) ใช้คำว่า 「怪人」 ซึ่งแปลว่า “บุคคลลึกลับ” หรือ “มนุษย์ประหลาด” เรียกชาวสยามที่ปรากฏตัวครั้งแรกในตลับท มีการสร้างตัวละครมนุษย์ลิงซึ่งมีลักษณะด้อย แตกต่างจากมนุษย์ทั่วไป “เป็นผู้ชายหลังอ้อมและสูงประมาณ 1 เมตร มือทั้งสองข้างห้อยระพิน” และมีหน้าตาที่ “น่าเกลียดมาก” (物凄ゝ醜さ) (หน้า 7) จนถูกเข้าใจผิดคิดว่าเป็นลิง และปรากฏถ้อยคำบรรยายตอกย้ำความน่าเกลียดน่ากลัวของมนุษย์ลิงอยู่เสมอ เช่น “มนุษย์ลิงที่น่ากลัว” 「恐ろしい猿男」(หน้า 90) หรือ “ใบหน้าดุร้ายและน่ากลัวกับร่างกายที่แปลกประหลาดเหมือนลิง” (猿のようなへんてこな身体つきや獰猛な顔) (หน้า 85) อย่างไรก็ตามแท้จริงแล้วมนุษย์ลิงนั้นเป็น “มนุษย์จริง ๆ” (ほんとの人間) เพราะสามารถ “พูดได้” (言葉が出せるもの) แต่เพียง “มีหน้าตาเหมือนลิง” (猿に似ている) เท่านั้น (หน้า 130) ตัวละครมนุษย์ลิงนี้ ไม่เพียงจะแสดงภาพชาวสยามที่ต่ำต้อยด้อยกว่าทางด้านกายภาพ แตกต่างจากมนุษย์ปกติ ตรงข้ามกับตัวละครชาวญี่ปุ่นที่มีความมั่งคั่งและร่างกายสมส่วนดังที่ยกตัวอย่างมาก่อนหน้า แต่ยังชอบใช้กำลัง ขาดเหตุผล เช่น “มนุษย์ลิงดึงรองเท้าข้างหนึ่งของรุริโกะแน่นจากด้านล่าง” (猿男が瑠璃子の片足の靴をしたからしっかりとつかんだのだ。) (หน้า 49) แต่พอรองเท้าหลุดจึงเสียการทรงตัวทำให้พลัดตกลงไปด้านล่างแทน แสดงให้เห็นว่าชอบใช้กำลังแต่ขาดการไตร่ตรองที่ดี หรือการใช้ถ้อยคำบรรยายว่า มนุษย์ลิง “สั้น (สะพานแขวน : ผู้วิจัย) ด้วยมือและเท้าทั้งสองข้างอย่างรุนแรง” (両手両足で猛烈にゆすぶった。) (หน้า 201) ทำให้เกิดภาพที่เหมือนกับสัตว์ป่า

ตลอดจนขาดคุณธรรมที่ดี เช่น ตอนที่สุภาพสตรีชุดดำมารดาของรุริโกะไม่เชื่อคำพูดของมนุษย์ลิงที่พวกทะเลาะถกเถียงไฟคลอกตายไปแล้ว (หน้า 100) ซึ่งแสดงถึงความไม่น่าเชื่อถือของมนุษย์ลิงซึ่งเป็นตัวละครชาวสยาม

ในด้านจิตใจหรือคุณธรรม มีการเปรียบเทียบความเด่น-ด้อยระหว่างตัวละครชาวญี่ปุ่นกับตัวละครชาวสยาม ดังเช่นในตอนที่จะบูดระระ ชายชาวสยามถูกจับใส่หน้ากากเหล็กแล้วสติฟั่นเฟือน แต่บัณฑิตทะเลชิบะนะที่โดนจับใส่หน้ากากเช่นเดียวกันยังสามารถระครองสติ พุดคุยได้อย่างปกติ อีกทั้งยังเพียรพยายามจะหนีจากการถูกจองจำมาโดยตลอด จนทะเลาะฉิ่งฉวมใจว่า “ช่างอดทนเป็นเลิศอะไรเช่นนี้” (なんという恐ろしい辛抱強さであらう。) (หน้า 260) แสดงภาพชัดตรงข้ามในลักษณะที่ชายชาวสยามมีจิตใจอ่อนแอจึงเสียดสี ในขณะที่ชายชาวญี่ปุ่นมีจิตใจเข้มแข็งจึงยังระครองสติไว้ได้

อีกทั้งตอนทะเลาะเถียงกันก็ปล่อยให้เจ้าลัทธิคล้อยตามว่าสมบัติที่ตามหากันนั้นเป็นสมบัติที่จะใช้เพื่อผลประโยชน์ของสองประเทศดังที่เคยยกมากล่าวถึงแล้ว ยังเป็นตัวอย่งที่ตอกย้ำความด้อยกว่าของคนพื้นเมืองชาวสยาม เนื่องจากเจ้าลัทธิยอมรับผิดว่าตน “ปั้นเรื่องคำสาปของเจ้าแม่ฉิบะหลอกลวงผู้คน ทำแต่เรื่องไม่ดีเรื่อยมา ตั้งใจว่าถ้าหาสมบัติลับพบ จะใช้มันทำเรื่องเลวร้ายการใหญ่มากกว่านี้” (シバの女神の呪いだなどとはぶらかして悪いことばかりして来た。秘宝を探し出したら、それを使って、もっと大仕掛けな悪事を働くつもりだった) ภาพคนพื้นเมืองที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน น้อมรับความผิดและยอมจำนน รวมทั้งกล่าวชื่นชมชาวญี่ปุ่นว่า “เป็นชนชาติที่รักความยุติธรรม” (日本人が正義の国民である) (หน้า 273) ซึ่งทำให้ชาวญี่ปุ่นน่าเชื่อถือ และทำให้เกิดภาพชาวสยามหรือชาวพื้นถิ่นคล้อยตามชาวญี่ปุ่นหรือผู้มาจากต่างถิ่น ยอมรับความด้อยกว่าของพวกเขา ชื่นชม พร้อมทั้งจะเชื่อและปฏิบัติตาม

ถึงแม้ในเรื่อง นิตไต โนะ โบเก็นโอ จะไม่มีตัวละครหญิงชาวสยามปรากฏขึ้นมาโดยตรง แต่มีการกล่าวถึงลักษณะของผู้หญิงสยาม ในตอนที่ทะเลาะเถียง รุริโกะ และซังกิชิต้องปลอมตัวเป็นชาวสยามเพื่อตามไปช่วยศาสตราจารย์โทโจ ทะกะเอมิกำชับไม่ให้ซังกิชิพุด เนื่องจากจะดูน่าสงสัยหากไม่ใช้ภาษาไทย แต่รุริโกะจะไม่พุดก็ไม่เป็นไร เนื่องจาก “ผู้หญิงชาวสยามมีธรรมเนียมที่แทบจะไม่พุดกับคนแปลกหน้า ถึงเจียบบอกก็ไม่ถูกสงสัย” (シヤムの女は他人とはめつたに口をきかない習慣だから、黙っていても疑われないから) (หน้า 113) การอ้างธรรมเนียมว่าหญิงชาวสยามไม่ค่อยพุดกับผู้อื่น

เช่นนี้ เป็นการสร้างภาพชั่วตรงข้ามทวิลักษณ์ ระหว่างภาพหญิงชาวสยามที่ไร้เสียง ไร้คำพูด ตรงข้ามกับภาพเด็กสาวชาวญี่ปุ่นที่กล้าเปล่งเสียงแสดงความคิดเห็นของตนเอง กล่าวคือ รุริโกะกล้าที่จะพูดโต้ตอบคนร้ายที่ลักพาตัวหรือยืนยันความตั้งใจของตนเองที่จะร่วมเดินทาง ซึ่งก็เป็นวาทกรรมอาณานิคมนิยมอย่างหนึ่งที่มีสร้างภาพเหมารวมให้คนพื้นถิ่นในดินแดนอาณานิคมมีลักษณะโอบอ้อมผ่อนตามและเชื่อฟัง ไร้คำพูดหรือไร้เสียง ที่จะใช้ปะทะต่อรองกับผู้มีารุกราน

นอกจากนี้ ยังมีการแสดงภาพเหมารวมของหญิงพื้นถิ่นซึ่งแสดงถึงอคติทางชาติพันธุ์อย่างเห็นได้ชัดในกรณีมารดาของรุริโกะ ซึ่งเป็นหญิงชาวญี่ปุ่นแต่ถูกบังคับให้แต่งกายและประพฤติตนเหมือนชาวสยาม ซึ่งภาพหญิงชาวสยามที่บรรยายคือ ใส่ชุดดำปิดหน้าปิดตา เพราะ “ในบรรดาสุภาพสตรีชาวสยามหรือชาวอินเดีย มีคนที่ไม่ชอบถูกคนต่างชาติเห็นหน้ามาก” (シヤムや印度の婦人の中には外国人に顔を見られるのを非常に嫌がる人もあるから) (หน้า62-63) เป็นการสร้างภาพเหมารวมหญิงชาวสยามกับหญิงชาวอินเดียเข้าด้วยกัน ทั้งที่สยามไม่มีวัฒนธรรมการแต่งกายปิดหน้าในลักษณะดังกล่าว และยังเป็นการสร้างความเป็นอื่นที่แตกต่างจากหญิงชาวญี่ปุ่น ทั้งที่จริงการแต่งกายของสตรีสยามในช่วงที่วรรณกรรมเรื่องนี้ถูกเขียนขึ้นนั้น ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ไม่แตกต่างจากการแต่งชุดแบบสากลของสตรีชาวญี่ปุ่น

กล่าวโดยสรุป ตัวละครเอกชายทะเลเกมิ ซึ่งเป็นภาพแทนชายชาวญี่ปุ่น ถูกสร้างภาพให้เป็นชายผู้มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ตีเลิศทั้งด้านสมรรถภาพทางกายและทางใจ มีความกล้าหาญเป็นวีรบุรุษ มีคุณธรรม ตามขนบตัวละครเอกในวรรณกรรมผจญภัย นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นแนวคิดอาณานิคมนิยมที่ชายต่างถิ่นหรือชายนักเดินทางมักเป็นผู้มีคุณธรรมมาช่วยเหลือคนพื้นถิ่น การตัดสินใจด้วยเหตุผลแสดงให้เห็นด้านบวกที่มักตรงข้ามกับความไร้เหตุผล คุณสมบัติของตัวละครเอกชายข้างต้นทุกประการสนับสนุนภาพด้านบวกของชาติพันธุ์ญี่ปุ่น ส่วนตัวละครเอกหญิงรุริโกะ เป็นภาพแทนหญิงสาวชาวญี่ปุ่นที่มีอัตลักษณ์ที่ตีเลิศทั้งทางกายและทางใจ มีความกล้าหาญดังเช่นตัวละครเอกชาย ทั้งนี้อัตลักษณ์ของเยาวชนชายหญิงดังกล่าวเป็นคุณลักษณะอ้างพึงประสงค์ที่ผู้เขียนคาดหวังต่อเยาวชนชาวญี่ปุ่น ในทางตรงกันข้าม ภาพชาวสยามมีลักษณะด้อยกว่าทั้งทางกายที่มีลักษณะผิดแปลกแตกต่างจากมนุษย์ปกติ ชอบใช้กำลัง ส่วนด้านจิตใจนั้น ขาดคุณธรรม คิดทำเรื่องเลวร้าย และมีสติปัญญาไม่เทียบเท่า

4.2.2.2 อัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ทางสังคมวัฒนธรรมในที่นี้ได้แก่การแต่งกาย การใช้ภาษา การศึกษา วัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์ความแตกต่างระหว่างชาติพันธุ์ และถูกนำมาใช้สนับสนุนความเป็นอื่นได้เช่นกัน ในเรื่อง นิตโต โนะ โบเก็นโอ มีการบรรยายและใช้ภาพประกอบนำเสนอภาพการแต่งกายของชาวสยามที่แสดงถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แปลกแตกต่างไปจากญี่ปุ่น อย่างเช่นในฉากที่กลุ่มลัทธิลี้ลับลักพาตัวรุริโกะมาจากคฤหาสน์และพามาขึ้นเรือเพื่อเดินทางไปสยาม ซึ่งชายลี้ลับสวม “เครื่องแต่งกายแบบสยาม” (หน้า 29) โดยผู้เขียนบรรยายไม่ได้บรรยายรายละเอียดในตัวบท แต่ผู้อ่านจะได้เห็นภาพเครื่องแต่งกายดังกล่าวจากภาพประกอบในหนังสือรวมเล่ม ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 (หน้า 31)

จะเห็นได้ว่า ชายลี้ลับแต่งกายด้วยชุดแบบราชปะแตนและหม้อผ้าคลุม ซึ่งแตกต่างจากรูริโกะที่แต่งตัวแบบชาวตะวันตกในภาพเดียวกัน องค์ประกอบของภาพที่จัดให้ตัวละครต่างชาติพันธุ์แต่งกายด้วยที่แสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแตกต่าง เป็นภาพชัดตรงข้ามทวีลักษณ์ เพื่อเน้นความเป็นอื่นของดินแดนและชนชาติสยาม นอกจากจะสร้างบรรยากาศความแปลกตาสงสัยให้กับผู้อ่าน ยังแฝงแนวความคิดจัดลำดับให้ญี่ปุ่นมีสถานะความเจริญมากกว่าแบบตะวันตก ในขณะที่ชายลี้ลับจากสยามอยู่ในชุดพื้นเมืองแสดงถึงความด้อยกว่าทางวัฒนธรรม เพราะยังไม่ได้พัฒนาแบบตะวันตก (เนื่องจากในตอนนีเขายังมีสถานะภาพเป็นชายลี้ลับจากต่างแดน แต่ภายหลังเมื่อปรากฏตัวในฐานะศาสตราจารย์ตะบุงระ เขากลับแต่งกายด้วยชุดแบบตะวันตก)

นอกจากนี้ ชายลึกลับปรากฏตัวครั้งแรกสวมใส่ผ้าคลุมปกปิดใบหน้าและบนอกมี “เครื่องหมายสวัสดิกะขนาดใหญ่” (大きな万字巴の形) (หน้า3) ประกอบรูปปั้นบูชาเทพของกลุ่ม ลัทธินี้ใช้คำว่า “รูปปั้นเทพประหลาด” 「怪神像」 บรรยายว่า “เป็นรูปปั้นเทพประหลาดสีน้ำเงินแดง ภูตคามิเคียวสี่เศียร” (四つの首を持った毒々しい青赤の色どりした怪神像である。)(หน้า6) การใช้คำว่า ประหลาด ก่อให้เกิดความเป็นอื่น อีกทั้งยังมีการใช้คำอธิบายการประกอบพิธีกรรมทาง ศาสนาว่า “พิธีกรรมแปลกประหลาด” 「奇怪な儀式」 (หน้า7) ผู้เขียนรับอิทธิพลมาจาก วรรณกรรมผจญภัยต่างประเทศ เมื่อใส่องค์ประกอบ เช่น เครื่องหมายสวัสดิกะและรูปปั้นที่มีลักษณะ แปลกประหลาดจึงส่งเสริมให้เรื่องราวดูลึกลับ น่าตื่นเต้นมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในวรรณกรรมที่ แอบแฝงแนวคิดอาณานิคมนิยมมักมีการสร้างภาพชั่วตรงข้ามระหว่างความเชื่อมงายไร้เหตุผล แปลก ประหลาดลึกลับกับวิทยาศาสตร์ที่ยึดหลักเหตุผลและเป็นผลจากความเจริญก้าวหน้าของตะวันตก

นอกจากนี้ ภาษายังบ่งบอกสถานะเชิงอำนาจของผู้ใช้ภาษา ภาษาที่ตัวละครใช้สื่อสารใน *นิต โตะ โนะ โบเก็นโอ* มิได้มีเพียงภาษาญี่ปุ่นกับภาษาไทยเท่านั้น แต่ยังมีภาษาของชาติอื่น ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ขณะที่ซังกิซึซึ่งทำงานอยู่ท่าเรือรู้จักภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส ซึ่งเป็นภาษาของชาติมหาอำนาจนักล่าอาณานิคม แสดงให้เห็นอิทธิพลของจักรวรรดินิยมที่แพร่ขยายเข้า มาในเอเชีย อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงภาษาไทย ตอนที่ไดยินชายลึกลับพูดในเรื่องที่ทำเรือโยะโกะฮะ มะ ซังกิซึคิดว่า “เป็นภาษาที่ตนไม่เคยได้ยินมาก่อน” (聞いたこともない言葉だ) (หน้า 4) นอกจากนี้ ภาษายังเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งที่เจ้าอาณานิคมใช้ครอบงำกดทับอัตลักษณ์ของ ประเทศที่เข้าไปยึดครองทางวัฒนธรรม ซึ่งตามประวัติศาสตร์แล้ว ญี่ปุ่นเองก็ได้ดำเนินนโยบายทำให้ เป็นหนึ่งเดียวกัน โดยบังคับให้ผู้คนในดินแดนอาณานิคมเรียนและใช้ภาษาญี่ปุ่นตลอดจนรับ วัฒนธรรมญี่ปุ่นเข้าไปประพฤติปฏิบัติเฉกเช่นเป็นคนญี่ปุ่น ดังนั้น การที่ซังกิซึคิดว่าภาษาไทยเป็น ภาษาที่ไม่เคยได้ยินมาก่อน อาจอนุมานได้ว่า ภาษาที่ชาวสยามใช้ไม่ใช่ภาษาของเจ้าอาณานิคมแต่ เป็นดินแดนที่แปลกใหม่ยังไม่เคยรู้จัก ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่บรรยากาศความแปลกลึกลับ (Exotic) ของ ดินแดนห่างไกลที่เขาจะต้องเข้าไปผจญภัยในภายหลัง

ผู้เขียนยังสร้างตัวละครชาวสยามคือ ศาสตราจารย์ตะบุระให้พูดภาษาฝรั่งเศสได้อย่าง คล่องแคล่ว สะท้อนถึงจินตนาการของผู้เขียนหรือความเข้าใจของเขาต่อภูมิภาคนั้นโยหรือดินแดน ทางตอนใต้ซึ่งรวมทั้งสยามอยู่ด้วยว่าเป็นอาณาบริเวณที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของฝรั่งเศส ถึงแม้ว่าในความ

เป็นจริงสยามจะไม่ได้เป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสก็ตาม แต่ก็แสดงให้เห็นถึงภาพเหมารวมสยามเป็นส่วนหนึ่งของอาณานิคมตะวันตก

ทัศนคติของผู้เขียนที่สอดแทรกในดวับทยังแสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ภาษาของเจ้าอาณานิคมจะยังประโยชน์มาให้ เนื่องจากผู้เขียนเคยศึกษาเล่าเรียนภาษาอังกฤษและเคยเป็นครูมาก่อนจึงได้นำประสบการณ์เหล่านั้นมาใช้ ดังจะเห็นได้จากตอนที่ศาสตราจารย์โทโงสนทนากับรุริโกะ รุริโกะชื่นชมศาสตราจารย์โทโงที่สามารถพูดภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน และภาษาไทยได้ ส่วนรุริโกะสามารถพูดภาษาฝรั่งเศสได้ (หน้า 9) ซึ่งภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาเยอรมันล้วนเป็นภาษาของเจ้าอาณานิคมทั้งสิ้น แต่การเรียนรู้ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาที่ชาวสยามใช้ช่วยให้ชาวญี่ปุ่นใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการบนดินแดนสยามได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ความเชี่ยวชาญด้านภาษายังเชื่อมโยงกับความรู้ และความรู้คืออำนาจ ทำให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญภาษาเป็นฝ่ายได้เปรียบ เช่น กรณีที่ทะเลเกะมิอ่านตัวอักษรบนกระดิ่งซึ่งเป็นกุญแจสู่สมบัติ ศาสตราจารย์โทโงสามารถอ่านตัวอักษรไทยโบราณได้ ทำให้สามารถเข้าถึงหรือได้มาซึ่งสมบัติ กล่าวได้ว่าการสอดแทรกแนวคิดดังกล่าวนี้ก็เป็นการตอกย้ำในการอ้างสิทธิชอบธรรมในการครอบครองสมบัติหรือทรัพยากร

ส่วนความสามารถด้านภาษาของชาวสยามด้อยกว่าชาวญี่ปุ่น แสดงให้เห็นผ่านตัวละครชาวสยาม ชื่อ อะบุดะระที่ทำงานกับบัณฑิตทะเลชิบะนะเจ้านายชาวญี่ปุ่นได้สามปี แต่เขาเข้าใจภาษาญี่ปุ่นแบบง่าย ๆ ได้เพียงเล็กน้อย (หน้า 259) ในขณะที่ความสามารถด้านภาษาของทะเลเกะมินั้นไม่ได้ระบุชัดเจนว่าเขาเรียนมานานเท่าใด แต่ทะเลเกะมิสามารถใช้ภาษาสยามได้อย่างคล่องแคล่วทั้งการพูดและการอ่าน นอกจากนี้ การใช้ภาษายังแสดงสถานะที่ต่ำด้อยกว่าของชาวสยาม ดังจะเห็นได้จากตอนที่มนุษย์ลิงสนทนากับสุภาพสตรีชุดดำหรือมารดาของรุริโกะซึ่งเป็นชาวญี่ปุ่น มนุษย์ลิงพูดด้วยภาษา “สุภาพ” (丁寧である) (หน้า 89) ซึ่งกล่าวมาแล้วข้างต้นว่าในภาษาญี่ปุ่นนั้นมีระดับของภาษา ซึ่งคนที่มีสถานะต่ำกว่าจะต้องพูดภาษาสุภาพกับคนที่มีสถานะสูงกว่า ดังนั้น การใช้ภาษาสุภาพของมนุษย์ลิงที่เป็นชาวสยามจึงแสดงให้เห็นสถานะที่ต่ำด้อยกว่า นอกจากนี้ร่างกายแล้วยังใช้ภาษาซึ่งหมายถึงความเจริญวัฒนธรรมตอกย้ำความด้อยกว่าทางชาติพันธุ์ของสยาม

นอกจากนี้ ระดับการศึกษาของตัวละครในเรื่องยังกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้แก่ตัวละครทั้งสองฝ่าย เนื่องจากศาสตราจารย์โทะงุเป็น “นักโบราณคดี” (考古学者である) (หน้า 55) เหมือนกับศาสตราจารย์โทงุ แต่แม้เขาจะศึกษาโบราณคดีเช่นกัน เขากลับไม่ได้เป็นผู้กุมกุญแจสำคัญในการเข้าถึงสมบัติของยะมะตะ นะงะมะซะที่ถูกซ่อนไว้ กลับเป็นศาสตราจารย์โทงุซึ่งเป็นชาวญี่ปุ่นที่ค้นพบเอกสารของยะมะตะ นะงะมะซะซึ่งเขียนเอาไว้ก่อนสิ้นชีพ และศาสตราจารย์โทะงุยัง “เป็นนักวิชาการผู้เยี่ยมยอดที่มีชื่อเสียงระดับโลก” (世界でも有名な大学者である) (หน้า 9) การที่ศาสตราจารย์โทะงุมีชื่อเสียงในระดับโลกและเป็นผู้ถือเอกสารที่จะนำไปสู่สมบัติลับของยะมะตะ นะงะมะซะต่อกย้ำสถานะอันเหนือกว่าของญี่ปุ่นที่แฝงอยู่ในการสร้างและวางสถานะของตัวละครอย่างแนบเนียน

การใช้วิทยาศาสตร์ของชาวญี่ปุ่นกับการใช้ไสยศาสตร์ของชาวสยามในดั่งบทก็มิได้มีลักษณะเป็นภาพชัดตรงข้ามทวีลักษณ์ วิทยาศาสตร์เป็นเสมือนตัวแทนของความก้าวหน้าทางวิทยาการที่ญี่ปุ่นรับเข้ามาจากตะวันตกตอนเปิดประเทศ ส่วนการใช้วิธีการทางไสยศาสตร์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความล้าหลัง ด้อยอารยธรรม เป็นปฏิบัติการของของกลุ่มลัทธิลึกลับซึ่งเป็นตัวแทนของคนสยาม ภาพชัดตรงข้ามการปะทะกันระหว่างวิทยาศาสตร์กับไสยศาสตร์นั้นเป็นสิ่งที่เห็นได้โดยทั่วไปในดั่งบทวรรณกรรมที่แอบแฝงแนวคิดอาณานิคมนิยมหรือบูรพคตินิยมซึ่งช่วยสร้างและขับเน้นความเหนือกว่าให้แก่ชาติเจ้าอาณานิคม โดยที่ชาวสยามซึ่งเป็นพวกลัทธิลึกลับจะมีการใช้เครื่องมือ พิธีกรรมเชิงไสยศาสตร์ต่าง ๆ เช่น การทำพิธีบูชาเจ้าแม่ฉิบะบนเรือร้างที่โยะโกะซะมะ (หน้า 4-7) การใช้เสียงขลุ่ยควบคุมจิตใจจู่ริโกะ (หน้า 13) การจับตัวจู่ริโกะเพื่อเอาไปบูชาให้เจ้าแม่ฉิบะบรรเทาความพิโรธ (หน้า 259-264) เหล่านี้เป็นวิธีแก้ไขปัญหาด้วยความเชื่อองมงายเหนือธรรมชาติซึ่งตรงข้ามกับความเป็นวิทยาศาสตร์จะต้องแก้ไขปัญหาด้วยหลักทางวิทยาศาสตร์ซึ่งใช้วิธีการพิสูจน์เพื่อหาผลลัพธ์

ดังจะเห็นจากการที่ชายลึกลับชาวสยามใช้ “พลังเวทมนตร์อันน่ามหัศจรรย์” (不思議な魔力) (หน้า 19) และ “น่าสะพรึงกลัว” (恐れしい魔力) (หน้า 51) ซึ่งเป็นพลังเหนือธรรมชาติไม่สามารถบอกที่มาที่ไปได้มาใช้ในการต่อสู้ ตรงข้ามกับทะเลาะฉิบะซึ่งใช้พลังความเข้มแข็งทางกายที่ได้มาจากการฝึกฝนด้วยกีฬาและศิลปะการต่อสู้ของญี่ปุ่น โดยเห็นได้จากฉากต่อสู้บนเรือตอนที่ทะเลาะฉิบะไล่ตามไปช่วยเหลือจู่ริโกะ ชายลึกลับใช้ “บางสิ่งที่เหนียวเหมือนใยแมงมุม” (蜘蛛の巣のようなねば

ぬばしたもの) ที่มองไม่เห็น ซึ่งใยนั่นเป็น “ด้ายปรสิต” (寄生な糸) (หน้า 31-32) ที่เป็นภาพพลังประหลาดลึกลับ

นอกจากนี้ ในฉากภายในห้องกัปตันเรือที่มุ่งสู่สยาม ชายลึกลับได้ยินเสียงนกแร้งซึ่งเป็นนกรับใช้ของเจ้าแม่ฉิบะร้องจึงสังหรณ์ใจว่าจะมีเรื่องไม่ดีเกิดขึ้น เขาจึง “ท่องมนต์” (呪文を唱え) (หน้า 39) เพื่อเรียกคุณเหตุการณ์บนผิวน้ำแล้ว “ภาพเรือลำใหญ่ลำหนึ่งแล่นฉิวผ่าคลื่นใหญ่ผุดขึ้นมาอย่างชัดเจนราวกับภาพยนตร์” (一隻の大汽船が波濤を蹴立てて走る姿が映画のようにありありと浮かび上がった) (หน้า 40) และยังมีภาพ “ใบหน้าสองดวงลอยขึ้นมา” (二つの顔が浮かんだ) ซึ่งเป็นภาพของศาสตราจารย์โทโงกับซังกิชิปรากฏบนผิวน้ำได้อย่างอัศจรรย์ พลังต่าง ๆ ของฝ่ายตะบुरะนั้นล้วนมีคำบรรยายประกอบว่าเป็นพลังมหัศจรรย์เกี่ยวข้องกับเวทมนตร์ที่ตอกย้ำซ้ำ ๆ ในแต่ละฉากการต่อสู้

ส่วนวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์จะเห็นได้จากตอนที่พวกเขาทะเกะมิเดินทางในป่าเพื่อไปช่วยศาสตราจารย์โทโง แล้วมีความจำเป็นต้องใช้เชือกพาดข้ามหุบเขาเพื่อปีนข้ามฝั่ง และเมื่อทุกคนข้ามมาฝั่งเดียวกันหมดแล้ว ซังกิชิก็จะข้ามกลับไปปลดเชือกที่ผูกไว้กับต้นไม้ แต่ทะเกะมิตักว่าถ้าข้ามไปแล้วเขาจะกลับมายังไง ทะเกะมิจึงเสนอวิธีแก้ไขปัญหาด้วยการยิงกระสุนปืนออกไปจุดไฟบนกองใบไม้แห้งที่สุ่มไวโคนต้นไม้เพื่อเผาปมเชือกจนไหม้ขาด สามารถดึงเชือกกลับมาได้ ซึ่งซังกิชิเปรียบเทียบการกระทำเช่นนี้ของทะเกะมิว่า “ทำเหมือนตะบुरะเลย์นะ” (怪人ダブラみたいなことをするぬ) แต่ทะเกะมิอธิบายว่า “เอาใบไม้แห้งมาซ้อนกันแล้วเอาดินปืนโรย ยิงมันให้เกิดไฟ” (枯葉を積み重ねて火薬を振りまいて置いた) (หน้า 123) ซึ่งเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แตกต่างจากพลังของตะบुरะที่ผู้เขียนมักมีคำบรรยายประกอบสร้างให้เหมือนเป็นพลังลึกลับที่ไม่สามารถอธิบายได้ เป็นการสร้างภาพชาวสยามใช้พลังไสยศาสตร์หรืออำนาจเวทมนตร์เหนือธรรมชาติ ซึ่งไม่สามารถอธิบาย แม้ความจริงแล้วปรากฏการณ์น่าพิศวงเหล่านั้นอาจสามารถอธิบายด้วยหลักการวิทยาศาสตร์เช่นเดียวกันได้หรือไม่ก็ตาม

นอกจากนี้ ยังมีปรากฏการณ์ที่กระดิ่งทองคำซึ่งเป็นกุญแจไขปริศนาขุมทรัพย์ “เมื่อตอนพระจันทร์เต็มดวงจมลับฟ้าฝั่งทิศตะวันตก [...] กระดิ่งจะตัวเองดังมีวิญญาณ” (満月、西の空に沈む時、[...] 鈴は霊あるものの如く、自ら鳴り響かん。) (หน้า 160) ดูเหมือนเป็นปรากฏการณ์ทางไสยศาสตร์เหนือธรรมชาติและขอบเขตความรู้ของมนุษย์จะทำความเข้าใจได้ แต่ทะเกะมิ

พยายามที่จะไขปริศนานี้ ด้วยวิธีการทดลองพิสูจน์หาสาเหตุตามหลักวิทยาศาสตร์ จนสามารถไขปริศนาได้ และให้คำอธิบายว่า “ไม่ใช่เรื่องแปลก เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยในด้านวิชาการ” (不思議ではありません。学問上、そういうことはよくあります) (หน้า 172) คำว่า “ด้านวิชาการ” ในที่นี้ยังแสดงถึงอำนาจของความรู้ซึ่งเป็นความรู้แบบสมัยใหม่ที่ขึ้นอยู่กับพื้นฐานหลักเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าตัวละครฝ่ายสยามพึ่งพาไสยศาสตร์ มีการตอกย้ำการใช้พลังประหลาดลึกลับ พลังเวทมนตร์ ที่เกิดขึ้นอย่างมหัศจรรย์ไม่สามารถอธิบายที่มาที่ไปได้ ตรงข้ามกับตัวละครฝ่ายญี่ปุ่นที่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งความรู้ของประเทศที่พัฒนาแล้ว ปรากฏเป็นภาพชัดตรงข้ามทวีลักษณ์ระหว่างสองชาติที่ใช้สนับสนุนความเหนือกว่าทางชาติพันธุ์ของญี่ปุ่น

จากที่ยกมาข้างต้นสามารถสรุปภาพอัตลักษณ์ตัวละครญี่ปุ่น-สยามที่เป็นชัดตรงข้ามทวีลักษณ์ได้ดังตารางต่อไปนี้

ภาพชาวญี่ปุ่น	ภาพชาวสยาม
ใช้ศิลปะป้องกันตัวและต่อสู้ 柔道 (หน้า 20)	ใช้พลังเวทมนตร์ 魔力 (หน้า 19, 50)
รูปโฉมงดงาม 気高い美しさ (หน้า 10)	รูปร่างหน้าตาประหลาด 二メートルもある大きな体 (หน้า 7) 怪人の巨大な体 (หน้า 20) 怪人 (หน้า 4,13,29) 顔の物凄い醜さ (หน้า 7) 猿のようなへんてこな身体つきや獰猛な顔 (หน้า 85)
พึ่งพาได้ 逞しい (หน้า 84) 力強さとたのもしさ (หน้า 121)	เชื่อไม่ได้ 信じられない (หน้า 99)
กล้าหาญ 悲壮な (หน้า 95) จิตใจเข้มแข็ง 心の強さ (หน้า 38)	จิตอ่อนแอจนสติฟั่นเฟือน 気が狂う (หน้า 258)
ใช้เหตุผล 冷静な理性 (หน้า 92) 理性の強い (หน้า 109)	ความเชื่อมงายทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ
รักความยุติธรรม 正義の国民である (หน้า 273)	สร้างเรื่องหลอกลวงทำแต่สิ่งไม่ดี たぶらかして悪いことばかりして来た (หน้า 273)

นักวิทยาศาสตร์ด้านฟิสิกส์ 理学士 (หน้า 17)	ศึกษาด้านโบราณคดี 考古学 (หน้า 55)
เป็นผู้มีอำนาจเหนือกว่า สิ่งการได้ 命じろ (หน้า 258)	ซื่อสัตย์ 忠実な (หน้า 258, 259) อ่อนน้อม ให้ ความร่วมมือ (หน้า 273)

จากตารางข้างต้นจะเห็นชัดตรงข้ามทวิลักษณ์ได้จากภาพชาวญี่ปุ่นและภาพชาวสยาม โดยภาพชาวญี่ปุ่นมีลักษณะเป็นภาพด้านบวก ส่วนภาพชาวสยามมีลักษณะเป็นภาพด้านลบ ในด้านกายภาพชาวญี่ปุ่นมีรูปโฉมที่งดงามตรงข้ามกับรูปร่างหน้าตาของชาวสยามที่ใช้ถ้อยคำบรรยายว่าน่าเกลียดน่ากลัว ในด้านของจิตใจจะเห็นได้ว่า ภาพชาวญี่ปุ่นนั้นมีการใช้ถ้อยคำที่หลากหลายซับซ้อน คุณลักษณะที่ดีของชาวญี่ปุ่น ในขณะที่ชาวสยามนั้นไม่ปรากฏถ้อยคำที่ใช้บรรยายด้านจิตใจเทียบเท่าชาวญี่ปุ่น ในด้านการศึกษาแม้ตัวละครชาวสยามจะมีศึกษาแขนงเดียวกับชาวญี่ปุ่น แต่ก็มีความสามารถไม่เทียบเท่าดังที่ได้อภิปรายมาแล้วข้างต้น นอกจากนี้ คำว่า ชาวสยามที่ซื่อสัตย์ แม้จะไม่ใช่อารมณ์ด้านลบแต่เป็นภาพที่สร้างความชอบธรรมให้ชาวญี่ปุ่นเป็นผู้นำและชาวสยามเป็นผู้ตาม

นอกจากนี้ ในตัวบทเรื่อง นิตไต โนะ โบกึนโอะ มีการใช้คำเรียกคนพื้นถิ่นว่า “โตะจิน” 「土人」²¹ ซึ่งเป็นคำที่คนญี่ปุ่นมักใช้เรียกคนที่ด้อยกว่า แฝงนัยดูถูกว่าด้อยอารยธรรม คะวะมะมุระ มิ นะโตะ かわむらみなと อธิบายการใช้คำว่า “โตะจิน” ว่า เนื่องจากระบบการศึกษาเพื่อทำให้เป็นประชาชนของจักรพรรดิ²² ในประเทศญี่ปุ่นได้ทวีความเข้มข้นขึ้น จึงทำให้เกิดแนวโน้มที่คนญี่ปุ่นมองชาติพันธุ์อื่นในเขตอาณานิคมเป็น “โตะจิน” อย่างดูถูกดูแคลน อีกทั้งญี่ปุ่นสมัยใหม่พยายามจะออกจากเอเชียมุ่งสู่ตะวันตกยังทำให้มองคนเอเชียชาติอื่น ๆ นอกจากตนเองด้วยสายตาถูกกว่าเป็น “โตะจิน” (川村, 1994: 48-50) โดยในเรื่อง นิตไต โนะ โบกึนโอะ จะพบการใช้คำว่า “โตะจิน” ในฉากบรรยายท่าเรือที่กรุงเทพฯ

²¹ พจนานุกรม “โคจิเอ็น” ให้ความหมาย โตะจิน どじん どじん ไว้ 3 ความหมาย โดยเขียนความหมายที่ 2 ไว้ว่า คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ยังไม่พัฒนา ใช้แฝงความหมายดูถูก

²² แปลจากคำว่า こうみんかきょういこう 皇民化教育 皇民化教育 เป็นระบบการศึกษาที่ญี่ปุ่นนำไปใช้กับคนพื้นถิ่นในประเทศอาณานิคมเพื่อครอบงำประชาชน มีการบังคับให้เรียนภาษาญี่ปุ่นและไปไหว้ศาลเจ้า เช่น ในเกาหลีช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่

[...] 南国の強い太陽に焼けた埠頭の石畳は靴の底からも熱く感じられた。その上を跣で平気で歩く土人達を三吉は珍しそうにキョロキョロしながら歩いた。 [...]

[...] ทางเท้าตรงท่าเทียบเรือถูกแสงแดดแรงของประเทศทางใต้แผดเผาจนรู้สึกร้อนจากพื้นรองเท้า ชังกิชิเดินพลางมองเหล่าผู้คนพื้นถิ่นเดินอยู่บนนั้นด้วยเท้าเปล่าอย่างสบาย ๆ ด้วยความแปลกใจ (นิตโต โนะ โบเก็นโอ : 64)

ในฉากดังกล่าวจะเห็นภาพชังกิชิคนญี่ปุ่น สวมใส่รองเท้าซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมที่เจริญกว่า ในขณะที่คนพื้นถิ่น “โคะจิน” เดินเท้าเปล่าอย่างไร้อารยธรรม ปรากฏเป็นภาพชัดตรงข้ามทิวทัศน์ที่แสดงการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างสองชาติพันธุ์อย่างชัดเจน ชับเน้นความมีอารยะของชาวญี่ปุ่นและความอนารยะของสยาม

4.2.3 ภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างพื้นที่

นอกจากภาพตัวละครที่แสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แล้ว ภาพพื้นที่ประเทศสยามและญี่ปุ่นก็ถูกนำเสนอในลักษณะที่เป็นคู่เปรียบเทียบชัดตรงข้ามทิวทัศน์เช่นกัน ภาพของประเทศสยามในเรื่อง นิตโต โนะ โบเก็นโอ ถูกบรรยายวาดภาพเป็นดินแดนแปลกใหม่ ลึกลับพิศดาร และด้อยพัฒนา เนื่องจากฉากส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าเขาและดินแดนลึกลับในประเทศสยาม ซึ่งตรงข้ามกับภาพประเทศญี่ปุ่น ที่เป็นภาพแสดงถึงความเจริญด้วยอารยธรรมแบบตะวันตก เช่น ท่าเรือที่ทันสมัย สถาปัตยกรรมแบบยุโรป สะท้อนให้เห็นทัศนคติของญี่ปุ่นภายใต้กรอบวาทกรรมอาณานิคมนิยม ที่มองตนเป็นประเทศอารยะ มีสถานภาพเหนือกว่าประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย จึงเป็นหน้าที่ของญี่ปุ่นที่จะเข้าไปพัฒนาดินแดนทางใต้ให้หลุดพ้นจากความเป็นอนารยะ ซึ่งเป็นข้ออ้างในการสร้างความชอบธรรมให้กับญี่ปุ่นสามารถเข้าไปยึดครองดินแดนที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเช่นสยามได้ ดังที่เคยได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

จากการศึกษางานวิจัยของทนาย ตรีรัตน์สกุลพบว่า ภาพสยามในบันทึกการเดินทางตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20²³ สะท้อนให้เห็นความสนใจของชาวญี่ปุ่นในช่วงเวลานั้น คือ สยามเป็นสถานที่สำหรับการผจญภัยที่มีสัตว์ป่า เช่น ช้าง ภาพสยามแสดงให้เห็นถึงความอนารยะซึ่งตรงข้ามกับญี่ปุ่นที่พัฒนาแล้ว อีกด้านหนึ่งการบรรยายถึงสัตว์ป่าหรือป่าดงดิบนั้นก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงความอุดม

²³ ประมาณค.ศ. 1901-1937

สมบูรณ์ของทรัพยากรในสยาม ภาพสยามเป็นพื้นที่เหมาะแก่การอพยพหรือตั้งดินแดนอาณานิคม สำหรับญี่ปุ่น (トリラッサクルチャイ, 2014: 30-31) ซึ่งจากการวิเคราะห์ภาพสยามใน นิตไต โนะ โบเก็นโอ พบว่ามีลักษณะเป็นพื้นที่แปลกวิเทศ เต็มไปด้วยความแปลกพิสดาร กระตุ้นเร้าให้เกิดความ ตื่นเต้น เป็นพื้นที่สำหรับการผจญภัย และอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การแสวงหาสมบัติหรือทรัพยากร โดยจะกล่าวถึงโดยละเอียดดังต่อไปนี้

ผู้เขียนเริ่มดำเนินเรื่องเปิดฉากจากในประเทศญี่ปุ่น เป็นตอนที่ซังกิชิพบว่ามิกกลุ่มคนลัทธิ ลีกลับกำลังทำพิธีกรรมบางอย่าง “ภายในเรือลำเก่าที่ถูกทิ้งไว้มายาวนานตรงสุดปลายท่าเรือใน โยะโกะอะมะ” (横浜の波止場の突先に、もう長い間捨てられてあるぼろ汽船の中であつた。) (หน้า 2) ซึ่งน่าจะหมายถึงท่าเรือโยะโกะอะมะ ในจังหวัดคะนะกะวะ ซึ่งเปิดใช้มาตั้งแต่สมัยเอโดะ และได้รับการพัฒนาเป็นท่าเรือใหญ่ที่สุดในญี่ปุ่นภาคตะวันออก เพื่อรองรับเรือจากต่างประเทศ เข้ามาจอดเทียบ ภายใต้สนธิสัญญาเพื่อสัมพันธไมตรีและการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1859 ท่าเรือแห่งนี้นับเป็นด่านเปิดรับความเจริญจากตะวันตกเข้าสู่ภายในประเทศ และเป็นเสมือนสัญลักษณ์แสดงความศิวิไลซ์ของญี่ปุ่น

ภาพทัศนียภาพในญี่ปุ่นกับสยามเป็นฉากที่สามารถยกมาพิจารณาเทียบกันได้ โดยมีกร บรรยายภาพทัศนียภาพในญี่ปุ่นไว้ ดังต่อไปนี้

老博士が紅茶をぐっと呑むと、四方の壁いっぱいにならんだ書棚から一冊を抜き出して瑠璃子に渡した。 [...] 小ぢんまりとした洋間。 少女の居間らしい和やかな香りがほのかに漂っている。ピアノの上のフランス人形が華やかなシャンデリアの下で微笑んでいた。

พอศาสตราจารย์เฒ่าดื่มชาอีกหนึ่งก็ดึงหนังสือเล่มหนึ่งออกมาจากชั้นที่เรียงรายเต็มกำแพงสี่ด้านแล้วส่งให้รุริโกะ [...] ห้องแบบตะวันตกเล็ก ๆ แต่พร้อมสรรพ อวลกลิ่นอ่อน ๆ สมกับเป็นห้องนั่งเล่นของสาวน้อยเบาบาง ตุ๊กตาฝรั่งเศสบนเปียโนยี่มน้อย ๆ ได้ โคมระย้าสวยงาม (นิตไต โนะ โบเก็นโอ : 9-11)

[...] 野毛山の高台の奥の屋敷町、こんもりと茂った雑木林に囲まれた洋館。

[...] เมืองคฤหาสน์ลึกเข้าไปในพื้นที่ราบสูงโนะเกะยะมะ²⁴ มีคฤหาสน์แบบตะวันตก ล้อมรอบด้วยป่ารกชัฏ (นิโต โนะ โบเก็นโอ : 17)

ข้อความข้างต้นเป็นการบรรยายภาพคฤหาสน์ว่าเป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ภายใน “ห้องแบบตะวันตก” ประดับด้วยโคมระย้า ตุ๊กตาฝรั่งเศส และมีเปียโนซึ่งก็เป็นเครื่องดนตรีตะวันตก ตลอดจนธรรมเนียมการดื่ม “ชาฝรั่ง” ภาพของชั้นหนังสือที่เรียงรายจนเต็มฝาผนังทั้งสี่ด้าน ซึ่งแสดงถึงความเจริญด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ภาพบรรยายคฤหาสน์ที่ปรากฏในเรื่องจึงเป็นหลักฐานสนับสนุนว่าญี่ปุ่นเป็นชาติที่มีความเจริญก้าวหน้ามีอารยธรรมตามแบบตะวันตก

ส่วนภาพคฤหาสน์ในอุบายของศาสตราจารย์ตะบุงะ เป็นภาพที่แสดงถึงสิ่งก่อสร้างที่มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมเก่าโบราณ บรรยากาศสลักลับ น่ากลัว แต่ขณะเดียวกันก็แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของสยาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้จากตอนที่ศาสตราจารย์โทโงกับซังกิชิเดินทางมาพบศาสตราจารย์ตะบุงะที่คฤหาสน์ของเขาตามคำเชื้อเชิญ

「ここが私の邸です」

ダブラ博士が自動車を止めたのは石造りの古い古城のような大建物の前であった。

門柱にも壁にも蔓草が生い茂って、ただで何となく不気味な暗い感じがする。見上げるような高塔に白孔雀が一羽じっととまっていた。

「先生、変てこな邸ですね。幽霊城みたいだ。」

“ที่นี่คือคฤหาสน์ของผมครับ”

สถานที่ที่ศาสตราจารย์ตะบุงะหยุดรถคือหน้าอาคารหลังใหญ่ที่ราวกับปราสาทเก่าที่สร้างจากหิน

ทั้งเสาประตูทั้งกำแพงมีหญ้าเลื้อยงอกงาม เพียงแค่มองก็รู้สึกมีมนทวาดหวั่น นกยูงขาวตัวหนึ่งจ้องมองอยู่นิ่ง ๆ บนหอคอยสูงขนาดชวนงายหน้ามอง

“อาจารย์ เป็นคฤหาสน์ที่แปลกจังนะครับ เหมือนปราสาทผีสิงเลย”

(นิโต โนะ โบเก็นโอ : 65-66)

²⁴ พื้นที่ราบสูงในเขตโยะโกะยะมะ จังหวัดคะนะงะวะ

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า คฤหาสน์ในสยามเป็นอาคารที่เหมือนปราสาทเก่าชวนให้รู้สึกไม่ดีเมื่อได้มอง นอกจากนี้ ผู้เขียนยังใช้เสียงของซังกิชิบรรยายเสริมอาคารหลังนี้ว่าเหมือนกับ “ปราสาทผีสิง” ซึ่งมีการใช้คำนี้บรรยายซ้ำ ๆ ต่อมาในภายหลัง (หน้า 72, 78-79, 96) จึงเป็นการตอกย้ำภาพความลึกลับน่ากลัวซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของวรรณกรรมผจญภัย อย่างไรก็ตาม แม้จะบรรยายตอกย้ำว่าเป็นปราสาทผีสิง แต่เมื่อตัวละครได้ก้าวเดินเข้าไปในปราสาทกลับเป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรของสยามแตกต่างจากภาพภายนอก ปรากฏดังข้อความต่อไปนี้

[...]一歩広間に踏み込んだ二人は低く叫んだ。ああ、何という豪華な部屋だろう。紫檀黒檀のモザイクの床、そこに並んだテーブルも椅子も象牙や金で飾られて、高い天井から垂れている銀の大ランプの黄色い光の中で燦然と輝いている。しかも椅子には皆、豹や虎の毛皮がかけられているのだ。

[...] ทั้งสองคนเหยียบย่างเข้าไปในโถงกว้างก้าวหนึ่งแล้วตะโกนเสียงต่ำ ๆ ออ ช่างเป็นห้องที่โอ้อ่าหรูหระอะไรเช่นนี้ พื้นไม้ทำจากไม้พะยูนและไม้ตะโก โต๊ะและเก้าอี้ที่เรียงรายอยู่ตรงนั้นก็ได้รับการประดับด้วยงาช้างและทองลือ เป็นประกายอยู่ภายใต้แสงสีเหลืองทองอร่ามจาก โคมไฟดวงใหญ่ซึ่งทำจากเงินที่ห้อยระย้าจากเพดานสูง อีกทั้งบนเก้าอี้ทุกตัวยังถูกคลุมเอาไว้ด้วย หนังสัตว์ เช่น หนังเสือดาวและเสือโคร่ง (นิโต โนะ โบเก็นโอ : 66-67)

จากข้อความที่ยกมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ส่วนประกอบในการบรรยายภาพภายในตัวคฤหาสน์ ได้แก่ เพดานสูงมีโคมไฟห้อยระย้า โต๊ะประดับด้วยทองและงาช้าง เก้าอี้คลุมด้วยหนังเสือดำและเสือโคร่ง พื้นไม้ทำจากไม้พะยูนกับไม้ตะโก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรธรรมชาติจากป่า ไม้พะยูนกับไม้ตะโกเป็นไม้มีค่าทางเศรษฐกิจที่พบได้ในเขตเมืองร้อนและในสยาม รวมทั้งงาช้างและเครื่องประดับทอง ล้วนแต่เป็นสิ่งของแปลกหายากและมีค่าในทัศนะของญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยของทนพร ตรีรัตน์สกุลระบุว่า หนังเสือเป็นสินค้าที่นำเข้ามาจากเกาหลี แม้จะกล่าวว่าการประดับหนังเสือนั้นแสดงถึงภาพของสยามได้ยาก แต่ก็สะท้อนการมองโลกที่มีความสุขในมุมมองตะวันออกของญี่ปุ่นที่มีมาแต่ดั้งเดิม (トリラッサクチャイ, 2014: 53) ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าภาพของสยามที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ ไม่ใช่ภาพที่สะท้อนความจริงทั้งหมด แต่เป็นภาพเหมารวม

จากจินตนาการ หรือมายาคติที่ชาวญี่ปุ่นมีต่อสยาม ซึ่งแสดงให้เห็นความคาดหวังของญี่ปุ่นที่ต่อสยาม ในฐานะดินแดนทางตอนใต้อันอุดมสมบูรณ์ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการมาบุกเบิกแสวงหาทรัพยากร เช่นเดียวกับภาพสยามในบันทึกการเดินทางของญี่ปุ่นจากงานวิจัยของทนายพรที่อ้างถึงข้างต้น และไม่เพียงแต่ฉากในคฤหาสน์ที่มีพื้นไม้ทำจากไม้พะยูง แต่ระหว่างที่ศาสตราจารย์โทงะและซังกิชิเดินทางมายังคฤหาสน์ของศาสตราจารย์ตะบุระก็มีการบรรยายภาพทิวทัศน์ระหว่างทางที่ก่อให้เกิดจินตนาการถึงดินแดนทางตอนใต้อีกด้วย

นอกจากนี้ ภาพการแต่งกายของตัวละครชาวญี่ปุ่นในสยามยังแสดงความแปลกวิเทศ (exotic) โดยตอนเดินทางในป่าพวกทะเลเกะมิจะต้องปลอมตัว “แต่งกายเหมือนชาวสยามไม่ผิดเพี้ยน” (服装はシャム人そっくりである) เพื่อความปลอดภัย “ตรงสะโพกทะเลเกะมิมีเชือกสำหรับปีนเขา ห้อยอยู่ และทั้งสามคนก็มีไม้เท้าลำหนา ๆ เท่าที่เห็นเหมือนกับนักเรียนชาวสยามจะออกไปปีนเขา” (剛の腰には岩登り用の麻縄も下がっている。そして三人とも太い杖をついている。見たところシャムの学生が山登りに出かけたという様子である) (หน้า 111) ลักษณะการบรรยายดังกล่าวเหมือนกับกับการแต่งกายของลูกเสือที่ต้องมีไม้พลองและเชือก โดยมีภาพประกอบดังต่อไปนี้

ภาพที่ 6 (หน้า 130-131)

จากภาพที่ 6 ซึ่งเป็นภาพประกอบในฉบับพิมพ์รวมเล่ม จะเห็นว่าการแต่งกายของทะเลเกะมิ และซังกิชิมีลักษณะเหมือนชุดราชปะแตนของสยาม จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าในสยามสมัยรัชกาลที่ 6 มีการใช้ชุดราชปะแตนสีเทาในการเดินป่า ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าผู้วาดภาพประกอบได้มีการศึกษาข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ร่วมสมัย มาใช้ประกอบการสร้างสรรค์ผลงาน แต่ภาพของรูริโกะที่ใส่ชุดสไบเดินป่านั้น น่าจะเป็นความเข้าใจผิด หรือความจงใจสร้างเน้นภาพความเป็นไทยด้วยการใช้ชุด

ไทยที่คนญี่ปุ่นรู้จักหรือเคยเห็นภาพ เนื่องจากแต่งกายของสตรีสยามทั่วไปในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นชุดที่ประยุกต์เป็นแบบสากลตามแบบตะวันตกแล้ว อีกทั้งชุดเครื่องแบบนักเรียนหญิงก็ไม่ทันสมัย ในขณะที่เรื่อง *นิฮอนจิน โอะฮิน* ที่ได้วิเคราะห์ไปในบทที่ 3 ผู้เขียนนำเสนอภาพตัวละครที่อยู่ในชุดแต่งกายแบบญี่ปุ่น เพื่อรักษาและส่งเสริมภาพอัตลักษณ์คนญี่ปุ่นในต่างแดน แต่การแต่งกายของตัวละครชาวญี่ปุ่นใน *นิตโต โนะ โบกึเอ็นโ* แต่งกายเป็นชาวสยาม ทำให้ผู้อ่านเยาวชนญี่ปุ่นได้สัมผัสกับความแปลกวิเทศในต่างแดนผ่านตัวละครชาวญี่ปุ่นในวรรณกรรมผจญภัย

นอกจากนี้ ช้างยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างภาพสยามให้สมจริง ดังที่งานวิจัยของ ทนพระบุว่า ช้างเป็นภาพที่สร้างความแปลกวิเทศ (Exotic) ในทัศนะของคนญี่ปุ่นมาตั้งแต่สมัยเอโดะ เมื่อเข้าสู่สมัยเมจิ ช้างเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปว่าเป็นสัตว์ที่มาจากดินแดนทางตอนใต้ และชาวญี่ปุ่นยังได้มีโอกาสเห็นช้างของจริง นอกจากช้างที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ ภาพของช้างที่ปรากฏในหนังสือและนิตยสารกลายเป็นภาพที่สื่อถึงสยาม เกิดเป็นภาพสยามที่เป็น “เมืองแห่งช้าง” 「象の国」(トリラ ッサクルチャイ, 2014: 53) อาจกล่าวได้ว่า ช้างเป็นหนึ่งในส่วนประกอบสำคัญที่จะขาดไปไม่ได้สำหรับเรื่องราวที่เขียนถึงสยาม เนื่องจากจะเสริมให้ภาพสยามสมจริงมากยิ่งขึ้นในความรู้สึกของผู้อ่าน ซึ่งผู้เขียนนำมาเติมเต็มภาพสยามใน *นิตโต โนะ โบกึเอ็นโ* ให้สมบูรณ์สมเป็นภาพสยามมากยิ่งขึ้นเช่นกัน

4.2.4 บทบาทของวรรณกรรมเยาวชน

นิตโต โนะ โบกึเอ็นโ เป็นวรรณกรรมที่ดัดแปลงมาจากเรื่อง ขุมทรัพย์พระเจ้าโซโลมอน *King Solomon's Mine* ซึ่งเป็นวรรณกรรมผจญภัยของชาติตะวันตกที่แฝงแนวคิดอาณานิคมนิยมซ่อนเร้นอยู่ในตัวบท เนื้อเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางผจญภัยตามหาสมบัติในต่างแดน สุดท้ายผู้ที่มีความชอบธรรมในการครอบครองทรัพย์สมบัตินั้นมิใช่คนพื้นถิ่น แต่เป็นชายผิวขาวชาติเจ้าอาณานิคมที่เป็นผู้ค้นพบสมบัติดังกล่าว การสร้างภาพเหมารวมให้คนพื้นถิ่นด้อยกว่าไม่มีสิทธิในการครอบครองสมบัติเหล่านั้น เป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับชาติเจ้าอาณานิคมในการเข้าไปกอบโกยช่วงชิงผลประโยชน์ในดินแดนอื่น โคร่งเรื่องดังกล่าวได้ถูกนักเขียนญี่ปุ่นนำมาผลิตซ้ำอย่างแพร่หลายในช่วงหลังสมัยเมจิเป็นต้นมา โดยมีการแทนที่ตัวละครชายผิวขาวด้วยตัวละครชาวญี่ปุ่น ส่วนภาพเหมารวมคนพื้นถิ่นแบบที่พบในวรรณกรรมต้นฉบับนั้น ยังคงถูกถ่ายทอดในลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังนั้นในเรื่อง *นิตโต โนะ โบกึเอ็นโ* จึงมีการสร้างภาพตัวละครชาวพื้นถิ่นหรือชาวสยามให้มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่

ด้อยกว่า เช่นเดียวกับวรรณกรรมผจญภัยต้นแบบ กล่าวคือ สร้างภาพตัวละครประหลาดที่ผิดจากมนุษย์ปกติทั่วไปจนคล้ายสัตว์ประหลาด หรือการสร้างภาพตัวละครสยามมีความเชื่อเวทมนตร์ไสยศาสตร์ที่เป็นข้อตรงข้ามกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์

ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่ากระแสความนิยมของวรรณกรรมผจญภัยส่วนหนึ่งมาจากนโยบายแห่งชาติของญี่ปุ่นที่ต้องการขยายอาณานิคม อีกทั้งตัวละครเอกในวรรณกรรมผจญภัยยังเป็นต้นแบบให้กับผู้อ่านเยาวชนที่อยู่ในวัยเดียวกันหรือใกล้เคียงกับตัวละคร ทำให้เยาวชนซึมซับและคล้อยตามแนวคิดที่แฝงเร้นมาพร้อมกับตัวบท *นิโต โนะ โบเก็นโอะ* นับได้ว่าเป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่มีบทบาทในการถ่ายทอดกระตุ้นเยาวชนผู้อ่านให้เกิดอารมณ์ร่วม คล้อยตามแนวคิดสนับสนุนอาณานิคมนิยมและชาตินิยมที่สอดแทรกอยู่ในตัวบทเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่นการที่ผู้เขียนให้ตัวละครเอกมีนามสกุลเดียวกับวีรบุรุษในสงคราม คือคือพลเรือเอกโทโจ เฮฮะชิโร ^{とうごうへいはちろう} 東郷平八郎 ผู้นำทัพในยุทธนาวีทะเลญี่ปุ่น และชนะกองทัพเรือรัสเซียจนได้รับยกย่องเป็นวีรบุรุษในสงครามญี่ปุ่น-รัสเซีย การหยิบยกชื่อวีรบุรุษในประวัติศาสตร์มาใช้ มีผลให้ผู้อ่านเชื่อมโยงภาพตัวละครกับบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริง ผู้เขียนถ่ายทอดเจตนาผ่านเสียงของตัวละครเอกชาย ว่าให้ “ปฏิบัติตนสมกับเป็นคนญี่ปุ่น” (日本人らしくやろう) (หน้า 110) เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนชาวญี่ปุ่นรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ตน นอกจากนี้ ยังมีการใช้ถ้อยคำกระตุ้นเร้าจิตใจผู้อ่านเยาวชนให้หลงใหลใฝ่ฝันถึงการผจญภัยและอยากออกไปแสวงโชคในต่างประเทศ เช่น ยะมะตะ นะงะมะซะ เป็น “นักผจญภัยผู้ยิ่งใหญ่ของญี่ปุ่น” (日本の大冒険家) (หน้า 60) เป็นต้น

สืบเนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าว ญี่ปุ่นต้องการเจริญสัมพันธไมตรีกับสยาม มีการแลกเปลี่ยนกันทางวัฒนธรรม โดยจะเห็นได้จากหน้าคำนำของผู้เขียนที่ระบุถึงการเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างกลุ่มลูกเสือสยามกับกลุ่มเยาวชนชายญี่ปุ่น ข้อมูลดังกล่าวถูกผู้เขียนดัดแปลงนำมาใส่ไว้ในตัวบท เช่น รุริโกะเป็น “สมาชิกกลุ่มเยาวชนหญิง” (少女団の団員) (หน้า 34) เธอรู้จัก “สัญญาณธงและรหัสมอส” (手旗信号もモールス信号も) รุริโกะสามารถใช้สิ่งที่เรียนรู้มาจากการเป็นสมาชิกเยาวชนหญิงได้ เช่น ใช้รหัสมอสติดต่อกับทะเลเกะมิ เนื่องจากมินะมิเคยเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษา มีประสบการณ์เคยเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือ เขาจึงนำมาสร้างสรรค์ผลงานดังที่กล่าวมาแล้วในการศึกษาประวัติศาสตร์ผู้เขียน การเขียนถึงกิจกรรมของลูกเสือหรือกลุ่มเยาวชนหญิงอย่างเป็นรูปธรรมเช่นนี้ นอกจาก

จะเป็นการสนับสนุนการทำกิจกรรมลูกเสือหรือกลุ่มเยาวชนหญิงให้กับผู้อ่านที่เป็นเยาวชนแล้วยังทำให้เยาวชนสามารถเชื่อมโยงตนเองกับเรื่องราวการผจญภัยได้ จึงทำให้รู้สึกสนุกและน่าติดตาม

แม้ผู้เขียนจะได้ระบุจุดประสงค์ในหน้าคำนำอย่างชัดเจนว่า ต้องการให้เยาวชนญี่ปุ่นที่ได้อ่านเรื่องนี้เกิดความรู้สึกเป็นมิตรกับเยาวชนสยาม อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์ตัวบททำให้ทราบว่าความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในตัวบทนั้นเป็นความสัมพันธ์แบบเป็นมิตรที่มีได้เท่าเทียมกัน กล่าวคือ ญี่ปุ่นอยู่เหนือกว่าและเป็นผู้นำให้กับสยาม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเรื่อง *นิฮนจิน โอะฮิน* แล้วจะพบว่า *นิตโต โนะ โบเก็นโอะ* แสดงความต้องการของญี่ปุ่นที่จะเน้นการผูกสัมพันธ์ไมตรีกับสยามชัดเจนกว่า อีกทั้งยังแสดงแนวคิดต่อต้านชาติตะวันตกที่ชัดเจนกว่า โดยทั้ง ผู้เขียนระบุด้วยถ้อยคำของตนเองในหน้าคำนำและตอกย้ำผ่านคำพูดของตัวละครเอกชายในตัวบท ดังที่ได้วิเคราะห์มาแล้ว ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ผู้เขียนแสดงจุดยืนในการสนับสนุนนโยบายของรัฐด้วยการชี้แนะเยาวชนผ่านวรรณกรรมเยาวชน ในขณะที่ *นิฮนจิน โอะฮิน* นั้นโอะฮะระจิ เพียงแสดงความต้องการที่จะสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนที่ดีและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนของเยาวชนเท่านั้น แม้ว่าเมื่อวิเคราะห์แล้วจะพบแนวคิดที่สอดคล้องกับวาทกรรมอาณานิคมซ่อนเร้นในตัวบทก็ตาม

โครงเรื่องที่ยะมะตะ นะงะมะซะอุกวางยาพิชเสียชีวิตและมีเยาวชนมาสืบสานปณิธานต่อหน้าพบได้ในทั้งสองเรื่อง ในเรื่อง *นิฮนจิน โอะฮิน* นั้นโอะฮินได้สร้างหมู่บ้านญี่ปุ่นที่สงบสุขขึ้นมาใหม่อีกครั้งในตอนจบของเรื่อง โดยมีลักษณะของหมู่บ้านญี่ปุ่นในอุดมคติที่มีคนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ด้วยกัน ผู้คนมีความขยันขันแข็ง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสืบสานปณิธานต่อจากยะมะตะ นะงะมะซะผู้เป็นบิดา ส่วน *นิตโต โนะ โบเก็นโอะ* ก็มีทะเกะมิ เด็กหนุ่มชาวญี่ปุ่นเป็นผู้สืบสานปณิธานของยะมะตะ นะงะมะซะที่เสียชีวิตไปแล้วในอดีต แต่ได้ซ่อนสมบัติไว้ โดยส่งต่อกุญแจหรือปริศนาคำใบ้ที่จะเข้าถึงสมบัติได้จากรุ่นสู่รุ่น จนในที่สุดทะเกะมิผู้มีสายเลือดญี่ปุ่นเช่นเดียวกับยะมะตะ นะงะมะซะก็เป็นผู้ที่สามารถหาสมบัติพบ ดังที่ชะมิโมะโตะกล่าวว่า โครงเรื่องยะมะตะ นะงะมะซะอุกวางยาพิชและมีโอะฮินมาสืบทอดปณิธาน ตลอดจนเงินทุนทางการทหารต่อหน้า สามารถพบได้ใน *นิตโต โนะ โบเก็นโอะ* เช่นกันและ *นิฮนจิน โอะฮิน* ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งที่มีมาก่อน (橋本, 2015b: 113)

โดยสรุป จากการวิเคราะห์ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นใน *นิตโต โนะ โบเก็นโอะ* มีการนำเสนอภาพความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ญี่ปุ่นในลักษณะส่งเสริมความเป็นมิตร ให้ทั้งสองฝ่ายร่วมมือ

กันเพื่อผลประโยชน์ของสองชาติ ร่วมกันต่อต้านการรุกรานจากชาติตะวันตก เป็นความสัมพันธ์กันแบบพี่น้องซึ่งมีญี่ปุ่นเป็นเสมือนพี่เป็นผู้นำที่จะให้ความช่วยเหลือ และสยามเป็นเสมือนน้องเป็นผู้ตามที่จะคอยสนับสนุน ส่วนภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์ เน้นย้ำแสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นญี่ปุ่นที่ดีเลิศเหนือกว่าชาวพื้นถิ่นสยาม ผ่านการนำเสนอภาพชั่วตรงข้ามทวิลักษณ์ เช่นเดียวกับเรื่อง *นิตโต โนะ โบเก็นโอ* ภาพตัวละครญี่ปุ่นมีลักษณะเหนือกว่าตัวละครสยามภาพในทุกด้าน ทั้งด้านกายภาพเช่นรูปโฉมงดงาม แข็งแกร่ง มีสมรรถภาพทางกายสูง ในด้านสติปัญญาและจิตใจ มีความเฉลียวฉลาด กล้าหาญ และมีสติเยือกเย็นในการแก้ไขปัญหา มีวัฒนธรรมที่เจริญกว่าทั้งด้านวิชาการและภาษา ในขณะที่ภาพชาวสยาม แสดงลักษณะของคนพื้นถิ่นที่ด้อยกว่าทั้งทางกายภาพและวัฒนธรรม เช่น ตัวละครที่มีรูปลักษณะผิดมนุษย์ ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล สติปัญญาอ่อนด้อย มีความเชื่องมง่าย ส่วนภาพดินแดนสยาม เป็นพื้นที่แปลกวิเศษ เต็มไปด้วยความแปลกพิสดาร ตื่นเต้น เป็นพื้นที่สำหรับการผจญภัย แสวงหาสมบัติหรือทรัพยากร อาจกล่าวได้ว่า สมบัติลับของยะมะตะ นะงะมะซะที่ซุกซ่อนไว้เป็นเสมือนสัญลักษณ์แทนทรัพยากรของสยามที่ญี่ปุ่นต้องการนำไปใช้ประโยชน์ ขณะเดียวกันก็เป็นภาพประเทศที่พัฒนาช้ากว่าญี่ปุ่น ในขณะที่ภาพของประเทศญี่ปุ่นเป็นภาพของประเทศที่พัฒนาแล้ว ภาพความสัมพันธ์ภายในเรื่องสะท้อนให้เห็นทัศนคติของผู้เขียนในเชิงสนับสนุนนโยบายรัฐด้วยการชี้แนะเยาวชนผ่านวรรณกรรมเยาวชนให้อ่านเยาวชนชาวญี่ปุ่นเกิดความรู้สึกเป็นมิตรกับสยามและเชื่อว่าญี่ปุ่นกับสยามนั้นเป็นมิตรกัน

บทที่ 5

บทสรุป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *นิฮนจิน โอะฮิน* และ *นิตโต โนะ โบเก็นโ* โดยเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมในทศวรรษ 1930 ซึ่งเป็นภูมิหลังในการสร้างงานประพันธ์ โดยมีเนื้อหาแบ่งเป็น 5 บท สรุปได้ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 กล่าวถึงที่มาและความสำคัญของปัญหาว่า การศึกษาวรรณกรรมทั้งสองเรื่องจะนำไปสู่การทำความเข้าใจบริบททางสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่นในทศวรรษ 1930 และทัศนะของญี่ปุ่นต่อไทยในช่วงยุคสมัยดังกล่าว ตลอดจนบทบาทของวรรณกรรมเยาวชนในการเผยแพร่ ปลูกฝังแนวคิด วาทกรรมต่าง ๆ ในสังคม

ในช่วงทศวรรษ 1930 ที่กระแสแนวคิดเรื่องการขยายดินแดนลงสู่ใต้หรือนันฉินรณ เฟื่องฟูแพร่หลายในสังคมญี่ปุ่น เรื่องราวของยะมะดะ นะงะมะซะ (ออกญาเสนาภิมุข) ในสยาม ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างของคนญี่ปุ่นที่ประสบความสำเร็จในต่างแดน และเป็นสัญลักษณ์ตัวแทนความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น วรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสยามที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงเวลานั้นเกือบทั้งหมดล้วนเป็นการผลิตซ้ำเรื่องเล่าที่มียะมะดะ นะงะมะซะเป็นตัวละครเอก ซึ่งสะท้อนถึงทัศนะของญี่ปุ่นต่อไทย (ในขณะนั้นชื่อสยาม) ภายใต้อิทธิพลกระแสแนวคิดนันฉินรณหรือลัทธิอาณานิคมนิยมแบบญี่ปุ่นอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม พบว่ามีวรรณกรรมเยาวชนสองเรื่องที่ใช้ประเทศไทยเป็นฉากดำเนินเรื่อง แต่มิได้มียะมะดะ นะงะมะซะเป็นตัวละครเอก คือ *นิฮนจิน โอะฮิน* และ *นิตโต โนะ โบเก็นโ* จึงน่าสนใจศึกษาว่า วรรณกรรมทั้งสองเรื่องนี้นำเสนอภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นที่เหมือนหรือต่างกับวรรณกรรมเรื่องเล่ายะมะดะ นะงะมะซะเรื่องอื่นในยุคเดียวกันอย่างไร สะท้อนบริบททางสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่นในยุคสมัยนั้นอย่างไร อีกทั้งวรรณกรรมมีบทบาทในการถ่ายทอด เผยแพร่ หรือปลูกฝังวาทกรรมแนวคิดต่าง ๆ ในสังคมอย่างไร เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจทัศนะของญี่ปุ่นต่อไทยในช่วงยุคสมัยดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่น ภายใต้กระแสอาณานิคมนิยมแบบญี่ปุ่นหรือ “นันฉินรณ” ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

บทที่ 2 ศึกษาบริบททางสังคมวัฒนธรรมตั้งแต่ทศวรรษ 1860 จนถึงทศวรรษ 1930 ตลอดจนวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นตั้งแต่ทศวรรษ 1890 จนถึงทศวรรษ 1930 เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรม

ในด้านบริบททางประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ญี่ปุ่นเคยปิดประเทศเพื่อป้องกันการคุกคามจากชาติตะวันตก แต่จำเป็นต้องเปิดประเทศ เปิดรับอารยธรรมจากตะวันตกเพื่อพัฒนาปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยและรอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคม แต่ส่งผลให้ญี่ปุ่นขยายอิทธิพลรุกรานประเทศอื่นในเอเชีย ยกตัวเป็นเจ้าของอาณานิคมเช่นเดียวกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก ประกอบกับแนวคิดการขยายดินแดนลงสู่ใต้หรือนั้นดินร่นซึ่งก่อตัวขึ้นตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1860 ส่งเสริมให้ชาวญี่ปุ่นอพยพออกไปตั้งถิ่นฐานนอกประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพื้นที่และทรัพยากรในประเทศ ซึ่งภายหลังได้พัฒนาเป็นนโยบายทางการทหาร และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ชักนำญี่ปุ่นเข้าสู่การก่อสงครามขยายดินแดนยึดครองอาณานิคมในภูมิภาคเอเชีย จนเชื่อมโยงไปสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 ในเวลาต่อมา สำหรับบริบททางสังคมวัฒนธรรมในช่วงทศวรรษ 1930 ซึ่งญี่ปุ่นเริ่มทำสงครามกับจีน จึงจำเป็นต้องมองหาแหล่งทรัพยากรในการทำสงครามต่อเนื่อง แนวคิดนั้นดินร่นถูกหยิบขึ้นมาเป็นนโยบายแห่งชาติ ในปีค.ศ. 1936 ส่งผลให้ญี่ปุ่นหันมาสนใจดินแดนใต้มากยิ่งขึ้น ประกอบกับเหตุการณ์สยามงดออกเสียงในการประชุมสันนิบาตชาติเรื่องญี่ปุ่นบุกแมนจูเรียในปีค.ศ. 1933 เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นหันมาสนใจและพยายามเจริญสัมพันธไมตรีกับสยามอย่างกระตือรือร้น ในช่วงทศวรรษ 1930 มีการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมระหว่างสยามกับญี่ปุ่นอย่างคับคั่ง เช่น มีการจัดนิทรรศการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสยามที่ประเทศญี่ปุ่น มีการแลกเปลี่ยนกันทางศาสนาพุทธ มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างกลุ่มเยาวชนญี่ปุ่นกับลูกเสือสยาม อีกทั้งยังมีการหยิบยกตำนานยะมะตะ นะงะมะซะขึ้นมาใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสยาม ส่งผลให้วรรณกรรมประเภทเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะถูกนำมาผลิตซ้ำมากยิ่งขึ้นและมีจำนวนหนึ่งเป็นวรรณกรรมเยาวชน

วรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นสมัยใหม่ มีจุดเริ่มต้นจากหนังสือเผยแพร่ศาสนา หนังสือประเภทให้ความรู้ หนังสือวิทยาศาสตร์ หนังสือที่แปลจากหนังสือต่างประเทศ และหนังสือเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านญี่ปุ่นที่สืบทอดมาจากสมัยเอโดะ เริ่มมีการสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนในรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตกขึ้นเองในทศวรรษ 1890 เมื่อเข้าสู่ช่วงทศวรรษ 1920 วรรณกรรมเยาวชนแพร่หลายได้รับความนิยมมาก ซึ่งเป็นผลมาจากการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมมวลชน เพราะปรากฏการณ์

ประชาธิปไตยแบ่งบานสมัยไทโซ มีการพัฒนาด้านการศึกษา พัฒนาด้านการสื่อสารและสื่อสิ่งพิมพ์แพร่หลาย เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ทำให้คนจำนวนมากเข้าถึงได้ อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นได้พัฒนาการต่อเนื่องภายใต้บริบทสงครามขยายดินแดน และตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ โดยเฉพาะวรรณกรรมผจญภัยที่แฝงไปด้วยการสนับสนุนแนวคิดอาณานิคมนิยม ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายแห่งชาติที่ต้องการขยายอาณานิคมของญี่ปุ่น เกิดกระแสนิยมของวรรณกรรมผจญภัยซึ่งได้ทำหน้าที่ต่อเติมเสริมจินตนาการให้เยาวชนที่อยู่ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อหลงใหลใฝ่ฝัน ตัวละครเอกกลายเป็นบุคคลต้นแบบให้ผู้อ่านเยาวชนซึ่งเชื่อว่าจะดำเนินตามรอยตัวละครเหล่านั้นได้

บทที่ 3 วิเคราะห์ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นใน *นิฮนจิน โอเออิน* พบว่า มีการนำเสนอภาพความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ญี่ปุ่นในลักษณะเป็นมิตร ให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันต่อต้านศัตรูจากภายนอก แต่ภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์ กลับเน้นย้ำแสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นญี่ปุ่นที่ดีเลิศเหนือกว่าชาวพื้นถิ่นสยาม โดยผ่านการนำเสนอภาพชั่วตรงข้ามทวีลักษณ์ ภาพตัวละครญี่ปุ่นมีคุณลักษณะที่ดีและมีความสามารถมากกว่าตัวละครสยาม เช่น มีความขยันขันแข็ง ซื่อสัตย์ จงรักภักดี มีความสามารถในการรบ ตรงข้ามกับภาพตัวละครชาวสยามที่มีลักษณะด้อย เช่น ขี้เกียจ ททรศนาย อ่อนแอฉลาดเฉลียว ขาดความสามารถในการรบจนต้องพึ่งพาความสามารถของชาวญี่ปุ่น ในอีกทางหนึ่งก็นำเสนอภาพดินแดนสยามในทางบวกคือ มีพื้นที่กว้างใหญ่ อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เหมาะสมแก่การเข้ามาตั้งรกรากทำมาหากิน ตรงข้ามกับภาพประเทศญี่ปุ่นที่คับแคบและขาดแคลนทรัพยากร ภาพดังกล่าวมีอิทธิพลชักจูงผู้คนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อ่านที่เป็นเยาวชนให้เห็นดีเห็นงาม คล้อยตามแนวคิดการส่งเสริมให้อพยพออกนอกประเทศตอบสนองนโยบายรัฐที่ต้องการสร้างความชอบธรรมในการขยายอิทธิพลเข้าไปยึดครองอาณานิคมในดินแดนทางตอนใต้ของญี่ปุ่นซึ่งรวมถึงสยาม อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนแสดงทัศนคติสนับสนุนแนวคิดนั้นฉาบฉวยในทางสันติ กล่าวคือ ไม่เห็นด้วยกับวิธีการรุกรานด้วยการใช้ความรุนแรงทางทหาร ด้วยการสร้างภาพหมู่บ้านญี่ปุ่นหรืออาณาจักรใหม่ในอุดมคติที่มีคนหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ซึ่งมาจากทัศนคติของผู้เขียนที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกนิยมและเสรีนิยม เป็นผลสืบเนื่องจากการบริบททางสังคมในสมัยทศวรรษ 1920 ที่มีกระแสประชาธิปไตยแบ่งบาน นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการปลูกฝังวิธีปฏิบัติตนของชาวญี่ปุ่นให้ต่างแดนให้กับเยาวชนอีกด้วย

บทที่ 4 วิเคราะห์ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นใน *นิตไต โนะ โบกะกินโ* พบว่ามีการนำเสนอภาพความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ญี่ปุ่นในลักษณะส่งเสริมความเป็นมิตร ให้ทั้งสองฝ่ายร่วมมือกันเพื่อผลประโยชน์ของสองชาติ ร่วมกันต่อต้านการรุกรานจากชาติตะวันตก เป็นความสัมพันธ์กันแบบพี่น้องซึ่งมีญี่ปุ่นเป็นเสมือนพี่ เป็นผู้นำที่จะให้ความช่วยเหลือ และสยามเป็นเสมือนน้อง เป็นผู้ตามที่จะคอยสนับสนุน ส่วนภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์ เน้นย้ำแสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นญี่ปุ่นที่ดีเลิศเหนือกว่าชาวพื้นถิ่นสยาม ผ่านการนำเสนอภาพชั่วตรงข้ามทวีลักษณ์ เช่นเดียวกับเรื่อง *นิฮนจิน โอะฮิน* ภาพตัวละครญี่ปุ่นมีลักษณะเหนือกว่าตัวละครสยามภาพในทุกด้าน ทั้งด้านกายภาพ เช่นรูปร่างผอมบาง แข็งแกร่ง มีสมรรถภาพทางกายสูง ในด้านสติปัญญาและจิตใจ มีความเฉลียวฉลาด กล้าหาญ และมีสติเยือกเย็นในการแก้ไขปัญหา มีวัฒนธรรมที่เจริญกว่าทั้งด้านวิชาการและภาษา ในขณะที่ภาพชาวสยาม แสดงลักษณะของคนพื้นถิ่นที่ด้อยกว่าทั้งทางกายภาพและวัฒนธรรม เช่น ตัวละครที่มีรูปลักษณ์ผิดมนุษย์ ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล สติปัญญาอ่อนด้อย มีความเชื่องมง่าย ส่วนภาพดินแดนสยาม เป็นพื้นที่แปลกวิเศษ เต็มไปด้วยความแปลกพิสดาร ตื่นเต้น เป็นพื้นที่สำหรับการผจญภัย แสวงหาสมบัติหรือทรัพยากร อาจกล่าวได้ว่า สมบัติลับของยะมะตะ นะงะมะซะที่ซุกซ่อนไว้ เป็นเสมือนสัญลักษณ์แทนทรัพยากรของสยามที่ญี่ปุ่นต้องการนำไปใช้ประโยชน์ ขณะเดียวกันก็เป็นภาพประเทศที่พัฒนาแล้วหลังกว่าญี่ปุ่น ในขณะที่ภาพของประเทศญี่ปุ่นเป็นภาพของประเทศที่พัฒนาแล้ว ภาพความสัมพันธ์ภายในเรื่องสะท้อนให้เห็นทัศนะของผู้เขียนในเชิงสนับสนุนนโยบายรัฐด้วยการชี้แนะเยาวชนผ่านวรรณกรรมเยาวชนให้ผู้อ่านเยาวชนชาวญี่ปุ่นเกิดความรู้สึกเป็นมิตรกับสยามและเชื่อว่าญี่ปุ่นกับสยามนั้นเป็นมิตรกัน

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษารูปได้ว่า วรรณกรรมทั้งสองเรื่องซึ่งมีโครงเรื่องเป็นการผจญภัยในต่างแดนของตัวละครเอกที่เป็นเยาวชนนั้นมีฉากหลักอยู่ในประเทศสยามเช่นเดียวกัน โดยที่เรื่อง *นิฮนจิน โอะฮิน* ตัวละครเอกมีการเดินทางผจญภัยตามหาบิดาในดินแดนสยาม ระหว่างทางต้องเผชิญภัยพิบัติและต่อสู้อุปสรรค จนสุดท้ายนำไปสู่การสร้างอาณาจักรใหม่ในต่างแดน ส่วน *นิตไต โนะ โบกะกินโ* ตัวละครเอกเดินทางจากญี่ปุ่นมาเพื่อช่วยเหลือเพื่อนวัยเด็ก และติดตามหาสมบัติลับในดินแดนสยาม มีฉากการเดินทางผจญภัยในท้องทะเลและในป่าเขาลำเนาไพร ตลอดจนการแก้ไขปริศนาจนพบสมบัติลับได้ในที่สุด

ทั้งสองเรื่องมีการนำเสนอภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในลักษณะที่ญี่ปุ่นเป็นมิตรกับสยาม และให้ความร่วมมือ ในการปกป้องสยามจากการเข้ามารุกรานแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศเจ้าอาณานิคมตะวันตกเช่นเดียวกัน โดย นิฮนจิน โอเออิน มีภาพสยามขอความร่วมมือจากญี่ปุ่นและญี่ปุ่นให้ความร่วมมือช่วยเหลือสยามต่อสู้กับชาติอื่นด้วยความเป็นมิตร เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสยาม ซึ่งความมั่นคงเป็นปีกแผ่นของสยามย่อมจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ของชาวญี่ปุ่นคือการได้มีพื้นที่ทำกินอย่างสงบสันติเป็นของตนเองในแดนสยาม กล่าวได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะพึ่งพาซึ่งกันและกัน ส่วนเรื่อง นิตโต โนะ โบเก็นโอ สะท้อนภาพญี่ปุ่นกับสยามมีความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและให้ความร่วมมือกันเช่นเดียวกัน แต่เป็นความสัมพันธ์แบบพี่น้อง ญี่ปุ่นเสมือนเป็นพี่ที่เข้ามาช่วยสยามให้รอดพ้นจากอิทธิพลของเจ้าอาณานิคมตะวันตก และญี่ปุ่นกับสยามตกลงที่จะใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของสองประเทศ อย่างไรก็ตาม ภาพดังกล่าวถูกสร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนแนวคิดและสร้างความชอบธรรมในการขยายดินแดนลงสู่ใต้ของญี่ปุ่น กล่าวคือ ญี่ปุ่นสามารถเข้ามาอยู่อาศัยในดินแดนสยามหรือเข้ามามีส่วนร่วมในทรัพยากรของสยามได้ แต่อาจกล่าวได้ว่าภาพดังกล่าวเป็นเพียงภาพมายาคติที่ถูกสร้างขึ้นจากมุมมองของญี่ปุ่นภายใต้อิทธิพลของแนวคิดลัทธิอาณานิคมนิยม เห็นได้จากภาพความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางชาติพันธุ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยการสร้างภาพอัตลักษณ์ญี่ปุ่นและอัตลักษณ์สยามเป็นขั้วตรงข้ามทวีลักษณ์ ชับเน้นความดีเลิศเหนือกว่าของชนชาติญี่ปุ่น สะท้อนให้เห็นทัศนคติญี่ปุ่นมองตนเองเหนือกว่าสยามซึ่งเป็นประเทศหนึ่งในเอเชียด้วยกัน

เนื่องจากวรรณกรรมทั้งสองเรื่องประพันธ์ขึ้นช่วงระยะเวลาห่างกัน 5 ปี และในช่วงระหว่างนั้นเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในด้านนโยบายของรัฐ เรื่อง นิฮนจิน โอเออิน ซึ่งเขียนขึ้นในต้นทศวรรษ 1930 จึงยังสะท้อนให้เห็นบริบทสังคมวัฒนธรรมที่มีมาตั้งแต่สมัยเมจิและสมัยไทโชหรือทศวรรษ 1860 จนถึงทศวรรษ 1920 กล่าวคือ แนวคิดนั้นเน้นหนักไปปัญหาภายในประเทศ เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจที่คนไม่มีงานทำ หรือขาดแคลนทรัพยากร จึงสนับสนุนให้คนออกไปแสวงหาโอกาสนอกประเทศ ประกอบกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมในสมัยไทโชหรือช่วงทศวรรษ 1910-1920 ที่มีแนวคิดประชาธิปไตยเฟื่องฟู ไม่สนับสนุนการใช้ความรุนแรงทางทหารที่จำกัดเสรีภาพและสิทธิของผู้อื่น และเชื่อมโยงมาสู่ต้นทศวรรษ 1930 วรรณกรรมเยาวชนจึงยังคงนำเสนอภาพความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นมิตรแบบแลกเปลี่ยนแบ่งปัน พึ่งพาซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของผู้คนต่างชาติต่างวัฒนธรรมในหมู่บ้านญี่ปุ่นซึ่งเป็นพื้นที่อาณานิคมในอดีต แต่เมื่อเข้าสู่ครึ่งหลังของ

ทศวรรษ 1930 หลังเหตุการณ์เหตุการณ์ที่สยามงดออกเสียงในการประชุมสันนิบาตชาติเรื่องญี่ปุ่นบุกแมนจูเรียในปีค.ศ. 1933 ประกอบกับนโยบายแห่งชาติที่มีความเปลี่ยนแปลงในปีค.ศ. 1936 ซึ่งหันมาให้ความสำคัญกับดินแดนทางตอนใต้ ส่งผลให้ญี่ปุ่นเริ่มหันมาจับตามอง ให้ความสำคัญและต้องการเป็นพันธมิตรกับสยามมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนกันทางวัฒนธรรมระหว่างญี่ปุ่นกับสยาม ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สะท้อนแนวคิดอาณานิคมนิยมที่สอดแทรกใน *นิโต โนะ โบเก็นโ* อย่างเด่นชัด กล่าวคือ ต้องการสร้างความสัมพันธ์กับสยาม โดยผ่านคำพูดของตัวละครในตัวบทและคำนำของผู้เขียน ตอกย้ำว่าทศวรรษญี่ปุ่นกับสยามเป็นมิตรกัน อีกทั้งยังสะท้อนแนวคิดต่อต้านอำนาจตะวันตก ชัดเจนกว่า *นิฮนจิน โอะอิน*

อย่างไรก็ตาม ภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองเรื่องมีลักษณะการสร้างงานที่มีจุดมุ่งหมายในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือเป็นวรรณกรรมเยาวชนที่กล่าวอ้างถึงเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะแต่ดัดแปลงให้มีตัวละครเอกเป็นเยาวชน มีบทบาทเป็นเครื่องมือในการปลูกฝัง สร้างจิตสำนึกของเยาวชนที่เป็นประชาชนให้เห็นชอบกับการขยายดินแดนของญี่ปุ่น เนื่องจากการสร้างให้ตัวละครเอกเป็นเยาวชนชาย-หญิงซึ่งอยู่ในวัยเดียวกับผู้อ่านนั้นชักจูงให้ผู้อ่านเยาวชนมีอารมณ์ร่วม คล้อยตามตัวละคร จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นพบว่า นับตั้งแต่มีการรังสรรค์วรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นขึ้นเอง รัฐบาลเข้ามามีบทบาทในการกำหนดหรือควบคุมเนื้อหา ส่งผลให้มีเนื้อหาส่วนใหญ่สนับสนุนนโยบายรัฐ จากบริบททางสังคมภายใต้การทำสงครามขยายดินแดน ตัวละครเอกในวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นถูกจัดวางให้อยู่ในตำแหน่งที่เป็นตัวแทนของญี่ปุ่นซึ่งเป็นผู้นำในเอเชีย และเข้ามาช่วยเหลือสยามซึ่งเป็นประเทศหนึ่งในเอเชียที่ได้รับการคุกคามจากตะวันตก ไม่ต่างจากภาพของยะมะตะ นะงะมะซะในวรรณกรรมประเภทเรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะที่ถูกยกย่องให้เป็นวีรบุรุษแดนใต้ สร้างความชอบธรรมให้ญี่ปุ่นขยายดินแดนในเอเชีย วรรณกรรมเยาวชนในญี่ปุ่นจึงมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว

กล่าวโดยสรุป ผลจากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองเรื่อง ทำให้เข้าใจบริบททางสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่นในทศวรรษ 1930 ที่กระแสแนวคิดสนับสนุนขยายดินแดนลงสู่ใต้แพร่หลายแทรกซึมอยู่ในสังคม หลังจากที่ญี่ปุ่นพัฒนาประเทศจนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการทหารทัดเทียมชาติมหาอำนาจตะวันตก จนกระทั่งสามารถมีชัยในสงครามกับจีน และรัสเซีย ส่งผลให้ญี่ปุ่นมีอำนาจนิคมในครอบครองและตั้งตนเป็นเจ้าอาณานิคมในเอเชีย จากความขัดแย้งในการแย่งชิงพื้นที่อาณา

นิคมทำให้ญี่ปุ่นจึงต้องการปกป้องผลประโยชน์ของตน ยกเลิกการให้ความร่วมมือกับประเทศ ตะวันตกและเกิดแนวคิดหันมาร่วมมือกับประเทศเอเชียด้วยกันโดยตั้งตนเป็นผู้นำเหนือชาติอื่น เหตุการณ์สยามงดออกเสียงในการประชุมสันนิบาตชาติในปีค.ศ. 1933 ทำให้ญี่ปุ่นหันมาสนใจสยาม ซึ่งเป็นชาติหนึ่งให้เอเชียมากยิ่งขึ้น ประกอบกับแนวคิดขยายดินแดนลงสู่ใต้ถูกหยาบยกเป็นนโยบาย แห่งชาติในปีค.ศ. 1936 ญี่ปุ่นจึงพยายามเจริญความสัมพันธ์กับสยามอย่างกระตือรือร้นซึ่งได้สะท้อน ให้เห็นผ่านตัวอย่างของวรรณกรรมเยาวชนดังที่ได้ศึกษาไว้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ประกอบกับ วรรณกรรมเยาวชนมีบทบาทในการเผยแพร่ ปลูกฝังแนวคิดต่าง ๆ ในสังคมญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากความตั้งใจของนักเขียนที่ต้องการสร้างสรรค์ผลงานที่สนุกและน่าประทับใจ เกิดเป็นผลงานที่ อ่านได้ทุกเพศทุกวัยและได้รับความนิยมแพร่หลาย ทำให้แนวคิดที่สอดแทรกอยู่ในผลงานเหล่านั้น ส่งไปถึงผู้รับสารได้อย่างง่ายดาย ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดที่ผู้เขียนตั้งใจสอดแทรกหรือเป็นกระแสความคิด ที่ไหลเวียนในสังคมก็ตาม อีกทั้งยังเป็นการสร้างรากฐานของการสร้างสรรค์งานเขียนสำหรับเยาวชน มาตั้งแต่ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งยังมีอิทธิพลมาถึงปัจจุบัน แม้จะพัฒนาเปลี่ยนแปลงรูปแบบ จากวรรณกรรมไปเป็นสื่อประเภทอื่นในวัฒนธรรมกระแสรอง เช่น การ์ตูน เกม ภาพยนตร์ ก็ตาม แต่ ผลงานเหล่านี้ยังคงไว้ซึ่งความสนุกและสาระซึ่งถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านที่เป็นเยาวชน ผลของการศึกษาใน ครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาภาพความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในวรรณกรรมเรื่องอื่น รวมทั้งสามารถเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนญี่ปุ่นเรื่องอื่นได้ต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ญี่ปุ่นกับมหาเอเชียบูรพา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2548
- ชะโตโกะ ทซึจิมะ. ภาพลักษณ์ของยามาดา นางามาดา ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นในคริสต์ศตวรรษที่ 20. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์แนวโพสต์โคโลเนียล: ความเป็นมา ลักษณะเด่นและแนวโน้ม. 2546. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://www.phd-lit.arts.chula.ac.th/Download/Trisilpa2.pdf> [7 กรกฎาคม 2562]
- นงลักษณ์ ลีเมธี. ความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-ไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- น้ำทิพย์ เมธเศรษฐ. เรื่องเล่ายะมะตะ นะงะมะซะ : การประกอบสร้างอัตลักษณ์ญี่ปุ่นกับภาพแทนความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-ไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.
- นิภาพร รัชตพัฒนากุล. ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างไทย-ญี่ปุ่น พ.ศ. 2475-2488. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- ภัทรอร พิพัฒน์กุล. การต่อสู้ของนักเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กชาวญี่ปุ่นระหว่างสงคราม. ใน ปราณี จงสุจริตธรรม และผกาทิพย์ สกฤตกร. เอกสารหลังการประชุมวิชาการระดับชาติ ญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทยครั้งที่ 6 ภาษาและวรรณคดี, 147-165. กรุงเทพมหานคร: สมาคมญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย, 2556.
- ภัทรอร พิพัฒน์กุล. โคะจิกิ: จากตำนานเทพผู้หนังสือเรียนและวรรณกรรมสำหรับเด็ก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.
- โยชิกาวา โทชิฮารุ. สัญญาไมตรีญี่ปุ่น-ไทย สมัยสงคราม. กรุงเทพมหานคร : มติชน, 2550.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.
- สุรางค์ศรี ตันเสียงสม. ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

อิจิอิ โยเนะโอะ และโยชิกาวะ โทชิฮารุ. ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น 600 ปี. แปลโดย พลับพลึง คงชนะ, มารศรี มียาโมโต, และอาทร ฟุ้งธรรมสาร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.

ภาษาญี่ปุ่น

相川美恵子「日中戦争と児童文学」『シリーズ・日本の文学史⑧ はじめて学ぶ日本の戦争児童文学史』、41-50、ミネルヴァ書房、2012.

阿部紀子「絵本に見る戦争」『シリーズ・日本の文学史⑧ はじめて学ぶ日本の戦争児童文学史』、179-190、ミネルヴァ書房、2012.

圓入智仁「1935年シヤムが日本に象を贈った経緯と目的—ボーイスカウトにおける国際交流の一事件—」『中村学園大学・中村学園大学短期大学部研究紀要』46、59-69、2014

大橋崇行『ライトノベルから見た少女/少年小説史 現代日本の物語文化を見直すために』笠間書院、2014.

大畑篤四郎「南進論の系譜」『講座東南アジア学第十卷東南アジアと日本』、33-48、弘文堂、1991.

大藤幹夫「日本児童文学史概観」『展望日本の児童文学』、3-13、双文社、第11印刷、2011.

緒方健「シタン」『世界大百科事典』, JapanKnowledge, <https://japanknowledge.com>, (参照 2019-07-07)

岡部牧夫「大東亜共栄圏」『世界大百科事典』, JapanKnowledge, <https://japanknowledge.com>, (参照 2019-07-15)

小川和也『大佛次郎の「大東亜戦争」』講談社、2009.

大佛次郎「南海秘話 長政の子」『少年倶楽部』1929年12月号、236-237、大日本雄辯會講談社、1929.

大佛次郎「日本人オイン」『少年倶楽部』1930年1月号、177-191、大日本雄辯會講談社、1930.

大佛次郎『日本人オイン』大日本雄辯會講談社、1932.

尾崎秀樹『思い出の少年倶楽部時代 —なつかしの名作博覧会—』、講談社、1997.

尾崎秀樹「大衆児童文学に就いて」『国文学解釈と鑑賞第』「48(14)」、165-171、

1983.

尾崎秀樹・小田切進・紀田順一郎監修『少年小説大系第4巻大佛次郎集』三一書房、

1986.

尾崎秀樹・小田切進・紀田順一郎監修『少年小説大系第6巻南洋一郎・池田宣政』三一書房、1988.

川村湊『南洋・樺太の日本文学』、筑摩書房、1994.

私市保彦「冒険小説」『日本大百科全書（ニッポニカ）』, JapanKnowledge,
<https://japanknowledge.com>, (参照 2019-06-12)

木坂順一郎「東亜新秩序」『世界大百科事典』, JapanKnowledge,
<https://japanknowledge.com>, (参照 2019-07-15)

久保田裕子「近代日本における〈タイ〉イメージ表象の系譜—昭和10年代の〈南洋〉へのまなざし—」『立命館大学国際言語文化研究所』「21(3)」、29-41、2010.

香内三郎「マス・コミュニケーション」『世界大百科事典』, JapanKnowledge,
<https://japanknowledge.com>, (参照 2019-06-12)

国立国会図書館 国際子ども図書館『未知の世界へ—児童文学にえがかれた冒険—』、2013.

小林義雄「コクタン」『日本大百科全書（ニッポニカ）』, JapanKnowledge,
<https://japanknowledge.com>, (参照 2019-07-07)

「少年倶楽部」『ブリタニカ国際大百科事典』ブリタニカ・ジャパン、2013.

高橋康雄「『少女倶楽部』連載の冒険小説—南洋一郎『日東の冒険王』の主人公・東郷武」『少年小説の世界』、215-221、角川書店、1986a.

高橋康雄「武断主義への戒め—大佛次郎『日本人オイン』の主人公・オイン」『少年小説の世界』、120-126、角川書店、1986b.

鳥越信編『シリーズ・日本の文学史①はじめて学ぶ日本児童文学史』ミネルヴァ書房、第5印刷、2009.

トリラッサクルチャイ・タナポー『日本近現代文学におけるタイ表象の研究』比較社会文化学府、2014.

橋本順光「ポカホンタス伝記としての山田長政物語—明治の小説から大映の映画まで—」『タイ国日本研究国際シンポジウム2014』、157-175、バンコク：チュラーロンコーン大学内印刷所、2015a.

橋本順光「山田長政の秘宝譚—『日東の冒険王』からオーストラリアの伝説まで—」『日本研究論集』12、99-131、バンコク：チュラーロンコーン大学内印刷所、2015b.

- 長谷川潮「少年クラブ」『日本歴史大事典』小学館、2007.
- 長谷川潮「少年世界」『日本歴史大事典』小学館、2007.
- 長谷川潮「大正デモクラシーの戦争児童文学」『シリーズ・日本の文学史⑧ はじめて学ぶ日本の戦争児童文学史』、pp.31-40、ミネルヴァ書房、2012.
- 藤島行一編『新潮日本文学アルバム63大佛次郎』第三刷、2004.
- 藤島行一『ミヌルヴァ日本評伝選大佛次郎——代初心——』ミネルヴァ書房、2017.
- 藤竹暁「大衆文化」『日本大百科全書（ニッポニカ）』, JapanKnowledge,
<https://japanknowledge.com>, (参照 2019-07-07)
- 藤本芳則「日清戦争と児童文学」『シリーズ・日本の文学史⑧ はじめて学ぶ日本の戦争児童文学史』、pp.11-18、ミネルヴァ書房、2012a.
- 藤本芳則「日露戦争と児童文学」『シリーズ・日本の文学史⑧ はじめて学ぶ日本の戦争児童文学史』、pp.21-29、ミネルヴァ書房、2012b.
- 南洋一郎『日東の冒険王』大日本雄辯會講談社、1937.
- 南洋一郎『日東の冒険王』大日本雄辯會講談社、第18印刷、1941.
- 南洋一郎『シバの魔神像』光文社、1949.
- 矢野暢『「南進」の系譜 日本の南洋史観』千倉書房、2009.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ชมพูนิกซ์ ล้อมวัฒนธรรม
วัน เดือน ปี เกิด	9 สิงหาคม พ.ศ. 2534
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 2 วิชาเอกญี่ปุ่น วิชาโทปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2555 เข้าศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมและวรรณคดีญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2558
ที่อยู่ปัจจุบัน	กรุงเทพมหานคร

